Vervolgmeting 1 Kengetallen Passend Onderwijs

PJOTR KOOPMAN
GUUSKE LEDOUX
MERLIJN KARSSEN
ARJAN VAN DER MEIJDEN
RÉGINA PETIT

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Koopman, P. , Ledoux, G., Karssen, M., Meijden, A.van der, & Petit, R.
Vervolgmeting 1 Kengetallen Passend Onderwijs
Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
Rapport 936, projectnummer 20667

ISBN 978-90-6813-000-0

Uitgave en verspreiding:
Kohnstamm Instituut
Plantage Muidergracht 24, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam
Tel.: 020-525 1226
www.kohnstamminstituut.uva.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord

Op 1 augustus 2014 is de wet op passend onderwijs ingegaan. Vanaf die datum gelden nieuwe procedures en verantwoordelijkheden in het stelsel van onderwijs aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Om te kunnen volgen of daardoor ook nieuwe patronen ontstaan in de deelname aan verschillende soorten onderwijsvoorzieningen en in loopbanen en prestaties van leerlingen die extra steun nodig hebben, wordt als onderdeel van het evaluatieprogramma passend onderwijs jaarlijks een onderzoek uitgevoerd dat relevante kengetallen in beeld brengt. In 2013 is hierover een eerste rapport verschenen over de kengetallen voor de jaren voorafgaand aan de invoering van passend onderwijs (periode schooljaar 2010/11 tot en met 2012/13). Het voorliggende rapport is de eerste vervolgmeting en bevat gegevens van het schooljaar 2014/15, dus het jaar waarin passend onderwijs van start is gegaan. Kengetallen uit het vorige rapport zijn herhaald en aangevuld, maar er worden ook nieuwe cijfers gepresenteerd. Dit betreft onder meer in-, door- en uitstroom van leerlingen met extra ondersteuning in regulier en speciaal onderwijs en gegevens over het mbo.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). We zijn speciale dank verschuldigd aan de medewerkers van DUO. In de hectische overgangsperiode naar passend onderwijs hebben zij onder grote tijdsdruk de gegevens moeten verzamelen, waarbij soms ook gegevens uit het verleden in gerede gebracht moesten worden, en voor analyse aan ons ter beschikking gesteld.

Resultatenoverzicht

Dit rapport bevat een groot aantal gegevens. In dit overzicht zetten we de voornaamste resultaten uit de verschillende deelonderzoeken bij elkaar. We volgen daarbij de volgorde van de hoofdstukken in dit rapport.

1 Stand van zaken en ontwikkeling in deelnamecijfers po, vo, (v)so

Wat betreft deelname aan speciale en reguliere voorzieningen in po en vo geven de kengetallen het volgende beeld.

Primair onderwijs
Sinds 2010/11 is er sprake van een geleidelijke daling van het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs (sbo), deze daling zet ook door in het meest recente jaar, 2014/15 (afname van 14% in deze hele periode). In het speciaal onderwijs (so) is eveneens sprake van een geleidelijke daling in deze periode, maar geringer (4,6%). Het aantal leerlingen in het regulier basisonderwijs (bao) neemt ook af, maar deze daling is kleiner dan die in sbo en so (3,3%). Het aantal leerlingen in sbo en so daalt dus wat sneller dan op grond van leerlingenkrimp in het po verwacht zou mogen worden.

Het aantal rugzakjes in het bao blijft stabiel in de tijd en bedraagt nauwelijks meer dan 1% van alle leerlingen in het bao. Gegevens hierover zijn beschikbaar tot en met 2013/14, daarna bestaan er vanwege passend onderwijs geen rugzakjes meer.
Van alle rugzakjes in het bao is het aandeel van cluster 4 indicaties voor rugzakjes nog altijd het grootst, maar het daalt wel geleidelijk (afname van 3% tussen 2010/11 en 2013/14). Het aandeel cluster 2 indicaties is juist met 3%

toegenomen in het bao.

In het sbo is het aandeel rugzakjes aanzienlijk groter dan in het bao, jaarlijks circa 8%. Ook hier neemt het aandeel cluster 4 indicaties wat af en zien we wat groei bij een ander cluster, in dit geval cluster 3.

In het so zien we lichte groei van het aandeel cluster 2 leerlingen en lichte daling in cluster 3.
Het totale aandeel van geïndiceerde leerlingen met extra ondersteuning in het primair onderwijs (rugzakjes bao plus deelname aan sbo en so) bedraagt tot en met 2013/14 jaarlijks 5-6% van alle po-leerlingen.

Voortgezet onderwijs
Sinds 2010/11 stijgt het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs (vo), dit geldt ook voor het voortgezet speciaal onderwijs (vso). Het vso is sterker gegroeid dan het vo: het aandeel van het vso in het totaal aantal bekostigde vo- plus vso-leerlingen stijgt van 3,6% in 2010/11 tot 3,8% in 2013/14.

Het aandeel leerlingen met een lwoo-indicatie in het vmbo blijft in de onderzochte periode vrijwel stabiel en ligt op circa 25% van alle vmbo-leerlingen. De verdeling naar vmbo-type is zeer scheef: in het vbmo-b heeft tweederde van de leerlingen lwoo, in het vmbo-t slechts 5%.
Het aandeel leerlingen in het praktijkonderwijs neemt over de jaren licht toe, van 2,8% in 2010/11 tot 3% in 2014/15.

In het vo is het aantal rugzakjes duidelijk gestegen tussen 2010/11 en 2011/12 en die stijging heeft zich daarna doorgezet. In 2013/14 gaat het om 15.000 leerlingen. Dat is 2,1% van alle leerlingen in het vo.
Rugzakjes zijn ongelijk verdeeld over vo-schooltypen. Het praktijkonderwijs telt ruim 8% leerlingen met rugzak, tegen ongeveer 4% in het vmbo-b/k en 1,5% in het havo/vwo.
Het aandeel cluster 4 is binnen het totaal aantal rugzakjes in het vo verreweg het grootst; groter dan in het bao. Het aandeel cluster 2 en cluster 3 rugzakjes is in het vo navenant kleiner dan in het bao; dit geldt het sterkst voor cluster 2. In het laatste jaar voor invoering van passend onderwijs doen zich in dit beeld geen grote wijzigingen voor.

In het vso tellen de clusters 3 en 4 verreweg de meeste leerlingen (samen ruim

90% van alle vso-leerlingen). Tussen 2011/12 en 2013/14 daalt het aandeel cluster 3 leerlingen iets, het aandeel cluster 4 leerlingen stijgt in die periode iets. De overige clusters blijven in omvang vrijwel gelijk. Het totale aandeel van geïndiceerde leerlingen met extra ondersteuning in het voortgezet onderwijs (rugzakjes plus lwoo plus praktijkonderwijs plus vso) bedraagt jaarlijks ongeveer 18% van alle vo-leerlingen. Het is in de periode tussen 2010/11 en 2013/14 licht gestegen, van 17,6 naar 18,1%. Dat is aanzienlijk meer dan in het bao, dit komt vooral doordat in het vo ook lwoo en praktijkonderwijs meetellen.

Deelname aan overige voorzieningen en registratie van ondersteuningskenmerken in de samenwerkingsverbanden
Het aantal deelnemers in de aparte voorzieningen Herstart, Op de Rails, Rebound, OPDC oude stijl stijgt in de periode voor de invoering van passend onderwijs van 8.102 in 2009/10 tot 8.886 in 2011/12, en is daarna weer gedaald tot 8.519 in 2013/14. Vanaf 2014/15 worden leerlingen in dergelijke voorzieningen niet meer landelijk geteld.

In het eerste jaar van de invoering van passend onderwijs verzamelen verreweg de meeste samenwerkingsverbanden de ontwikkelingsperspectieven van de scholen niet. Een substantieel deel is dat ook in de toekomst niet van plan, dit betreft vooral po-samenwerkingsverbanden. Het staat samenwerkingsverbanden vrij om deze gegevens we of niet te verzamelen. Hetzelfde geldt voor het verzamelen van gegevens over deelname aan OPDC (nieuwe stijl). De meeste vo-samenwerkingsverbanden registreren deze deelname wel of zijn dit van plan. Op dit moment zijn de cijfers hierover echter nog onvoldoende compleet voor het geven van een landelijk beeld.
Van de samenwerkingsverbanden is 70% (po) respectievelijk 61% (vo) van plan het aantal ambulant begeleide leerlingen uit de clusters 1 en 2 centraal te registreren, en 15% respectievelijk 14% doet dat al.

Grensverkeer
Er zijn aanzienlijke verschillen tussen de schoolsoorten in de mate waarin er sprake is van grensverkeer tussen samenwerkingsverbanden. In het regulier basisonderwijs komt het nauwelijks voor (minder dan 2% van de leerlingen uit het bao bezoekt een school in een ander samenwerkingsverband dan het verband van het eigen woonadres). In het voortgezet onderwijs is tot en met

schooljaar 2013/14 ruim 10% van de leerlingen op een school afkomstig uit een ander samenwerkingsverband. In 2014/15 stijgt daar het grensverkeer tot 12,8%. In het sbo is 5,0-5,5% van de leerlingen afkomstig uit een ander samenwerkingsverband, dit blijft in de tijd gelijk. In het so zien we een geleidelijke afname van het grensverkeer, van 32,9% naar 29,9%. In het vso schommelt het aandeel leerlingen afkomstig uit een ander samenwerkingsverband tussen de 35,3% en de 33,8%.

In het sbo zijn de leerlingen op een school afkomstig uit gemiddeld 2,9 à 3,1 samenwerkingsverbanden (maximum bedraagt 12 in 2014/15). In het so daalt het aantal samenwerkingsverbanden waar leerlingen uit afkomstig zijn van gemiddeld 5,6 in 2010/11 tot 5,0 in 2014/15 (maximum schommelt hier tussen de 21 en 25). Het aantal samenwerkingsverbanden waar vso-scholen leerlingen van krijgen is vanaf 2011/12 gemiddeld 6,8 à 7 (maximum tussen de 37 en 45). We zien dus vooral in het vso veel grensverkeer.

Tussen de samenwerkingsverbanden bestaan soms grote verschillen in de omvang van het grensverkeer. Voor elk schooltype zijn er samenwerkingsverbanden met 0% grensverkeer. Maar vooral voor het so en vso kunnen percentages hoog liggen, tot bijna 90%.

2 Leerlingstromen in po, vo, (v)so

Wat betreft in- en uitstroom van sbo, so en vso geven de kengetallen het volgende beeld.

Instroom
De totale instroom in het sbo stijgt licht, van 22,9% in 2011/12 tot 23,6% in 2014/15. De instroom in het so schommelt rond de 22%, en de instroom in het vso daalt licht, van 28,3% in 2011/12 tot 26,4% in 2014/15. Instroom is gedefinieerd als het totaal aantal nieuwe leerlingen in een schooljaar afgezet tegen het totale aantal leerlingen dat het schooltype bezoekt.

Voor het sbo laat de instroom een stabiel beeld zien wat betreft de herkomst van de leerlingen. Het grootste deel van de instroom in het sbo is afkomstig van het bao.
In het schooljaar 2014/15 zijn hierin geen abrupte wendingen, dus geen

aanwijzingen dat de invoering van sbo (al) tot verandering van instroom heeft geleid.

Voor het so laat de instroom vanuit het bao en de nieuwe instroom een schommelend beeld zien in de tijd, ook hier geen duidelijke verschuiving.
De instroom in het vso daalt licht. Dit ligt niet aan daling van de instroom vanuit vo, die blijft stabiel. De instroom vanuit het so daalt wel.

Uitstroom
Binnen het po (= gedurende de po-leeftijd) is de uitstroom uit het so naar het bao (terugplaatsingen) groter dan de uitstroom uit het sbo naar het bao. In beide gevallen gaat het echter om kleine aantallen. De uitstroom uit het so naar het bao schommelt rond de 2,7%. De uitstroom uit het sbo naar het bao stijgt iets, van 0,53% in 2011/12 tot 0,74% in 2014/15. Dit beeld geeft geen aanwijzing dat de invoering van passend onderwijs (nu al) tot sterkere tussentijdse uitstroom uit het sbo of so leidt.

Bij de overgang van po naar vo gaat vanuit het sbo 94% van de leerlingen naar het regulier vo. Uit het sbo stromen de meeste leerlingen uit met een beschikking lwoo, dit aandeel is afnemend, van 46,0% in 2011/12 tot 41,6% in 2014/15. Een volgende grote groep leerlingen gaat naar het praktijkonderwijs. Dit aandeel is stijgend, van 34,8% naar 37,1% in 2013/14. In 2014/15 blijft dit percentage ongeveer stabiel, 36,9%. Het aandeel leerlingen dat vanuit het sbo naar overig regulier vo gaat stijgt van 13,0% in 2011/12 tot 14,4% in 2014/15. Ongeveer 6% gaat naar het vso.

Vanuit het so gaan de meeste leerlingen naar het vso. De uitstroom naar het regulier vo stijgt echter licht, van 20,2% in 2010/11 tot 23,4% in 2014/15.
De (tussentijdse) uitstroom uit het vso naar vo met lwoo en praktijkonderwijs daalt de afgelopen schooljaren licht. De uitstroom naar het overig vo stijgt de afgelopen drie schooljaren van 2,6% tot 3,2%, en ligt dan iets boven het niveau van 4 jaar geleden.
Er zijn aanzienlijke verschillen tussen samenwerkingsverbanden in in- en uitstroomcijfers.

Schoolwisseling van leerlingen met rugzak
Elk jaar wisselen leerlingen tussentijds van school. Het gaat niet om grote

aantallen, in de meeste schooltypen betreft het minder dan 5%. Alleen in het praktijkonderwijs ligt het iets hoger. Er is nagegaan of er bij rugzakleerlingen vaker schoolwisseling plaatsvindt dan bij niet-rugzakleerlingen, en of dat beeld wijzigt in de tijd. Recente stijging van schoolwisseling bij deze leerlingen zou een aanwijzing kunnen zijn dat er vanwege passend onderwijs meer leerlingen van school veranderen. Dit laatste blijkt niet het geval, de aantallen variëren van jaar tot jaar slechts in geringe mate en er is geen sprake van recente verschuivingen. Vergeleken met niet-rugzakleerlingen wisselen rugzakleerlingen bovendien meestal minder vaak van school. Dat geldt voor het bao, het sbo, en het vo met lwoo. In het praktijkonderwijs en het overig vo wisselen leerlingen met een rugzak wel vaker van school dan leerlingen zonder rugzak.

3 Bekostiging van samenwerkingsverbanden

Wat betreft de ontwikkeling in de zware ondersteuning in de afgelopen en mogelijke gevolgen hiervan voor de feitelijke verevening krijgen we het volgende beeld.

Een financiële vraag is in hoeverre passend onderwijs al zijn schaduw in de samenwerkingsverbanden vooruit werpt wat betreft sturing op kosten voor de zware ondersteuning, in de zin van beperking van het gebruik van rugzakjes of (v)so-deelname. Dat zou kunnen blijken uit daling van het aantal leerlingen in het so en/of leerlingen met een rugzakje sinds 2011, het jaar waarin de normbekostiging voor de samenwerkingsverbanden is bepaald, en dan het meest in samenwerkingsverbanden met een negatieve verevening. Hiervoor zijn geen aanwijzingen gevonden. In samenwerkingsverbanden met een negatieve vereveningsopdracht zien we niet meer verandering in gebruik van zware ondersteuning tussen 2011 en 2014 dan elders.
Wel zeggen de meeste samenwerkingsverbanden met de komst van passend onderwijs specifiek beleid te voeren, of te gaan voeren, om het aantal leerlingen in het (v)so te verminderen, in het vo nog iets meer dan in het po. In het vo is er ook een samenhang met verevening: in samenwerkingsverbanden vo met een negatieve verevening voert men vaker dergelijk beleid, of is men dat van plan. In het vo zijn er echter ook een aantal samenwerkingsverbanden met een positieve verevening die dergelijk beleid (willen) voeren.

4 Prestaties en sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen die extra ondersteuning krijgen

Wat betreft leerprestaties en sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen die extra ondersteuning krijgen in het regulier basisonderwijs en in sbo en so geven de kengetallen het volgende beeld (voor voortgezet onderwijs niet onderzocht).

Aantal en type leerlingen dat extra ondersteuning krijgt/behoeft in het bao (zorgleerlingen)
In het regulier basisonderwijs is volgens de leerkrachten een kwart tot een vijfde van de leerlingen een zorgleerling, volgens de definitie: *een leerling voor wie een individueel handelingsplan bestaat, en/of voor wie specifieke aanpak of extra hulp nodig is, en/of die een specifiek probleem of beperking heeft.* Zowel in 2011 als in 2014 worden vooral in groep 5 veel zorgleerlingen gerapporteerd, meer dan in groep 2 en 8. Jongens zijn vaker zorgleerlingen dan meisjes.

Een veel kleiner deel van de leerlingen in het bao heeft een rugzak of wordt ambulant begeleid (maximaal 2% van alle leerlingen, varieert enigszins met leeftijd), heeft een eigen leerlijn (maximaal 8% van alle leerlingen, hoogste aandeel in groep 8) of is betrokken in een verwijzingsprocedure (minder dan 1%). Er zijn dus heel veel meer zorgleerlingen dan leerlingen die aan een of meer van deze specifieke zorgkenmerken voldoen.

Zorgleerlingen kunnen op veel manieren getypeerd worden. Er is vaak sprake van een combinatie van verschillende problemen of beperkingen en ook de zwaarte varieert. In het regulier basisonderwijs is de ‘zorgzwaarte’ van zorgleerlingen gemiddeld niet hoog (ongeveer score 5 op een schaal met een bereik van 0-33).

Tussen 2011 en 2014 bestaat verschil in het percentage leerlingen met een handelingsplan in het bao. In 2014 zijn de percentages voor het aantal leerlingen met een handelingsplan met de helft gedaald. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het feit dat steeds meer basisscholen tegenwoordig werken met *groepsplannen* en daarnaast geen individuele handelingsplannen meer opstellen.

Leerprestaties

Zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs scoren gemiddeld duidelijk lager dan de niet-zorgleerlingen in hun klas op begrijpend lezen, technisch lezen, rekenen en woordenschat. De leerlingen in het speciaal basisonderwijs scoren gemiddeld weer aanzienlijk lager dan de zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs.

De leerlingen met een rugzak in het regulier basisonderwijs scoren in het algemeen gemiddeld lager dan niet-zorgleerlingen, maar iets hoger dan zorgleerlingen in het algemeen. Rugzakleerlingen hebben binnen de totale groep zorgleerlingen dus een iets gunstiger prestatieprofiel. In het speciaal basisonderwijs zien we eveneens dat leerlingen met rugzak beter scoren dan sbo-leerlingen in het algemeen.

Leerlingen in so cluster 4 scoren gemiddeld bij rekenen/wiskunde en bij woordenschat gemiddeld iets hoger dan de zorgleerlingen in groep 5 in het basisonderwijs, terwijl hun gemiddelde score bij begrijpend lezen lager ligt en de scores bij technisch lezen nagenoeg gelijk zijn. Bij de oudere leerlingen (groep 8) zijn de verschillen tussen het basisonderwijs en cluster 4 groter. Zowel bij rekenen/wiskunde, als bij begrijpend lezen en technisch lezen ligt de gemiddelde score van de leerlingen in cluster 4 aanmerkelijk lager dan bij de zorgleerlingen in het basisonderwijs.

Leerlingen in so cluster 2 hebben verhoudingsgewijs erg lage scores voor begrijpend lezen en woordenschat (lager dan alle andere groepen). Voor technisch lezen presteren cluster 2 leerlingen in de groep 5 leeftijdsgroep op sbo-niveau en voor rekenen iets boven dit niveau. De groep 8 leerlingen in cluster 2 presteren overwegend op sbo-niveau, alleen op woordenschat blijven ze nog duidelijk onder dit niveau.

Voor cluster 2 en cluster 4 zijn in 2014 ook vergelijkingen mogelijk tussen de leerlingen met deze indicatie in het so en in het regulier basisonderwijs. Zoals te verwachten was, zien we in cluster 2 dat leerlingen met deze indicatie duidelijk beter scoren in het basisonderwijs dan wanneer ze in het so zitten. Alleen voor technisch lezen is het verschil klein. Ook voor cluster 4 zien we dit patroon (hogere scores bij de cluster 4 geïndiceerde leerlingen in het basisonderwijs dan in het so). Voor beide clusters zijn deze verschillen in groep 8 scherper dan in groep 5.

Sociaal-emotionele kenmerken
Gegevens over sociaal-emotionele kenmerken zijn verzameld via een leerlingvragenlijst. Deze betreft vier onderwerpen: welbevinden met de leerkracht, welbevinden met medeleerlingen, zelfvertrouwen en taakoriëntatie. Er zijn nauwelijks verschillen in deze sociaal-emotionele kenmerken tussen de zorgleerlingen en niet-zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs. Ook tussen de zorgleerlingen in het reguliere basisonderwijs en de leerlingen in het speciaal basisonderwijs en de leerlingen in het speciaal onderwijs zijn er nauwelijks verschillen. Hetzelfde geldt voor leerlingen met en zonder rugzak in bao en sbo.

Leerlingen in het speciaal onderwijs met een cluster 4 indicatie scoren overwegend gemiddeld lager op welbevinden met de leerkrachten en welbevinden met medeleerlingen dan de leerlingen in het speciaal basisonderwijs en in het reguliere basisonderwijs. De verschillen zijn echter erg klein.

Aandeel zorgleerlingen in de klas
Het aandeel zorgleerlingen in de klas hangt niet/nauwelijks samen met prestaties of sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen in het regulier basisonderwijs, noch voor zorgleerlingen zelf, noch voor hun klasgenoten.

5 Rugzakleerlingen en niet-rugzakleerlingen in het mbo

Wat betreft het mbo geven de kengetallen het volgende beeld.

Deelname van rugzakstudenten aan mbo, naar leerweg, sector en niveau
Rugzakstudenten zijn het vaakst te vinden in BOL opleidingen. De sector economie kent in absolute zin de meeste rugzakstudenten. Naar niveau zien we het grootste aandeel rugzakstudenten in niveau 1 en 2 (ongeveer 4% en 3%, tegen ruim 1% in niveau 3 en 4), maar in absolute aantallen tellen niveau 2 en niveau 4 de meeste studenten met een rugzak.

Veruit de meeste LGF studenten hebben een cluster 4 indicering, maar in de hogere niveaus is het aandeel cluster 4 (wat) lager en het aandeel cluster 3 studenten wat hoger.

Het aandeel rugzakstudenten in het mbo overall is laag, maar wel gestegen van 1,2 % in 2010 naar 1,8% in 2013.

In de BOL trajecten zien we dat de patronen van uitstroom en doorstroom voor rugzak- en niet-rugzakstudenten niet veel uiteenlopen. Toch is wel een trend waarneembaar: rugzakstudenten laten wat minder uitstroom laten zien (met of zonder startkwalificatie) en blijven wat vaker in het mbo, ook na meerdere jaren. Dit suggereert dat deze groep er meer aan gelegen is om binnen het mbo te blijven.
Er zijn in dit opzicht verschillen tussen sectoren. Na verloop van tijd, meerdere jaren na instroom, zien we bij rugzakstudenten in bepaalde sectoren (met name Techniek op niveau 1) een wat stijgende uitval, terwijl in een andere sector (Groen) rugzakstudenten juist voor doorstroom naar een hoger niveau kiezen.

In de BBL trajecten zijn meer verschillen tussen rugzak- en niet-rugzakstudenten zichtbaar. Hoewel dat in eerste instantie te verklaren lijkt door het relatief lage aantal rugzakstudenten in BBL trajecten (met daardoor sterker schommelende percentages die soms vertekening geven), blijken de verschillen ook in opeenvolgende cohorten consistent. Rugzakstudenten in BBL trajecten stromen ook hier over het algemeen minder vaak uit zonder startkwalificatie, en stromen vaker door naar een hoger niveau dan niet-rugzakstudenten. Over het algemeen blijven ze langer in het mbo om door te leren. Meestal op een hoger niveau, maar soms ook op een lager niveau. LGF studenten wisselen gemiddeld wel wat vaker van sector dan niet LGF studenten.

Studenten met extra steun na invoering van passend onderwijs
Uit de gegevens van de mbo-instellingen over aantallen studenten met extra steun sinds de invoering van passend onderwijs blijkt dat de groep studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland in het schooljaar 2014/15 veel hoger is, bijna verdubbeld, vergeleken met de traditionele groep studenten met een ‘rugzakje’ in schooljaar 2013/2014.
In instellingen in de grote steden en in vakscholen is het aandeel studenten waarvoor extra begeleiding is gepland relatief laag. Dat het aandeel in vakscholen laag is, was te verwachten gezien het specifieke karakter van het

onderwijs en bijbehorende doelgroep, maar dat ditzelfde geldt voor grote steden is opvallend omdat eerder het omgekeerde verwacht zou worden vanwege de grote stedenproblematiek.
Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen kleine en grote instellingen en tussen instellingen die passend onderwijs smal definiëren of breed. Ook dit laatste is tegen de verwachting in omdat een brede definitie een groter aandeel studenten veronderstelt dat extra begeleiding krijgt. Wel vormen vier kleine ROC's die passend onderwijs als breed definiëren hierop een uitzondering. Hun aandeel van studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland is gestegen van minder dan 2% in 2013/2014 naar meer dan 10% in 2014/2015.

Hierbij moet in ogenschouw worden genomen dat slechts een derde van de instellingen exacte cijfers kon aanleveren over het aantal studenten met extra steun in 2014/15, nog een kleiner deel dit kon uitsplitsen naar niveau. Verder is de betekenis van deze cijfers niet geheel duidelijk. Instellingen zijn nog zoekend naar definities en afbakening.

1 Inleiding

Op 1 augustus 2014 is de wet op passend onderwijs ingegaan. Vanaf die datum gelden nieuwe procedures en verantwoordelijkheden voor het stelsel van onderwijs aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Dit betreft het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs. Een essentieel kenmerk van het nieuwe stelsel is dat samenwerkingsverbanden van schoolbesturen in het po en het vo en besturen van mbo-instellingen zelf bepalen op welke manier steun en voorzieningen in het eigen werkgebied of instelling georganiseerd worden. De middelen hiervoor zijn gedecentraliseerd naar de samenwerkingsverbanden en mbo's en bovendien gebudgetteerd. Tevens vindt er verevening van middelen plaats: oude regionale verschillen in middelen die gemoeid waren met het geheel van voorzieningen voor extra ondersteuning worden geleidelijk (via een overgangsregeling) opgeheven en voortaan geldt een vaste, voor iedereen gelijke verdelingssleutel, gebaseerd op het aantal leerlingen in het samenwerkingsverband of het mbo. Een ander belangrijk nieuw beginsel is dat besturen in het primair en voortgezet onderwijs zorgplicht hebben. Dit betekent dat ze een passend onderwijsaanbod moeten doen aan elke leerling die zich bij een school of afdeling van het bestuur aanmeldt, op de eigen school/scholen of, als dat niet mogelijk is, op een andere school of voorziening die het onderwijs dat bij de ondersteuningsbehoeften past wel kan verzorgen.

Er zijn dus in het nieuwe stelsel nieuwe verantwoordelijkheden belegd en geldstromen verlegd. Mogelijk ontstaan daardoor nieuwe patronen in de deelname aan verschillende soorten onderwijsvoorzieningen en in loopbanen

en prestaties van leerlingen die extra steun nodig hebben. Door het beleid gewenste uitkomsten van het nieuwe stelsel op dit gebied zijn[1 2]:

- Zoveel mogelijk leerlingen krijgen onderwijs dicht bij huis, waar mogelijk in het regulier onderwijs;
- Afname van het aantal 'thuiszitters', dat wil zeggen leerplichtige leerlingen die langdurig niet naar school gaan;
- Leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben behalen betere leerresultaten en vaker een diploma dan voorheen;
- Leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben krijgen vaker een betaalde plek op de arbeidsmarkt en behoeven minder vaak een uitkering.

Om ontwikkelingen op deze terreinen te kunnen volgen, wordt als onderdeel van het evaluatieprogramma passend onderwijs jaarlijks een onderzoek uitgevoerd dat relevante kengetallen in beeld brengt. In 2013 is hierover een eerste rapport verschenen (Koopman & Ledoux, 2013). Dat rapport gaat over de kengetallen voor de jaren voorafgaand aan de invoering van passend onderwijs (periode schooljaar 2010/11 t/m 2012/13) en wordt hier verder aangeduid met *nulmeting*. In het voorliggende rapport (*vervolgmeting*) worden deze cijfers uitgebreid met de gegevens van het schooljaar 2014/15, dus het jaar waarin passend onderwijs van start is gegaan. Kengetallen uit het vorige rapport worden herhaald en aangevuld, maar er worden ook nieuwe cijfers gepresenteerd. Dit betreft onder meer in-, door- en uitstroom van leerlingen met extra ondersteuning in regulier en speciaal onderwijs en gegevens over het mbo.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) en maakt deel uit van een reeks nulmetingen passend onderwijs die alle een bepaald aspect van de situatie voorafgaand aan passend onderwijs weergeven[3]. De kengetallen waarover de opdrachtgever

---

1 Zie hiervoor publicaties van de Evaluatie- en Adviescommissie Passend Onderwijs (ECPO) en informatie op de website passend onderwijs (www.ecpo.nl; www.passendonderwijs.nl).

2 Dit zijn beleidsverwachtingen op leerlingniveau. Passend onderwijs heeft ook nog andere doelen, die laten we hier onvermeld omdat dit onderzoek daarover niet handelt.

3 De nulmetingen maken deel uit van het programma kortetermijnevaluatie passend onderwijs van het NRO. De onderzochte onderwerpen zijn ontwikkelingen en typologie samenwerkingsverbanden

informatie wenste zijn genoemd in de programmeringsstudie die het kader vormde voor deze nulmetingen.[4]
In de komende jaren zal er jaarlijks een update van de hier gepresenteerde cijfers plaatsvinden, in het kader van het langetermijn evaluatieprogramma passend onderwijs dat in opdracht van NRO plaatsvindt[5].

1.1 De kengetallen in dit rapport

In dit rapport komen de volgende soorten gegevens aan bod:

1) aantallen leerlingen met extra steun in verschillende voorzieningen (deelnamecijfers po, vo, (v)so)
2) grensverkeer tussen samenwerkingsverbanden (po en vo)
3) leerlingstromen in en uit speciale voorzieningen (instroom en uitstroom speciaal basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs, naar herkomst)
4) leerlingstromen van LGF-leerlingen tussen scholen binnen onderwijstypen (po, vo, (v)so)
5) bekostiging van samenwerkingsverbanden
6) leerprestaties en sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen die extra steun behoeven in basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs
7) studenten die extra steun ontvangen in het mbo

Voor elk van deze onderwerpen volgt hier een toelichting.

Aantallen leerlingen
Om zicht te kunnen houden op leerlingstromen is het allereerst gewenst te weten hoeveel leerlingen zich in welke onderwijssoorten bevinden, en hoeveel van deze leerlingen extra ondersteuning behoeven. Hoewel geen officieel doel van passend onderwijs, is de verwachting wel dat passend onderwijs er toe zal leiden dat in de toekomst een groter deel van de leerlingen die extra

---

po en vo, stand van zaken en typologie mbo, bureaucratie (po/vo),oudertevredenheid (po/vo/mbo), en kengetallen. Zie voor de rapporten www.nro.nl.

4 Zie de Programmering Evaluatie Passend Onderwijs; Deel I Korte termijn programmering 2014-2015. www.nro.nl.

5 Dit wordt uitgevoerd door een consortium van acht onderzoeksinstituten: Kohnstamm Instituut (UvA), ITS (Radboud Universiteit), KBA, Oberon, CED-groep, afdeling Orthopedagogiek van de Universiteit Groningen, NCOJ/Hogeschool Windesheim en TIASNimbas van de Universiteit Tilburg,

ondersteuning behoeven kan worden opgevangen in het regulier onderwijs en dat voor hen dus minder vaak een plaatsing in het speciaal onderwijs of speciaal basisonderwijs nodig zal zijn. Bijhouden hoeveel van deze leerlingen zich bevinden in welk type onderwijs is dus van belang om de impact van passend onderwijs te kunnen volgen.

Een complicatie hierbij is dat er geen vaste definitie bestaat van leerlingen die behoefte hebben aan extra ondersteuning. Voor de periode vóór passend onderwijs kan nog een onderscheid gemaakt worden tussen leerlingen die op een of andere manier officieel geïndiceerd zijn en leerlingen voor wie dat niet het geval is. Geïndiceerde leerlingen zijn:

- leerlingen die zijn toegelaten tot een school voor speciaal onderwijs (so en vso) of een school voor speciaal basisonderwijs (sbo);
- leerlingen die met leerlinggebonden financiering (LGF) extra ondersteuning krijgen in het regulier primair of voortgezet onderwijs (rugzakjes; hierbij horen ook de leerlingen die in het sbo verblijven met een rugzakje);
- leerlingen die voortgezet onderwijs volgen met een beschikking leerwegondersteunend onderwijs of praktijkonderwijs.

Niet geïndiceerde leerlingen zijn alle overige leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben/krijgen in het regulier onderwijs, dit ter beoordeling van de school/de leerkracht.

Voor de situatie na invoering van passend onderwijs kan de categorie ‘rugzakleerlingen’ niet meer onderscheiden worden, omdat hiervoor geen landelijke uniforme indicering meer plaatsvindt. De samenwerkingsverbanden (SWVen) krijgen de (gebudgetteerde) middelen hiervoor toegewezen en mogen zelf bepalen hoe ze die inzetten. Hetzelfde gebeurt, op wat langere termijn, met de middelen voor leerwegondersteuning (lwoo) in het vmbo en voor het praktijkonderwijs. Voor dit rapport betekent dit dat aantallen en percentages rugzakleerlingen weergegeven kunnen worden tot en met het schooljaar 2013/14 en niet meer voor 2014/15. Cijfers over gebruik van lwoo en deelname aan praktijkonderwijs zijn nog wel mogelijk tot en met 2014/15.

Vanaf de invoering van passend onderwijs wordt het kenmerk ‘rugzakje’ dus niet meer centraal geregistreerd. In opbouw is wel de centrale registratie van leerlingen met een ontwikkelingsperspectief[6]. De wetgever vraagt op dit moment al van sbo- en (v)so-scholen voor elke leerling een ontwikkelingsperspectief. In het regulier onderwijs (po en vo) vraagt zij dat ook voor leerlingen duidelijk extra steun behoeven, bovenop de basisondersteuning. Omdat de landelijke registratie van leerlingen met ontwikkelingsperspectieven nog in ontwikkeling is, kon daarvan in het onderhavige onderzoek nog geen gebruik worden gemaakt. Wel is bij de samenwerkingsverbanden po en vo en bij de mbo-instellingen nagegaan of zij leerlingen met een ontwikkelingsperspectief (po/vo) of leerlingen die extra steun ontvangen (mbo) zelf (al) registreren. Dit is niet verplicht, maar het geeft wel enig inzicht in de wijze waarop samenwerkingsverbanden en mbo-instellingen eigen registraties inrichten.

In de nulmeting kengetallen (het vorige rapport) zijn ook cijfers opgenomen over leerlingen die deelnemen aan aparte voorzieningen, niet zijnde het sbo of (v)so. Het betreft de leerlingen die voor de invoering van passend onderwijs deelnamen aan de projecten Herstart, Op de Rails en Rebound en de leerlingen die worden opgevangen in opdc’s (orthopedagogisch-didactische centra). Dit zijn bovenschoolse voorzieningen, overwegend bedoeld voor leerlingen in de voortgezet onderwijs leeftijd, waarin op tijdelijke basis leerlingen kunnen worden geplaatst die nog niet goed kunnen functioneren in het regulier onderwijs (opdc’s) of daar even een ‘time out’ nodig hebben, in de regel wegens gedragsproblemen (Herstart, Op de Rails, Rebound). Deze leerlingen waren traceerbaar omdat ze gedurende enige tijd in aparte voorzieningen verbleven en er (deels) landelijke registratie van plaatsvond. Met de invoering van passend onderwijs verandert ook de positie van dit type voorzieningen. Samenwerkingsverbanden kunnen zelf bepalen of ze zulke voorzieningen willen handhaven, en zo ja in welke vorm (al dan niet ondergebracht in een

6 Een ontwikkelingsperspectief is een overzicht van te behalen doelen, daarvoor in te zetten middelen en het verwachte uitstroomniveau van leerlingen die extra steun nodig hebben. Aard en niveau van de extra steun is niet nader gedefinieerd, maar het gaat om steun aan leerlingen waarvoor de basiszorg die reguliere scholen geacht worden te leveren niet toereikend is. Onder basiszorg vallen bijvoorbeeld leerlingen met dyslexie of met leerproblemen waarvoor kortdurende remedial teaching toereikend is (www.passendonderwijs.nl). Het ontwikkelingsperspectief wordt gezien als vervanging van de eerdere handelingsplannen voor leerlingen die extra steun nodig hebben.

opdc; al dan niet bovenschools). Voor het onderhavige rapport betekent dit dat alleen een update van de deelnamegegevens aan dit type voorzieningen kon worden uitgevoerd voor het schooljaar 2013/14, en niet meer voor 2014/15. Wel is voor het jaar 2014/15 bij de samenwerkingsverbanden nagegaan of zij een opdc hebben en zo ja, hoeveel leerlingen daaraan deelnemen. Voor de registratie opdc gaat vanaf het schooljaar 2015/16 aparte wetgeving in[7].

Thuiszitters

Een onderwerp dat ook hoort bij aantallen leerlingen in voorzieningen is het aantal leerlingen dat *geen* onderwijs volgt, terwijl ze wel nog leerplichtig zijn. Zoals vermeld is het een doel van passend onderwijs om het aantal van deze thuiszitters te verminderen. Er zijn verschillende categorieën thuiszitters: leerlingen die nog wel op een school zijn ingeschreven maar al langer dan vier weken zonder geldige reden niet meer naar school gaan, leerlingen die helemaal niet op een school zijn ingeschreven en leerlingen die een vrijstelling van de leerplicht hebben gekregen. De registratie hiervan vindt plaats bij gemeenten. Omdat tot nu toe te weinig standaardisatie aanwezig was in deze gemeentelijke registraties, is het tot op heden niet mogelijk om betrouwbare landelijke cijfers over thuiszitters te produceren[8]. De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) van het Ministerie van OCW is bezig om deze standaardisatie te bewerkstellingen via een verzuimmodule die alle gemeenten geacht worden te gebruiken. Naar verwachting zullen hiermee in 2016 voor het eerst goede cijfers over thuiszitters beschikbaar komen. *In dit rapport zijn derhalve nog geen cijfers over thuiszitters opgenomen.*

Grensverkeer

Een apart onderwerp wat betreft aantallen leerlingen zijn de leerlingen die buiten hun eigen samenwerkingsverband naar school gaan. Indien dat leerlingen zijn die in financiële zin extra ondersteuning krijgen of behoeven,

---

7 Zie https://www.passendonderwijs.nl/beleidsdoc/wetsvoorstel-registratie-ontwikkelingsperspectief/. Ook voor het po is wetgeving in ontwikkeling omtrent de inrichting van een opdc.

8 Wel worden er over verzuim aantallen gerapporteerd maar bij deze aantallen zijn vele kanttekeningen te plaatsen. Zie Lubberman (2014) en de bijlage bij de leerplichtbrief van 2015 (http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/publicaties/2015/03/19/overzicht-verzuimgegevens-over-het-schooljaar-2013-2014/overzicht-verzuimgegevens-over-het-schooljaar-2013-2014.pdf).

moeten samenwerkingsverbanden daarover onderling afspraken maken. Zulke leerlingstromen worden aangeduid met ‘grensverkeer’. De omvang van het grensverkeer kan een relevant kengetal zijn voor passend onderwijs; als de omvang groot is zouden er meer samenwerkingsproblemen kunnen rijzen.

In- en uitstroomcijfers speciale voorzieningen en stroompatronen LGF-leerlingen

Naast cijfers over aantallen en aandeel leerlingen in voorzieningen zijn ook gegevens relevant over in- en uitstroom van deze voorzieningen. Het is denkbaar dat samenwerkingsverbanden beleid gaan voeren dat tot doel of (eventueel onbedoeld) tot gevolg heeft dat leerlingen van schooltype gaan wisselen. Te denken valt aan actief terugplaatsingsbeleid van het speciaal onderwijs naar regulier onderwijs, of aan beperking van de instroommogelijkheden in het speciaal onderwijs. Om ontwikkelingen op dit gebied te kunnen volgen en te kunnen nagaan of de transitie naar passend onderwijs hierop invloed heeft, zijn in dit rapport gegevens over in- en uitstroom van speciale onderwijsvoorzieningen in kaart gebracht vanaf schooljaar 2011/12 tot en met schooljaar 2014/15. Hierbij is tevens aandacht geschonken aan de mate waarin leerlingen met een rugzak van school veranderen in de periode voorafgaand aan het ingaan van passend onderwijs. Denkbaar is dat, door het verdwijnen van de openeindefinanciering van het speciaal onderwijs met de invoering van passend onderwijs, er in dit jaar voor sommige leerlingen voor gekozen is om (toch nog/versneld) een plaats in het speciaal onderwijs te krijgen, vanuit de verwachting dat dit daarna wellicht moeilijker zal worden. Het gaat hier dus vooral om tussentijdse schoolwisselingen.

Bekostiging van samenwerkingsverbanden

Naar verwachting heeft verevening invloed op beleid dat samenwerkingsverbanden kunnen/zullen voeren. Het startpunt voor de berekening van de verevening ligt in het schooljaar 2010/11, hierop is de zogenoemde normbekostiging voor de samenwerkingsverbanden berekend. Tussen dit jaar en het moment van invoering van passend onderwijs kunnen zich nog verschuivingen in gebruik van speciale voorzieningen (rugzakjes en (v)so) hebben voorgedaan in samenwerkingsverbanden, waardoor het feitelijke verschil tussen ‘oude’ bekostiging en de normbekostiging nog kan zijn toe- of afgenomen. In dit rapport besteden we daarom aandacht aan de ontwikkeling van het aandeel leerlingen met zware ondersteuning (LGF-indicatie) tussen 2011 en 2014 in samenwerkingsverbanden en (meer specifiek) de ontwikkeling van

de in- en uitstroom in en uit het (v)so, in relatie tot de verevening. Verder laten we zien of samenwerkingsverbanden vanaf de invoering van passend onderwijs het voornemen hebben om de instroom in het (v)so te beperken, en hoe dit samenhangt met verevening. De verwachting hierbij is dat in samenwerkingsverbanden met een negatieve verevening (en die dus moeten bezuinigen) dit voornemen vaker zal bestaan. .

Prestaties en sociaal-emotionele ontwikkeling
Zoals eerder vermeld is één van de doelen van passend onderwijs het verbeteren van de leerprestaties van leerlingen die extra steun nodig hebben. Dit zou bereikt moeten worden door een beter onderwijsaanbod op maat. Tegelijkertijd is het een wens dat deze leerlingen zich in ook in sociaal-emotioneel opzicht goed ontwikkelen, zowel in het regulier onderwijs als in vormen van speciaal onderwijs.
Voor gegevens over leerprestaties en sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen met extra ondersteuning zijn geen populatiegegevens beschikbaar, wel gegevens uit de landelijk representatieve steekproeven van de cohortonderzoeken COOL$^{5-18}$ (onderzoek naar prestaties en loopbanen van leerlingen in po en vo) en COOL Speciaal (idem in het speciaal (basis)onderwijs). In de nulmeting zijn met behulp van gegevens uit deze databronnen prestatiegegevens van leerlingen met extra ondersteuning tot en met 2011 gepresenteerd. Inmiddels is er (in 2014) een nieuwe meting van de cohortonderzoeken geweest, zodat actualisatie mogelijk is én enige uitbreiding, omdat COOL Speciaal in 2014 ook heeft plaatsgevonden in cluster 2 en het vso. In de nulmeting waren verder nog geen gegevens opgenomen over sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen, maar deze data zijn in COOL$^{5-18}$ en COOL Speciaal wel beschikbaar. In dit rapport zijn deze gegevens daarom toegevoegd.
Voor het regulier onderwijs is hierbij onderscheid gemaakt tussen rugzakleerlingen en overige-leerlingen die extra steun behoeven. Die overige leerlingen zijn niet geïndiceerd en dus in populatiebestanden niet herkenbaar aan een of ander label. In de cohortonderzoeken zijn deze leerlingen echter wel te identificeren, vanuit vragen die aan hun leerkrachten zijn gesteld. Het genoemde onderscheid kan dus gemaakt worden.

Invloed van aandeel leerlingen met extra steun in de klas op prestaties van klasgenoten

Met de data van de cohortonderzoeken zijn al eerder analyses uitgevoerd waarin cognitieve en sociaal-emotionele maten worden gerelateerd aan het aandeel en type zorgleerlingen in de klas (voor het po). De uitkomsten van deze analyses worden ook in dit rapport vermeld.

Cijfers over het mbo

De nulmeting uit 2013 bevatten alleen kengetallen over het po, vo en (v)so. In het voorliggende rapport zijn voor het eerst ook cijfers over het mbo opgenomen. Dit betreft gegevens over het aandeel studenten met een rugzak (LGF-bekostiging) in mbo's en gegevens over de loopbaan van deze studenten in het mbo, vergeleken met niet-LGF-studenten. Dit betreft uitval en diploma's. Hierover zijn cijfers beschikbaar voor de periode 2011/12 tot en met 2013/14. Ook verschillen tussen mbo-instellingen komen hierbij aan bod.
Voor het jaar 2014/15, het invoeringsjaar van passend onderwijs, zijn geen LGF-cijfers meer bekend omdat mbo's, net als samenwerkingsverbanden po en vo, voortaan zelf kunnen bepalen hoe en voor welke studenten ze hun middelen voor extra steun besteden. Gestandaardiseerde indicering en landelijke registratie zijn daardoor niet meer aan de orde. Als onderdeel van het onderzoek is wel, net als bij de samenwerkingsverbanden, bij de mbo's geïnformeerd of ze studenten die extra steun ontvangen registreren en zo ja, hoeveel studenten het betreft..

Typen samenwerkingsverbanden en mbo-instellingen

In 2014/15 zijn twee populatie-onderzoeken uitgevoerd waarin in kaart is gebracht hoe de situatie is in de samenwerkingsverbanden en de mbo-instellingen bij de start van passend onderwijs[9]. Onderdeel van deze beide onderzoeken was de constructie van een typologie. Nagegaan is op welke kenmerken samenwerkingsverbanden respectievelijk mbo's het best van elkaar onderscheiden kunnen worden als het gaat om de inrichting van onderwijs voor leerlingen die extra steun nodig hebben. Voor dit onderzoek is nagegaan of er verschillen zijn in de in- en uitstroomgegevens die samenhangen met het type samenwerkingsverband. Voor het mbo is gekeken naar de aantallen leerlingen met extra ondersteuning en het type mbo.

9 Voor meer informatie zie www.nro.nl.

Positie op de arbeidsmarkt
Eerder is vermeld dat het ook een doel van passend onderwijs is dat, op de langere termijn, leerlingen die extra steun ontvangen hebben in het onderwijs een betere positie bereiken op de arbeidsmarkt. Gewenst is bijvoorbeeld dat het aandeel jongeren uit deze doelgroep dat een uitkering ontvangt afneemt. Uiteraard duurt het nog geruime tijd voordat leerlingen die te maken hebben met passend onderwijs de arbeidsmarkt bereiken. Eventuele invloeden van passend onderwijs zijn hierop dus voorlopig nog niet te verwachten. Niettemin is het nuttig om wel vast te leggen hoe de positie op de arbeidsmarkt van deze doelgroep is vóór de invoering van passend onderwijs. Dat was echter geen doel van dit onderzoek[10] en het onderwerp komt daarom in dit rapport niet voor. In een latere fase van de evaluatie van passend onderwijs komen deze cijfers wel beschikbaar[11].

1.2 Gegevensbronnen

Voor de meeste gegevens die in dit rapport vermeld worden is DUO, de Dienst Uitvoering Onderwijs van het Ministerie van OCW, de leverancier. Deels is gebruik gemaakt van de DUO-gegevens die de bron vormen van de data die te vinden zijn op de website van het informatiepunt passend onderwijs (www.passendonderwijs.nl), deels van overige DUO-gegevens. Details daarover zijn te vinden in de hierna volgende hoofdstukken.
Voor de prestaties en gegevens over sociaal-emotionele kenmerken is, zoals vermeld, gebruik gemaakt van de data van de cohortonderzoek COOL[5-18] (po-gedeelte) en COOL Speciaal. Deze onderzoeken zijn (mede) uitgevoerd door het Kohnstamm Instituut en waren dus rechtstreeks beschikbaar. Ze zijn ook voor derden toegankelijk via DANS, het data-archief van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk onderzoek.

1.3 Leeswijzer

In dit rapport staat een grote hoeveelheid kengetallen. Ze zijn gegroepeerd in de nu volgende vijf hoofdstukken. Hoofdstuk 2 gaat over de ontwikkeling in

10 Het maakte geen deel uit van de opdracht die voor dit onderzoek geformuleerd is in de programmeringsstudie; zie noot 4.
11 Is opgenomen in het onderzoeksplan voor de langetermijnevaluatie van passend onderwijs.

aantallen leerlingen met indicaties in het po en vo, inclusief deelname aan sbo. Ook de (voorgenomen) eigen registraties van samenwerkingsverbanden komen hierbij aan bod. Hoofdstuk 3 gaat over leerlingstromen in het po en vo: in- en uitstroom in en uit speciale voorzieningen en tussentijdse schoolwisselingen van rugzakleerlingen. Ook de samenhang met type samenwerkingsverband wordt hier vermeld. Hoofdstuk 4 bevat de gegevens over de bekostigingsonderwerpen. In hoofdstuk 5 staan de uitkomsten van de analyses op de data van de cohortonderzoeken over de prestaties en sociaal-emotionele kenmerken van zorgleerlingen en niet-zorgleerlingen in het bao, sbo en so. Hoofdstuk 6 gaat over rugzakleerlingen en niet-rugzakleerlingen in het mbo. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting van de voornaamste bevindingen. Deze zijn, voor degenen die zich alleen snel willen oriënteren, ook nog eens bij elkaar geplaatst in het resultatenoverzicht aan het begin van dit rapport.

2 Aantal leerlingen en aantal geïndiceerde leerlingen in po- en vo-samenwerkingsverbanden

Dit hoofdstuk gaat over aantallen leerlingen in po en vo, in zowel regulier als speciaal onderwijs en in speciale voorzieningen. De verwachting is dat passend onderwijs ertoe zal leiden dat reguliere scholen meer leerlingen zelf de nodige ondersteuning kunnen bieden. Dat zou kunnen leiden tot minder leerlingen in aparte voorzieningen. Om de ontwikkeling daarin te kunnen volgen, is het van belang om te beschikken over periodieke cijfers over aantallen leerlingen en aantallen leerlingen met een indicatie, respectievelijk deelnemers aan een speciale voorziening. We presenteren in dit hoofdstuk voor wat betreft LGF-leerlingen in het regulier onderwijs (rugzakjes) deze gegevens voor de periode 2010/11 tot en met 2013/14 en voor wat betreft deelname aan sbo, (v)so en lwoo en praktijkonderwijs tot en met 2014/15. Ten opzichte van de nulmeting zijn dus maximaal twee schooljaren toegevoegd.

Achtereenvolgens komen aan bod:

Po:

- deelname aan basisonderwijs (bao), speciaal basisonderwijs (sbo) en speciaal onderwijs (so)
- aantal leerlingen met een LGF-indicatie in het bao, sbo en so, naar cluster
- totaal aantal LGF-geïndiceerde leerlingen (rugzak in bao/sbo en plaats in het so)

Vo:

- deelname aan regulier voortgezet onderwijs (vo) en voortgezet speciaal onderwijs (vso)
- aantal leerlingen met LGF-indicatie in vo en vso, naar cluster
- aantal leerlingen met leerwegondersteuning (lwoo), naar schooltype
- deelname aan praktijkonderwijs

- totaal aantal geïndiceerde leerlingen in vo en vso (lwoo, praktijkonderwijs, LGF)

Overig

- deelname aan Herstart, Rebound, Op de Rails en opdc
- registratie van ontwikkelingsperspectieven, opdc en ambulante begeleiding bij samenwerkingsverbanden
- grensverkeer tussen samenwerkingsverbanden

2.1 Gegevensbronnen

Voor de aantallen leerlingen en voor officieel geïndiceerde leerlingen maken we gebruik van de gegevensbestanden op de website passend onderwijs. Deze website wordt beheerd door het informatiepunt passend onderwijs. De gegevens voor deze website zijn afkomstig van DUO, de organisatie die onderwijsdata beheert voor het Ministerie van OCW. De gegevens van de website Passend Onderwijs zijn beschikbaar tot en met schooljaar 2013/14.

Daarnaast maken we ook gebruik van de 1cijferbestanden van DUO. De 1cijferbestanden zijn de basisbestanden voor de onderwijsstatistieken. Met de naamgeving *1cijfer* wordt bedoeld dat er op basis van de onderwijsbestanden steeds dezelfde aantallen en uitkomsten worden geproduceerd. De 1cijferbestanden zijn gegevens op individueel niveau, met gegevens van alle leerlingen en studenten. Door de 1cijferbestanden van de schooljaren achter elkaar te leggen kunnen de leerlingen van jaar tot door het onderwijs worden gevolgd. Voor toegang tot de 1cijferbestanden is een streng privacyreglement van toepassing.
Voor de kengetallen passend onderwijs zijn van belang de 1cijferbestanden van de sectoren po, de WEC, het vo en het mbo. Voor elke sector wordt er voor elk schooljaar een 1cijferbestand gemaakt. Tot een 1cijferbestand definitief is kan er al gebruik worden van een voorlopig bestand. Voor dit kengetallen rapport zijn de 1cijferbestanden van 2014/15 nog de voorlopige versies.

De gegevens van het po zijn beschikbaar vanaf schooljaar 2010/11, omdat die vanaf dat jaar in Bron zijn opgenomen (het onderwijsnummerbestand met gegevens over alle individuele leerlingen in het Nederlands onderwijs). De gegevens van het vo zijn al vanaf schooljaar 2003/04 in Bron. De gegevens op de website passend onderwijs zijn beschikbaar vanaf schooljaar 2010/11,

behalve de gegevens over geïndiceerde leerlingen in het regulier onderwijs (rugzakjes), die beschikbaar zijn vanaf schooljaar 2011/12. Waar wij spreken over schooljaar gaat het op de website passend onderwijs feitelijk om de aantallen op 1 oktober in dat schooljaar.

De uitleg over de registratie van de rugzakjes verdient een aparte alinea. Over de aantallen rugzakjes is informatie beschikbaar. Over wie de leerlingen zijn die een rugzakje hebben bestaat echter geen volledige zekerheid. Voor dit onderzoek konden, na veel overleg met DUO en na veel onderzoek in de databestanden , op basis van de bestanden met individuele LGF-leerlingen in bao, sbo en vo voor 90% of meer de aantallen worden gereproduceerd die op de website van passend onderwijs staan. Niet in deze vervolgmeting maar in een later stadium zal over dit onderwerp apart worden gerapporteerd. De statistieken over de rugzakjes in deze vervolgmeting zijn de meest betrouwbare die op dit moment voorhanden zijn.
Voor de officiële aantallen rugzakjes baseren we ons op de gegevens op de website passend onderwijs, van het informatiepunt passend onderwijs. De aantallen op deze website vormen de basis voor de bekostiging van de scholen, en voor de vereveningsbedragen die voor de samenwerkingsverbanden zijn vastgesteld. Deze gegevens over de rugzakjes zijn echter niet op individueel niveau, het niveau van de leerling, bekend, en kunnen daarom niet gebruikt worden voor overzichten en analyses waarin uitsplitsingen worden gemaakt met leerlingen met en leerlingen zonder rugzakjes. In de 1cijferbestanden van DUO zijn wel individuele gegevens over de rugzakjes beschikbaar, maar de aantallen rugzakjes van de 1cijferbestanden en van de website passend onderwijs zijn niet helemaal hetzelfde[12]. "De leerlinggegevens in de bestanden zijn door scholen en besturen via BRON (Basisregister Onderwijs) aan DUO opgegeven en betreffen een momentopname. De reguliere bekostiging wordt gebaseerd op de gegevens op peildatum 1 oktober van het laatste peiljaar, zoals deze op 1 december van dit peiljaar zijn opgenomen in BRON en vastgesteld zijn met het overzicht vaststelling tellingen (OVT). Na 1 december vinden er controles plaats op de juistheid van de aangeleverde gegevens. Dit kan nog leiden tot bijstellingen in het totaal aantal bekostigde leerlingen of tot

12 Een belangrijke praktische reden is dat de registratie van de bekostiging voor de scholen en de registratie van de indicaties zich in verschillende systemen bevinden, die niet op eenvoudig op het niveau van de leerlingen koppelbaar zijn.

bijstelling in bepaalde leerlingenkenmerken, zoals gewicht, aanduiding niet Nederlandse culturele achtergrond (NNCA) of betalend samenwerkingsverband. Omdat er in de schooljaren 2013-2014 en 2014-2015 de eisen aan de aanlevering van gegevens zijn gewijzigd met het oog op de invoering van het passend onderwijs én schooljaar 2014-2015 als een overgangsjaar geldt kunnen in specifieke gevallen verschillen met de gegevens op de vigerende bekostigingsbeschikking optreden.[13]"

Naast officieel geïndiceerde leerlingen zijn er ook leerlingen die tijdelijk extra ondersteuning krijgen in de bovenschoolse voorzieningen Op de Rails, Herstart, Rebound en opdc's. Deze voorzieningen komen niet overal voor en vallen onder verantwoordelijkheid van de samenwerkingsverbanden. Er bestaat geen registratie van bij DUO, maar er zijn wel cijfers over verzameld door het Landelijk portaal Herstart en Op de Rails, het NJI (voor Rebound) en de inspectie (opdc's). Deze cijfers worden in dit rapport gebruikt, maar ze kennen beperkingen. In de betreffende paragrafen wordt dat verder toegelicht.
Voor het schooljaar 2014/15, het eerste jaar waarin passend onderwijs van kracht is, zijn geen landelijke cijfers meer beschikbaar over LGF-indicaties en over deelname aan de bovenschoolse voorzieningen. In de toekomst zullen wel gegevens beschikbaar komen over aantallen leerlingen met een ontwikkelingsperspectief, maar deze zijn nu nog niet voorhanden. Over registratie van ontwikkelingsperspectieven en deelname aan bovenschoolse voorzieningen (opdc nieuwe stijl) zijn wel enkele vragen gesteld aan de coördinatoren van de samenwerkingsverbanden, de resultaten hiervan komen ook in dit hoofdstuk aan bod.

Waar in deze *vervolgmeting* over onderwerpen aantallen worden gebaseerd op de website passend onderwijs wijken deze soms af van de aantallen die over dezelfde onderwerpen in de *nulmeting* zijn opgenomen. Dit betreft met name het schooljaar 2011/12, het aantal leerlingen in het so en vso, en het aantal leerlingen in het vo. Voor schooljaar 2011/12 heeft het informatiepunt passend onderwijs zich vorig jaar, in 2014, veel moeite getroost om zo exact mogelijk het aantal leerlingen met *zware ondersteuning* vast te stellen, ook voor de voorgaande jaren. Bij de berekening van de vereveningsbedragen voor de

---

13 De tekst van deze *afbakening* is aangeleverd door DUO.

samenwerkingsverbanden gelden de aantallen leerlingen en aantallen zorgleerlingen in 2011/12 als uitgangspunt. Met betrekking tot so en vso zijn daarvoor leerlingen van 14 jaar en ouder, met terugwerkende kracht, toegerekend aan het vso. Ook zijn cluster 4 leerlingen in een JJI of een GJI niet meer meegeteld, omdat ze voor de bekostiging niet meetellen. Met betrekking tot het vo zijn, met terugwerkende kracht, de aantallen ingeschreven leerlingen vervangen door de aantallen bekostigde leerlingen. Leerlingen in VAVO tellen voor de bekostiging voor 50% mee, en leerlingen in het VM2 experiment[14] tellen voor de bekostiging niet meer mee. Deze aanpassingen met terugwerkende kracht zijn er dus de oorzaak van dat de nu gepresenteerde cijfers voor de voorgaande jaren iets kunnen afwijken van die uit de nulmeting.

2.2 Het aantal leerlingen in het po: bao, sbo en so

Het aantal leerlingen in het bao en het sbo omvat zowel de reguliere leerlingen als de leerlingen met een rugzakje. Voor deze leerlingen geldt dat ze ingeschreven staan in het bao, en daarnaast een rugzakje hebben.

Tabel 2.1 Totaal aantal leerlingen in po: bao, sbo, so. Nederland, schooljaren 2010/11 – 2014/15

	2010/11		2011/12		2012/13		2013/14		2014/15	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
bao	1.534.141	–	1.517.423	95,3%	1.497.832	95,4%	1.476.516	95,5%	1.457.587	95,6%
sbo	42.818	–	41.777	2,6%	39.929	2,5%	38.135	2,5%	36.847	2,4%
so	onb.	–	32.462	2,0%	32.277	2,1%	31.774	2,1%	31.001	2,0%
Totaal (100%)	1.576.959		1.591.662		1.570.038		1.546.425		1.525.435	

Bron: bestanden website Passend Onderwijs (tm 2013/14), en DUO (2014/15). Bewerking Kohnstamm Instituut

Jaarlijks staan er rond de 1.500.000 leerlingen in het bao ingeschreven. Het aantal leerlingen in het bao daalt van 1.530.000 in 2010/11 tot 1.450.000 in

14 VM2 is een OCW/LNV experiment.
In VM2 wordt de bovenbouw van de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo samengevoegd met een opleiding mbo-niveau2, om een doorgaande leerlijn te bewerkstelligen en daarmee uitval bij de overgang vmbo-mbo tegen te gaan.

2014/15. Het aandeel van het bao in de periode 2011/12 tot 2014/15 stijgt licht.
Jaarlijks gaan ongeveer 40.000 leerlingen naar het sbo. Het aantal leerlingen in het sbo daalt van 43.000 in 2010/11 tot 37.000 in 2014/15. Het aandeel van het sbo in de periode 2011/12 tot 2013/14 daalt licht, tot 2,4% in 2014/15.
Het aantal leerlingen in het so daalt van 32.500 in 2011/12 tot 31.000 in 2014/15. Het aandeel van het so in de periode 2011/12 schommelt tussen de 2,0 en 2,1%.

2.3 Het aantal leerlingen met extra ondersteuning in het po

In deze paragraaf presenteren we cijfers over leerlingen met een LGF-indicatie in het po. Tot en met het laatste schooljaar voor invoering van passend onderwijs zijn hierover landelijke cijfers bekend. Deze worden hierna weergegeven.

Vanaf de invoering van passend onderwijs per 1 augustus 2014 zijn de samenwerkingsverbanden po en vo verantwoordelijk voor de opvang van de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben in het reguliere of het speciaal onderwijs. De samenwerkingsverbanden zijn nu ook zelf verantwoordelijk voor het al dan niet registreren van deze leerlingen. Voor het meeste recente jaar (2014/15) is bij de samenwerkingsverbanden nagevraagd of zij leerlingen met een ontwikkelingsperspectief registreren. Deze informatie komt aan bod in paragraaf 2.9.

Leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben en in aanmerking kwamen voor een indicatie speciaal onderwijs clusters 2, 3 en 4 kregen tot en met het schooljaar 2013/14 een indicatie van een Commissie voor de Indicatiestelling (CVI).

In cluster 1 waren er geen formele indicaties (deden de instellingen zelf)[15]. Een indicatie heette officieel een indicatie voor de leerlinggebonden financiering (LGF) en was nodig voor toelating tot het speciaal onderwijs (so) en het voortgezet speciaal Onderwijs (vso) of voor de toekenning van een rugzak in

15 Daarnaast hebben leerlingen uit een residentiële instelling die een samenwerkingsovereenkomst hebben met een cluster 2, 3 of 4 school géén indicatie nodig om te worden ingeschreven.

het regulier onderwijs (bao of sbo). Voor toelating tot het sbo was geen CvI-indicatie nodig, maar wel een beschikking van de Permanente Commissie Leerlingzorg (PCL). De beschikkingen van de PCL's werden niet centraal geregistreerd.
Van belang voor de evaluatie van passend onderwijs is het onderscheid of de geïndiceerde leerlingen worden opgevangen in het reguliere bao (leerlingen met een rugzak) of in aparte voorzieningen (sbo en so). Voor de gegevens over rugzakjes in het bao, het sbo en de so-plaatsingen baseren we ons op de gegevens die we van het informatiepunt passend onderwijs hebben ontvangen.

Tabel 2.2 Rugzakjes in het bao, naar cluster. Nederland, schooljaren 2010/11 – 2013/14. Totaal aantal en percentages (kolom)

		2010/11		2011/12		2012/13		2013/14	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Cluster	1	–	–	886	5,0%	853	4,9%	867	5,1%
	2	–	–	4.229	23,6%	4.337	25,1%	4.519	26,3%
	3	5.319	–	4.850	27,1%	4.576	26,5%	4.704	27,4%
	4	8.100	–	7.933	44,3%	7.524	43,5%	7.062	41,2%
Totaal N (100%)		13.419	–	17.898		17.290		17.152	

Bron: bestanden website Passend Onderwijs, bewerking Kohnstamm Instituut

De meeste indicaties in het bao werden afgegeven voor cluster 4. Cluster 1 is constant, cluster 2 laat een groei zien van 23,6% tot 26,3%, het aandeel cluster 3 schommelt en komt in 2013/14 uit op 27,4%.
Ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in het bao was het aandeel rugzakjes in het bao 1,15-1,18% (niet in tabel).

Tabel 2.3 Rugzakjes in het sbo, naar cluster. Nederland, schooljaren 2010/11 – 2013/14.

Totaal aantal en percentages (kolom)

		2010/11		2011/12		2012/13		2013/14	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Cluster	1	–	–	59	1,7%	59	1,9%	57	1,9%
	2	–	–	418	12,4%	402	12,8%	394	12,8%
	3	1.113	–	895	26,5%	811	25,8%	893	29,0%
	4	1.998	–	2.010	59,4%	1.873	59,6%	1.736	56,4%
Totaal N (100%)		3.111	–	3.382		3.145		3.080	

Bron: bestanden website Passend Onderwijs, bewerking Kohnstamm Instituut

De meeste indicaties in het sbo werden afgegeven voor cluster 4. Cluster 1 is constant, cluster 2 laat een lichte groei zien, het aandeel cluster 3 indicaties maakte in 2013/14 een sprong van 3 procentpunt, en kwam op 29%. Het aandeel cluster 4 daalde in 2013/14 met 3,2 procentpunt, en kwam op 56,4%. De toename in 2013/14 van het aandeel leerlingen met een cluster 3 rugzakjes ging gepaard met een vrijwel even grote afname van het aandeel leerlingen met een cluster 4 rugzakje.
Ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in het sbo was het aandeel rugzakjes in het sbo 7,9-8,1% (niet in tabel).

Tabel 2.4 Leerlingen in het so , naar cluster. Nederland, schooljaren 2010/11 – 2013/14. Totaal aantal en percentages (kolom)

		2010/11		2011/12		2012/13		2013/14	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Cluster	1	–	–	392	1,2%	352	1,1%	327	1,0%
	2	–	–	6.270	19,3%	6.828	21,2%	6.696	21,1%
	3	–	–	12.627	38,9%	12.099	37,5%	11.655	36,7%
	4	–	–	13.173	40,6%	12.998	40,3%	13.096	41,2%
Totaal N (100%)				32.462		32.277		31.774	

Bron: bestanden website Passend Onderwijs, bewerking Kohnstamm Instituut

Tabel 2.4 laat de verdeling naar cluster zien binnen het so. Dit zijn uiteraard allemaal geïndiceerde leerlingen. Cluster 3 en 4 zijn in omvang het grootst. Bij

het so zien we in 2013/14 een daling van het aandeel cluster 3 leerlingen met 0,7% procentpunt, het aandeel cluster 4 leerlingen stijgt met 0,9 procentpunt.

2.4 Het aantal leerlingen in aparte voorzieningen en met indicaties in het po

Tabel 2.5 geeft het overzicht van het aantal leerlingen in aparte voorzieningen en indicaties in het po. Dit waren leerlingen met een rugzakje of een so-plaatsing en leerlingen zonder rugzakje in het sbo.

Tabel 2.5 Leerlingen met een rugzakje in bao of sbo, of een so-plaatsing. Nederland, po, schooljaren 2011/12 - 2013/14. Totaal aantal en percentages (kolom)

	2011/12		2012/13		2013/14	
	N	%	N	%	N	%
bao, met rugzakje (CVI)	17.898	1,0%	17.290	1,1%	17.152	1,1%
sbo, met rugzakje (CVI)	3.382	0,2%	3.145	0,2%	3.080	0,2%
sbo, met beschikking (PCL)	38.395	2,4%	36.784	2,3%	35.055	2,3%
so	32.462	2,0%	32.277	2,1%	31.774	2,1%
Geen rugzakje of beschikking	1.499.525	94,2%	1.480.542	94,3%	1.459.364	94,4%
Totaal N (100%)	1.591.662		1.570.038		1.546.425	

Bron: bestanden website Passend Onderwijs, bewerking Kohnstamm Instituut

De leerlingen in aparte voorzieningen in het po volgden onderwijs in sbo of het so. Ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in het po volgde in 2011/12 in totaal 4,7% van de leerlingen onderwijs in aparte voorzieningen, in 2012/13 was dat 4,6% en in 2013/14 was dat 4,5%.

Ten opzichte van het totaal aantal leerlingen met een rugzakje of een so-indicatie, volgde in 2011/12 66,7% van de leerlingen onderwijs in een aparte voorziening (60,4% so, 6,3% sbo), 33,3% volgde onderwijs in het bao. In 2012/13 volgde 67,2% van deze leerlingen onderwijs in een aparte voorziening (61,2% so, 6,0% sbo), 32,8% volgde onderwijs in het bao. In 2013/14 volgde 67,0% van deze leerlingen onderwijs in een aparte voorziening (61,1% so, 5,9% sbo), 33,0% volgde onderwijs in het bao.

2.5 Het aantal leerlingen in het vo en vso

Tot en met het schooljaar 2013/14 omvat het aantal leerlingen in het vo zowel de reguliere leerlingen als de leerlingen met een rugzakje. Voor alle schooljaren omvat het aantal leerlingen in het vo eveneens de leerlingen in het lwoo en in het praktijkonderwijs. Voor lwoo en praktijkonderwijs is een indicatie nodig . Tot en met het schooljaar 2013/14 omvat het aantal leerlingen in het vo ook de leerlingen in opvangvoorzieningen als opdc, Herstart, Op de Rails en Rebound. Voor al deze leerlingen geldt dat ze ingeschreven stonden in het vo, en daarnaast eventueel een rugzakje hadden of leerwegondersteuning ontvangen, of bij een aparte opvangvoorziening worden opgevangen.
Met de invoering van passend onderwijs zijn de voorzieningen voor Herstart, Op de Rails en Rebound opgeheven, en is hiervoor in de plaats het opdc nieuwe stijl ingevoerd. De samenwerkingsverbanden bepalen zelf hoe ze dit inrichten en of ze nog bovenschoolse opvangvoorzieningen in stand houden. Voor het jaar 2014/15 zijn hierover enkele vragen gesteld aan de coördinatoren van de samenwerkingsverbanden. Deze informatie komt aan bod in paragraaf 2.9.
Onderstaande tabel toont de aantallen leerlingen[16] in vo en vso.

Tabel 2.6 Totaal aantal bekostigde leerlingen in vo en vso. Nederland, schooljaren 2010/11 - 2013/14

	2010/11		2011/12		2012/13		2013/14		2014/15	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
vo	943.659	-	953.869	96,4%	966.334	96,3%	978.564	96,2%	990.123	96,2%
vso	-	-	35.438	3,6%	36.622	3,7%	38.147	3,8%	38.827	3,8%
Totaal (100%)	-	-	989.307		1.002.956		1.016.711		1.028.950	

Bron: bestanden website Passend Onderwijs (tm 2013/14), en DUO (2014/15). Bewerking Kohnstamm Instituut

In tabel 2.6 is te zien dat het aantal leerlingen in het vo vanaf 2010/11 stijgt. De gegevens van het vso zijn beschikbaar vanaf 2011/12. Evenals in het vo is in

16 We geven het aantal bekostigde leerlingen weer, en niet het aantal ingeschreven leerlingen, omdat voor de vereveningsbedragen voor de samenwerkingverbanden alleen het aantal bekostigde leerlingen meetelt.

het vso van 2011/12 naar 2012/13 een stijging van het aantal leerlingen te zien. Het aandeel van het vso in het totaal aantal bekostigde vo- plus vso-leerlingen stijgt van 3,6% tot 3,8% in 2013/14.

2.6 Het aantal leerlingen met extra ondersteuning in het vo

Leerlingen kunnen in het vo extra ondersteuning krijgen in de vorm van lwoo, rugzakjes (tot en met 2013/14), het praktijkonderwijs en het vso.

Lwoo

Leerlingen met lwoo volgen onderwijs in het reguliere vmbo (of in een scholengemeenschap waarvan vmbo deel uitmaakt). In tabel 2.7 geven we voor de (combinaties) van leerwegen aan welk deel van de leerlingen geregistreerd staat als lwoo-leerlingen

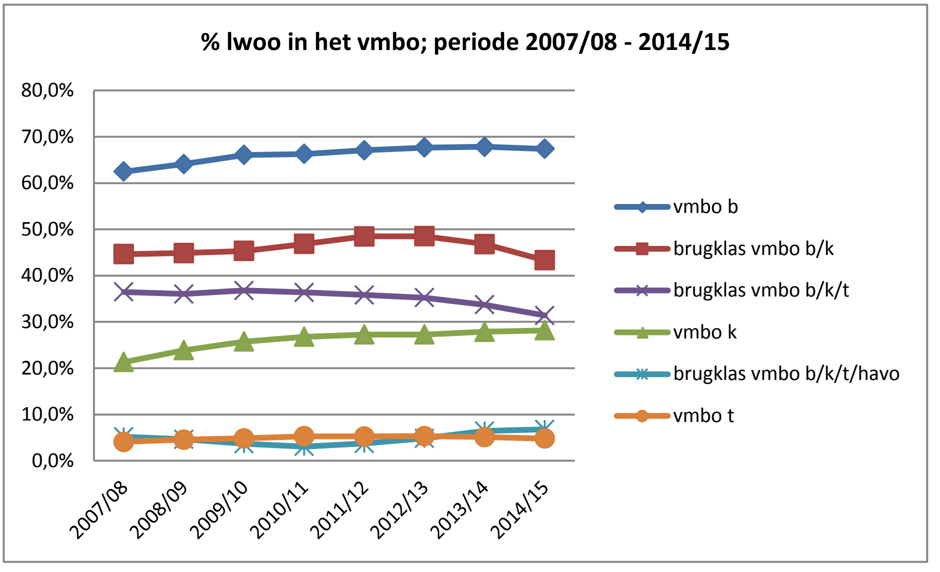
Tabel 2.7 Leerlingen in het vmbo. Nederland 2007/08–2014/15. Totaal aantal en percentage lwoo.

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
vmbo b								
% lwoo	62,5%	64,1%	66,1%	66,3%	67,1%	67,7%	67,9%	67,4%
N (100%)	77.287	72.684	67.483	65.633	65.088	66.846	68.117	69.741
brugklas vmbo b/k								
% lwoo	44,6%	44,9%	45,3%	46,8%	48,5%	48,5%	46,8%	43,3%
N (100%)	35.652	33.378	30.861	29.518	28.814	29.272	28.448	27.526
vmbo k								
% lwoo	21,3%	23,9%	25,8%	26,8%	27,3%	27,3%	27,9%	28,2%
N (100%)	74.680	73.331	73.032	73.499	75.807	78.247	82.162	85.514
brugklas vmbo b/k/t								
% lwoo	36,5%	36,0%	36,8%	36,4%	35,8%	35,2%	33,7%	31,4%
N (100%)	41.908	39.582	39.019	39.612	39.591	38.323	38.039	37.918
brugklas vmbo b/k/t/havo								
% lwoo	5,2%	4,6%	3,7%	3,1%	3,7%	4,9%	6,4%	6,8%
N (100%)	3.038	3.300	3.101	3.311	3.436	3.068	2.784	2.651
brugklas vmbo b/k/t/havo/vwo								
% lwoo	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
N (100%)	17.996	17.096	17.403	15.716	14.488	14.973	14.066	12.234
vmbo t								
% lwoo	4,1%	4,5%	4,8%	5,3%	5,3%	5,3%	5,1%	4,8%
N (100%)	153.919	152.705	155.161	157.764	164.526	172.671	178.428	182.342
alle afdelingen vmbo								
N lwoo	**101.853**	**100.478**	**99.391**	**99.857**	**101.298**	**103.637**	**104.565**	**103.875**
% lwoo	**25%**	**26%**	**26%**	**26%**	**26%**	**26%**	**25%**	**25%**
N totaal (100%)	**404.480**	**392.076**	**386.060**	**385.053**	**391.750**	**403.400**	**412.044**	**417.926**

Bron: bestanden DUO.
Periode 2007/08 – 2009/10: additioneel databestand uit de Nulmeting Kengetallen.
Periode 2010/11 – 2014/15: 1Cijferbestanden vo.
Bewerking Kohnstamm Instituut.

De ontwikkeling in het percentage lwoo in het vmbo geven we hieronder ook grafisch weer.

Grafiek 2.1 Aandeel leerlingen met lwoo, per onderwijstype, over de periode 2007/08 – 2014/15

Het gemiddeld aandeel leerlingen met lwoo is in de periode 2007/08 – 2014/15 vrijwel constant, het ligt op25-26%. Binnen de onderwijstypen zijn er wel verschillende ontwikkelingen. In het vmbo-b en vmbo-k neemt het aandeel leerlingen met lwoo toe van 62,5% tot 67,4%, respectievelijk van 21,3% tot 28,2%. In brede vmbo-brugklassen b,k,t neemt het aandeel leerlingen met lwoo af.

Rugzakjes

Voor de rugzakjes in het vo baseren we ons op de gegevens die we van het informatiepunt passend onderwijs hebben ontvangen. De gegevens zijn compleet vanaf 2011/12.

Tabel 2.8 Rugzakjes in het vo, naar cluster. Nederland, periode 2010/11 – 2013/14. Totaal aantal en percentages (kolom)

		2010/11		2011/12		2012/13		2013/14	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Cluster	1	–	–	534	2,7%	477	2,3%	483	2,3%
	2	–	–	1.652	8,3%	1.717	8,3%	1.857	8,7%
	3	3.488	–	3.637	18,3%	3.781	18,2%	3.946	18,5%
	4	12.105	–	14.063	70,7%	14.834	71,3%	15.025	70,5%
Totaal N (100%)		15.593	–	19.886		20.809		21.311	

Bron: bestanden website Passend Onderwijs, bewerking Kohnstamm Instituut

Het aandeel cluster 4 is binnen het totaal aantal rugzakjes is in het vo verreweg het grootst; groter dan in het bao. Het aandeel cluster 2 en cluster 3 rugzakjes is in het vo navenant kleiner dan in het po; dit geldt het sterkst voor cluster 2. In het laatste jaar voor invoering van passend onderwijs doen zich geen grote wijzigingen voor. Ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in het vo was het aandeel rugzakjes in het vo 2,01% à 2,10% (niet in tabel).

Rugzakjes per schooltype

Via de 1Cijferbestanden beschikken we in de vervolgmeting over gedetailleerde informatie over het gevolgde onderwijs in het vo. In de volgende tabel 2.9 geven we per onderwijstype het aantal leerlingen met een rugzakje.

Tabel 2.9 Rugzakjes (cluster 1,2,3 en 4) per onderwijssoort. Aantal en percentages rugzakjes, en totaal aantal leerlingen per onderwijssoort. Periode 2011/12 – 2013/14

	2011/12			2012/13			2013/14		
	aantal rugzak	% rugzak	N_totaal (100%)	aantal rugzak	% rugzak	N_totaal (100%)	aantal rugzak	% rugzak	N_totaal (100%)
Pro	2.209	8,3%	26.744	2.390	8,7%	27.589	2.422	8,5%	28.628
B	2.324	3,6%	65.088	2.470	3,7%	66.846	2.628	3,9%	68.117
BK	918	3,2%	28.814	966	3,3%	29.272	923	3,2%	28.448
K	1.713	2,3%	75.807	1.985	2,5%	78.247	2.077	2,5%	82.162
BKT	1.534	3,9%	39.591	1.548	4,0%	38.323	1.356	3,6%	38.039
BKTH	63	1,8%	3.436	52	1,7%	3.068	35	1,3%	2.784
BKTHV	183	1,3%	14.488	199	1,3%	14.973	170	1,2%	14.066
T	3.529	2,1%	164.526	3.830	2,2%	172.671	3.822	2,1%	178.428
TH	399	1,4%	27.916	376	1,3%	27.978	364	1,3%	28.660
THV	267	1,1%	23.346	276	1,2%	22.878	279	1,3%	22.295
H	2.603	1,4%	187.014	2.858	1,5%	190.093	2.897	1,5%	193.527
HV	875	1,2%	73.567	894	1,3%	70.986	814	1,2%	67.288
V	2.230	1,0%	223.160	2.294	1,0%	223.374	2.140	1,0%	224.380
Rest	18	0,5%	3.817	8	0,2%	3.345	12	0,3%	3.457

De *onderwijssoorten* in het vo worden met 1 letter aangegeven, behalve pro. Pro: praktijkonderwijs; B: vmbo basisberoepsgerichte leerweg; K: vmbo kaderberoepsgerichte leerweg; T: vmbo theoretische leerweg; H: havo; V: vwo.
Combinaties van letters geven brugklassen of combiklassen weer.

Bron: DUO, 1cijferbestanden. Bewerking Kohnstamm Instituut

Het aantal leerlingen met een rugzakje in het praktijkonderwijs neem tussen 2011/12 en 2013/14 toe, maar het aandeel schommelt tussen 8,3%-8,7%.
In het vmbo hebben met name leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg en leerlingen in een brugklas BK of BKT relatief vaak een rugzakje, tussen de 3,2-4,0%.
In de theoretische leerweg van het vmbo heeft 2,1-2,2% van de leerlingen een rugzakje.
In de overige avo-onderwijssoorten heeft 1,0-1,5% van de leerlingen een rugzakje.

Praktijkonderwijs

In de volgende tabel geven we het aantal leerlingen weer in het praktijkonderwijs, ten opzichte van het totaal aantal *bekostigd*e leerlingen in het vo.

Tabel 2.10 Het aandeel leerlingen in het praktijkonderwijs. Totaal aantal leerlingen in vo, het aantal en het percentage leerlingen in het praktijkonderwijs. Nederland 2007/08 – 2012/13

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Aantal	26.623	26.744	27.589	28.628	29.329
%	2,8%	2,8%	2,8%	2,9%	3,0%
Totaal ingeschreven (100%)	947.866	957.314	969.643	980.279	992.017

Bron: DUO, 1cijferbestanden. Bewerking Kohnstamm Instituut

Het aandeel leerlingen in het praktijkonderwijs stijgt van 2,8% in 2010/11 tot 3,0% 2014/15

Vso

In de volgende tabel geven we de clusterindeling weer van de leerlingen in het vso.

Tabel 2.11 Leerlingen in het vso , naar cluster. Nederland, schooljaren 2010/11 – 2013/14. Totaal aantal en percentages (kolom)

		2010/11		2011/12		2012/13		2013/14	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Cluster	1	–	–	348	1,0%	380	1,0%	404	1,1%
	2	–	–	2.195	6,2%	2.343	6,4%	2.456	6,4%
	3	–	–	14.355	40,5%	14.414	39,4%	14.749	38,7%
	4	–	–	18.540	52,3%	19.485	53,2%	20.538	53,8%
Totaal N (100%)				35.438		36.622		38.147	

Bron: bestanden website Passend Onderwijs, bewerking Kohnstamm Instituut

Tabel 2.11 laat de verdeling naar cluster zien binnen het vso. Dit zijn uiteraard allemaal geïndiceerde leerlingen. Cluster 3 en 4 zijn in omvang het grootst. Tussen 2011/12 en 2013/14 daalt het aandeel cluster 3 leerlingen met 1,8

procentpunt, het aandeel cluster 4 leerlingen stijgt in die periode met 1,5 procentpunt.

Totaal extra ondersteuning in het vo
De leerlingen die extra ondersteuning ontvangen zijn gedefinieerd als de leerlingen die naar het vso gaan, die praktijkonderwijs volgen, die geïndiceerd zijn voor leerwegondersteuning en leerlingen die met een rugzakje naar het overige vo gaan. Een deel van de leerlingen in het praktijkonderwijs en het lwoo ontvangen ook een rugzakje. In de aantallen leerlingen met extra ondersteuning tellen zij maar één keer mee. We geven het overzicht van het totaal aantal leerlingen met extra ondersteuning voor de schooljaren van 2010/11 tot en met 2013/14.

Tabel 2.12 Leerlingen met extra ondersteuning (pro, lwoo, rugzak, vso). Nederland, vo, schooljaren 2011/12, 2012/13, 2013/14

	Praktijk-onderwijs	Lwoo	Rugzak overig vo	vso	extra ondersteuning		totaal aantal leerlingen vo + vso
					N	% van totaal	N (100%)
2010/11	26.623	99.849	11.080	34.209	171.761	17,6%	977.963
2011/12	26.744	101.291	12.444	35.337	175.816	17,8%	989.493
2012/13	27.589	103.622	13.373	36.576	181.160	18,1%	1.003.386
2013/14	28.628	104.550	13.196	37.949	184.323	18,1%	1.016.374

bron: 1cijferbestanden DUO

Tussen 2010/11 en 2013/14 stijgt het aandeel leerlingen dat extra ondersteuning ontvangt van 17,6% tot 18,1%. Dit aantal/percentage is exclusief de leerlingen die in de (tijdelijke) voorzieningen opdc, Rebound, Herstart of Op de Rails zitten.

2.7 Opdc, Herstart, Op de Rails, Rebound

Tot aan de invoering van passend onderwijs bestonden de voorzieningen Herstart, Op de Rails, Rebound, en opdc oude stijl.

Herstart had als doelgroep leerlingen tussen de 5 en de 18 jaar, en hielp thuiszittende kinderen bij een nieuwe start op school[17]. Op de Rails had als doelgroep leerlingen van 10 jaar ouder die dreigden te ontsporen en hielp hen om op de rails te blijven[18]. Rebound was een voorziening die tijdelijk opvang bood aan leerlingen die door hun gedrag niet meer te handhaven zijn op school[19]. Voor de deelname aan Rebound waren geen leeftijdsgrenzen, maar in de praktijk waren de deelnemers afkomstig van het vo. Opdc's, oude stijl, waren bovenschoolse voorzieningen, overwegend bedoeld voor leerlingen in de voortgezet onderwijs leeftijd, waarin op tijdelijke basis leerlingen kunnen worden geplaatst die nog niet goed kunnen functioneren in het regulier onderwijs[20].
In de nulmeting hebben we de aantallen deelnemers aan deze voorzieningen verzameld voor zover die toen voorhanden waren. Landelijke aantallen waren er toen voor Herstart, Op de Rails en Rebound tot en met schooljaar 2010/11 (Rebound,) of schooljaar 2011/12 (Herstart, Op de Rails). Voor de opdc's *oude stijl* waren er gegevens tot en met 2011/12 voor 59 van de 75 samenwerkingsverbanden.

Voor Herstart, Op de Rails en Rebound hebben we geactualiseerde gegevens opgevraagd, tot aan de invoering van passend onderwijs. Voor Herstart en Op de Rails hebben we die ontvangen tot en met schooljaar 2013/14, voor Rebound tot en met schooljaar 2012/13. In de tabellen 2.12, 2.13 en 2.14 geven we de geactualiseerde gegevens weer. Voor Op de Rails en Rebound zijn de leerlingen verdeeld in twee groepen[21], leerlingen in de po-leeftijd, ≤ 11 jaar, en

17 Zie Nulmeting Kengetallen (2013), p. 25, brochure OCW "Een passend onderwijsprogramma voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs" en http://www.portaal-hs-odr.nl/home
18 Zie Nulmeting Kengetallen (2013), p. 25, brochure OCW "Een passend onderwijsprogramma voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs" en http://www.portaal-hs-odr.nl/home
19 Zie Nulmeting Kengetallen (2013), p. 26, brochure OCW "Een passend onderwijsprogramma voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs" en http://www.nji.nl/nl/Kennis/Projecten/Reboundvoorzieningen-in-het-voortgezet-onderwijs?oldid=47727
20 Zie Nulmeting Kengetallen (2013), p. 28.
21 Hierbij leggen we de grens bij 12 jaar. Leerlingen in de PO-leeftijd zijn dan ≤ 11 jaar, leerlingen in de vo-leeftijd ≥ 12 jaar, gerekend op 1 oktober van een schooljaar. In de Nulmeting Kengetallen (2013) hebben we de grens op 14 jaar gelegd, omdat we veronderstelden dat de doelgroep van Op de Rails en Herstart vanwege de ondervonden individuele problematiek mogelijk al in het PO vertraagd zou zijn. Met de leeftijdsgrens van 12 jaar komen wij van die nuance terug. De cijfers zijn overigens voorhanden waarmee andere definities kunnen worden toegepast.

leerlingen in de vo-leeftijd, ≥ 12 jaar. De afsluitende rapportages van het laatste projectjaar van Herstart en Op de Rails zijn in maart 2015 verschenen.[22]

Tabel 2.13 Deelnemers Herstart, per schooljaar, ingedeeld naar ≤ 11 jaar en ≥ 12 jaar

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
≤ 11 jaar	98	95	110	89	84	95
≥ 12 jaar	349	310	339	354	355	359
Totaal	447	405	449	443	439	454

Bron: Gegevens Landelijk portaal Herstart en Op de Rails; bewerking Kohnstamm Instituut

Tabel 2.14 Deelnemers Herstart, per schooljaar, ingedeeld naar ≤ 11 jaar en ≥ 12 jaar

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
≤ 11 jaar	218	200	190	201	195	253
≥ 12 jaar	1.468	1.628	1.686	1.540	1.560	1.408
Totaal	1.686	1.828	1.876	1.741	1.755	1.661

Bron: Gegevens Landelijk portaal Herstart en Op de Rails; bewerking Kohnstamm Instituut

Het aantal deelnemers aan Herstart en Op de Rails is over de jaren heen tamelijk stabiel.

Tabel 2.15 Deelnemers Rebound, per schooljaar

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
aantal swv's – oude indeling– met reboundvoorzieningen	81	81	82	82	82	–
aantal swv's respons	80	72	78	60	60	–
totaal deelnemers respons	3.325	3.248	3.716	3.234	3.111	–

Bron: Nji

Weer naar school! De herstart van thuiszitters. (2015).
Op de Rails (2015).
Stichting Projecten Speciaal Onderwijs.

Voor Rebound heeft het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) in 2014 een laatste actualisering uitgevoerd.[23] Deze registratie loopt vanaf 2005/06 tot en met 2012/13, en over de gehele periode geldt nog de oude indeling in 82 à 84 samenwerkingsverbanden. Vrijwel alle samenwerkingsverbanden hadden vanaf 2008/09 reboundvoorzieningen.
Bij de invoering van passend onderwijs zijn de budgetten voor deze voorzieningen naar de samenwerkingsverbanden vo gegaan[24], hoewel tot de doelgroep van Op de Rails en Herstart ook leerlingen in de po-leeftijd behoorden. Van Op de Rails is gemiddeld 12% van de deelnemers ≤ 11 jaar, voor Herstart ligt dit gemiddeld op 22%.
In tabel 2.16 geven we een overzicht van de aantallen deelnemers aan Herstart, Op de Rails, Rebound en opdc oude stijl, in de schooljaren voor de invoering van passend onderwijs.

Tabel 2.16 De aantallen deelnemers aan de overige aparte voorzieningen voor de invoering van passend onderwijs. Aantallen en *schattingen* voor geheel Nederland.

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Herstart (≥ 12 jaar)	349	310	339	354	355	359	
Op de Rails (≥ 12 jaar)	1.468	1.628	1.686	1.540	1.560	1.408	
Rebound *	3.367	3.654	3.907	4.420	4.252	*4.200*	
Opdc *oude stijl* *	–	2.510	2.665	2.572	*2.500*	*2.500*	
Totaal		8.102	8.597	8.886	8.667	8.519	

Het aantal of de schatting van het aantal deelnemers in de aparte voorzieningen in de periode voor invoering van passend onderwijs is als volgt berekend.
Voor Herstart en Op de Rails zijn de aantallen deelnemers van 12 jaar en ouder geselecteerd. Aan de basis van het aantal deelnemers oude stijl liggen de

23 Nederlands Jeugdinstituut, NJI Zie http://www.nji.nl/nl/Reboundvoorzieningen-in-het-voortgezet-onderwijs-2012-en-2013.pdf.
24 In beginsel was er nog een bepaling dat PO in overleg moest met vo om eventueel budget te verkrijgen. Het is aan de samenwerkingsverbanden vo om hier daadwerkelijk iets mee te doen. Het is niet vastgelegd en niet verplicht. Bron: Stichting Projecten Speciaal Onderwijs (http://www.projectenso.nl).

gegevens van een survey uit 2013 van de inspectie[25]. In deze survey is de respons verwerkt van 59 van de 74 oude samenwerkingsverbanden, voor de schooljaren 2009/10, 2010/11 en 2011/12.
Voor Rebound is de schatting van het totaal aantal deelnemers voor geheel Nederland berekend op basis van het aantal responderende samenwerkingsverbanden. Elk samenwerkingsverband telt hierin even zwaar mee, ongeacht de grootte[26]. Voor het ontbrekende schooljaar 2013/14 schatten we het aantal deelnemers op dat van 2012/13.
Voor het aantal deelnemers opdc oude stijl gaan we uit van de aantallen deelnemers in de opdc's zijn gerapporteerd in de nulmeting (2013), op basis van het aantal samenwerkingsverbanden waarvoor de aantallen bekend zijn, 59 van de 74. Elk samenwerkingsverband telt hierin even zwaar mee. Voor de schatting voor Nederland zijn de aantallen opgehoogd met een factor 74/59= 1,25[27]. Voor de ontbrekende schooljaren 2012/13 en 2013/14 is als schatting het totaal aantal van 2011/12 genomen, 2.500.

We zien in tabel 2.15 dat het totaal aantal deelnemers in de aparte voorzieningen in de periode voor de invoering van passend onderwijs stijgt van 8.102 in 2009/10 tot 8.886 in 2011/12, en daarna weer is gedaald tot 8.519 in 2013/14.

2.8 Registratie van leerlingen met een ontwikkelingsperspectief, opdc en ambulante begeleiding

Op termijn is het de bedoeling dat de gegevens over ontwikkelingsperspectieven (OPP), opdc en ambulante begeleiding (AB) door

25 Zie Inspectie van het Onderwijs (2013), *OPDC's in het bestel*. Utrecht, Inspectie van het Onderwijs.

26 Bijvoorbeeld, voor 2012/13 is de weegfactor op basis van het aantal responderende samenwerkingsverbanden 82/60=1.37. Het totaal aantal deelnemers in 2012/13 in Rebound wordt geschat op 1.37*3.111=4.252 deelnemers.
Een andere manier om het totaal aantal deelnemers te schatten houdt wel rekening met de omvang van het samenwerkingsverband, in termen van het aantal vo-leerlingen. Voor 2012/13 zijn deze leerling aantallen beschikbaar via Open Onderwijsdata van DUO (zie https://duo.nl/organisatie/open_onderwijsdata/databestanden/vo/leerlingen/Leerlingen/vo_leerlingen5.asp). Voor 2012/13 is de weegfactor op basis van het aantal leerlingen in de responderende samenwerkingsverbanden 949.800/637.888=1.49. Het totaal aantal deelnemers in Rebound zou op basis hiervan uitkomen op 1.49*3111=4.635 deelnemers, ongeveer 400 meer.

27 Zie Nulmeting Kengetallen (2013), tabel 2.18, p. 28. De gegevensbron is een onderzoek van de inspectie, OPDC's in het bestel (2013).

een cluster 1 of cluster 2 school of een epilepsieschool in BRON worden geregistreerd, door de scholen. Zover is het nog niet. Om toch al een eerste beeld te krijgen van het aantal leerlingen met OPP, in opdc en met AB in het jaar 2014/15 is in het kader van deze vervolgmeting aan coördinatoren van samenwerkingsverbanden gevraagd of zij een registratie hiervan bijhouden en zo ja, hoeveel leerlingen het betreft in dit schooljaar.
Voor een goed begrip: de registratie in BRON wordt gedaan door de scholen, er ligt bij de samenwerkingsverbanden geen verplichting zelf gegevens over OPP, opdc en AB te registreren.

Gegevensbron
In de Korte Termijn Evaluatie Passend Onderwijs was een van de deelonderzoeken het onderzoek naar de stand van zaken en typologie samenwerkingsverbanden (zie hoofdstuk 1). Dit deelonderzoek is uitgevoerd door Sardes en GION[28], die hiervoor een internetenquête hebben uitgezet onder samenwerkingsverbanden po en vo. Wij hebben hierbij aangesloten door vragen op te nemen over de aantallen leerlingen met een OPP, leerlingen in een opdc, en de leerlingen die ambulant begeleid worden door een cluster 1 of 2 school, of een epilepsieschool. Gevraagd is naar de aantallen leerlingen in het schooljaar 2014/15.
De respons is 66% voor de 77 samenwerkingsverbanden po (N=77) en 69% voor de 75 samenwerkingsverbanden vo .

2.8.1 Ontwikkelingsperspectieven (OPP)

Voor de volgende leerlingen moeten scholen verplicht een ontwikkelingsperspectief opstellen:

- leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs
- leerlingen in het praktijkonderwijs
- leerlingen in het speciaal basisonderwijs
- leerlingen die extra ondersteuning krijgen in het regulier basis- en voortgezet onderwijs

Reguliere basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs hoeven geen ontwikkelingsperspectief op te stellen voor leerlingen die ondersteuning

28 Het rapport is te vinden op www.nro.nl.

krijgen die in het basisondersteuningsaanbod zit, zoals begeleiding bij dyslexie of kortdurende remedial teaching[29].
Het ontwikkelingsperspectief is een document dat de school na overleg met de ouders vaststelt over leerlingen die naar het reguliere onderwijs gaan en extra ondersteuning nodig hebben. Vóór de invoering van passend onderwijs was er een handelingsplan voor leerlingen met een rugzakje in het reguliere onderwijs. Dat wordt nu vervangen door het ontwikkelingsperspectief.

Met betrekking tot de ontwikkelingsperspectieven zijn aan de samenwerkingsverband po en vo de volgende 3 vragen gesteld.

De eerste vraag is *Registreert uw samenwerkingsverband centraal het aantal leerlingen met een ontwikkelingsperspectief?* . Met als antwoordcategorieën

1. nee, ook niet van plan
2. nog niet, wel van plan
3. ja

De tweede vraag is *Hoeveel leerlingen betreft dit in schooljaar 2014/15? (tot nu toe)*. Met als antwoordcategorieën

1. dat kan ik nu nog niet beantwoorden
2. dat zijn er: …. (aantal)

De derde vraag is *Dit aantal is een*, met als antwoordcategorieën

1. geschat aantal
2. exact aantal

Van de 77 samenwerkingsverbanden po hebben er 47 de vraag naar de ontwikkelingsperspectieven beantwoord. 22 samenwerkingsverbanden, 47%, registreren geen OPP's, 7 (15%) wel, en 18 (38%) zijn van plan in de toekomst OPP's te registreren.
Van de zeven samenwerkingsverbanden die nu al de OPP's registreren kunnen er vier een aantal noemen. Drie samenwerkingsverbanden geven een exact aantal, namelijk 7, 14 en 205. Eén samenwerkingsverband geeft een schatting, ±100.

29 http://www.passendonderwijs.nl/veelgestelde-vragen/ontwikkelingsperspectief/

Van de 75 samenwerkingsverbanden vo hebben er 49 deze vraag beantwoord. 10 samenwerkingsverbanden, 20%, registreren geen OPP's, 13 (27%) wel, en 26 (53%) is van plan in de toekomst OPP's te registreren.
Van de 13 samenwerkingsverbanden die de OPP's registreren kunnen er zes een aantal noemen. Drie samenwerkingsverbanden geven een exact aantal, namelijk 23, 163 en 491. De drie andere samenwerkingsverbanden geven een schatting, ±20, ±40, ±477.
De genoemde aantallen, hetzij exact hetzij geschat, lopen dus sterk uiteen. De oorzaak is waarschijnlijk dat in sommige gevallen alleen OPP's in het regulier onderwijs zijn gemeld en in andere gevallen (ook) alle OPP's in het (v)so en sbo. De vraagstelling maakte het, duidelijk ten onrechte, niet mogelijk om dit onderscheid aan te geven. We kunnen daarom aan deze getallen nog geen waarde hechten. We stellen vast dat in het eerste jaar van de invoering van passend onderwijs verreweg de meeste samenwerkingsverbanden nog geen OPP's registreren en dat de meeste samenwerkingsverbanden dat in de toekomst wel willen gaan doen, maar zeker niet allemaal (vooral niet in de po-samenwerkingsverbanden.

2.8.2 Opdc

Vanaf het schooljaar 2014/15 bestaan de voorzieningen opdc oude stijl, Herstart, Op de Rails en Rebound niet meer als zodanig. De samenwerkingsverbanden vo hebben de budgetten hiervoor gekregen en bepalen voortaan zelf of en welke voorzieningen ze willen onderhouden. In de wijze waarop de samenwerkingsverbanden de opvang vormgeven zijn ze dus vrij, maar het ministerie gaat met name in op de mogelijkheden van opdc's Nieuwe Stijl[30], waaronder een samenwerkingsverband de voorzieningen kan plaatsen die tot de invoering van passend onderwijs functioneerden als opdc oude stijl, Rebound, Herstart en/of Op de Rails.
Met betrekking tot de opdc's in de nieuwe situatie zijn aan de samenwerkingsverband vo de volgende drie vragen gesteld.

---

30 NJI (2103), Het opdc nieuwe stijl en vergelijkbare arrangementen. Een werkdocument voor de nieuwe Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs Voortgezet Onderwijs. Utrecht, Nederlands Jeugdinstituut. Zie met name p. 19. http://www.nji.nl/nl/Het-opdc-nieuwe-stijl-en-vergelijkbare-arrangementen.pdf

De eerste vraag is *Registreert uw samenwerkingsverband centraal het aantal leerlingen in een OPDC?* met als antwoordcategorieën

1. nee, ook niet van plan
2. nog niet, wel van plan
3. ja

De tweede vraag is *Hoeveel leerlingen betreft dit in schooljaar 2014/15? (tot nu toe)*. Met als antwoordcategorieën

1. dat kan ik nu nog niet beantwoorden
2. dat zijn er: …. (aantal)

De derde vraag is *Dit aantal is een*, met als antwoordcategorieën

1. geschat aantal
2. exact aantal

Van de 75 samenwerkingsverbanden vo hebben er 49 deze vragen beantwoord. 13 samenwerkingsverbanden, 27%, registreren geen leerlingen in opdc's, 33 (67%) wel, en 3 (6%) zijn van plan in de toekomst leerlingen in opdc's te registreren.
Van de 33 samenwerkingsverbanden die de opdc's registreren kunnen er 23 een aantal noemen, waarvan 9 een geschat aantal.

2.8.3 Ambulante begeleiding

Met betrekking tot de ambulante begeleiding is aan de samenwerkingsverbanden po en vo de volgende drie vragen gesteld.

De eerste vraag is *Registreert uw samenwerkingsverband centraal het aantal ambulant begeleide leerlingen door een cluster 1 of cluster 2 school of een epilepsieschool?* met als antwoordcategorieën

1. nee, ook niet van plan
2. nog niet, wel van plan
3. ja

De tweede vraag is *Hoeveel leerlingen betreft dit in schooljaar 2014/15? (tot nu toe)*. Met als antwoordcategorieën

3. dat kan ik nu nog niet beantwoorden
4. dat zijn er: …. (aantal)

De derde vraag is *Dit aantal is een*, met als antwoordcategorieën

3. geschat aantal
4. exact aantal

Van de 77 samenwerkingsverbanden po hebben er 47 de vraag naar de ambulante begeleiding. 14 samenwerkingsverbanden, 30%, registreren de ambulante begeleiding niet, 7 (15%) wel, en 26 (55%) zijn van plan in de toekomst ambulante begeleiding te registreren.
Van de zeven samenwerkingsverbanden die de ambulante begeleiding nu al registreren kunnen er twee een aantal noemen, beiden een exact aantal. Eén samenwerkingsverband heeft 3 ambulant begeleide leerlingen, de ander 110.
Van de 75 samenwerkingsverbanden vo hebben er 49 deze vraag beantwoord. 19 samenwerkingsverbanden, 39%, registreren geen ambulante begeleiding, 7 (14%) wel, en 23 (47%) is van plan in de toekomst ambulante begeleiding te registreren.
Van de 7 samenwerkingsverbanden die de ambulante begeleiding registreren kunnen er drie een aantal noemen, alle drie een exact aantal. Twee samenwerkingsverbanden hebben elk 9 ambulant begeleide leerlingen, de derde heeft er 27.

2.9 Grensverkeer

Er is sprake van grensverkeer indien een leerling binnen de grenzen woont van een ander samenwerkingsverband dan de vestiging van de school waar de leerling staat ingeschreven[31].
De bekostiging van scholen in het reguliere onderwijs vindt plaats op basis van het aantal ingeschreven leerlingen. Grensverkeer kan een indicatie zijn voor het bestaan van kwaliteitsverschillen tussen scholen of, in het geval van zorgleerlingen, tussen samenwerkingsverbanden. Een aantrekkelijke school trekt dan bijvoorbeeld meer leerlingen uit andere samenwerkingsverbanden.
Na een overgangsperiode van vijf jaar moet voor leerlingen die worden aangemeld voor plaatsing in het speciaal onderwijs in een ander samenwerkingsverbandgeregeld worden dat de bekostiging de leerling volgt[32].

---

31 Behalve voor het Landelijk Reformatorisch samenwerkingsverband. Omdat dit samenwerkingsverband landelijk opereert, is het grensverkeer per definitie nul.

32 “De samenwerkingsverbanden gaan de ondersteuningskosten betalen voor leerlingen in het (v)so. Plaatsing in het (v)so is pas mogelijk nadat het samenwerkingsverband hiermee instemt. Bepalen en betalen liggen hiermee in één hand. (…) De ondersteuningskosten voor de plaatsing in het (v)so worden jaarlijks door DUO berekend op basis van de 1 oktobertelling. Deze kosten worden rechtstreeks aan de (v)so-school betaald en verrekend met het desbetreffende samenwerkingsverband.” Bron: Website Passend Onderwijs http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/bekostiging/verevening.

Om deze reden, maar ook om te zien of er 'populariteitsverschillen' tussen scholen zijn die tot grensverkeer leiden, is het van belang zicht te hebben op de omvang van het grensverkeer.
In deze paragraaf geven we voor de verschillende onderwijssoorten de nulmeting weer van het grensverkeer. Daarvoor gebruiken we de 1cijferbestanden van DUO, waarin ook de postcodes van de leerlingen zijn opgenomen. De percentages grensverkeer berekenen we op basis van het aantal bekostigde leerlingen[33].

Tabel 2.16 Grensverkeer. Percentage leerlingen uit gebied ander samenwerkingsverband. Per onderwijstype, per schooljaar

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
bao	1,5%	1,5%	1,5%	1,6%	1,7%
sbo	5,4%	5,5%	5,5%	5,3%	5,0%
so	32,9%	32,5%	32,1%	30,9%	29,9%
vso	35,3%	34,5%	34,0%	33,8%	34,4%
vo	10,4%	10,4%	10,4%	10,4%	12,8%

bron: 1cijferbestanden DUO, bewerking Kohnstamm Instituut

In het bao is het minste grensverkeer. De laatste twee schooljaren stijgt het grensverkeer daar heel licht van 1,5% tot 1,7%. Bijna alle leerlingen volgen onderwijs op een school in hetzelfde samenwerkingsgebied als waar ze wonen. In het vo is tot en met schooljaar 2013/14 ruim 10% van de leerlingen op een school afkomstig uit een ander samenwerkingsverband. In 2014/15 stijgt daar het grensverkeer met 2,4 procentpunten, tot 12,8%. In het sbo is 5,0-5,5% van de leerlingen afkomstig uit een ander samenwerkingsverband, dit blijft in de tijd gelijk. In het so zien we een geleidelijke afname van het grensverkeer, van

33 Bij de Nulmeting Kengetallen (2013) bestond nog onduidelijkheid over de aantallen leerlingen in het SO en vso, volgens verschillende bronnen. Deze bronnen waren de website passend onderwijs en DUO. Inmiddels is er duidelijkheid over de aantallen leerlingen, met het onderscheid aantal ingeschreven leerlingen en het aantal bekostigde leerlingen door het ministerie van onderwijs. Zie Hoofdstuk 2, waar wordt uitgelegd dat in het vo de vavo-leerlingen voor de helft worden bekostigd, en in het so en vso de leerlingen in het justitiële jeugdinstellingen (*jji*) en instellingen voor gesloten jeugdzorg (*gji*) niet worden bekostigd.

32,9% naar 29,9%. In het vso schommelt het aandeel leerlingen afkomstig uit een ander samenwerkingsverband tussen de 35,3% en de 33,8%.

In de volgende tabel geven we voor de scholen in het sbo, so en vso weer uit hoeveel verschillende samenwerkingsverbanden zij leerlingen aantrekken[34].

Tabel 2.17 Het aantal samenwerkingsverbanden waar scholen leerlingen uit betrekken: aantal scholen, gemiddeld aantal swv's, maximum aantal swv's. sbo, so en vso. Schooljaren 2010/11 – 2014/15

	sbo			so			vso		
	aantal scholen	gem. swv's	max. swv's	aantal scholen	gem. swv's	max. swv's	aantal scholen	gem. swv's	max. swv's
2010/11	333	3,0	10	376	5,6	23	376	5,6	23
2011/12	326	3,1	10	375	5,6	25	343	7,0	37
2012/13	314	3,0	10	375	5,3	22	343	7,0	38
2013/14	308	2,9	11	377	5,1	21	362	6,8	45
2014/15	304	2,9	12	372	5,0	25	359	6,8	37

bron: 1cijferbestanden DUO, bewerking Kohnstamm Instituut

Voor alle schooltypen en voor alle schooljaren geldt dat het laagste aantal samenwerkingsverbanden waar scholen leerlingen uit betrekken één samenwerkingsverband is. Op deze samenwerkingsverbanden zijn alle leerlingen op school afkomstig binnen de grenzen van hetzelfde samenwerkingsverband.
In het sbo zijn de leerlingen op een school afkomstig uit gemiddeld 2,9 à 3,1 samenwerkingsverbanden. Het maximum aantal samenwerkingsverbanden waar een sbo-school mee te maken heeft stijgt van 10 in 2010/11 naar 12 in 2014/15.
In het so daalt het aantal samenwerkingsverbanden waar leerlingen uit afkomstig zijn van gemiddeld 5.6 in 2010/11 tot 5.0 in 2014/15. Het maximum aantal samenwerkingsverbanden schommelt hier tussen de 21 en 25. Het aantal samenwerkingsverbanden waar vso-scholen leerlingen van krijgen is

34 De jongeren in justitiële jeugdinstellingen (*jji*) en instellingen voor gesloten jeugdzorg (*gji*) zijn hierbij niet meegeteld.

vanaf 2011/12 gemiddeld 6,8 à 7. Het maximum aantal samenwerkingsverbanden wisselt, en ligt vanaf 2011/12 tussen de 37 en 45.

Grensverkeer, verschillen tussen de samenwerkingsverbanden

In de vorige paragraaf is voor Nederland als geheel het grensverkeer weergegeven. In deze paragraaf geven we op het niveau van de samenwerkingsverbanden het grensverkeer weer in termen van het hoogste en het laagste percentage grensverkeer. Hierbij laten we het landelijk reformatorisch samenwerkingsverband buiten beschouwing, omdat voor dit samenwerkingsverband het percentage grensverkeer per definitie 0% is.

Tabel 2.18 Grensverkeer. Voor de samenwerkingsverbanden po en vo het laagste en hoogste percentage leerlingen uit gebied ander samenwerkingsverband. Per onderwijstype, per schooljaar

		2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
bao	hoogste %	5,6%	5,6%	5,7%	5,8%	5,8%
	laagste %	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%
sbo	hoogste %	29,3%	31,6%	33,3%	24,6%	21,5%
	laagste %	0,0%	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%
so	hoogste %	88,2%	86,0%	83,7%	89,8%	85,9%
	laagste %	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
vso	hoogste %	74,0%	71,6%	71,4%	72,7%	67,6%
	laagste %	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
vo	hoogste %	43,7%	43,2%	42,6%	41,6%	40,8%
	laagste %	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%

bron: 1cijferbestanden DUO, bewerking Kohnstamm Instituut

Met betrekking tot het reguliere basisonderwijs is het hoogste percentage grensverkeer in een samenwerkingsverband po 5,6% à 5,8%. Daarnaast zijn er ook samenwerkingsverbanden po waar slechts enkele leerlingen, 0,1%, de grens van het samenwerkingsverband overschrijden om de basisschool van hun keuze te bezoeken.
Met betrekking tot het sbo gaat maximaal 24,6% à 33,3% van de leerlingen naar een sbo-school in een ander samenwerkingsverband. Daartegenover zijn er ook samenwerkingsverbanden waarin vrijwel alle sbo-leerlingen naar een sbo-

school in het eigen samenwerkingsverband gaan.
Met betrekking tot het so zijn er samenwerkingsverbanden waarin 83,7% tot 89,8% van de leerlingen naar een so-school in een ander samenwerkingsverband gaat. Daartegenover zijn er ook samenwerkingsverbanden waarin vrijwel alle so-leerlingen naar een so-school in het eigen samenwerkingsverband gaan.
Met betrekking tot het vso liggen de hoogste en de laagste percentages op hetzelfde niveau als bij het so.
Met betrekking tot het vo gaan in de samenwerkingsverbanden met de hoogste percentages grensverkeer tussen de 40,8% en de 43,7% van de leerlingen naar een vo-school in een ander samenwerkingsverband. Aan de andere kant zijn er ook samenwerkingsverbanden vo waarin vrijwel alle leerlingen naar een vo-school in het eigen samenwerkingsverband gaan.

2.10 Samenvatting

Stand van zaken en ontwikkeling in deelnamecijfers

Wat betreft deelname aan speciale en reguliere voorzieningen geven de kengetallen het volgende beeld.

Primair onderwijs

- Sinds 2010/11 is er sprake van een geleidelijke daling van het aantal leerlingen in het sbo, deze daling zet ook door in het meest recente jaar, 2014/15 (afname van 14% in deze hele periode). In het so is eveneens sprake van een geleidelijke daling in deze periode, maar geringer (4,6%). Het aantal leerlingen in het bao neemt ook af, maar deze daling is kleiner dan die in sbo en so (3,3%). Het aantal leerlingen in sbo en so daalt dus wat sneller dan op grond van leerlingenkrimp in het po verwacht zou mogen worden.
- Het aantal rugzakjes in het bao blijft stabiel in de tijd en bedraagt nauwelijks meer dan 1% van alle leerlingen in het bao.
- Het aandeel van cluster 4 indicaties voor rugzakjes in het bao is nog altijd het grootst, maar het daalt wel geleidelijk (afname van 3% tussen 2010/11 en 2013/14). Het aandeel cluster 2 indicaties is juist met 3% toegenomen in het bao.

- In het sbo is het aandeel rugzakjes aanzienlijk groter dan in het bao, jaarlijks circa 8%. Ook hier neemt het aandeel cluster 4 indicaties wat af en zien we wat groei bij een ander cluster, in dit geval cluster 3.
- In het so zien we lichte groei van het aandeel cluster 2 leerlingen en lichte daling in cluster 3.
- Het totale aandeel van geïndiceerde leerlingen met extra ondersteuning in het primair onderwijs (rugzakjes bao plus deelname aan sbo en so) bedraagt jaarlijks 5-6% van alle po-leerlingen.

Voortgezet onderwijs

- Sinds 2010/11 stijgt het aantal leerlingen in het vo, dit geldt ook voor het vso. Het vso is sterker gegroeid dan het vo: het aandeel van het vso in het totaal aantal bekostigde vo- plus vso-leerlingen stijgt van 3,6% in 2010/11 tot 3,8% in 2013/14.
- Het aandeel leerlingen met een lwoo-indicatie blijft in de onderzochte periode vrijwel stabiel en ligt op circa 25% van alle vmbo-leerlingen. De verdeling naar vmbo-type is zeer scheef: in het vbmo-b heeft tweederde van de leerlingen lwoo, in het vmbo-t slechts 5%.
- Net als in het bao is in het vo het aantal rugzakjes duidelijk gestegen tussen 2010/11 en 2011/12, maar anders dan in het bao heeft die stijging zich daarna doorgezet. In 2013/14 gaat het om 15.000 leerlingen. Dat is 2,1 % van alle leerlingen in het vo.
- Het aandeel cluster 4 is binnen het totaal aantal rugzakjes in het vo verreweg het grootst; groter dan in het bao. Het aandeel cluster 2 en cluster 3 rugzakjes is in het vo navenant kleiner dan in het po; dit geldt het sterkst voor cluster 2. In het laatste jaar voor invoering van passend onderwijs doen zich geen grote wijzigingen voor.
- Rugzakjes zijn ongelijk verdeeld over vo-schooltypen. Het praktijkonderwijs telt ruim 8% leerlingen met rugzak, tegen ongeveer 4% in het vmbo-b/k en 1,5% in het havo/vwo.
- Het aandeel leerlingen in het praktijkonderwijs neemt over de jaren licht toe, van 2,8% in 2010/11 tot 3% in 2014/15.
- In het vso stijgt tellen de clusters 3 en 4 verreweg de meeste leerlingen (samen ruim 90% van alle vso-leerlingen). Tussen 2011/12 en 2013/14 daalt het aandeel cluster 3 leerlingen iets, het aandeel cluster 4 leerlingen stijgt in die periode iets. De overige clusters blijven in omvang vrijwel gelijk.

- Het totale aandeel van geïndiceerde leerlingen met extra ondersteuning in het voortgezet onderwijs (rugzakjes plus lwoo plus praktijkonderwijs plus vso) bedraagt jaarlijks ongeveer 18% van alle vo-leerlingen. Het is in de periode tussen 2010/11 en 2013/14 licht gestegen, van 17,6 naar 18,1%.

Overig
- Het aantal deelnemers in de aparte voorzieningen Herstart, Op de Rails, Rebound, opdc oude stijl stijgt in de periode voor de invoering van passend onderwijs van 8.102 in 2009/10 tot 8.886 in 2011/12, en is daarna weer gedaald tot 8.519 in 2013/14. Vanaf 2014/15 worden leerlingen in dergelijke voorzieningen niet meer landelijk geteld.
- In het eerste jaar van de invoering van passend onderwijs verzamelen verreweg de meeste samenwerkingsverbanden de ontwikkelingsperspectieven van de scholen niet. Een substantieel deel is dat ook in de toekomst niet van plan, dit betreft vooral po-samenwerkingsverbanden.
- De meeste vo-samenwerkingsverbanden registreren wel leerlingen in opdc's (nieuwe stijl) of zijn dit van plan. Op dit moment zijn de cijfers hierover echter nog onvoldoende compleet voor het geven van een landelijk beeld.
- Van de samenwerkingsverbanden is 70% (po) respectievelijk 61% (vo) van plan het aantal ambulant begeleide leerlingen uit de clusters 1 en 2 centraal te registreren, en 15% respectievelijk 14% doet dat al.

Grensverkeer
- Er zijn aanzienlijke verschillen tussen de schoolsoorten in de mate waarin er sprake is van grensverkeer tussen samenwerkingsverbanden. In het regulier basisonderwijs komt het nauwelijks voor (minder dan 2% van de leerlingen uit het bao bezoekt een school in een ander samenwerkingsverband dan het verband van het eigen woonadres). In het voortgezet onderwijs is tot en met schooljaar 2013/14 ruim 10% van de leerlingen op een school afkomstig uit een ander samenwerkingsverband. In 2014/15 stijgt daar het grensverkeer tot 12,8%. In het sbo is 5,0-5,5% van de leerlingen afkomstig uit een ander samenwerkingsverband, dit blijft in de tijd gelijk. In het so zien we een geleidelijke afname van het grensverkeer, van 32,9% naar 29,9%. In het vso schommelt het aandeel

leerlingen afkomstig uit een ander samenwerkingsverband tussen de 35,3% en de 33,8%.

- Bezien we grensverkeer vanuit de scholen, dan blijkt dat in het sbo de leerlingen op een school afkomstig zijn uit gemiddeld 2,9 à 3,1 samenwerkingsverbanden (maximum bedraagt 12 in 2014/15). In het so daalt het aantal samenwerkingsverbanden waar leerlingen uit afkomstig zijn van gemiddeld 5,6 in 2010/11 tot 5,0 in 2014/15 (maximum schommelt hier tussen de 21 en 25). Het aantal samenwerkingsverbanden waar vso-scholen leerlingen van krijgen is vanaf 2011/12 gemiddeld 6,8 à 7 (maximum tussen de 37 en 45). We zien dus vooral in het vso veel grensverkeer. Tussen de samenwerkingsverbanden bestaan soms grote verschillen in de omvang van het grensverkeer. Voor elk schooltype zijn er samenwerkingsverbanden met 0% grensverkeer. Maar vooral voor het so en vso kunnen percentages hoog liggen, tot bijna 90%.

3 De leerlingstromen tussen het reguliere onderwijs en de speciale voorzieningen, en tussen de speciale voorzieningen onderling.

3.1 Inleiding

De invoering van passend onderwijs heeft mogelijk gevolgen voor het aantal leerlingen dat niet meer naar de speciale voorzieningen (sbo, so, vso) gaat, maar naar het reguliere onderwijs. Het is denkbaar dat samenwerkingsverbanden hierop recent al beleid voeren, mogelijk gestuurd door financiële noodzaak (zie hoofdstuk 1). Om hierop meer zicht te krijgen, gaan we in dit hoofdstuk meer specifiek in op de leerlingstromen tussen regulier onderwijs en de speciale voorzieningen. Dat doen we voor de overgangen tussen de schooljaren vanaf 2010/11, tot en met de eerste overgang waarin passend onderwijs een feit is, 2013/14-2014/15. Hiermee kunnen we nagaan of er al sprake is van een eventuele trendbreuk in dit laatste jaar ten opzichte van eerder jaren. Ook leggen we hiermee de basis voor het verder volgen van deze patronen in de komende jaren.

We gaan ook in op de mate waarin leerlingen met een rugzak van school veranderen in deze periode. Denkbaar is dat, door het invoeren van de budgetfinanciering voor de samenwerkingsverbanden, er in de periode vóór invoering van passend onderwijs voor gekozen is om (toch nog/versneld) een plaats in het speciaal onderwijs te krijgen voor sommige leerlingen, vanuit de verwachting dat dit daarna wellicht moeilijker zal worden. Het gaat hier dus vooral om tussentijdse schoolwisselingen.

3.2 Gegevensbron

De gebruikte data zijn de 1cijferbestanden van DUO voor het po, het so[35], het vo en het mbo, voor de schooljaren vanaf 2010/11 tot en met 2014/15. Op basis van deze bestanden hebben wij vier analysebestanden gemaakt met de overgangen tussen de schooltypen van de schooljaren 2010/11-2011/12, 2011/12-2012/13, 2012/13-2013/14 en 2013/14-2014/15.
Als schooltypen onderscheiden we bao, sbo, so, vso, vo en mbo.
Binnen het vo maken we een onderscheid tussen leerlingen die naar het praktijkonderwijs gaan, leerlingen in een leerweg met lwoo, en de overige leerlingen in het vo.

Enkele leerlingen komen in een schooljaar in meerdere 1cijferbestanden voor. Dit is met name, maar niet uitsluitend, het geval voor de 1cijferbestanden van het speciaal onderwijs, en de 1cijferbestanden van het vo en het mbo. Voor de vaststelling van de leerlingstromen moeten ze worden ondergebracht bij een of bij geen van de 1cijferbestanden. We hebben er voor gekozen de leerlingen die zowel in de WEC-bestanden als in de vo- of mbo-bestanden voorkomen te tellen bij het vo- of het mbo-bestand. De leerlingen die zowel voorkomen bij het po als het vo hebben we geteld bij het vo, de leerlingen die zowel voorkomen bij het vo als het mbo hebben we geteld bij het mbo. De leerlingaantallen in dit hoofdstuk wijken daarom iets af van de aantallen in hoofdstuk 2.

3.3 Werkwijze

De leerlingstromen onderscheiden we in:

- instroom in sbo, so en vso vanuit het regulier basisonderwijs
- instroom in sbo vanuit so
- instroom in so vanuit sbo
- instroom in sbo, so en vso vanuit *geen* of *overig* onderwijs
- voor de leerlingen binnen de po-leeftijd:
    - uitstroom uit sbo en so naar het reguliere onderwijs
    - uitstroom uit sbo naar so
    - uitstroom uit so naar sbo

35 De 1cijferbestanden voor het so worden aangeduid met de WEC-bestanden.

- uitstroom uit sbo en so naar het reguliere onderwijs, bij de overgang po-vo
- uitstroom uit vso naar het reguliere onderwijs, binnen het vo.

Instroom
Bij de instroom in het sbo en het so onderscheiden we de leerlingen die afkomstig zijn uit het bao, de leerlingen die afkomstig zijn uit de ander sbo of so, en de overige leerlingen waarvan geen voorgaande onderwijssoort bekend is. Deze laatste zijn de leerlingen die in een schooljaar geen onderwijs volgden of onderwijs volgden in een niet bekostigde voorziening.

Bij de instroom in het vso onderscheiden we de leerlingen die afkomstig zijn uit het bao, sbo en so, de leerlingen die afkomstig zijn uit het reguliere vo (praktijkonderwijs, leerlingen met leerwegondersteuning, leerlingen uit overig vo), en de *overige* leerlingen en de leerlingen waarvan geen voorgaande onderwijssoort bekend is. Deze laatste zijn de leerlingen die in een schooljaar geen onderwijs volgden of onderwijs volgden in een niet bekostigde voorziening.

Uitstroom uit sbo en so
Voor de uitstroom uit de speciale voorzieningen maken we onderscheid tussen de uitstroom die uit het sbo en so plaatsvindt binnen de po-leeftijd, en de uitstroom uit het sbo en het so die plaatsvindt bij de overgang van po naar vo. Voor de leerlingen die naar het vo gaan onderscheiden we de bestemmingen praktijkonderwijs, vo met lwoo, en overig vo.

Uitstroom uit vso
Bij de uitstroom uit het vso kijken we naar de leerlingen die naar het reguliere vo gaan. Hierbinnen maken we nog een onderscheid of de leerlingen gaan naar het praktijkonderwijs, vo met lwoo, en overig vo.

De berekeningswijze van de percentages
De kengetallen voor instroom, uitstroom en wisselstroom zijn als volgt berekend.

- Het percentage instroom in sbo, so en vso berekenen we door het aantal leerlingen dat instroomt te percenteren op het totaal aantal leerlingen dat na de overgang onderwijs volgt in die speciale voorziening.

Bijvoorbeeld. Voor de aantallen in dit voorbeeld zie tabel B2 van Bijlage 1. In het schooljaar 2012/13 zitten 39.928 leerlingen in het sbo. Ten opzichte van deze groep sbo-leerlingen vormen de 6.990 leerlingen die in de overgang van schooljaar 2011/12 naar 2012/13 van bao naar sbo gaan een aandeel van 17,5 %

– Voor de uitstroom uit sbo en so percenteren we enerzijds ten opzichte van de leerlingen die in de po-leeftijd blijven, en anderzijds ten opzichte van de leerlingen die overstappen naar het vo.
  Zie bijvoorbeeld tabel B2 van Bijlage 1, de leerlingstromen in en uit speciale voorzieningen bij de overgang van schooljaar 2011/12 naar 2012/13. In het schooljaar 2011/12 zitten er 41.768 leerlingen in het sbo. Bij de overgang van 2011/12 naar 2012/13 blijven er 167 + 31.152 + 805 = 32.124 in bao, sbo en so. Er verlaten 167 leerlingen het sbo, en zij gaan naar het reguliere bao. Ten opzichte van 32.124 is deze uitstroom uit het sbo 0,52%.
– Voor de uitstroom uit het vso percenteren we ten opzichte van het totaal aantal leerlingen dat in de overgang tussen twee schooljaren binnen het vo en het vso blijft.
  Zie bijvoorbeeld tabel B2 van Bijlage 1, de leerlingstromen in en uit speciale voorzieningen bij de overgang van schooljaar 2011/12 naar 2012/13. In het schooljaar 2011/12 zitten er in 35.494 leerlingen in het vso en die geen diploma behalen. Bij de overgang van 2011/12 naar 2012/13 blijven er 26.289 + 730 + 232 + 81 = 27.332 in vso, vo, PrO en lwoo. Er verlaten 730 + 232 + 81 = 1.043 leerlingen het vso, en zij gaan naar het reguliere vo, praktijkonderwijs of lwoo. Ten opzichte van 27.332 is deze uitstroom uit het vso 3,8%.

3.4 Resultaten

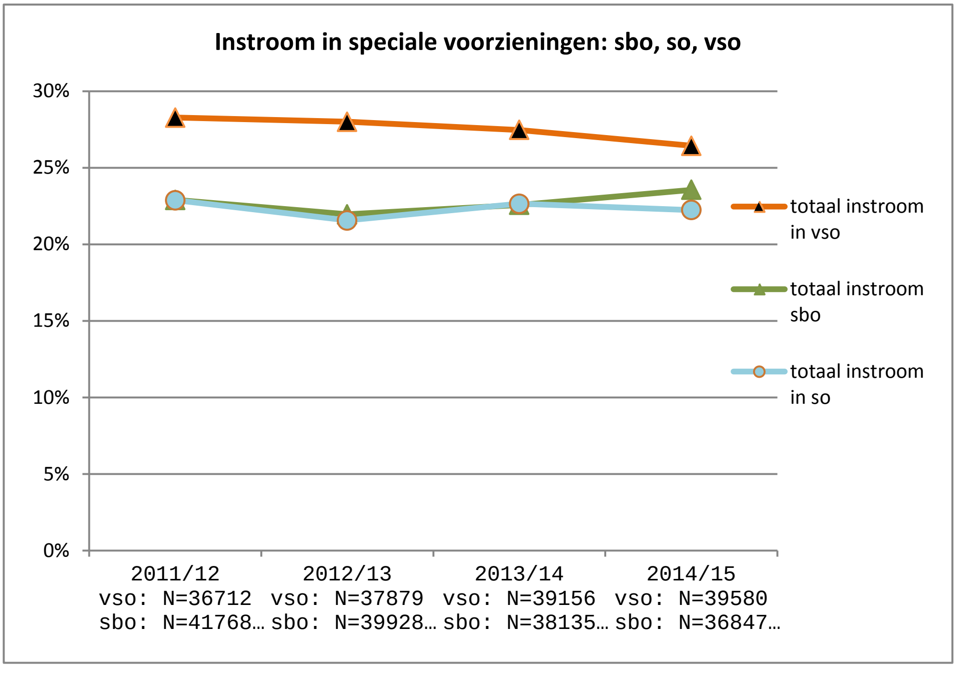
3.4.1 De instroom in speciale voorzieningen sbo, so en vso

Tabel 3.1 De instroom in speciale voorzieningen sbo, so en vso. Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

	van 2010/11 naar 2011/12		van 2011/12 naar 2012/13		van 2012/13 naar 2013/14		van 2013/14 naar 2014/15	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Instroom in het sbo								
van bao naar sbo	7.691	18,4%	6.990	17,5%	6.872	18,0%	6.761	18,3%
van so naar sbo	865	2,1%	813	2,0%	789	2,1%	818	2,2%
nieuw sbo vanuit overig	1.009	2,4%	963	2,4%	947	2,5%	1.101	3,0%
totaal instroom in sbo	9.565	22,9%	8.766	22,0%	8.608	22,6%	8.680	23,6%
blijft binnen sbo	32.194	77,1%	31.152	78,0%	29.524	77,4%	28.166	76,4%
totaal sbo	41.768	100,0%	39.928	100,0%	38.135	100,0%	36.847	100,0%
Instroom in het so								
van bao naar so	3.816	11,6%	3.518	10,9%	3.711	11,7%	3.441	11,1%
van sbo naar so	840	2,5%	805	2,5%	861	2,7%	957	3,1%
nieuw so vanuit overig	2.900	8,8%	2.646	8,2%	2.634	8,3%	2.503	8,1%
totaal instroom in so	7.556	22,9%	6.969	21,6%	7.206	22,6%	6.901	22,2%
blijft binnen so	25.426	77,0%	25.316	78,3%	24.562	77,2%	24.101	77,7%
totaal so	33.022	100,0%	32.322	100,0%	31.821	100,0%	31.025	100,0%
Instroom in het vso								
van pro naar vso	410	1,1%	422	1,1%	447	1,1%	487	1,2%
van lwoo naar vso	945	2,6%	1.017	2,7%	1.044	2,7%	1.040	2,6%
van overig vo naar vso	2.157	5,9%	2.309	6,1%	2.368	6,0%	2.309	5,8%
nieuw in vso vanuit sbo	574	1,6%	583	1,5%	543	1,4%	600	1,5%
nieuw in vso vanuit so	4.352	11,9%	4.498	11,9%	4.618	11,8%	4.415	11,2%
nieuw vso vanuit bao	790	2,2%	836	2,2%	785	2,0%	831	2,1%
nieuw vso vanuit overig	1.153	3,1%	940	2,5%	950	2,4%	779	2,0%
totaal instroom in vso	10.381	28,3%	10.605	28,0%	10.755	27,5%	10.461	26,4%
blijft in vso	26.331	71,7%	27.274	72,0%	28.401	72,5%	29.119	73,6%
totaal vso	36.712	100,0%	37.879	100,0%	39.156	100,0%	39.580	100,0%

Hieronder geven we de informatie in deze tabel weer in een aantal grafieken. Eerst geven we de totale instroom weer voor sbo, so en vso gezamenlijk. Daarna geven we voor sbo, so en vso afzonderlijk de nieuwe instroom en de instroom vanuit de andere speciale voorzieningen weer.

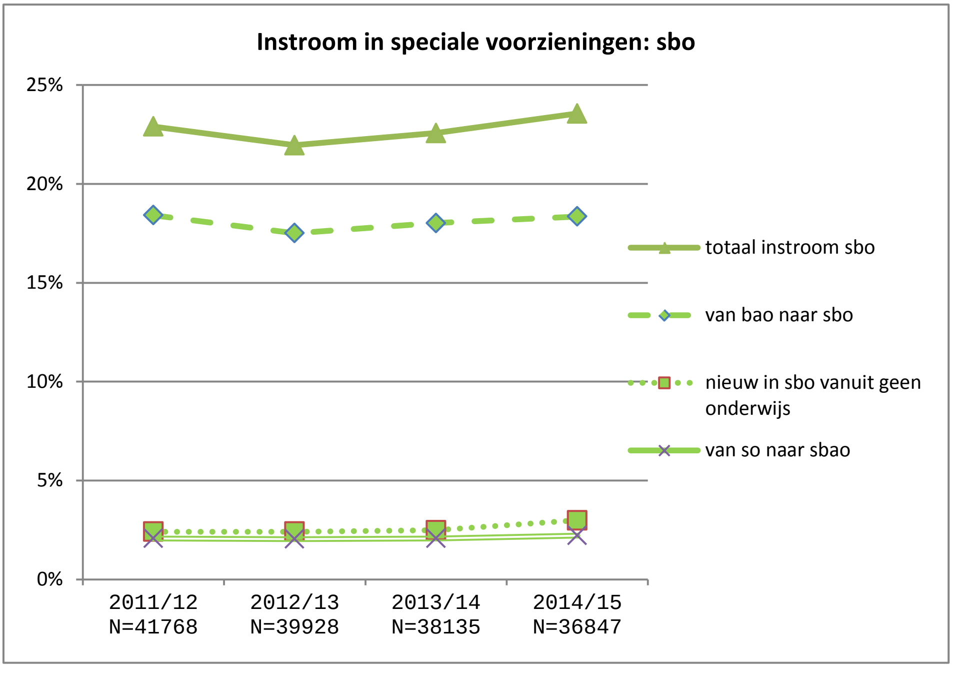
Grafiek 3.1 De totale instroom in sbo, so en vso. Overgangen van schooljaren 2010/11–2011/12 tot en met 2013/14–2014/15

De totale instroom in het sbo stijgt licht, van 22,9% in 2011/12 tot 23,6% in 2014/15. De instroom in het so schommelt rond de 22%, en de instroom in het vso daalt licht, van 28,3% in 2011/12 tot 26,4% in 2014/15.

In grafiek 3.2 gaan we nader in op de instroom in het sbo, en op drie bronnen van die instroom, de instroom vanuit het bao, de instroom vanuit het so, en de nieuwe, of overige, instroom.

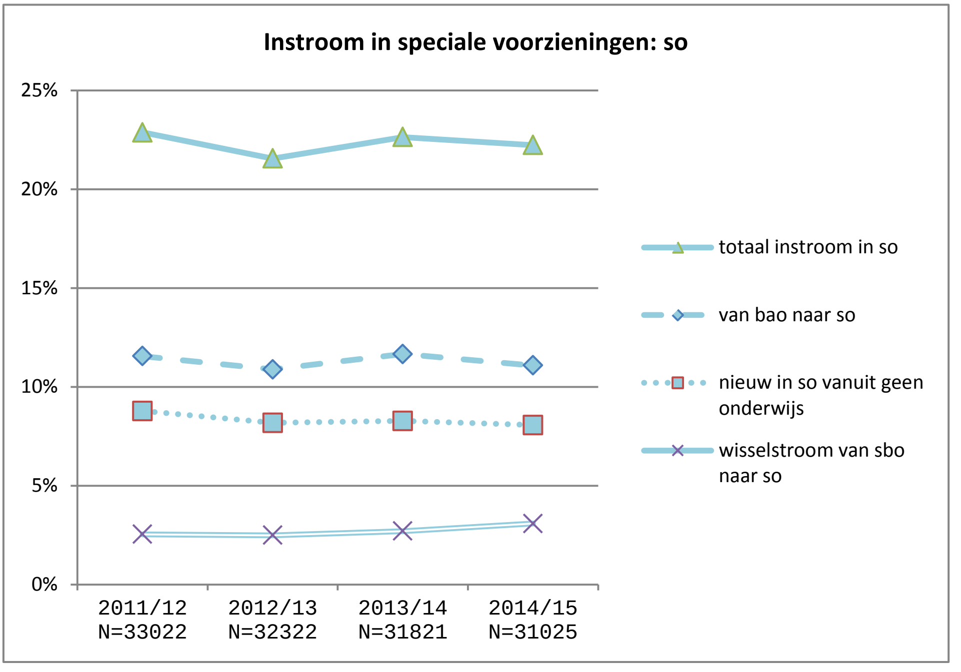
Grafiek 3.2 De instroom in het sbo. Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

De bovenste lijn geeft de totale instroom in het sbo weer, die ook te zien is in grafiek 3.1. De instroom vanuit de drie onderscheiden bronnen laat een stabiel beeld zien, met in schooljaar 2014/15 geen abrupte wendingen. Het grootste deel van de instroom in het sbo is afkomstig van het bao.

In grafiek 3.3 geeft de instroom weer in het so, met uitsplitsing naar drie bronnen van die instroom, de instroom vanuit het bao, de instroom vanuit het sbo, en de nieuwe, of overige, instroom.

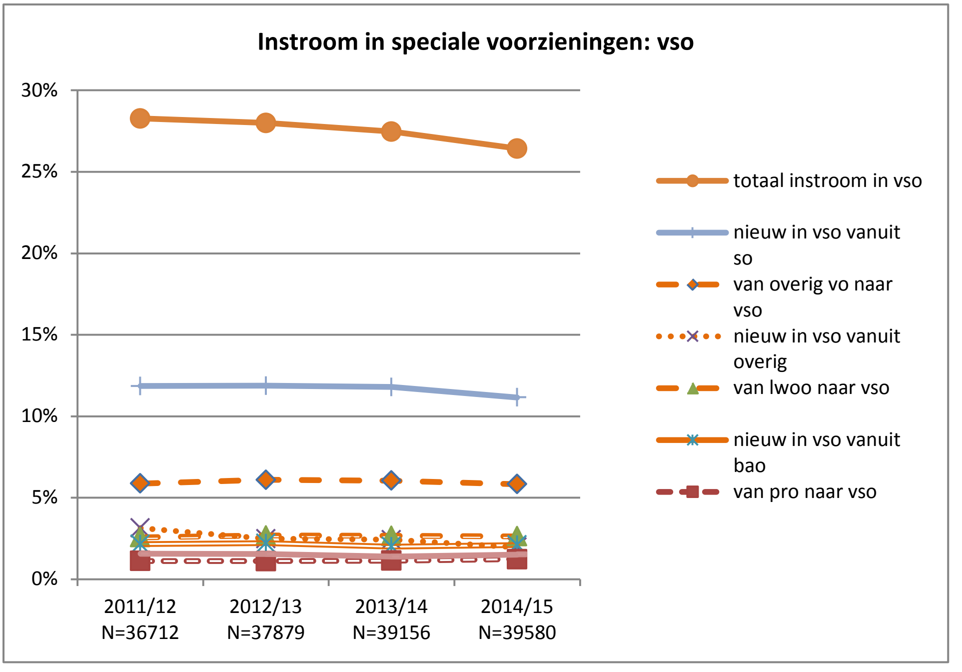
Grafiek 3.3 De instroom in het so. Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

De bovenste lijn geeft de totale instroom in het so weer, die ook te zien is in grafiek 3.1. De instroom vanuit het bao en de nieuwe instroom laat een schommelend beeld zien. De *wisselstroom* vanuit het sbo is het kleinst, maar vertoont een licht stijgende lijn.

In grafiek 3.4 gaan we nader in op de instroom in het vso, en op de bronnen van die instroom, de instroom vanuit het vo, de instroom vanuit het lwoo, de instroom vanuit het praktijkonderwijs en de nieuwe, of overige, instroom.

Grafiek 3.4 De instroom in het vso. Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

De bovenste lijn geeft de totale instroom in het vso weer, die ook te zien is in grafiek 3.1. De daling van de instroom in het vso is de resultante van kleine bewegingen in de verschillende bronnen. De instroom vanuit het vo in het vso laat geen duidelijke daling zien, dat geldt wel voor de instroom vanuit het so.

3.4.2 De uitstroom uit sbo, so en vso

Voor de kengetallen voor uitstroom uit de speciale voorzieningen onderscheiden we:

- binnen het po: van sbo en so naar bao
- bij de overgang van po naar vo: van sbo en so naar vo
- binnen het vo: van so naar vo

We presenteren eerst weer de uitstroom in tabelvorm en daarna in grafieken.

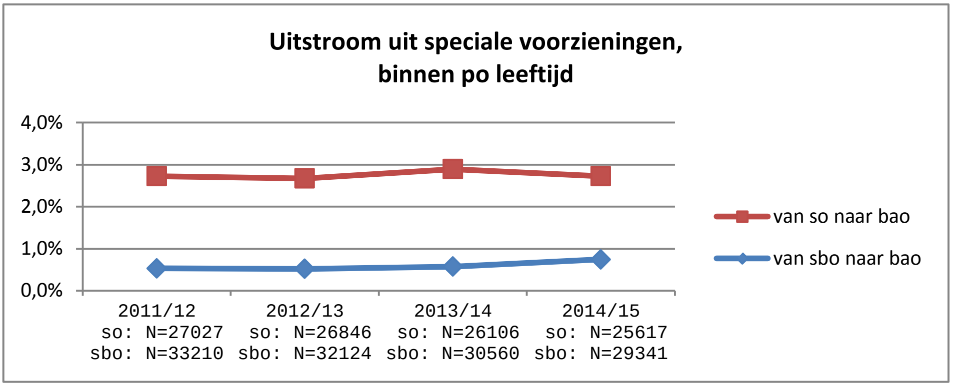
Tabel 3.2 De uitstroom uit speciale voorzieningen sbo, so en vso Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

	van 2010/11 naar 2011/12		van 2011/12 naar 2012/13		van 2012/13 naar 2013/14		van 2013/14 naar 2014/15	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Uitstroom uit speciale voorzieningen, binnen po leeftijd								
uit sbo								
van sbo naar bao	176	0,53%	167	0,52%	175	0,57%	218	0,74%
van sbo naar so	840	2,53%	805	2,51%	861	2,82%	957	3,26%
totaal uit sbo	1.016	3,1%	972	3,0%	1.036	3,4%	1.175	4,0%
blijft binnen sbo	32.194	96,9%	31.152	97,0%	29.524	96,6%	28.166	96,0%
totaal sbo	33.210	100,0%	32.124	100,0%	30.560	100,0%	29.341	100,0%
uit so								
van so naar bao	736	2,72%	717	2,67%	755	2,89%	698	2,72%
van so naar sbo	865	3,20%	813	3,03%	789	3,02%	818	3,19%
totaal uit so	1.601	5,9%	1.530	5,7%	1.544	5,9%	1.516	5,9%
blijft binnen so	25.426	94,1%	25.316	94,3%	24.562	94,1%	24.101	94,1%
totaal so	27.027	100,0%	26.846	100,0%	26.106	100,0%	25.617	100,0%
Uitstroom uit speciale voorzieningen, bij de overgang van po naar vo								
uit sbo								
van sbo naar pro	3.245	34,8%	3.357	35,9%	3.361	37,1%	3.129	36.9%
van sbo naar lwoo	4.281	46,0%	4.199	44,9%	3.892	42,9%	3.535	41.6%
van sbo naar overig vo	1.212	13,0%	1.211	13,0%	1.273	14,0%	1.226	14.4%
totaal uitstroom uit sbo naar vo	8.738	93,8%	8.767	93,8%	8.526	94,0%	7.890	92.9%
van sbo naar vso	574	6,2%	583	6,2%	543	6,0%	600	7,1%
totaal sbo	9.312	100,0%	9.350	100,0%	9.069	100,0%	8.490	100,0%
uit so								
van so naar pro	277	5,1%	326	5,7%	317	5,4%	326	5,7%
van so naar lwoo	413	7,6%	400	7,0%	409	7,0%	429	7,4%
van so naar overig vo	414	7,6%	507	8,8%	475	8,2%	595	10,3%
totaal uitstroom uit so naar vo	1.104	20,2%	1.233	21,5%	1.201	20,6%	1.350	23,4%
van so naar vso	4.352	79,8%	4.498	78,5%	4.618	79,4%	4.415	76,6%
totaal so	5.456	100,0%	5.731	100,0%	5.819	100,0%	5.765	100,0%
Uitstroom uit speciale voorzieningen, binnen vo								
uit vso								
van vso naar pro	261	0,9%	234	0,8%	234	0,8%	234	0,8%
van vso naar lwoo	87	0,3%	81	0,3%	70	0,2%	64	0,2%
van vso naar overig vo	844	3,1%	733	2,6%	809	2,7%	971	3,2%
totaal uitstroom uit vso naar vo	1.192	4,3%	1.048	3,7%	1.113	3,8%	1.269	4,2%
blijft binnen vso	26.331	95,7%	27.274	96,3%	28.401	96,2%	29.119	95,8%
totaal vso	27.523	100,0%	28.322	100,0%	29.514	100,0%	30.388	10,00%

De uitstroom in hoofdcategorieën

Op basis van deze tabel zijn weer onderstaande grafieken gemaakt. Eerst geven we de totale uitstroom weer voor sbo, so en vso. Daarna geven we voor de afzonderlijke voorzieningen de uitstroom in specifiekere categorieën weer.

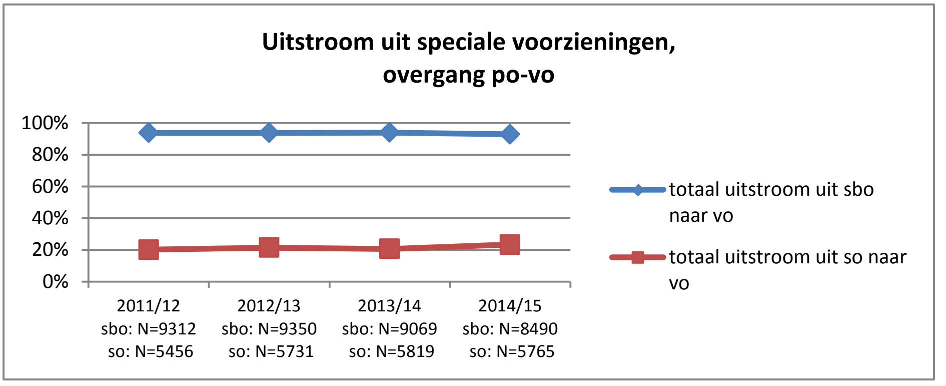
Grafiek 3.5 De uitstroom uit de speciale voorzieningen, binnen de po-leeftijd. Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

Binnen het po is de uitstroom uit het so naar het bao groter dan de uitstroom uit het sbo naar het bao. De uitstroom uit het so naar het bao schommelt rond de 2,7%. De uitstroom uit het sbo naar het bao stijgt iets, van 0,53% in 2011/12 tot 0,74% in 2014/15.

Het betreft hier uitstroom binnen de po-leeftijd, dat wil zeggen niet de uitstroom bij de overgang po-vo. Deze staat in de volgende grafiek.

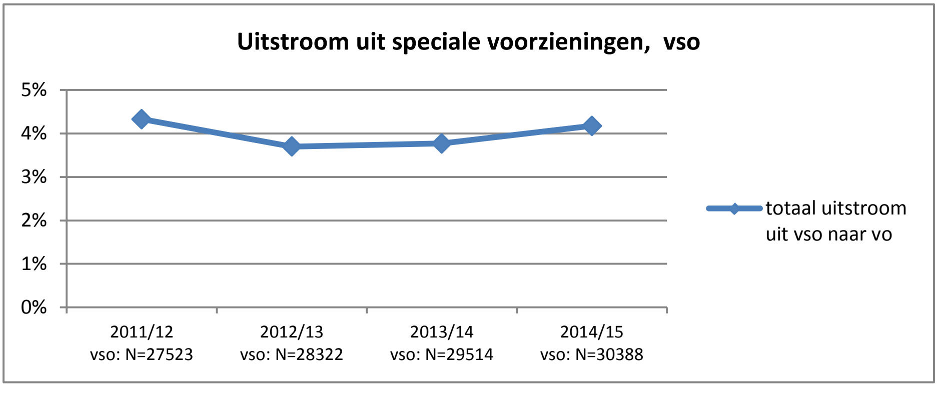
Grafiek 3.6 Uitstroom uit speciale voorzieningen bij de overgang van po naar vo. Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

Bij de overgang van po naar vo gaat vanuit het sbo 94% van de leerlingen naar het regulier vo. De overige 6% blijft in een speciale voorziening, in dit geval het vso. Dit verschuift vrijwel niet in de tijd. Vanuit het so stijgt de uitstroom naar het vo van 20,2% in 2010/11 tot 23,4% in 2014/15.

In grafiek 3.7 geven we de uitstroom uit het vso weer.

Grafiek 3.7 De totale uitstroom uit het vso. Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

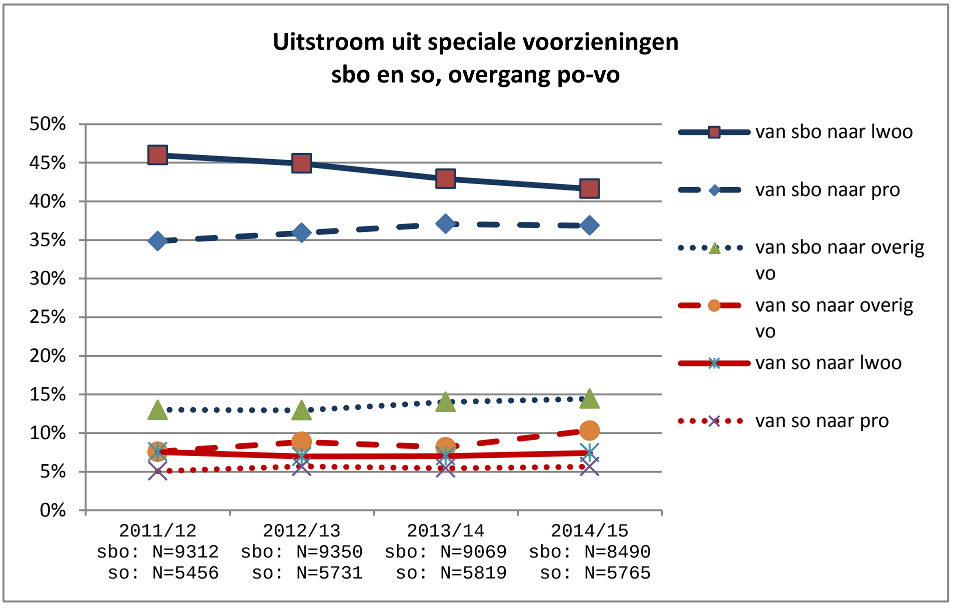

De uitstroom uit het vso ligt gemiddeld rond de 4%.

De uitstroom nader uitgesplitst

In de volgende grafieken gaan we nader in op de uitstroom uit de speciale voorzieningen bij de overgang van po naar vo. In grafiek 3.8 geven we zowel de uitstroom uit het sbo weer, naar de drie bestemmingen van die uitstroom, als de uitstroom uit het so, naar dezelfde drie bestemmingen, de uitstroom naar het praktijkonderwijs, naar het lwoo, en de uitstroom naar het overige vo.

Grafiek 3.8 Uitstroom uit de speciale voorzieningen, bij de overgang po-vo. Overgangen van schooljaren 2010/11-2011/12 tot en met 2013/14-2014/15

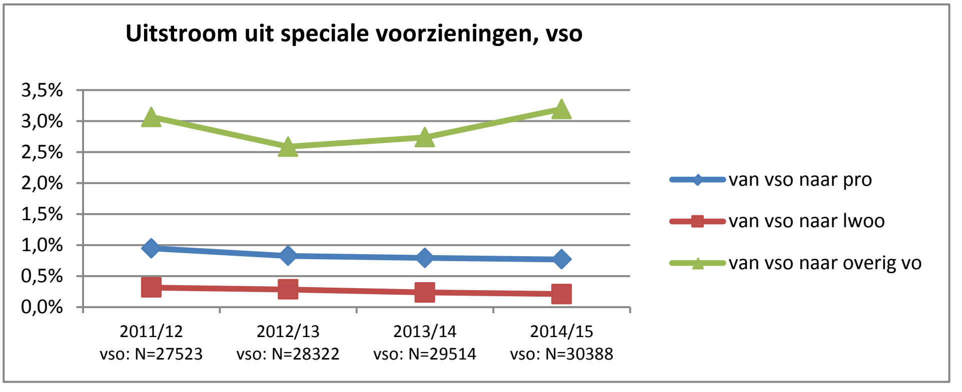
Uit het sbo stromen de meeste leerlingen uit met een beschikking lwoo, dit aandeel is afnemend, van 46,0% in 2011/12 tot 41,6% in 2014/15. Een volgende grote groep leerlingen gaat naar het praktijkonderwijs. Dit aandeel is stijgend, van 34,8% naar 37,1% in 2013/14. In 2014/15 blijft dit percentage ongeveer stabiel, 36,9%. Het aandeel leerlingen dat vanuit het sbo naar het reguliere onderwijs gaat stijgt van 13,0% in 2011/12 tot 14,4% in 2014/15.

We hadden al gezien dat vanuit het so in 2014/15 relatief veel leerlingen naar het reguliere vo gaan. Deze leerlingen gaan vaker naar alle drie bestemmingen,

het praktijkonderwijs, leerwegondersteuning, maar vooral naar het overig vo. Deze laatste groep stijgt in 2014/15 tot bijna 3 procentpunten, tot 10,3%.

In de volgende grafiek gaan we nader in op de uitstroom uit het vso naar de drie onderscheiden bestemmingen.

Grafiek 3.9 De uitstroom uit het vso, naar drie bestemmingen. Overgangen van schooljaren 2010/11–2011/12 tot en met 2013/14–2014/15

De uitstroom uit het vso naar vo met lwoo en praktijkonderwijs daalt de afgelopen schooljaren licht. De uitstroom naar het overig vo stijgt de afgelopen drie schooljaren van 2,6%tot 3,2%, en ligt dan iets boven het niveau van 4 jaar geleden.

3.4.3 Verschillen tussen de samenwerkingsverbanden

In de vorige paragrafen zijn voor het po en het vo de landelijke stroompercentages weergegeven. In deze paragraaf geven we van de belangrijkste leerlingstromen de variatie weer die er bestaat tussen de samenwerkingsverbanden in het po en in het vo.

De variatie geven we weer door per onderscheiden leerlingstroom het stroompercentage weer te geven van het samenwerkingsverband met het laagste percentage (*minimum*), het landelijk gemiddelde uit de vorige paragrafen (*gemiddelde*), en het stroompercentage van het

samenwerkingsverband met het hoogste stroompercentage (*maximum*).

Tabel 3.3 Verschillen tussen samenwerkingsverbanden in leerlingstromen. Minimum, gemiddelde en maximum van de samenwerkingsverbanden po en vo, overgang schooljaar 2013/14 naar 2014/15

	minimum	gemiddelde	maximum
Samenwerkingsverbanden po			
instroom in sbo vanuit bao	10,3%	18,3%	25,2%
instroom in sbo vanuit so	0,0%	2,2%	6,1%
nieuwe instroom in sbo	0,0%	3,0%	6,4%
instroom in so vanuit bao	0,0%	11,1%	32,6%
instroom in so vanuit sbo	0,5%	3,1%	18,4%
nieuwe instroom in so	0,0%	8,1%	19,0%
Uitstroom binnen po leeftijd			
Uitstroom uit sbo naar bao	0,0%	0,7%	4,8%
Uitstroom uit sbo naar so	0,4%	3,3%	18,1%
Uitstroom uit so naar bao	0,0%	2,7%	7,9%
Uitstroom uit so naar sbo	0,0%	3,2%	14,0%
uitstroom uit sbo naar praktijkonderwijs	9,7%	36,9%	65,9%
uitstroom uit sbo naar vo met lwoo	15,7%	41,6%	74,2%
uitstroom uit so naar praktijkonderwijs	0,0%	5,7%	25,5%
uitstroom uit so naar vo met lwoo	0,0%	7,4%	19,4%
Samenwerkingsverbanden vo			
instroom in vso uit praktijkonderwijs	1,5%	1,2%	4,6%
instroom in vso uit vo met lwoo	0,0%	2,6%	6,5%
instroom in vso uit overig vo	0,0%	5,8%	14,7%
instroom in vso uit sbo	0,0%	1,5%	4,9%
instroom in vso uit so	5,7%	11,2%	18,5%
instroom in vso uit bao	0,0%	2,1%	8,5%
overige instroom in vso	0,0%	2,0%	14,2%
uitstroom uit vso naar praktijkonderwijs	0,0%	0,8%	4,3%
uitstroom uit vso naar vo met lwoo	0,0%	0,2%	1,9%
uitstroom uit vso naar overig vo	0,0%	3,2%	11,4%

We volstaan met het weergeven van de variatie tussen de samenwerkingsverbanden. Een volledig overzicht van de kengetallen van de samenwerkingsverbanden po en vo voor de schooljaren vanaf 2010/11 is beschikbaar in een separaat spreadsheet.

3.4.4 Leerlingstromen van lgf-leerlingen tussen scholen

In deze paragraaf brengen we de ontwikkelingen in schoolwisselingen in kaart van leerlingen met een rugzakje, die ook na de schoolwisseling met een rugzakje blijven binnen het bao, sbo, vo met lwoo, praktijkonderwijs of het overig vo. De schoolwisselingen bij overstap van bao en sbo naar het vo tellen niet als zodanig mee, alsook leerlingen die na het behalen van een diploma binnen het vo blijven maar naar een andere vo-school gaan.

Schoolwisselingen stellen we vast op het niveau van het BRIN-nummer, niet op het niveau van een vestiging. De schoolwisselingen gaan we na voor de drie overgangen tussen de schooljaren 2011/12, 2012/13, 2013/14 en 2014/15.

Voor een goed begrip vergelijken we het wisselen van school van leerlingen met een rugzakje met leerlingen die voor en na de overgang geen rugzakje hebben. Daarbij worden dezelfde restricties toegepast als hiervoor genoemd. De leerlingen moeten binnen het bao, het sbo, het vo met lwoo, het praktijkonderwijs of het overig vo blijven, de leerlingen die een diploma behalen worden buiten beschouwing gelaten.

Voor het schooljaar 2014/15 verschilt de situatie van de overige schooljaren omdat er in 2014/15 geen sprake meer is van rugzakjes, en kan er hiernaar geen onderscheid worden gemaakt.

In tabel 3.4 geven we de schoolwisselingen.

Tabel 3.4 Percentage leerlingen dat van school wisselt. Bao, sbo, vo met lwoo, praktijk- onderwijs, overig vo. Leerlingen met rugzak en leerlingen zonder rugzak, overgangen tussen schooljaren 2011/12, 2012/13, 2013/14, 2014/15.

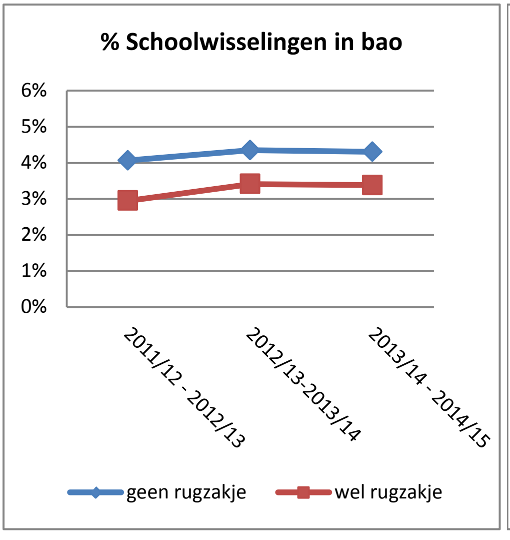
		2011/12 - 2012/13		2012/13-2013/14		2013/14 - 2014/15	
	rugzakje	leerlingen totaal (N=100%)	school-wissel %	leerlingen totaal (N=100%)	school-wissel %	leerlingen totaal (N=100%)	school-wissel %
bao	nee	1.289.455	4,1%	1.268.789	4,3%	1.253.962	4,3%
	ja	11.968	2,9%	11.436	3,4%	12.072	3,4%
sbo	nee	28.491	3,7%	27.030	3,5%	26.232	3,0%
	ja	1.861	2,5%	1.745	1,3%	1.934	1,9%
vo	nee	626.936	3,2%	636.452	3,0%	648.356	2,8%
	ja	7.994	4,5%	8.230	4,2%	9.648	4,1%
lwoo	nee	18.572	3,3%	19.438	3,8%	20.481	3,1%
	ja	1.421	2,2%	1.565	1,5%	1.961	2,0%
pro	nee	69.448	4,0%	71.260	3,9%	72.635	3,4%
	ja	2.515	4,6%	2.622	5,8%	3.166	4,3%

In de volgende grafieken geven we de inhoud van tabel 3.4 grafisch weer.

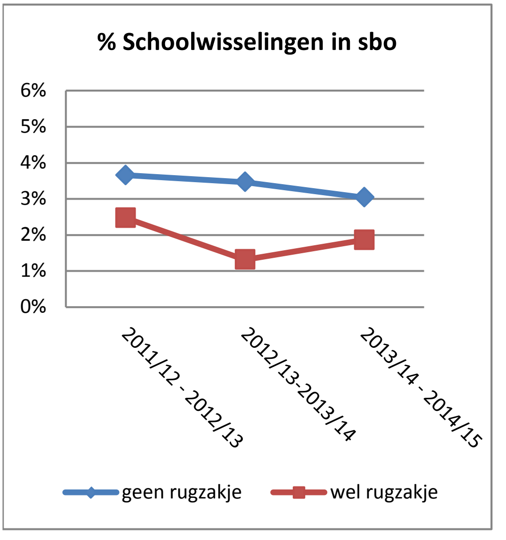
Grafiek 3.10 Het percentage leerlingen dat van school wisselt. bao, sbo, vo met lwoo, praktijkonderwijs, overig vo. Leerlingen met rugzak en leerlingen zonder rugzak, overgangen tussen schooljaren 2011/12, 2012/13, 2013/14, 2014/15

% leerlingen dat van school wisselt tussen de schooljaren

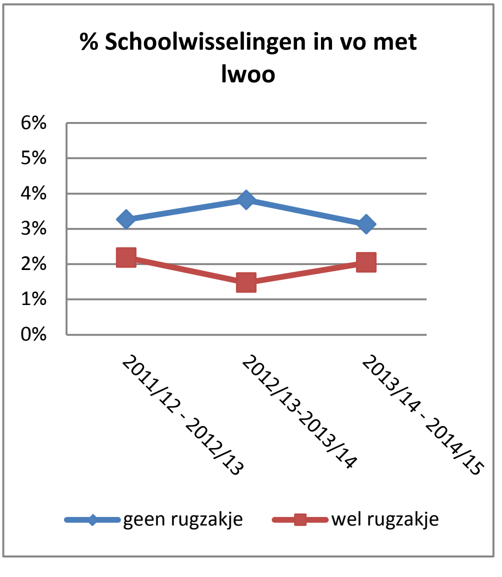
bao

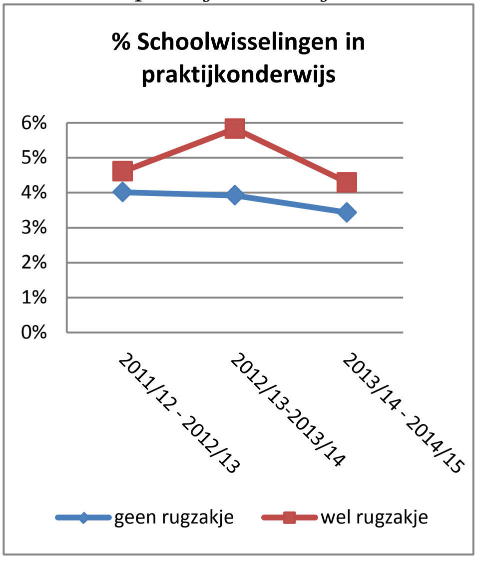
sbo

vo met lwoo

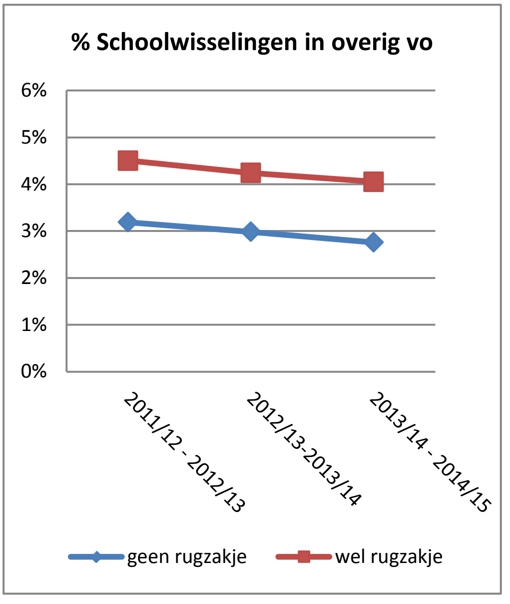

praktijkonderwijs

% leerlingen dat van school wisselt tussen de schooljaren

overig vo

In het bao en sbo wisselen leerlingen met een rugzakje minder vaak van school dan leerlingen zonder rugzakje. Over de schooljaren heen is de mate van school wisselen in het bao tamelijk stabiel. In het sbo is sprake van een lichte daling voor de leerlingen zonder rugzakje, voor de leerlingen met een rugzakje is het percentage wisselend.

In het vo met lwoo is de mate van school wisselen over de schooljaren heen tamelijk stabiel. Evenals in het bao en sbo wisselen in het vo met lwoo leerlingen met een rugzakje minder vaak van school dan leerlingen zonder rugzakje.

In het praktijkonderwijs en het overig vo wisselen leerlingen met een rugzakje vaker van school dan leerlingen zonder rugzakje. In het praktijkonderwijs is het percentage schoolwisseling het hoogst, met bij de instroom in 2013/14 een relatief hoog percentage. In het overig vo is de mate van school wisselen over de schooljaren heen tamelijk stabiel.

We zien dus dat de veronderstelde mogelijkheid dat met de invoering van passend onderwijs in Nederland in het schooljaar 2014/15 meer leerlingen met een rugzakje van school zouden wisselen niet bewaarheid wordt.

3.4.5 Verschillen tussen samenwerkingsverbanden

Ook al is er met betrekking tot school wisselen op het landelijk niveau geen zichtbaar gevolg van de invoering van passend onderwijs, dit beeld hoeft zich niet alle afzonderlijke samenwerkingsverbanden voor te doen.

In de volgende tabel geven we voor de mate van school wisselen de variatie weer die er bestaat tussen de samenwerkingsverbanden in het po en in het vo, onderscheiden voor leerlingen zonder en leerlingen met rugzakje.

Voor het bao, sbo, vo met lwoo, praktijkonderwijs en het overig vo geven we het percentage leerlingen van het samenwerkingsband waarin het minste aantal leerlingen van schoolt wisselt (*minimum*), het landelijk gemiddelde uit de vorige paragraaf (*gemiddelde*), en het percentage schoolwisselaars van het samenwerkingsverband met het hoogste percentage schoolwisselaars (*maximum*).

Tabel 3.5 Verschillen tussen samenwerkingsverbanden in leerlingen die van school wisselen, voor leerlingen zonder en leerlingen met rugzakje. Minimum, gemiddelde en maximum van de samenwerkingsverbanden po en vo, overgang schooljaar 2013/14 naar 2014/15

	rugzakje	minimum	gemiddelde	maximum
bo	geen	1,5%	4,3%	8,3%
	wel	0,0%	3,4%	12,5%
sbo	geen	0,0%	3,0%	17,1%
	wel	0,0%	1,9%	27,3%
vo met lwoo	geen	0,3%	3,4%	12,7%
	wel	0,0%	4,3%	30,0%
praktijkonderwijs	geen	0,0%	3,1%	37,3%
	wel	0,0%	2,0%	40,0%
overig vo	geen	1,0%	2,8%	5,5%
	wel	0,0%	4,1%	33,3%

3.4.6 Verschillen tussen de typen samenwerkingsverbanden (typologie)

In het kader van het kortlopende evaluatieonderzoek passend onderwijs is een typologie gemaakt van de samenwerkingsverband po en vo. De samenwerkingsverbanden zijn goed te typeren met een tweedeling. Voor het po vindt Rekers[36] "De eerste groep is te typeren als samenwerkingsverbanden met een uitgebreide centrale dienstverlening (veel doelgroepen en veel vormen) en veel informatie op hun website, veel aandacht voor het betrekken van leerkrachten bij de uitvoering van passend onderwijs. De verantwoordelijkheid voor het betrekken van leerkrachten ligt bij de samenwerkingsverbanden én schoolbesturen. De tweede groep van samenwerkingsverbanden po heeft geen of een minder opgetuigde centrale dienstverlening, een minder informatieve website en betrekken leerkrachten relatief weinig. Ze zien dit laatste vooral als een taak voor de schoolbesturen. De omvang van de verevening van de eerste groep is enigszins gunstiger dan die van de tweede groep, maar het verschilt dusdanig weinig van elkaar dat deze indicator maar geringe bijdrage levert aan de superclustering[37]". Voor de eerste groep in het vo vindt Rekers "Het zijn samenwerkingsverbanden met een uitgebreide centrale dienstverlening (veel doelgroepen en veel vormen) en veel procedures voor de toewijzing, plaatsing en terugplaatsing van leerlingen. De tweede groep van samenwerkingsverbanden vo heeft geen centrale dienstverlening, weinig procedures rondom de toewijzing, plaatsing en terugplaatsing van leerlingen. De omvang van de verevening speelt op het vo geen rol van betekenis."

De eerste groep in het po en het vo duiden wij in dit hoofdstuk aan met (meer) centraal, de tweede groep met (meer) decentraal.

Alle samenwerkingsverbanden die gerespondeerd konden worden getypeerd. In het po zijn 47 van de 77 samenwerkingsverbanden getypeerd, in het vo 49 van de 75 samenwerkingsverbanden.

Van de samenwerkingsverbanden po zijn er volgens de typologie 25 (meer) centraal), 22 (meer) decentraal. Voor de non-respons , 30, is de typering onbekend. Van de samenwerkingsverbanden vo zijn er volgens de typologie 34 (meer) centraal,15 (meer) decentraal, en 26 onbekend.

---

36 Rekers-Mombarg, Lyset en Bosker, Roel (2015), "Richting en inrichting van Passend onderwijs in samenwerkingsverbanden", deel onderzoek B "Typering van samenwerkingsverbanden voor Passend onderwijs". Groningen, GION.

37 Supercluster is in het rapport van Rekers en Bosker de aanduiding voor de overall typering van de samenwerkingsverbanden.

We hebben geëxploreerd in hoeverre de onderzochte leerlingstromen bij aanvang van passend onderwijs verschillen voor de typen samenwerkingsverbanden. Hiervoor zijn geen betekenisvolle verschillen gevonden[38]. De komende jaren zal worden onderzocht in hoeverre de leerlingstromen in de verschillende typen samenwerkingsverbanden gaan verschillen.

3.5 Samenvatting

Wat betreft in- en uitstroom van sbo, so en vso geven de kengetallen het volgende beeld.

Instroom

- De totale instroom in het sbo stijgt licht, van 22,9% in 2011/12 tot 23,6% in 2014/15. De instroom in het so schommelt rond de 22%, en de instroom in het vso daalt licht, van 28,3% in 2011/12 tot 26,4% in 2014/15 (instroom = het totaal aantal nieuwe leerlingen in een schooljaar afgezet tegen het totale aantal leerlingen dat het schooltype bezoekt).
  Voor het sbo laat de instroom een stabiel beeld zien wat betreft de herkomst van de leerlingen. In schooljaar 2014/15 zijn er geen abrupte wendingen, dus geen aanwijzingen dat de invoering van sbo (al) tot verandering van instroom heeft geleid. Het grootste deel van de instroom in het sbo is afkomstig van het bao.
  Voor het so laat de instroom vanuit het bao en de nieuwe instroom een schommelend beeld zien in de tijd, ook hier geen duidelijke verschuiving. De lichte daling van de instroom in het vso ligt niet aan daling van de instroom vanuit vo, die blijft stabiel. De instroom vanuit het so daalt wel.

Uitstroom

- Binnen het po (= gedurende de po-leeftijd) is de uitstroom uit het so naar het bao (terugplaatsingen) groter dan de uitstroom uit het sbo naar het bao. In beide gevallen gaat het echter om kleine aantallen. De uitstroom uit het so naar het bao schommelt rond de 2,7%. De uitstroom uit het sbo naar het bao stijgt iets, van 0,53% in 2011/12 tot 0,74% in 2014/15. Dit

---

38 Een overzicht van deze exploratie is niettemin beschikbaar voor geinteresseerden.

beeld geeft geen aanwijzing dat de invoering van passend onderwijs (nu al) tot sterkere tussentijdse uitstroom uit het sbo of so leidt.

- Bij de overgang van po naar vo gaat vanuit het sbo 94% van de leerlingen naar het regulier vo. Uit het sbo stromen de meeste leerlingen uit met een beschikking lwoo, dit aandeel is afnemend, van 46,0% in 2011/12 tot 41,6% in 2014/15. Een volgende grote groep leerlingen gaat naar het praktijkonderwijs. Dit aandeel is stijgend, van 34,8% naar 37,1% in 2013/14. In 2014/15 blijft dit percentage ongeveer stabiel, 36,9%. Het aandeel leerlingen dat vanuit het sbo naar overig regulier vo gaat stijgt van 13,0% in 2011/12 tot 14,4% in 2014/15. Ongeveer 6% gaat naar het vso.
- Vanuit het so gaan de meeste leerlingen naar het vso. De uitstroom naar het regulier vo stijgt echter licht, van 20,2% in 2010/11 tot 23,4% in 2014/15.
- De (tussentijdse) uitstroom uit het vso naar vo met lwoo en praktijkonderwijs daalt de afgelopen schooljaren licht. De uitstroom naar het overig vo stijgt de afgelopen drie schooljaren van 2,6% tot 3,2%, en ligt dan iets boven het niveau van 4 jaar geleden.
- Er zijn aanzienlijke verschillen tussen samenwerkingsverbanden in in- en uitstroomcijfers.

Schoolwisseling van leerlingen met rugzak

- Elk jaar wisselen leerlingen tussentijds van school. Het gaat niet om grote aantallen, in de meeste schooltypen betreft het minder dan 5%. Alleen in het praktijkonderwijs ligt het iets hoger. Er is nagegaan of er bij rugzakleerlingen vaker schoolwisseling plaatsvindt dan bij niet-rugzakleerlingen, en of dat beeld wijzigt in de tijd. Recente stijging van schoolwisseling bij deze leerlingen zou een aanwijzing kunnen zijn dat er vanwege passend onderwijs meer leerlingen van school veranderen. Dit laatste blijkt niet het geval, de aantallen variëren van jaar tot jaar slechts in geringe mate en er is geen sprake van recente verschuivingen. Vergeleken met niet-rugzakleerlingen wisselen rugzakleerlingen bovendien meestal minder vaak van school. Dat geldt voor het bao, het sbo, en het vo met lwoo. In het praktijkonderwijs en het overig vo wisselen leerlingen met een rugzak wel vaker van school dan leerlingen zonder rugzak.

4 Bekostiging zware ondersteuning en verevening

4.1 Inleiding

Met de invoering van passend onderwijs gaat de wijze van financieren veranderen. Budgetfinanciering komt in de plaats van openeindfinanciering. Er wordt onderscheid gemaakt tussen basiskosten (vergelijkbaar met de gemiddelde kosten voor een reguliere leerling) en bekostiging van zware ondersteuning. Elke school, ook (v)so-scholen, krijgt vanuit het Rijk per ingeschreven leerling een basisbekostiging. Aanvullend daarop is er een budget voor zware ondersteuning beschikbaar. Dat is nu ondergebracht bij de samenwerkingsverbanden. Het samenwerkingsverband beschrijft in een ondersteuningsplan hoe zij de zware ondersteuning voor de leerlingen in haar regio realiseert en hoe de middelen worden verdeeld.
Voor de verdeling van dit ondersteuningsbudget is er voor gekozen om het principe van verevening toe te passen: evenredige verdeling van het beschikbare macrobudget over de po- en vo-samenwerkingsverbanden op basis van het aantal leerlingen, los van de vraag of deze leerlingen al of niet voor speciale onderwijszorg zijn geïndiceerd[39]. Het aantal leerlingen in een samenwerkingsverband is het uitgangspunt. Samenwerkingsverbanden die relatief weinig leerlingen hebben in het so, het vso, of met een rugzak gaan er door deze verevening op vooruit (krijgen meer budget dan voorheen) en het

39 ECPO, 2010, Verevening als verdeelmodel bij de bekostiging van speciale onderwijszorg. ECPO, Den Haag.

omgekeerde geldt voor samenwerkingsverbanden die momenteel relatief veel leerlingen hebben in het so, het vso of met een rugzak. Deze samenwerkingsverbanden hebben een negatieve vereveningsopdracht.
Als financieel ijkpunt voor het macrobudget is genomen het totale bedrag dat op 1 oktober 2011 werd besteed aan de zware ondersteuning.
Op basis van de leerlingaantallen in een samenwerkingsverband en een normbedrag per leerling is vervolgens een budget berekend voor de samenwerkingsverbanden, het normatieve ondersteuningsbudget. Dit zijn de uiteindelijke budgetten[40].
Met de invoering van passend onderwijs zijn de samenwerkingsverbanden verantwoordelijk voor de verdeling van de budgetten en de plaatsing van de leerlingen. Samenwerkingsverbanden die er door de verevening financieel op achteruit gaan zullen mogelijk andere beleidskeuzen maken dan samenwerkingsverbanden die er door de verevening financieel op vooruit gaan. Samenwerkingsverbanden kunnen ook *sturen* op de plaatsing van leerlingen in speciale ondersteuningsvoorzieningen, het so en het vso, omdat deze voorzieningen relatief duur zijn.

Na het overgangsjaar 2014/15 worden de financiële gevolgen van de verevening vanaf het schooljaar 2015/16 stapsgewijs ingevoerd. In het schooljaar 2020/21 is het einde van de verevening bereikt, en is de bekostiging van de zware ondersteuning voor de samenwerkingsverbanden op het niveau van het normatieve ondersteuningbudget.

In dit hoofdstuk gaan we na of er op het niveau van de samenwerkingsverbanden in de periode tussen 2011 en 2014 ontwikkelingen zichtbaar zijn met betrekking tot de omvang van de zware ondersteuning. Veranderingen in de zware ondersteuning kunnen gevolgen hebben voor de feitelijke verevening, die lager of hoger kan uitvallen dan berekend op basis van de situatie van 2011. Dit leidt tot de volgende vier onderzoeksvragen:

- Hoe heeft het aandeel leerlingen met zware ondersteuning zich in de samenwerkingsverbanden po en vo ontwikkeld tussen 2011/12 en 2013/14?

40 Het budget is in de jaren na 2011 op onderdelen aangepast en geïndexeerd.

- In hoeverre hangt in de samenwerkingsverbanden po en vo de toe- of afname van leerlingen in het (v)so in de periode 2011-2014 samen met de hoogte van de verevening, in de periode 2011-2014?
- In hoeverre hangt in de samenwerkingsverbanden po en vo de toe- of afname van leerlingen die van het (v)so gaan naar het regulier onderwijs (bao en sbo, respectievelijk vo) in de periode 2011-2014 samen met de hoogte van de verevening?
- Is er een samenhang tussen specifiek beleid in een samenwerkingsverband om het aantal leerlingen in het (v)so te beperken en de hoogte van de verevening?

4.2 Uitwerking van de onderzoeksvraag

De leerlingen met zware ondersteuning in de eerste onderzoeksvraag zijn de leerlingen in het (v)so en de leerlingen met een rugzakje[41]. Samen maken deze twee groepen leerlingen 98% van het budget uit voor de zware ondersteuning. Dit percentage geldt zowel voor het po als het vo. Het restant, 2%, aandeel P&A (budget personeel en arbeidsmarktbeleid) en budget PAB (preventieve ambulante begeleiding[42], laten we in dit hoofdstuk buiten beschouwing.
Een meer dan gemiddeld aantal leerlingen in het (v)so en een meer dan gemiddeld aantal leerlingen met een rugzakje zijn de elementen die bijdragen aan een negatieve vereveningsopdracht voor de samenwerkingsverbanden, een minder dan gemiddeld aantal leerlingen in het (v)so en een minder dan gemiddeld aantal leerlingen met een rugzakje zijn elementen die bijdragen aan een positieve verevening.
De situatie in het schooljaar 2011/12 is, zoals vermeld, de basis voor de berekening van de verevening. Een wijziging in het aantal leerlingen in het (v)so en het aantal leerlingen met een rugzakje in de periode tussen 2011 en 2014 leidt voor samenwerkingsverbanden niet tot een aanpassing, positief of negatief, van het vereveningsbedrag. Wel heeft zo'n wijziging gevolgen voor de financiële situatie van de samenwerkingsverbanden, omdat het uiteindelijke normbudget geïndexeerd is op het budget 2011/12.
Volledige informatie over alle leerlingen met zware ondersteuning is beschikbaar tot en met schooljaar 2013/14. In het schooljaar hierna is passend

41 Alleen de rugzakjes cluster 3 en 4. De rugzakjes cluster 1 en 2 vallen onder een landelijke regeling.
42 Zie de regelingen op website passend onderwijs.

onderwijs ingegaan en zijn er geen rugzakjes meer. Voor de ontwikkeling van het aantal leerlingen met zware ondersteuning is de combinatie van het aantal (v)so leerlingen en het aantal leerlingen met een rugzakje van belang. Deze combinatie wisselt sterk tussen de samenwerkingsverbanden. Sommige samenwerkingsverbanden hebben een bovengemiddeld aantal (v)so leerlingen, en een beneden gemiddeld aantal leerlingen met een rugzakje. Voor een goede indicatie van de mate van zware ondersteuning moeten (v)so en rugzakjes worden gecombineerd. De hoogte van de verevening hangt vrijwel volledig samen met de som van het aantal (v)so leerlingen en het aantal leerlingen met een rugzakje. Deze maat berekenen we voor de schooljaren 2011/12 en voor 2013/14 en we gaan aldus na welke ontwikkelingen er zich in deze periode voordoen.

Voor de volgende twee onderzoeksvragen zoomen we in op alleen het (v)so. De gegevens over (v)so zijn ook na de invoering van passend onderwijs nog beschikbaar. We gaan in op twee maatregelen, waarop in samenwerkingsverbanden expliciet of impliciet kan worden gestuurd wat betreft het aantal leerlingen in het (v)so. Dat is in de eerste plaats de instroom in het (v)so. Voor het (v)so beschrijven we voor de periode 2011/12 – 2014/15 de ontwikkeling in het aandeel leerlingen in het (v)so in een samenwerkingsverband, in relatie tot de verevening. In de tweede plaats is dat de terugplaatsing uit het (v)so naar het reguliere onderwijs. Voor het so berekenen we de terugplaatsing naar zowel bao als sbo, omdat er in beide gevallen sprake is van een goedkopere voorziening. Het sbo is ook relevant omdat bij terugplaatsing de stap van so naar sbo mogelijk kleiner is dan een terugplaatsing naar het bao. We beschrijven de mate waarin leerlingen uit het (v)so worden teruggeplaatst naar het reguliere onderwijs (inclusief sbo), in relatie tot de verevening.

Voor de vierde onderzoeksvraag wordt gebruik gemaakt van een gegeven uit de enquête onder de samenwerkingsverbanden. Hierin is gevraagd of er specifiek beleid gevoerd wordt om het aantal leerlingen in het so te verminderen. We geven de resultaten weer van deze enquête vraag, en we relateren de antwoorden aan de hoogte van de verevening. We verwachten dat in samenwerkingsverbanden met een negatieve verevening het aantal leerlingen in het (v)so specifieke belangstelling heeft.

4.3 Gegevensbron en gegevens

Voor het berekenen van het percentage leerlingen in een schooljaar met zware ondersteuning gebruiken we de som van het aantal leerlingen in het (v)so en de leerlingen met een rugzakje, ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in een samenwerkingsverband. Alle aantallen betreffen de leerlingen die in een samenwerkingsverband wonen. De gegevens zijn afkomstig van de website passend onderwijs[43].

De mate waarin samenwerkingsverbanden moeten verevenen berekenen we als percentage ten opzichte van het totaal van de zware ondersteuningskosten. *Percentage verevening* geeft dus aan hoeveel samenwerkingsverbanden meer of minder aan budget krijgen, ten opzichte van het bedrag aan ondersteuning dat men voor de invoering van passend onderwijs ontving.

Het percentage leerlingen in een samenwerkingsverband dat naar het (v)so gaat is berekend op basis van de leerlingen in de 1cijferbestanden die in een samenwerkingsverband wonen.

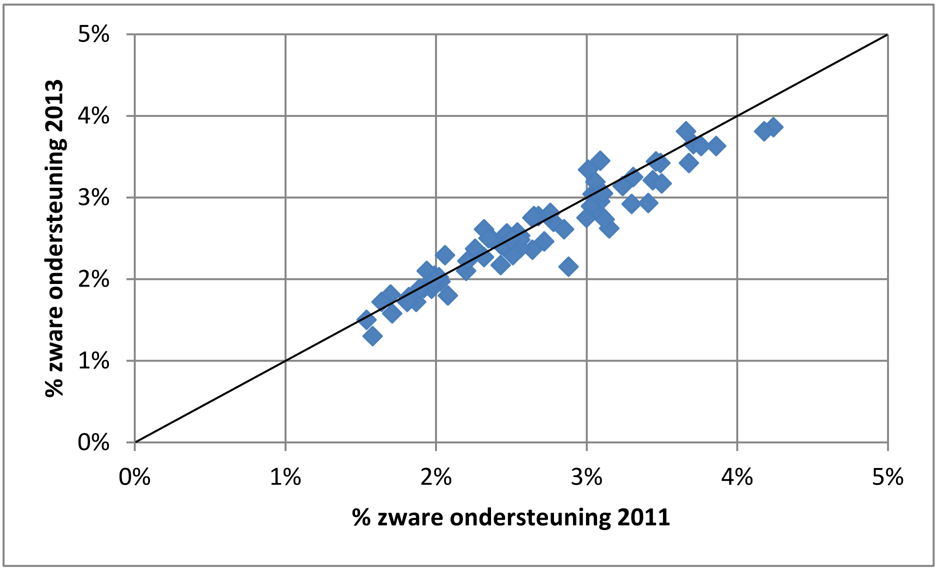
4.4 Ontwikkelingen in de zware ondersteuning in relatie tot verevening

4.4.1 Samenwerkingsverbanden po

Het landelijk gemiddelde percentage leerlingen in het so of met een rugzakje is in 2011/12 3,09%, en in 2013/14 3,04%.
Op het niveau van de samenwerkingsverbanden vergelijken we de percentages leerlingen met zware ondersteuning in 2013/14 met de percentages van 2011/12.

43 'Totaaloverzicht-po.xls' en 'Totaaloverzicht-vo.xls'.

Grafiek 4.1 De relatie tussen het aandeel leerlingen met zware ondersteuning in 2013/14 en in 2011/12. Samenwerkingsverbanden po.

De diagonaal geeft aan dat een samenwerkingsverband op basis van de gegevens van 2011/12 evenveel leerlingen met zware ondersteuning heeft en ongeveer evenveel moet verevenen als op basis van het aantal leerlingen met zware ondersteuning in 2013/14.
De meeste punten liggen onder de diagonaal, wat betekent dat in de meeste samenwerkingsverbanden het percentage leerlingen met zware ondersteuning in 2013/14 lager is dan in 2011/12.

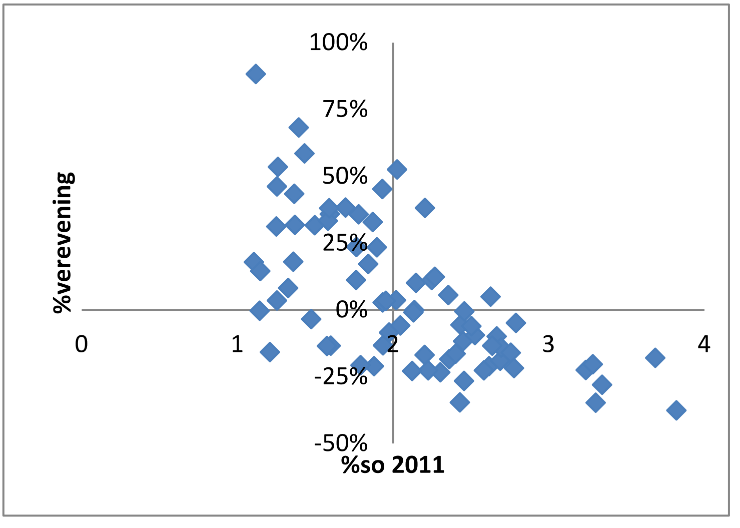
Het vereveningsbedrag voor de samenwerkingsverbanden is berekend op basis van de gegevens van 2011.

Het percentage van het ondersteuningsbudget dat de samenwerkingsverbanden moeten verevenen varieert in het po van -38% tot +88%. Een negatief percentage geeft weer dat een samenwerkingsverband meer dan gemiddeld leerlingen in het so heeft en/of meer dan gemiddeld leerlingen met een rugzakje. Om op de landelijke norm uit te komen moet in zo'n, samenwerkingsverband dus het bedrag aan zware ondersteuning worden verminderd, of moeten er andere

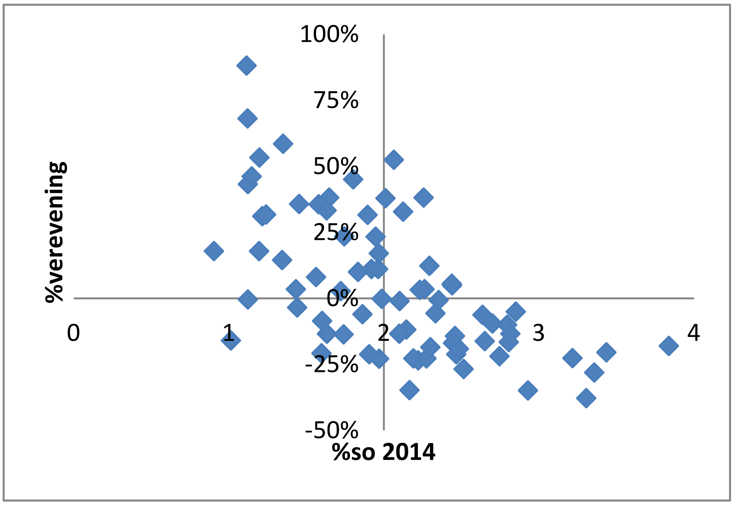
keuzes worden gemaakt. Een positief percentage geeft de mate aan waarin het ondersteuningsbudget voor een samenwerkingsverband toeneemt om op de landelijke norm uit te komen.

In de volgende twee grafieken 4.2 en 4.3 kijken we alleen naar het aandeel so-leerlingen in de samenwerkingsverbanden. We geven de relatie weer tussen het percentage so leerlingen in een samenwerkingsverband en de verevening, achtereenvolgens voor 2011/12 en 2013/14.

Grafiek 4.2 Het percentage leerlingen in het so in 2011/12 en het percentage verevening. Samenwerkingsverbanden po.

Grafiek 4.3 Het percentage leerlingen in het so in 2013/14 en het percentage verevening. Samenwerkingsverbanden po.

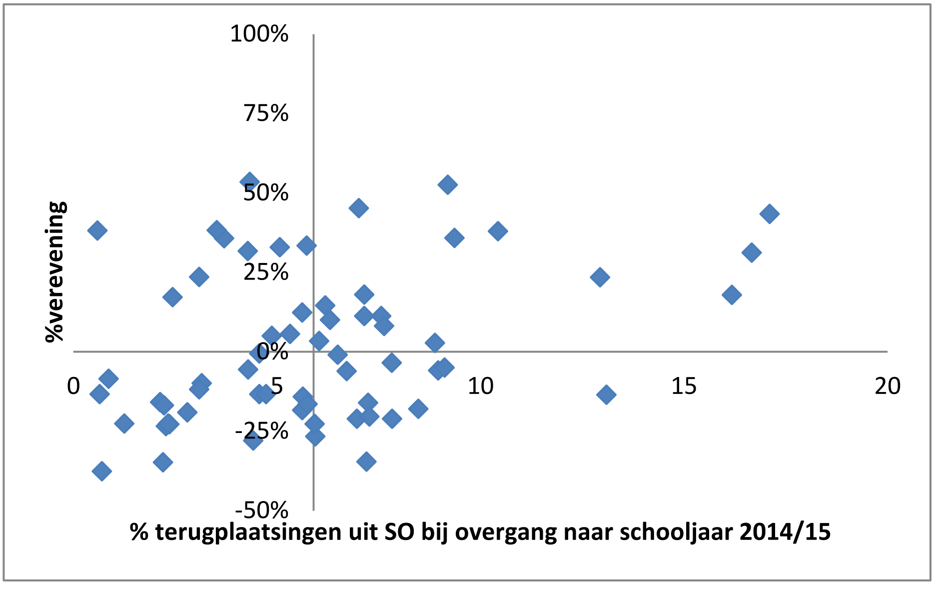
Een grotere verevening hangt in beide jaren negatief samen met het percentage so-leerlingen in een samenwerkingsverband. Of in andere woorden, in samenwerkingsverbanden met relatief veel leerlingen in het so moet meer negatief worden verevend, dat was zo in 2011, en in 2014 is die situatie niet gewijzigd. Omdat de mate van negatieve verevening volgens de definitie hoger is in samenwerkingsverbanden met veel leerlingen in het so, is het plaatje in grafiek 4.2 uiteraard niet verrassend. Dat het plaatje in grafiek 4.3 niet is gewijzigd geeft aan dat er in de afgelopen jaren binnen de samenwerkingsverbanden geen actief beleid is gevoerd om nu al, voorafgaand aan de invoering van passend onderwijs, vanwege een negatieve verevening minder verwijzingen voor het so af te geven[44].

Op dezelfde wijze kijken we naar ontwikkelingen in het percentage terugplaatsingen. We doen dat voor de situatie in schooljaar 2013/14, het jaar voorafgaande aan de invoering van passend onderwijs. Bij de overgang van

44 De samenwerkingsverbanden zelf gingen daarover ook niet in de oude situatie. Maar het was denkbaar dat scholenbinnen het SWV al wel geanticipeerd zouden hebben op de toekomstige verevening.

schooljaar 2013/14 varieert het percentage terugplaatsingen uit het so naar BAO en sbo tussen de samenwerkingsverbanden van 0,6% tot 17,1%. Het landelijk gemiddelde ligt op 5,9%[45].

Grafiek 4.4 Percentage verevening en percentage terugplaatsingen uit het so bij de overgang van schooljaar 2012/13 naar schooljaar 2014/15, binnen de po-leeftijd. Samenwerkingsverbanden po.

We zien dat een negatieve verevening niet samenhangt met meer terugplaatsingen uit het so. Bij de drie samenwerkingsverbanden met de meeste terugplaatsingen is juist sprake van een positieve verevening. Ook hier is er dus geen aanwijzing dat in samenwerkingsverbanden al gestuurd zou zijn op vermindering van het aandeel so-leerlingen.

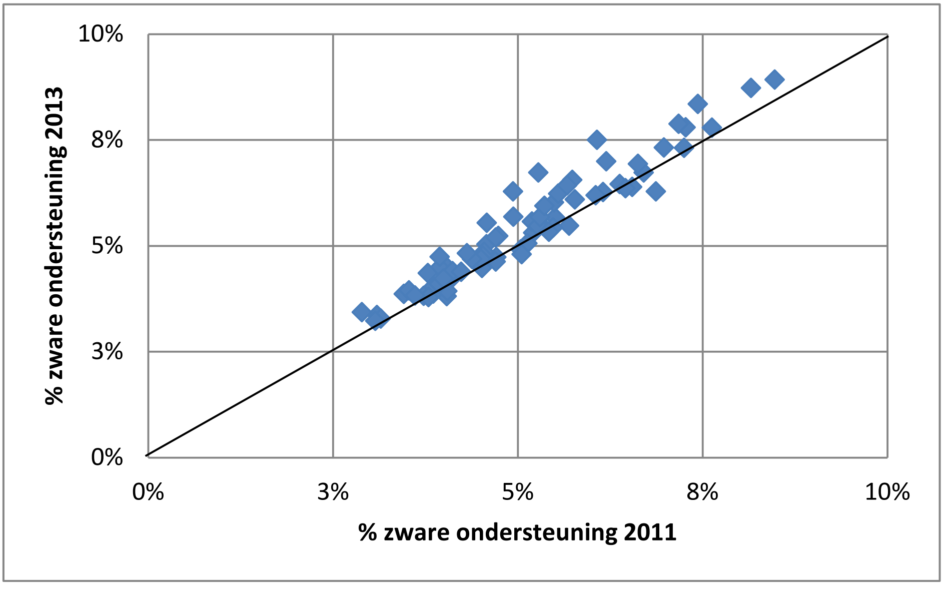
4.3.2 Samenwerkingsverbanden vo

Het gemiddeld percentage leerlingen in het vo of met een rugzakje stijgt van 5,10% in 2011/12 tot 5,41% in 2013/14.

45 Zie tabel 3.2

Voor de samenwerkingsverbanden vergelijken we de percentages leerlingen met zware ondersteuning in 2013/14 met de percentages van 2011/12.

Grafiek 4.5 De relatie tussen het aandeel leerlingen met zware ondersteuning in 2013/14 en in 2011/12. Samenwerkingsverbanden vo.

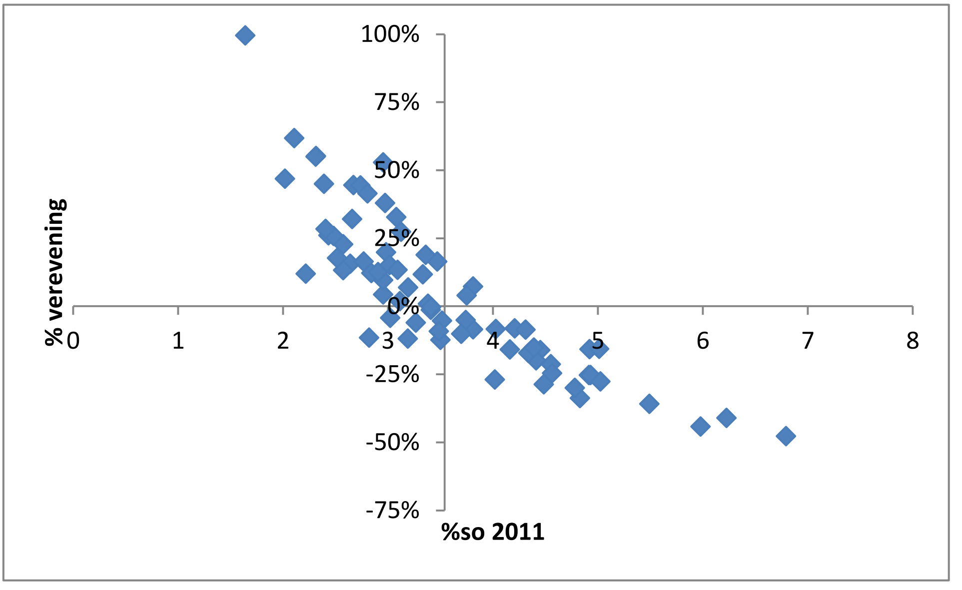

De diagonaal geeft aan dat een samenwerkingsverband op basis van de gegevens van 2011/12 evenveel leerlingen met zware ondersteuning heeft en ongeveer evenveel moet verevenen als op basis van het aantal leerlingen met zware ondersteuning in 2013/14.
De meeste punten liggen boven de diagonaal, wat betekent dat in de meeste samenwerkingsverbanden het percentage leerlingen met zware ondersteuning in 2013/14 hoger is dan in 2011/12.

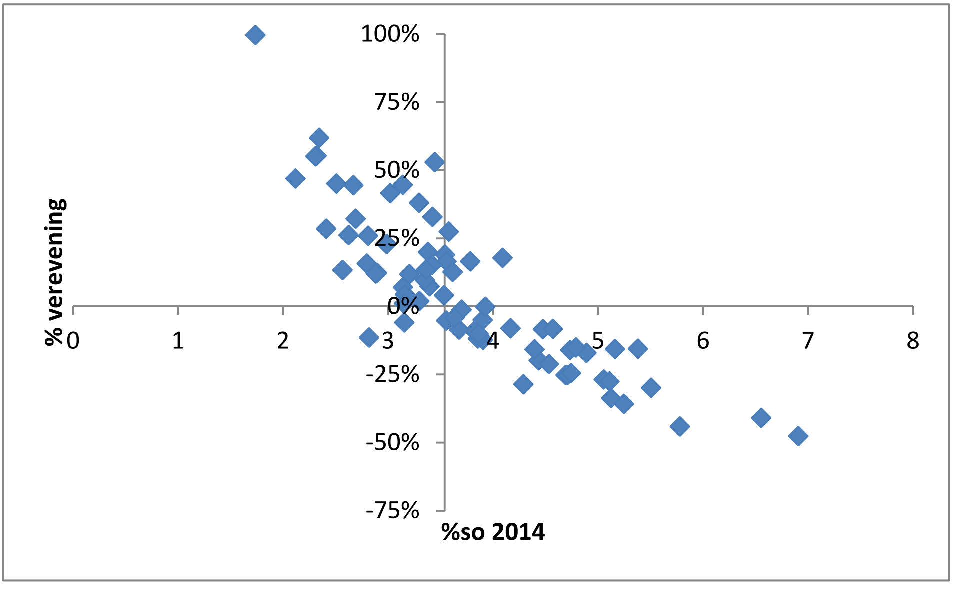
Het vereveningsbedrag voor de samenwerkingsverbanden is berekend op basis van de gegevens van 2011.

In de volgende grafieken 4.6 en 4.7 geven we de relatie weer tussen het percentage vso leerlingen in een samenwerkingsverband en de verevening.

Grafiek 4.6 Het percentage leerlingen in het vso in 2011/12 en het percentage verevening. Samenwerkingsverbanden vo.

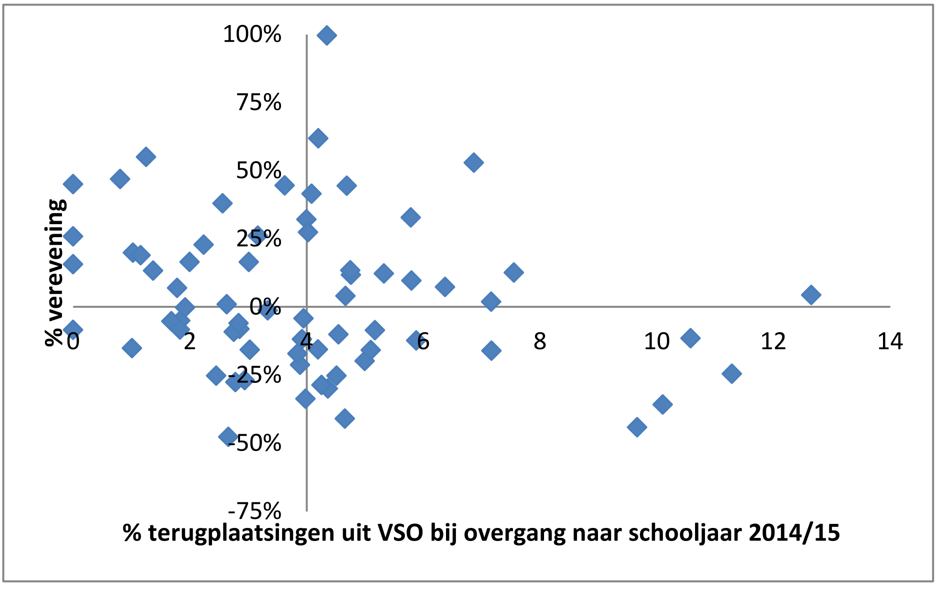
Grafiek 4.7 Het percentage leerlingen in het vso in 2013/14 en het percentage verevening. Samenwerkingsverbanden vo.

Ook voor het vo zien we geen verschuiving in de relatie tussen aandeel vso-leerlingen en het percentage verevening. We zien dus ook hier geen aanwijzingen voor een actief beleid om de toegang tot het vso te beperken.

Bij de overgang van schooljaar 2013/14 varieert het percentage terugplaatsingen uit het vso tussen de samenwerkingsverbanden van 0,0% tot 12,7%. Het landelijk gemiddelde ligt op 4,2%[46].

Grafiek 4.8 Percentage verevening en percentage terugplaatsingen uit het vso bij de overgang van schooljaar 2012/13 naar schooljaar 2014/15. Samenwerkingsverbanden vo.

Een negatieve verevening hangt niet samen met meer terugplaatsingen uit het vso. Bij de vier samenwerkingsverbanden rechts in de grafiek, onder de x-as is sprake van veel terugplaatsingen uit het vso, en deze samenwerkingsverbanden hebben een negatieve verevening. Aan de andere kant zijn er ook andere samenwerkingsverbanden met een even grote negatieve verevening, waar sprake is van minder of beneden gemiddelde terugplaatsing.

46 Zie tabel 3.2

4.5 Verschillen tussen de typen samenwerkingsverbanden met betrekking tot het gevoerde beleid om het aantal leerlingen in het (v)so te verminderen

In de vragenlijst is in december 2014 aan de coördinatoren van de samenwerkingsverbanden gevraagd of zij specifiek beleid voeren om het aantal leerlingen in het so en het vso te verminderen.

> Voert uw samenwerkingsverband specifiek beleid om het aantal leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs te verminderen?
>
> 0 nee, ook niet van plan
> 0 nog niet, wel van plan
> 0 ja

Tabel 4.1 Voert uw samenwerkingsverband specifiek beleid om het aantal leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs te verminderen? po en vo

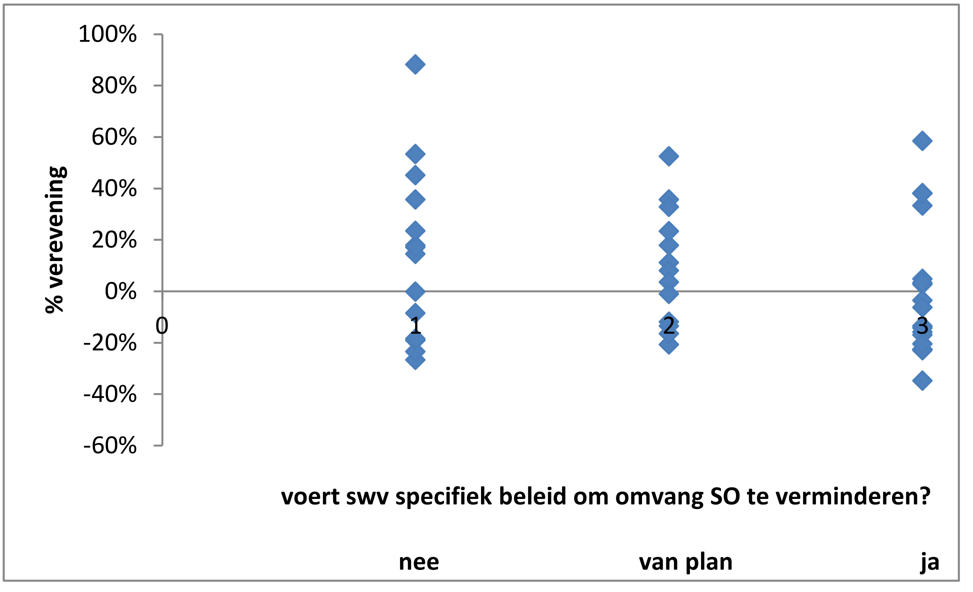
	po		vo	
	N	%	N	%
nee, niet van plan	14	29,8%	7	14,3%
nog niet, wel van plan	14	29,8%	14	28,6%
ja	19	40,4%	28	57,1%
totaal	47	100,0%	49	100,0%

bron: vragenlijsten aan samenwerkingsverbanden, december 2014.

In het po hebben 47 van de 77 samenwerkingsverbanden deze vraag beantwoord, in het vo 49 van de 75 samenwerkingsverbanden.

In grafiek 4.9 geven we weer in hoeverre het specifiek beleid in de samenwerkingsverbanden po samenhangt met de vereveningsopdracht.

Grafiek 4.9 Voert uw samenwerkingsverband specifiek beleid om het aantal leerlingen in het so te verminderen en het percentage verevening. Samenwerkingsverbanden po.

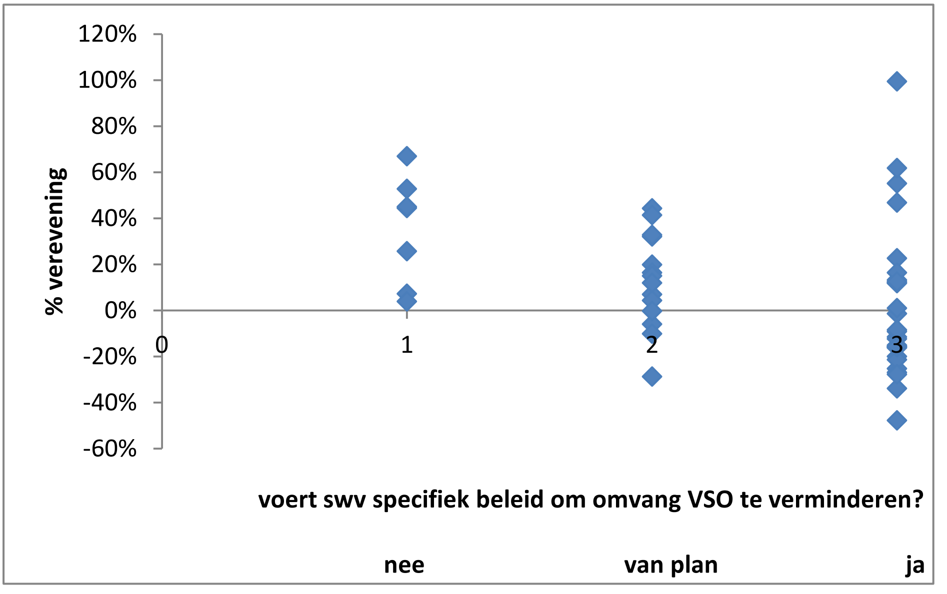

Er is in het po een lage[47] samenhang tussen de vereveningsopdracht en de mate waarin men van plan is specifiek so-beleid te voeren. In samenwerkingsverbanden met een negatieve verevening, in het onderste deel van de grafiek, komen iets meer samenwerkingsverbanden die specifiek so-beleid voeren. In het bovenste deel van de grafiek, waar de samenwerkingsverbanden staan met een positieve verevening komen iets meer samenwerkingsverbanden voor die geen specifiek so-beleid voeren, en dat ook niet van plan zijn.

In grafiek 4.10 geven we weer in hoeverre het specifiek beleid in de samenwerkingsverbanden vo samenhangt met de vereveningsopdracht.

[47] R^2=5%

Grafiek 4.10 Voert uw samenwerkingsverband specifiek beleid om het aantal leerlingen in het vso te verminderen en het percentage verevening. Samenwerkingsverbanden vo.

Er is in het vo een samenhang[48] tussen de vereveningsopdracht en de mate waarin men van plan is specifiek vso-beleid te voeren. De samenwerkingsverbanden die niet van plan zijn specifiek vso beleid te voeren hebben allemaal een positieve verevening. Alleen in samenwerkingsverbanden met een negatieve verevening, in het onderste deel van de grafiek, zijn er samenwerkingsverbanden die specifiek vso-beleid voeren of dat van plan zijn. Opvallend is dat er in de 28 samenwerkingsverbanden die wel specifiek vso-beleid voeren 11 een positieve verevening hebben.

---

[48] R^2=15%

4.6 Samenvatting

De vraag die in dit hoofdstuk aan de orde is, is in hoeverre passend onderwijs al zijn schaduw in de samenwerkingsverbanden vooruit zou werpen wat betreft sturing op kosten voor de zware ondersteuning, in de zin van beperking van het gebruik van rugzakjes of (v)so-plaatsingen. Dat zou merkbaar moeten zijn aan minder leerlingen in het so en/of minder leerlingen met een rugzakje in de periode 2010/11 en 2013/14 (rugzakjes) en 2014/15 (leerlingen in (v)so), en dan het meest in samenwerkingsverbanden met een negatieve verevening. Hiervoor zijn geen aanwijzingen gevonden. In hoofdstuk 2 was al te zien dat er op het niveau van geheel Nederland slechts in heel lichte mate sprake is van meer of minder leerlingen naar dure voorzieningen als so en rugzakjes. In dit hoofdstuk komt dit beeld terug. Er zijn ook geen aanwijzingen gevonden dat in samenwerkingsverbanden met een negatieve vereveningsopdracht meer verandering in gebruik van zware ondersteuning plaatsvindt dan elders.
Uit de enquête komt naar voren dat in de meeste samenwerkingsverbanden al wel specifiek beleid is om het aantal leerlingen in het (v)so te verminderen, in het vo nog iets meer dan in het po. Relateren we de vraag naar het specifieke (v)so-beleid aan de verevening dan is er met name in het vo een samenhang. In samenwerkingsverbanden vo met een negatieve verevening voert men vaker dergelijk beleid, of is dat van plan. Vermeldenswaard is dat er met name in het vo ook een aantal samenwerkingsverbanden is dat specifiek vso beleid voert en een positieve verevening heeft.

5 Leerprestaties en sociaal-emotionele kenmerken in po en (v)so

5.1 Inleiding

Zoals vermeld in hoofdstuk 1 is één van de doelen van passend onderwijs het verbeteren van de leerprestaties van leerlingen die extra steun nodig hebben. Dit zou bereikt moeten worden door een beter onderwijsaanbod op maat. Tegelijkertijd is het een wens dat deze leerlingen zich in ook in sociaal-emotioneel opzicht goed ontwikkelen, zowel in het regulier onderwijs als in vormen van speciaal onderwijs. Om deze beide zaken goed te kunnen beoordelen, is het bovendien gewenst om een vergelijking te kunnen maken met prestaties en sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen die geen extra steun nodig hebben, en om leerlingen in het regulier onderwijs te kunnen vergelijken met leerlingen in het speciaal onderwijs.
In dit hoofdstuk komen gegevens hierover aan bod. Deze betreffen het primair onderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs; omdat we alleen voor deze schooltypen over vergelijkbare gegevens kunnen beschikken.

5.2 Gegevensbronnen

Over de prestaties van leerlingen in het po en (v)so bestaan geen landelijke databases met populatiegegevens. Het enige gegeven dat sinds enige tijd populatiebreed beschikbaar is, voor het regulier basisonderwijs, zijn scores op de Eindtoets Basisonderwijs van het Cito. Deze worden door DUO geregistreerd in de onderwijsnummerbestanden. Deze toets wordt echter in het sbo en so nauwelijks gebruikt en vergelijkingen met het bao zijn daardoor niet mogelijk. Bovendien is in de onderwijsnummerbestanden alleen geregistreerd of een

leerling een LGF-indicatie heeft en dit betreft, zoals is gebleken in hoofdstuk 2, slechts een heel klein deel van alle leerlingen. Er zijn echter wel gegevens beschikbaar met prestaties en loopbanen van leerlingen, met en zonder extra ondersteuning, en breder dan alleen LGF-indicatie, uit landelijk representatieve steekproeven. Het gaat om de steekproeven uit de cohortonderzoeken COOL$^{5-18}$ (regulier basisonderwijs) en COOL Speciaal (sbo, so clusters 2, 3 en 4 en vso clusters 2, 3 en 4). Deze worden hier benut. Omdat het om landelijke steekproeven gaat waarbij 'samenwerkingsverband' niet gehanteerd is als steekproefvariabele, kunnen deze gegevens niet uitgesplitst worden naar samenwerkingsverband.

In de nulmeting zijn met behulp van gegevens uit deze databronnen al prestatiegegevens van leerlingen met extra ondersteuning tot en met 2011 gepresenteerd. Inmiddels is er (in 2014) een nieuwe meting van de cohortonderzoeken geweest, zodat actualisatie mogelijk is én enige uitbreiding, omdat COOL Speciaal in 2014 ook heeft plaatsgevonden in het vso. In de nulmeting waren verder nog geen gegevens opgenomen over sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen, maar deze data zijn in COOL$^{5-18}$ en COOL Speciaal wel beschikbaar. Deze gegevens worden nu ook gepresenteerd.

Voor het regulier basisonderwijs wordt in dit hoofdstuk onderscheid gemaakt tussen rugzakleerlingen (LGF-indicatie) en overige-leerlingen die extra steun behoeven. Die overige leerlingen zijn in de cohortonderzoeken te identificeren vanuit vragen die aan hun leerkrachten zijn gesteld.

In COOL$^{5-18}$ en COOL Speciaal worden veel data verzameld. Beide cohortonderzoeken kennen een vergelijkbare opzet, met als hoofdkenmerken:

- dataverzameling om de drie jaar, zoveel mogelijk bij dezelfde scholen en leerlingen[49];
- dataverzameling bij/over leerlingen in de groepen 2, 5 en 8 en in het sbo, so en vso bij leerlingen in geboortecohorten die qua leeftijd vergelijkbaar zijn met groep 5 en 8 bao;
- verzamelde data:
  - toetsscores technisch lezen, begrijpend lezen, rekenen, woordenschat;
  - leerlingvragenlijst over welbevinden, zelfvertrouwen en taakmotivatie,
  - leerlingvragenlijst over burgerschap;
  - vragenlijsten die door leerkrachten worden ingevuld over leerlingen met

49 COOL5-18 kent metingen in 2008, 2011 en 2014, COOL Speciaal in 2011 en 2014

betrekking tot gedragsaspecten, achtergronden van leerlingen, relatie leerkracht-leerling;

- leerlingen die extra ondersteuning behoeven worden in het bao geïdentificeerd via het *zorgprofiel*, dit betreft zowel geïndiceerde als niet geïndiceerde leerlingen.[50]

Leerlingen met extra ondersteuning worden in COOL$^{5-18}$ aangeduid met *zorgleerlingen*. Omdat wij in dit hoofdstuk de data gebruiken van COOL$^{5-18}$, zullen we deze terminologie in dit hoofdstuk ook aanhouden.
De gegevens in dit hoofdstuk zijn alle gebaseerd op nieuwe analyses op de data van COOL$^{5-18}$ en COOL Speciaal. Deze waren nodig omdat nu twee meetjaren met elkaar worden vergeleken (2011 en 2014) en er tussen beide metingen wat verschillen bestaan in de wijze waarop typen zorgleerlingen (kunnen) worden ingedeeld. We zijn hier uitgegaan van de indeling waar in de meeste recente meting (2014) voor gekozen is en we hebben de data uit de eerdere meting (2011) op dezelfde wijze geordend. Daardoor verschillen de uitkomsten voor 2011 hier en daar enigszins van de weergave daarvan in de nulmeting.
Een ander verschil met de nulmeting is dat nu geen gegevens over loopbanen van zorgleerlingen worden gepresenteerd. Wat hierover vermeld stond in de nulmeting was gebaseerd op een afzonderlijk onderzoek naar loopbanen met de data uit de cohortonderzoeken[51] en een dergelijk onderzoek is in de tussentijd niet herhaald.

We gaan achtereenvolgens in op aantallen en typen zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs (5.3), leerprestaties van zorgleerlingen (in bao, sbo, so) en niet-zorgleerlingen (5.4) en sociaal-emotionele kenmerken van deze groepen leerlingen (5.5). Tot slot (5.6) gaan we nog in op uitkomsten van onderzoek

50 Zie voor uitgebreide informatie de technische rapporten over COOL$^{5-18}$ en COOL Speciaal: Driessen, G., Mulder, L., & Roeleveld, J. (2012). Cohortonderzoek COOL5-18. Technisch rapport basisonderwijs, tweede meting 2010/11. Nijmegen/Amsterdam: ITS/Kohnstamm Instituut, en Ledoux, G., Roeleveld, J., Van Langen, A., & Paas, T. (2012). COOL Speciaal. Technisch rapport meting schooljaar 2010/2011. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

51 Roeleveld, J., Smeets, E., Ledoux, G., Wester, M., Koopman, P.N.J. (2013). Prestaties en loopbanen van zorgleerlingen. Secundaire analyses op COOL-data ten behoeve van evaluatie Passend Onderwijs. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

naar de invloed van de aanwezigheid van zorgleerlingen in de klas op de prestaties en het welbevinden van andere (groepen) leerlingen.

5.3 Aantallen en typen zorgleerlingen in het bao

Identificatie van zorgleerlingen vindt zoals gezegd in COOL5-18 in het bao plaats met behulp van het zorgprofiel. Leerkrachten vullen voor elke zorgleerling in hun klas hier een aantal leerlingkenmerken in. Daarbij is een zorgleerling gedefinieerd als een leerling:

- voor wie een individueel handelingsplan bestaat, en/of
- voor wie specifieke aanpak of extra hulp nodig is, en/of
- die een specifiek probleem of beperking heeft.

Het is de leerkracht die, met behulp van deze definitie, bepaalt welke leerlingen zorgleerlingen zijn. In de meting van 2011 van COOL5-18 gaf 12% van de responderende leerkrachten aan dat zij helemaal geen zorgleerlingen in de klas hebben. In de meting van 2014 gaf 14% van de responderende leerkrachten aan dat zij helemaal geen zorgleerlingen in de klas hebben. De overige leerkrachten hebben één of meer zorgleerlingen in de klas.

In Tabel 5.1 wordt het aandeel zorgleerlingen in de groepen 2, 5 en 8 van het bao weergegeven, voor de referentiesteekproef[52]. In Tabel 5.2 volgt de nadere uitsplitsing naar het geslacht van de leerlingen.

Tabel 5.1 Aandeel zorgleerlingen in regulier basisonderwijs

	2011			2014		
	%	aantal	n	%	Aantal	n
groep 2	19.7%	1283	6517	18.6%	711	3825
groep 5	27.1%	1889	6974	25.2%	1096	4342
groep 8	21.3%	1305	6124	20.3%	809	3987

52 COOL5-18 kent een referentiesteekproef (landelijk representatief) en een aanvullende steekproef (met extra veel leerlingen uit achterstandsgroepen). We maken hier gebruik van de referentiesteekproef.

Tabel 5.2 Aandeel zorgleerlingen in regulier basisonderwijs, naar geslacht

		2011			2014		
		%	aantal	n	%	aantal	n
groep 2	Jongen	23.4%	774	3304	22.4%	429	1913
	Meisje	16.3%	497	3052	15.4%	281	1827
groep 5	Jongen	31.3%	1078	3442	29.1%	610	2094
	Meisje	23.4%	784	3347	22.2%	449	2026
groep 8	Jongen	24.1%	708	2939	23.4%	430	1834
	Meisje	19.1%	588	3084	17.0%	329	1938

In 2011 zien we dat de leerkrachten iets meer zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs rapporteren (in %) dan de leerkrachten in 2014. In 2011 zien we dat over het geheel genomen volgens de leerkrachten ongeveer een kwart van de leerlingen een zorgleerling is. En in 2014 is volgens de leerkrachten ongeveer een vijfde van de leerlingen een zorgleerling. Zowel in 2011 als in 2014 worden vooral in groep 5 veel zorgleerlingen gerapporteerd, meer dan in groep 2 en 8. Jongens zijn vaker zorgleerlingen dan meisjes.

Zorgzwaarte bij de zorgleerlingen

In het instrument *zorgprofiel* van COOL[5-18] wordt een groot aantal mogelijke problemen en beperkingen genoemd, waar leerlingen, in mindere of meerdere mate, mee te maken kunnen hebben. In de analyses kon deze uitgebreide lijst voor het bao gereduceerd worden naar een zestal schalen en vier losse items:

- externaliserend probleemgedrag
- internaliserend probleemgedrag
- problematische werkhouding
- lichamelijke beperking
- communicatieproblemen
- leerachterstand
- verstandelijke beperking
- autisme of verwante stoornis
- dyslexie
- hoogbegaafdheid

Uit de analyses bleek vervolgens dat de situatie van zorgleerlingen zelden gekenmerkt wordt door slechts één van deze problemen, maar dat er

doorgaans sprake is van combinaties van een (flink) aantal problemen. Doordat er zo een veelheid aan allerlei verschillende combinaties voorkomt, wordt het aantal leerlingen met één specifieke combinatie, vooral in het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, al gauw te klein om nog zinvolle vergelijkingen mogelijk te maken tussen leerlingen met een vergelijkbare combinatie van problemen in de verschillende onderwijstypen. En deze situatie wordt nog complexer als ook de mate waarin een probleem zich voordoet (licht, behoorlijk, ernstig) mee in beschouwing wordt genomen.

Om toch op goede gronden te kunnen vergelijken is in COOL een variabele 'zorgzwaarte' geconstrueerd. Dit is een combinatie van het aantal problemen dat een leerling heeft en de mate van ernst ervan. Een leerling kan dan een bepaalde score krijgen op deze variabele zorgzwaarte, bijvoorbeeld door veel problemen in lichtere mate te hebben of door minder problemen in ernstiger mate te hebben. De zorgzwaarte is de som van de maximale score bij de genoemde schalen en items[53]. De score per beperking kan variëren van 0 tot 3. De score bij zorgzwaarte kan variëren van 0 tot 33 (11 maal 3). Bij de score per klas is de zorgzwaarte van de niet-zorgleerlingen (0) meegerekend.

De volgende tabel geeft de gemiddelde zorgzwaarte van de zorgleerlingen in het bao per groep. Verder wordt de gemiddelde zorgzwaarte over alle leerlingen vermeld per groep.

53 Echter zonder meerekenen van het item over hoogbegaafdheid.

Tabel 5.3 Gemiddelde zorgzwaarte per zorgleerling en per klas in het bao, volgens inschatting van de leerkracht; per groep.

	2011			2014		
	gem.	**std.dev**	**n**	**gem.**	**std.dev**	**n**
zorgleerling						
groep 2	4.68	3.29	1283	4.45	2.95	711
groep 5	5.36	3.52	1889	5.55	3.41	1096
groep 8	5.18	3.24	1305	5.30	3.07	809
Totaal	5.11	3.38	4477	5.17	3.22	2616
Klas						
groep 2	.92	2.36	8735	.83	2.15	7279
groep 5	1.45	3.01	9418	1.40	2.96	7449
groep 8	1.10	2.59	8740	1.08	2.54	7907
Totaal	1.17	2.69	26893	1.11	2.60	22635

Aandeel leerlingen met LGF-indicatie en enkele andere aspecten van speciale onderwijsbehoeften

Vanuit het zorgprofiel is over de zorgleerlingen, naast type problemen en zorgzwaarte, nog de nodige extra informatie voorhanden. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd naar:

- is er voor dit kind een rugzak beschikbaar?
- wordt er voor dit kind ambulante begeleiding gegeven vanuit het speciaal onderwijs?
- loopt voor dit kind een procedure tot plaatsing in het speciaal onderwijs?
- is er voor dit kind een handelingsplan opgesteld?
- volgt het kind een eigen leerlijn?

Op deze vragen kon geantwoord worden met ‘ja’, ‘nee’ of ‘weet niet’.

In Tabel 5.4 geven we het percentage leerlingen waarvoor deze vragen met ‘ja’ zijn beantwoord. De antwoordcategorie ‘weet niet’ is daarbij buiten beschouwing gelaten; deze wordt, net als niets is ingevuld, als ‘missing value’ beschouwd.

Tabel 5.4 Zorgaspecten van leerlingen in het bao, aantallen en %[54]

		2011			2014		
		%	aantal	n	%	aantal	n
groep 2	Rugzak	1.0%	79	8151	0.9%	54	6316
	ambulante begeleiding	1.3%	104	8233	1.4%	90	6251
	procedure plaatsing sbo	0.8%	66	8226	0.9%	55	6224
	handelingsplan	20.7%	1705	8221	11.6%	724	6228
	eigen leerlijn	3.2%	265	8222	2.5%	153	6231
groep 5	Rugzak	2.0%	179	8997	2.1%	131	6374
	ambulante begeleiding	2.3%	207	9026	2.0%	126	6228
	procedure plaatsing sbo	0.8%	72	9024	0.8%	47	6231
	handelingsplan	33.1%	2975	8992	16.3%	1013	6210
	eigen leerlijn	5.3%	479	9010	4.3%	265	6227
groep 8	Rugzak	2.3%	195	8397	1.8%	124	6770
	ambulante begeleiding	1.8%	153	8417	1.5%	98	6708
	procedure plaatsing sbo	1.0%	83	8409	0.6%	37	6702
	handelingsplan	23.5%	1970	8380	12.1%	811	6680
	eigen leerlijn	8.5%	710	8392	6.5%	437	6700

Zowel in 2011 als in 2014 heeft slechts een klein deel van de leerlingen in het bao een rugzak (tussen 0,9% en 2,3%) of ambulante begeleiding (tussen 1,3% en 2,3%) en loopt bij een klein deel van de leerlingen een procedure voor plaatsing in het sbo (tussen 0,6% en 1%). Een substantiëler deel heeft een eigen handelingsplan (tussen 11,6% en 33,1%) en/of volgt een eigen leerlijn (tussen 2,5% en 8,5%). Opvallend is het verschil tussen 2011 en 2014 in het percentage leerlingen met een handelingsplan. In 2014 zijn de percentages voor het aantal leerlingen met een handelingsplan met de helft gedaald. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het feit dat steeds meer basisscholen

---

54 Het aantal leerlingen van de referentiesteekproef in deze tabel 5.4 verschilt van dat in aantal in tabel 5.1. Dit verschil wordt veroorzaakt door het aantal leerlingen waarvoor de COOL-instrumenten zijn ingevuld. Voor tabel 5.1 is het COOL-instrument ‘Zorgprofiel’ gebruikt, dat afhankelijk van de groep voor 6.000 à 7.000 leerlingen is ingevuld. Voor tabel 5.4 is het COOL-instrument ‘Leerlingprofiel’ gebruikt, dat, afhankelijk van de groep en het zorgaspect, voor 8.100 à 9.000 leerlingen is beantwoord. Deze cijfers gelden voor de meting 2011, voor 2014 zijn ze vergelijkbaar.

tegenwoordig werken met *groepsplannen* en daarnaast geen individuele handelingsplannen meer opstellen.

Vergelijken we het aantal zorgleerlingen in tabel 5.1 met het aantal leerlingen in tabel 5.4, dan kan worden geconcludeerd dat, met uitzondering van een handelingsplan, voor verreweg de meeste zorgleerlingen in het bao geldt dat ze niet voldoen aan de in tabel 5.4. genoemde kenmerken.

5.4 Leerprestaties: toetsscores COOL$^{5-18}$ en COOL Speciaal

Voor het onderzoek COOL Speciaal zijn in het speciaal basisonderwijs en in cluster 3 en 4 van het speciaal onderwijs in het schooljaar 2010/2011 toetsscores verzameld[55] leerlingen uit de geboortejaren 2001 en 1998. In het schooljaar 2013/14 zijn naast het speciaal basisonderwijs en in cluster 3 en 4 van het speciaal onderwijs, ook toetsscores verzameld in cluster 2 van het speciaal onderwijs en in het vso bij de leerlingen uit de geboortejaren 2004 en 2001. Het gaat daarbij om de toetsen rekenen/wiskunde, begrijpend lezen, woordenschat en technisch lezen (DMT, oftewel drie-minutentoets).

In de volgende paragrafen vergelijken we de toetsresultaten van de leerlingen in het basisonderwijs uit de groepen 2, 5 en 8 met de leerlingen in het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en speciaal voortgezet onderwijs uit de overeenkomstige geboortejaren[56]. De leerlingen in het reguliere basisonderwijs zijn opgesplitst in zorgleerlingen en geen zorgleerlingen. Daarnaast is nog een onderscheid gemaakt tussen leerlingen met een rugzak en leerlingen zonder rugzak[57]. Voor de leerlingen met een rugzak is daarnaast ook het bijbehorende

---

55 In de COOL-onderzoeken in PO en SO wordt gebruik gemaakt van toetsen uit het Cito Leerling- en Onderwijsvolgsysteem voor het primair onderwijs. De meeste onderzoeksscholen gebruiken deze toetsen al; de scores worden dan bij de school opgevraagd.

56 In het Cito Leerling- en Onderwijsvolgsysteem komen momenteel nog oude en nieuwe toetsversies voor. We rapporteren hier alleen over nieuwe toetsversies. Alleen voor woordenschat gaat het om de oude toetsversie.

57 In COOL$^{5-18}$ komt het voor dat een leerling wel een rugzak indicatie heeft, maar door de leerkracht niet wordt gezien als een zorgleerling. Ook komt het voor dat een leerling geen rugzak indicatie heeft en door de leerkracht wel wordt gezien als een zorgleerling. Wij hebben besloten leerlingen hier in te delen in twee groepen, zorgleerling en geen zorgleerling en daarnaast nog de groep leerlingen met een rugzak indicatie te beschrijven. Indien behoefte is aan meer gedetailleerde informatie waarin de leerlingen zijn onderverdeeld naar zorgleerling met rugzak, zorgleerling

cluster bekend, maar dit geldt alleen voor 2014. In COOL Speciaal is geen zorgprofiel afgenomen zoals in COOL[5-18], omdat alle leerlingen in COOL Speciaal zorgleerlingen zijn. In het speciaal basisonderwijs is onderscheid gemaakt tussen leerlingen met een rugzak en leerlingen zonder rugzak. Voor de leerlingen in het speciaal basisonderwijs met een rugzak is niet het bijbehorende cluster bekend. Tabel 5.5 toont de beschikbare gegevens opgesplitst naar schooljaar, onderwijstype, indicatiegegevens en cluster.

Tabel 5.5 Beschikbare gegevens in 2011 en 2014 opgesplitst naar onderwijstype, indicatiegegevens en cluster

		bao	sbo	so	vso
2011	Indicatie	zorgleerling, rugzak	rugzak	nvt	–
	Cluster	geen info	geen info	3 en 4	–
2014	Indicatie	zorgleerling, rugzak	rugzak	nvt	nvt
	Cluster	1,2,3,4	geen info	2, 3 en 4	2, 3 en 4

Toetsprestaties leerlingen in het bao, sbo, so, vso

Tabel 5.6 t/m 5.9 tonen de gemiddelde scores behaald bij rekenen/wiskunde, begrijpend lezen, woordenschat en technisch lezen (DMT), naar onderwijstype en type leerling. Bij tabel 5.6 gaat het om leerlingen in het schooljaar 2010/11 uit groep 5 in het basisonderwijs en geboortejaar 2001 uit sbo en so cluster 3 en 4. De cijfers in tabel 5.7 hebben respectievelijk betrekking op leerlingen in het schooljaar 2010/11 uit groep 8 en geboortejaar 1998. Tabellen 5.8 en 5.9 gaan over het schooljaar 2013/14.

De scores betreffen zogenoemde vaardigheidsscores, dit zijn gekalibreerde scores die vergelijking over schooljaren heen toelaten. Elk leerdomein heeft een eigen schaalbereik, er kan dus niet over leerdomeinen heen worden vergeleken. In het so ontbreken cijfers voor cluster 3. In cluster 3 bevinden zich vooral zeer moeilijk lerende kinderen, en voor deze leerlingen zijn maar zeer beperkt

zonder rugzak, geen zorgleerling met rugzak en geen zorgleerling met rugzak dan kunnen de tabellen opgevraagd worden bij de auteurs.

toetsscores beschikbaar. Voor cluster 3 geven de (wel aanwezige) toetsscores daarom geen representatief beeld.

Tabel 5.6 Toetsscores van leerlingen in groep 5 in het basisonderwijs en geboortejaar 2001 in sbo en so; gemiddelden, standaarddeviaties en aantallen, per toetssoort (2011)

		groep 5 2011											
		Rekenen/ Wiskunde			Begrijpend Lezen			Woordenschat			Technisch lezen		
		Gem	s.d.	N	Gem	s.d.	N	gem	s.d.	n	Gem	s.d.	n
	Zorg												
bao[58]	leerling	63.3	16.1	1731	19.8	14.2	1653	58.1	15.0	1754	61.6	17.9	1684
	geen zorgleerling	73.8	14.0	4765	28.2	13.5	4550	65.7	14.6	4674	75.5	14.8	4537
	Rugzak	64.9	17.4	162	23.3	15.3	148	62.0	18.6	167	65.1	19.5	162
sbo	Totaal	44.9	18.9	491	2.4	17.4	512	45.7	19.4	487	47.7	23.6	514
	Rugzak	51.5	19.7	33	7.1	14.0	43	49.9	18.0	48	48.8	24.2	51
so	cluster4	65.4	19.9	131	17.0	16.1	134	60.2	19.4	166	61.6	23.9	141

58 Gegevens BAO komen niet overeen met rapport nulmeting, aangezien nu voor het BAO de representatieve steekproef is genomen. Dit geldt ook voor de tabellen 5.7, 5.8, 5.9.

Tabel 5.7 Toetsscores van leerlingen in groep 8 in het basisonderwijs en geboortejaar 1998 in sbo en so; gemiddelden en standaarddeviaties, per toetssoort (2011)

		groep8 2011											
		Rekenen/ Wiskunde			Begrijpend Lezen			Woordenschat			Technisch lezen		
		Gem	**s.d.**	**N**	**Gem**	**s.d.**	**N**	**gem**	**s.d.**	**n**	**Gem**	**s.d.**	**n**
bao	zorgleerling	101.0	14.4	852	42.7	17.6	651	108.6	11.8	504	90.8	17.0	1183
	geen zorgleerling	112.0	12.2	3289	57.0	18.3	2315	116.7	12.7	1849	99.9	12.1	4273
	rugzak	101.9	16.8	132	48.4	20.6	94	110.9	16.4	57	94.0	16.1	171
sbo	totaal	75.5	20.0	475	26.7	16.1	470	63.2	17.6	347	76.5	22.9	531
	rugzak	70.7	26.0	36	25.3	20.1	33	63.7	21.4	19	76.5	24.4	39
so	cluster4	86.7	24.3	75	30.4	20.6	65	70.8	25.4	41	75.4	21.7	75

Tabel 5.8 Toetsscores van leerlingen in groep 5 in het basisonderwijs en geboortejaar 2004 in sbo en so; gemiddelden, standaarddeviaties en aantallen, per toetssoort (2014)

		groep 5 2014											
		Rekenen/Wiskunde			Begrijpend Lezen			Woordenschat			Technisch lezen		
		Gem	s.d.	N	Gem	s.d.	n	gem	s.d.	n	gem	s.d.	n
bao	zorgleerling	63.7	17.3	1061	19.5	14.4	1052	59.2	15.2	1038	63.0	19.7	1040
	geen zorgleerling	74.4	13.7	3193	26.9	13.4	3135	65.2	13.9	3098	75.4	15.1	3118
	rugzak	64.1	17.1	125	18.7	14.1	121	57.9	16.4	122	61.8	20.2	125
	cluster1 [59]	74.4	12.2	2	25.0	14.2	2	59.5	12.0	2	72.3	16.0	2
	cluster2	59.5	18.4	28	13.1	14.8	27	48.4	14.0	28	58.0	20.1	28
	cluster3	59.2	16.7	16	17.5	17.1	16	54.2	17.6	15	63.7	23.5	17
	cluster4	70.1	17.6	36	22.2	13.3	35	62.4	13.9	34	63.7	21.0	35
	onbekend	63.4	15.0	43	19.6	12.5	41	61.8	17.1	43	61.4	18.9	43
sbo	totaal	44.1	20.1	430	1.1	17.5	392	45.2	18.1	417	51.2	25.6	403
	rugzak	44.0	26.1	29	6.1	20.3	26	43.4	23.1	32	53.5	28.1	29
so	cluster2	50.8	22.5	171	0.3	18.9	166	27.8	21.3	33	52.0	24.0	129
	cluster4	65.6	23.7	92	18.4	19.4	88	60.9	20.3	83	59.5	25.5	83

59 Voor de volledigheid vermeld, maar gezien de erg lage N hebben de gemiddelden voor dit cluster weinig betekenis. Dit geldt ook voor tabel 5.9.

Tabel 5.9 Toetsscores van leerlingen in groep 8 in het basisonderwijs en geboortejaar 2001 in sbo en so/vso[60]; gemiddelden en standaarddeviaties, per toetssoort (2014)

		groep 8 2014											
		Rekenen/Wiskunde			Begrijpend Lezen			Woordenschat			Technisch lezen		
		Gem	**s.d.**	**N**	**Gem**	**s.d.**	**n**	**gem**	**s.d.**	**n**	**Gem**	**s.d.**	**n**
BO	zorgleerling	101.3	14.1	756	43.3	16.9	776	90.0	15.1	663	91.8	17.3	735
	geen zorgleerling	112.8	11.6	3026	57.4	18.3	3049	98.5	13.5	2635	103.2	13.0	2822
	rugzak	103.5	16.6	119	47.9	20.9	120	92.8	17.1	103	94.8	18.2	112
	cluster1	101.3	15.8	9	40.0	19.4	9	89.3	16.9	3	103.7	14.8	4
	cluster2	106.3	12.5	13	48.2	25.5	13	92.8	18.6	11	99.6	17.4	11
	cluster3	94.0	21.7	15	34.6	17.5	15	77.8	18.6	14	86.4	20.0	16
	cluster4	104.3	15.5	50	50.9	19.8	52	96.7	15.7	47	93.3	19.3	51
	onbekend	106.2	16.6	32	51.4	20.7	31	94.1	14.8	28	99.1	14.7	30
sbo	totaal	77.0	19.2	575	28.7	15.9	560	68.8	19.3	526	78.6	23.1	537
	rugzak	83.1	26.4	53	34.9	18.8	51	74.2	22.2	48	78.5	25.4	53
so	cluster2	76.3	22.0	129	23.7	17.3	136	55.6	15.2	47	78.3	25.1	126
	cluster4	87.1	24.9	107	34.8	22.5	104	79.7	20.6	104	76.3	24.3	82
vso	cluster2	81.5	14.9	25	30.3	13.1	24	69.6	15.9	24	81.4	19.2	35
	cluster4	84.1	28.0	11	35.3	26.6	12	91.2	14.1	8	89.3	17.8	12

60 SO-leerlingen uit geboortejaar 2011 zitten soms nog in het SO, soms nog in het vso. We presenteren de gegevens voor deze subgroepen apart.

Zorgleerlingen

In groep 5 valt op dat zowel in 2011 als in 2014 de zorgleerlingen in het basisonderwijs gemiddeld duidelijk lager scoren dan de niet-zorgleerlingen, dat de leerlingen in het speciaal basisonderwijs gemiddeld aanzienlijk lager scoren dan de zorgleerlingen in het basisonderwijs en dat de leerlingen in het speciaal onderwijs gemiddeld beter presteren dan de leerlingen in het speciaal basisonderwijs. In groep 8 zien we ook dat zowel in 2011 als in 2014 de zorgleerlingen in het basisonderwijs gemiddeld duidelijk lager scoren dan de niet-zorgleerlingen en dat de leerlingen in het speciaal basisonderwijs gemiddeld aanzienlijk lager scoren dan de zorgleerlingen in het basisonderwijs. Maar dat de leerlingen in het speciaal onderwijs in groep 8 gemiddeld beter presteren dan de leerlingen in het speciaal basisonderwijs is minder duidelijk in 2011 en 2014. In 2011 geldt dit alleen niet voor de score technisch lezen van de leerlingen die in 1998 zijn geboren. In 2014 zien we dit patroon in groep 8 echter niet zo duidelijk terug.

Leerlingen met een rugzak

De leerlingen met een rugzak in het regulier basisonderwijs scoren in het algemeen gemiddeld lager dan niet-zorgleerlingen, maar iets hoger dan zorgleerlingen in het algemeen. Rugzakleerlingen hebben binnen de totale groep zorgleerlingen dus een iets gunstiger prestatieprofiel. In het speciaal basisonderwijs zien we eveneens dat leerlingen met rugzak beter scoren dan sbo-leerlingen in het algemeen. . Dit geldt zowel voor groep 5 als 8 als voor de schooljaren 2011 en 2014.

Clusters

In 2011 laat de vergelijking tussen basisonderwijs en cluster 4 zien dat de in 2001 en 1998 geboren leerlingen in cluster 4 gemiddeld bij rekenen/wiskunde en bij woordenschat gemiddeld iets hogere scores halen dan de zorgleerlingen in groep 5 in het basisonderwijs, terwijl hun gemiddelde score bij begrijpend lezen lager ligt en de scores bij technisch lezen nagenoeg gelijk zijn. Bij de oudere leerlingen in schooljaar 2011 (geboortejaar 1998, dan wel groep 8) zijn de verschillen tussen het basisonderwijs en cluster 4 groter. Zowel bij rekenen/wiskunde, als bij begrijpend lezen en bij technisch lezen ligt de gemiddelde score van de leerlingen in cluster 4 aanmerkelijk lager dan bij de zorgleerlingen in het basisonderwijs. In 2014 zien we dit patroon bij cluster 4 leerlingen ook.

Over so cluster 2 bestaan alleen gegevens uit 2014. Bij de ‘groep 5’ leerlingen (geboortejaar 2004) zien we hier verhoudingsgewijs erg lage scores voor begrijpend lezen en woordenschat. Voor technisch lezen presteren cluster 2 leerlingen in deze leeftijdsgroep op sbo-niveau en voor rekenen iets boven dit niveau. De ‘groep 8’ leerlingen in cluster 2 presteren overwegend op sbo-niveau, alleen op woordenschat blijven ze nog duidelijk onder dit niveau. Cluster 4 leerlingen presteren in beide onderzoeksjaren en in beide leeftijdsgroepen overwegend boven sbo-niveau.
Voor cluster 2 en cluster 4 zijn in 2014 ook vergelijkingen mogelijk tussen de leerlingen met deze indicatie in het so en in het regulier basisonderwijs. Zoals ook wel te verwachten was, zien we in cluster 2 dat leerlingen met deze indicatie duidelijk beter scoren in het basisonderwijs dan wanneer ze in het so zitten. Alleen voor technisch lezen is het verschil klein. Ook voor cluster 4 zien we dit patroon (hogere scores als bij de cluster 4 geïndiceerde leerlingen in het basisonderwijs). Voor beide clusters zijn deze verschillen in groep 8 scherper dan in groep 5.
Wat verder opvalt, is dat leerlingen uit geboortejaar 2001 die al de overstap naar het vso hebben gemaakt[61] duidelijk hogere scores heeft op woordenschat en technisch lezen dan de leerlingen uit dit geboortejaar die nog in het so zitten. Voor de beide andere vakken is dit verschil er niet/minder.

5.5 Sociaal-emotionele kenmerken leerlingen in het bao, sbo, so, vso

Gegevens over sociaal-emotionele kenmerken worden in het po-deel van COOL[5-18] en in COOL Speciaal op twee manieren verzameld: via leerkrachtoordelen (hiervoor wordt het instrument leerlingprofiel gebruikt) en via een leerlingvragenlijst. Deze laatste laat het beste vergelijking over schooltypen toe en die wordt hier dus gerapporteerd. De leerlingvragenlijst resulteert in vier schaalscores: welbevinden met de leerkracht, welbevinden met medeleerlingen, zelfvertrouwen en taakoriëntatie.

61 Voor de vergelijking van leerlingen in speciaal onderwijs en regulier onderwijs is voor de bepaling van de onderzoeksgroep in het speciaal (basis) onderwijs uitgegaan van de regel: leeftijd conform basisonderwijs plus één jaar. Dit is gedaan omdat leerlingen in het speciaal (basis)onderwijs vaak wat vertraging hebben opgelopen in hun schoolloopbaan, ten opzichte van basisschoolleerlingen. Voor de ‘groep 8’ leerlingen in het SO heeft dat echter tot gevolg dat een deel van de onderzoeksgroep (degenen die niet vertraagd zijn) al doorgestroomd is naar een vso-school/afdeling. Dit zijn over het algemeen cognitief wat sterkere leerlingen dan degenen die op die leeftijd nog in sbo of SO zitten.

Tabel 5.10 t/m 5.13 tonen de gemiddelde scores op welbevinden met de leerkracht, welbevinden met medeleerlingen, zelfvertrouwen en taakoriëntatie, naar onderwijstype en type leerling. Tabel 5.10 betreft leerlingen in het schooljaar 2010/11 uit groep 5 in het basisonderwijs en geboortejaar 2001 uit sbo en so cluster 4. De cijfers in tabel 5.11 hebben respectievelijk betrekking op leerlingen in het schooljaar 2010/11 uit groep 8 en geboortejaar 1998. Tabellen 5.12 en 5.13 gaan over het schooljaar 2013/14.

Tabel 5.10 Sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen in groep 5 in het basisonderwijs en geboortejaar 2001 in sbo en so; gemiddelden, standaarddeviaties en aantallen, per kenmerk (2011)

		groep 5 2011											
		welbevinden met leerkracht			welbevinden met medeleerlingen			zelfvertrouwen			taakmotivatie		
		gem	s.d.	N	gem	s.d.	n	gem	s.d.	n	gem	s.d.	n
bao	zorgleerling	3.8	0.6	1760	4.0	0.7	1761	3.7	0.7	1753	4.1	0.7	1754
	geen zorgleerling	3.8	0.6	4786	4.1	0.6	4786	3.9	0.6	4758	4.2	0.6	4782
	Rugzak	3.8	0.6	134	4.0	0.7	134	3.6	0.7	133	4.0	0.7	134
sbo	Totaal	3.8	0.7	580	3.9	0.7	580	3.8	0.7	579	4.1	0.7	579
	Rugzak	3.9	0.5	52	3.9	0.6	52	3.7	0.7	52	4.2	0.6	52
so	cluster4	3.6	0.7	186	3.7	0.8	186	3.7	0.8	186	3.9	0.7	186

Tabel 5.11 Sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen in groep 8 in het basisonderwijs en geboortejaar 1998 in sbo en so; gemiddelden en standaarddeviaties, per kenmerk (2011)

		groep8 2011											
		welbevinden met leerkracht			welbevinden met medeleerlingen			zelfvertrouwen			taakmotivatie		
		gem	**s.d.**	**n**	**gem**	**s.d.**	**n**	**gem**	**s.d.**	**n**	**gem**	**s.d.**	**n**
bao	zorgleerling	3.7	0.7	1274	4.1	0.7	1275	3.5	0.6	1271	3.8	0.6	1266
	geen zorgleerling	3.7	0.6	4620	4.2	0.6	4614	3.7	0.6	4605	4.0	0.6	4607
	Rugzak	3.7	0.7	135	3.9	0.7	135	3.6	0.7	133	3.9	0.6	134
sbo	Totaal	3.8	0.6	604	4.0	0.7	604	3.7	0.6	604	4.0	0.6	604
	Rugzak	3.6	0.7	44	4.0	0.7	44	3.6	0.7	44	3.9	0.7	44
so	cluster4	3.6	0.6	89	3.9	0.7	89	3.6	0.7	89	3.8	0.8	89

Tabel 5.12 Sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen in groep 5 in het basisonderwijs en geboortejaar 2004 in sbo en so; gemiddelden, standaarddeviaties en aantallen, per kenmerk (2014)

		groep 5 2014											
		welbevinden met leerkracht			welbevinden met medeleerlingen			zelfvertrouwen			taakmotivatie		
		gem	s.d.	N	gem	s.d.	n	gem	s.d.	n	gem	s.d.	n
bao	zorgleerling	3.8	0.7	1064	4.0	0.7	1064	3.6	0.8	1064	4.0	0.7	1063
	geen zorgleerling	3.8	0.6	3177	4.1	0.7	3176	3.8	0.7	3165	4.2	0.6	3168
	Rugzak	3.8	0.7	128	4.0	0.7	128	3.7	0.8	128	4.0	0.8	125
	cluster1	3.9	0.1	2	3.9	0.4	2	3.8	0.1	2	3.5	0.4	2
	cluster2	3.7	0.7	28	4.0	0.7	28	3.6	0.9	28	4.1	0.7	27
	cluster3	4.0	0.5	17	4.2	0.7	17	3.7	0.5	17	4.2	0.5	17
	cluster4	3.7	0.7	36	4.1	0.7	36	3.8	0.9	36	4.0	0.8	36
	Onbekend	3.7	0.7	45	4.0	0.8	45	3.6	0.8	45	3.9	0.8	43
sbo	Totaal	3.8	0.6	382	3.9	0.6	382	3.7	0.7	378	4.0	0.7	379
	Rugzak	3.7	0.5	27	4.0	0.5	27	4.0	0.7	26	4.1	0.7	27
so	cluster2	3.8	0.6	165	4.0	0.7	165	3.7	0.9	164	4.0	0.8	165
	cluster4	3.7	0.6	93	3.8	0.7	92	3.7	0.6	93	3.9	0.7	92

Tabel 5.13 Sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen in groep 8 in het basisonderwijs en geboortejaar 2001 in sbo en so/vso; gemiddelden en standaarddeviaties, per kenmerk (2014)

		groep 8 2014											
		welbevinden met leerkracht			welbevinden met medeleerlingen			zelfvertrouwen			taakmotivatie		
		Gem	s.d.	N	gem	s.d.	n	gem	s.d.	n	gem	s.d.	n
bao	Zorgleerling	3.6	0.7	784	4.1	0.7	784	3.5	0.7	782	3.8	0.7	783
	geen zorgleerling	3.8	0.7	3102	4.2	0.6	3100	3.7	0.6	3098	4.0	0.6	3098
	Rugzak	3.6	0.7	127	4.0	0.7	127	3.6	0.5	126	3.9	0.6	127
	cluster1	3.7	0.8	9	3.8	0.7	9	3.4	0.7	9	3.8	0.8	9
	cluster2	3.6	0.9	14	4.2	0.6	14	3.7	0.5	14	3.9	0.6	14
	cluster3	3.7	0.6	18	4.0	0.6	18	3.5	0.5	18	3.8	0.5	18
	cluster4	3.7	0.7	53	4.0	0.7	53	3.7	0.6	52	3.9	0.5	53
	Onbekend	3.5	0.7	33	4.0	0.9	33	3.6	0.5	33	3.9	0.6	33
sbo	Total	3.7	0.7	533	4.0	0.7	533	3.8	0.6	531	4.0	0.7	532
	Rugzak	3.7	0.6	50	3.9	0.9	50	3.9	0.6	50	4.1	0.7	50
so	cluster2	3.8	0.6	134	4.1	0.6	133	3.7	0.6	135	4.1	0.5	135
	cluster4	3.5	0.9	111	3.8	0.6	111	3.6	0.8	111	3.7	0.9	111
vso	cluster2	3.6	0.7	39	3.9	0.6	39	3.5	0.6	39	3.8	0.5	39
	cluster4	3.6	0.6	42	3.9	0.8	43	3.4	0.7	43	3.6	0.7	43

Zorgleerlingen
Er zijn nauwelijks verschillen in de sociaal-emotionele kenmerken tussen de zorgleerlingen en niet-zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs. Ook tussen de zorgleerlingen in het reguliere basisonderwijs en de leerlingen in het speciaal basisonderwijs en de leerlingen in het speciaal onderwijs zijn er nauwelijks verschillen.

Leerlingen met een rugzak
Leerlingen met een rugzak in het regulier basisonderwijs verschillen in de sociaal-emotionele kenmerken nauwelijks van niet-rugzakleerlingen; hetzelfde geldt in het sbo.

Clusters
Leerlingen in het speciaal onderwijs met een cluster 4 indicatie scoren overwegend gemiddeld lager op welbevinden met de leerkrachten en welbevinden met medeleerlingen dan de leerlingen in het speciaal basisonderwijs en in het reguliere basisonderwijs. De verschillen zijn echter erg klein.

5.6 Aandeel en type zorgleerling gerelateerd aan cognitieve en sociaal-emotionele maten

Op de data van het cohortonderzoek COOL[5-18] zijn ook analyses uitgevoerd waarin cognitieve en sociaal-emotionele maten zijn gerelateerd aan het aandeel en type zorgleerlingen in de klas. In 2013 (Roeleveld e.a., 2013[62]) is hier voor het eerst naar gekeken. Onlangs is een nieuwe studie uitgevoerd op dit gebied (Roeleveld e.a., 2014[63]). De conclusies van beide studies worden hier kort vermeld.

62 Roeleveld, J., Smeets, E., Ledoux, G., Wester, M., Koopman, P.N.J. (2013). *Prestaties en loopbanen van zorgleerlingen. Secundaire analyses op COOL-data ten behoeve van evaluatie Passend Onderwijs.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

63 Roeleveld, J., Karssen, A.M., Ledoux, G. (2014). *Samenstelling van de klas en cognitieve en sociaal-emotionele uitkomsten. PROBO-onderzoek in de onderzoekslijn 'Van voorschools tot en met groep 8: thema's uit het onderwijsachterstandenbeleid onderzocht'.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Rapport 1: Prestaties en loopbanen van zorgleerlingen

Voor dit rapport is een reeks secundaire analyses uitgevoerd op gegevens die afkomstig zijn uit COOL[5-18], tweede meting, in het regulier basisonderwijs en uit COOL-Speciaal, eerste meting, in speciaal basisonderwijs en bij clusters 3 en 4 van het speciaal onderwijs. Onderzocht is onder meer of in het regulier basisonderwijs het aandeel zorgleerlingen in de klas en de gemiddelde zwaarte van hun problematiek invloed heeft op de cognitieve prestaties en sociaal-emotionele opbrengsten van zowel andere zorgleerlingen als de niet-zorgleerlingen.

Conclusie rapport Roeleveld e.a. 2013

In het algemeen werd gevonden dat het aandeel zorgleerlingen geen negatieve invloed uitoefent op de cognitieve prestaties van zowel andere zorgleerlingen als de niet-zorgleerlingen, maar dat er wel een klein negatief effect is van zorgzwaarte op de toetsscores van niet zorgleerlingen: hoe complexer en zwaarder de problematiek van de zorgleerlingen, des te lager de toetsscores van de niet-zorgleerlingen. Dit wijst er dus op dat het aandeel zorgleerlingen op zich geen probleem oplevert, maar de ernst en complexiteit van de problematiek van die leerlingen mogelijk wel (enigszins).

Rapport 2: Samenstelling van de klas en cognitieve en sociaal-emotionele uitkomsten

In deze studie is gebruik gemaakt van data van het cohortonderzoek COOL[5-18], tweede meting. Naast het aandeel zorgleerlingen in den klas is in dit onderzoek ook gekeken naar het aandeel excellente leerlingen en het aandeel achterstandsleerlingen. Er is zowel onderzocht of de verschillende groepen leerlingen afzonderlijk als tegelijkertijd in een klas invloed hebben op de schoolprestaties en sociaal-emotionele opbrengsten voor de andere kinderen in de klas.

Conclusie rapport Roeleveld e.a. 2014

In dit onderzoek werd gevonden dat het aandeel zorgleerlingen geen negatieve effecten heeft op de niet-zorgleerlingen, maar wel enkele positieve effecten heeft op schoolprestaties. Hoe groter het aandeel zorgleerlingen, des te hoger de uitkomsten van de leerlingen in de klas. De conclusie is, net als in eerder onderzoek (Roeleveld e.a., 2013), dat het aandeel zorgleerlingen in klassen van groep 5 geen systematisch effect heeft op de Rekenscores en begrijpend lezen

van de niet-zorgleerlingen. In groep 5 zien we significante effecten bij zelfvertrouwen en taakmotivatie. Hoe hoger het aandeel zorgleerlingen in de klas, hoe hoger het zelfvertrouwen en de taakmotivatie. In groep 8 is het effect van het aandeel zorgleerlingen in de klas alleen significant voor de score op Rekenen/wiskunde en zelfvertrouwen. Hoe hoger het aandeel zorgleerlingen in de klas, hoe hoger de score op rekenen en het zelfvertrouwen.

Indien er in een klas zowel zorgleerlingen, achterstandsleerlingen als excellente leerlingen zitten dan zijn er maar weinig systematische effecten van de klassamenstelling op de toetsscores voor rekenen en begrijpend lezen. Hetzelfde geldt voor de sociaalemotionele variabelen cognitief zelfvertrouwen en taakmotivatie. En voor zover er al significante effecten worden gevonden, zijn deze erg klein. Waar verwacht zou worden dat 'ingewikkelde' heterogene klassen met allerlei soorten leerlingen samengaan met lagere cognitieve en sociaal-emotionele uitkomsten, blijkt daar feitelijk geen sprake van te zijn, eerder (in lichte mate) het tegendeel.

5.7 Samenvatting

Wat betreft leerprestaties en sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen die extra ondersteuning krijgen in het regulier basisonderwijs en in sbo en so geven de kengetallen het volgende beeld (voor voortgezet onderwijs nog niet onderzocht).

Aantal en type leerlingen dat extra ondersteuning krijgt/behoeft in het bao (zorgleerlingen)
In het regulier basisonderwijs is volgens de leerkrachten een kwart (2011) tot een vijfde (2011) van de leerlingen een zorgleerling, volgens de definitie: *een leerling voor wie een individueel handelingsplan bestaat, en/of voor wie specifieke aanpak of extra hulp nodig is, en/of die een specifiek probleem of beperking heeft.* Zowel in 2011 als in 2014 worden vooral in groep 5 veel zorgleerlingen gerapporteerd, meer dan in groep 2 en 8. Jongens zijn vaker zorgleerlingen dan meisjes.

Een veel kleiner deel van de leerlingen in het bao heeft een rugzak of wordt ambulant begeleid (maximaal 2% van alle leerlingen, varieert enigszins met leeftijd), heeft een eigen leerlijn (maximaal 8% van alle leerlingen, hoogste

aandeel in groep 8) of is betrokken in een verwijzingsprocedure (minder dan 1%). Er zijn dus heel veel meer zorgleerlingen dan leerlingen die aan een of meer van deze specifieke zorgkenmerken voldoen.

Zorgleerlingen kunnen op veel manieren getypeerd worden. Er is vaak sprake van een combinatie van verschillende problemen of beperkingen en ook de zwaarte varieert. In het regulier basisonderwijs is de ‘zorgzwaarte’ van zorgleerlingen gemiddeld niet hoog (ongeveer score 5 op een schaal met een bereik van 0-33).

Tussen 2011 en 2014 bestaat verschil in het percentage leerlingen met een handelingsplan in het bao. In 2014 zijn de percentages voor het aantal leerlingen met een handelingsplan met de helft gedaald. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het feit dat steeds meer basisscholen tegenwoordig werken met *groepsplannen* en daarnaast geen individuele handelingsplannen meer opstellen.

Leerprestaties

Zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs scoren gemiddeld duidelijk lager dan de niet-zorgleerlingen in hun klas op begrijpend lezen, technisch lezen, rekenen en woordenschat. De leerlingen in het speciaal basisonderwijs scoren gemiddeld weer aanzienlijk lager dan de zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs.

De leerlingen met een rugzak in het regulier basisonderwijs scoren in het algemeen gemiddeld lager dan niet-zorgleerlingen, maar iets hoger dan zorgleerlingen in het algemeen. Rugzakleerlingen hebben binnen de totale groep zorgleerlingen dus een iets gunstiger prestatieprofiel. In het speciaal basisonderwijs zien we eveneens dat leerlingen met rugzak beter scoren dan sbo-leerlingen in het algemeen.

Leerlingen in so cluster 4 scoren gemiddeld bij rekenen/wiskunde en bij woordenschat gemiddeld iets hoger dan de zorgleerlingen in groep 5 in het basisonderwijs, terwijl hun gemiddelde score bij begrijpend lezen lager ligt en de scores bij technisch lezen nagenoeg gelijk zijn. Bij de oudere leerlingen (groep 8) zijn de verschillen tussen het basisonderwijs en cluster 4 groter. Zowel bij rekenen/wiskunde, als bij begrijpend lezen en bij technisch lezen ligt

de gemiddelde score van de leerlingen in cluster 4 aanmerkelijk lager dan bij de zorgleerlingen in het basisonderwijs.

Leerlingen in so cluster 2 hebben verhoudingsgewijs erg lage scores voor begrijpend lezen en woordenschat (lager dan alle andere groepen). Voor technisch lezen presteren cluster 2 leerlingen in de groep 5 leeftijdsgroep op sbo-niveau en voor rekenen iets boven dit niveau. De groep 8 leerlingen in cluster 2 presteren overwegend op sbo-niveau, alleen op woordenschat blijven ze nog duidelijk onder dit niveau.

Voor cluster 2 en cluster 4 zijn in 2014 ook vergelijkingen mogelijk tussen de leerlingen met deze indicatie in het so en in het regulier basisonderwijs. Zoals ook wel te verwachten was, zien we in cluster 2 dat leerlingen met deze indicatie duidelijk beter scoren in het basisonderwijs dan wanneer ze in het so zitten. Alleen voor technisch lezen is het verschil klein. Ook voor cluster 4 zien we dit patroon (hogere scores als bij de cluster 4 geïndiceerde leerlingen in het basisonderwijs). Voor beide clusters zijn deze verschillen in groep 8 scherper dan in groep 5.

Sociaal-emotionele kenmerken

Gegevens over sociaal-emotionele kenmerken zijn verzameld via een leerlingvragenlijst. Deze betreft vier onderwerpen: welbevinden met de leerkracht, welbevinden met medeleerlingen, zelfvertrouwen en taakoriëntatie. Er zijn nauwelijks verschillen in deze sociaal-emotionele kenmerken tussen de zorgleerlingen en niet-zorgleerlingen in het regulier basisonderwijs. Ook tussen de zorgleerlingen in het reguliere basisonderwijs en de leerlingen in het speciaal basisonderwijs en de leerlingen in het speciaal onderwijs zijn er nauwelijks verschillen. Hetzelfde geldt voor leerlingen met en zonder rugzak in bao en sbo.

Leerlingen in het speciaal onderwijs met een cluster 4 indicatie scoren overwegend gemiddeld lager op welbevinden met de leerkrachten en welbevinden met medeleerlingen dan de leerlingen in het speciaal basisonderwijs en in het reguliere basisonderwijs. De verschillen zijn echter erg klein.

Aandeel zorgleerlingen in de klas
Het aandeel zorgleerlingen in de klas hangt niet/nauwelijks samen met prestaties of sociaal-emotionele kenmerken van leerlingen in het regulier basisonderwijs, noch voor zorgleerlingen zelf, noch voor hun klasgenoten.

6 Passend onderwijs in het mbo

6.1 Inleiding

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) kent geen speciaal onderwijs en er wordt niet samengewerkt in samenwerkingsverbanden. Hiermee wijkt het af van het primair en voortgezet onderwijs, zoals dat in andere hoofdstukken is beschreven.
mbo instellingen hebben evenwel diverse voorzieningen om studenten met een beperking te ondersteunen, en die een rol spelen bij het organiseren en uitvoeren van extra begeleiding. De invoering van de Leerling Gebonden Financiering (LGF) in schooljaar 2006-2007 wakkerde de ontwikkeling van deze voorzieningen aan (KBA, 2015). LGF heeft in het mbo 7 jaren bestaan: het laatste schooljaar was 2013-2014.

Het mbo is een gefragmenteerde onderwijssoort. Elk fragment is beargumenteerbaar niet zonder meer te vergelijken met het andere. Zo bestaat het mbo uit 4 grote sectoren; Economie en Handel, Techniek, Zorg en Welzijn, en de Groene sector. Binnen elke sector heeft men te maken met eigen netwerken, kenniscentra, leerbedrijven, etc. Een klein aantal studenten volgt een opleiding die niet onder één sector te scharen valt, de sector ‘combinatie’.
Een tweede opdeling van het mbo is te maken naar het niveau van de opleidingen. Er bestaan (in de jaren waarover deze kengetallen worden gerapporteerd) vier niveaus.

- niveau 1[64]: assistent beroepsbeoefenaar. Een diploma op dit niveau is geen startkwalificatie; men is na afronding van deze opleiding dus nog niet ‘klaar voor de arbeidsmarkt’. Een opleiding duurt ongeveer 1 jaar.
- niveau 2: medewerker / basisberoepsbeoefenaar. Een diploma op dit niveau is minimaal vereist om te spreken van een startkwalificatie. Een opleiding duurt 2 jaar.
- niveau 3: zelfstandig medewerker / zelfstandig beroepsbeoefenaar / vakopleiding. Een opleiding duurt 3 jaar.
- niveau 4: middenkaderfunctionaris / gespecialiseerd beroepsbeoefenaar. Dit diploma geeft toegang tot hbo. Een opleiding duurt 3 tot 4 jaar.

Het is duidelijk dat studenten op bijvoorbeeld niveau 1 niet één op één vergeleken kunnen worden met studenten op niveau 4. De opleidingen, en de populatie (en bijbehorende problematieken) wijken te sterk af.
Tenslotte bestaat het mbo uit twee specifieke leerwegen, met elk hun eigen populatie en werkwijze: De beroepsbegeleidende leerweg (BBL), dit betreft ‘werken met één dag per week naar school’. Deze studenten hebben dus al een baan, en studeren daarnaast. De beroepsopleidende leerweg (BOL), dit betreft de student die naar school gaat en via onder meer stages in aanraking komt met de praktijk. Deze groep is onder te verdelen in deeltijd (dt) en voltijd (vt).
De opleidingsprocessen in beide leerwegen (BOL en BBL) om te komen tot een diploma verschillen dusdanig dat we er apart over rapporteren. Ook de populaties lopen uiteen. Zo is de gemiddelde leeftijd van een startende BOL student 18 jaar, die van een startende BBL student een kleine 25 jaar.
In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van studenten met LGF qua omvang, doorstroom en succes, gedurende de laatste jaren. We houden hierin rekening met een voor het mbo betekenisvol onderscheid naar sector, niveau en leerweg.
De kengetallen worden conform het onderzoeksvoorstel weergegeven op drie niveaus:

1. Kengetallen van de gehele mbo populatie in de twee laatste schooljaren van het bestaan van LGF (schooljaar 2012-13 en schooljaar 2013-14. Hoe zijn de LGF studenten verdeeld ten opzichte van de niet-LGF populatie? Is er een relatieve concentratie van LGF studenten binnen opleidingsniveaus, sectoren of leerwegen?

---

64 Opleidingen op niveau 1 worden vanaf 2014/15 entreeopleidingen genoemd.

2. Kengetallen van de doorstroom van de gehele mbo populatie in de laatste drie jaar overgangen (van schooljaar 2011-12 naar schooljaar 2012-13, van schooljaar 2012-13 naar schooljaar 2013-14, en van schooljaar 2013-14 naar schooljaar 2014-15). Waar gaan studenten bij een overgang 'naar toe'? Stromen ze uit, met of zonder diploma? Is er sprake van een niveauwissel? We maken hierin onderscheid naar studenten met LGF en studenten zonder LGF.
3. Kengetallen van de loopbanen van mbo- instroomcohorten. Studenten die in het jaar 2011-12, 2012-13 en 2013-14 instroomden worden gevolgd over resp. 3, 2 en 1 jaar, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naar LGF.

6.2 Gegevensbronnen

Voor de aantallen leerlingen en het onderscheid LGF niet-LGF[65] maken we gebruik van de 1cijfer gegevensbestanden zoals geleverd door DUO, de organisatie die onderwijsdata beheert voor het Ministerie van OCW.

1cijferbestand 2010: hierin gegevens van alle in het mbo ingeschreven studenten, op 1 oktober 2010, met informatie over LGF. Dit bestand betreft de hele populatie, maar er is geen instroomcohort uit te herleiden bij gebrek aan 2009: immers, cohort 2010 is populatie 2010 minus de studenten die al deel uitmaakten van de populatie 2009.

1cijferbestand 2011; gegevens van alle ingeschreven studenten, met onder meer LGF. Het betreft de hele populatie op peildatum 1 oktober 2011. Door de studenten die ook in 2010 ingeschreven stonden er af te trekken ontstaat het instroomcohort 2011.

---

65 Zie voor de afbakening van het begrip LGF in deze studie paragraaf 2.1, waarin wordt uitgelegd dat op dit moment de beste manier om aantallen rugzakjes te bepalen kan plaatsvinden op basis van de gegevens op de website passend onderwijs van het steunpunt passend onderwijs, en dat voor de beste manier om individuele leerlingen met een rugzakje te identificeren de 1cijferbestanden (wec, wpo, wvo, mbo) gebruikt dienen te worden. De totalen rugzakjes op basis van de 1cijferbestanden komen niet precies overeen met de totalen in de bestanden van het steunpunt passend onderwijs. In andere studies, waarin men niet de beschikking heeft over de 1cijferbestanden, kunnen andere aantallen leerlingen met rugzakjes worden gerapporteerd dan in dit rapport Vervolgmeting Kengetallen. Bijvoorbeeld Eimers, T., M. Boon en R. Kennis (2012). Signalen voor passend beroepsonderwijs. Nijmegen: KBA.

1cijferbestand 2012; gegevens van alle ingeschreven studenten, met onder meer LGF. Het betreft de hele populatie op peildatum 1 oktober 2012. Door de studenten die ook in 2011 ingeschreven stonden er af te trekken ontstaat het instroomcohort 2012.

1cijferbestand 2013; gegevens van alle ingeschreven studenten, met onder meer LGF. Het betreft de hele populatie op peildatum 1 oktober 2013. Door de studenten die ook in 2012 ingeschreven stonden er af te trekken ontstaat het instroomcohort 2013.

1cijferbestand 2014: gegevens van alle ingeschreven studenten. Van LGF zijn gegevens niet bekend omdat deze op de peildatum niet meer bestonden. Het betreft de hele populatie op peildatum 1 oktober 2014. Deze peildatum wordt als einddatum gebruik voor de eerdere cohorten.

6.3 LGF in het mbo in de laatste twee schooljaren, een totaaloverzicht.

Hieronder geven we een overzicht van de verdeling van LGF studenten binnen de populatie, naar leerweg, naar niveau en naar sector. Bij de laatste drie zoomen we wat meer in op de clusters van de LGF studenten. Dit doen we over de laatste twee schooljaren voor de invoering van passend onderwijs, we presenteren daarmee een zo actueel mogelijk beeld.

6.3.1 Verdeling LGF op de totale populatie

Tabel 6.1 Totaal aandeel LGF studenten in het mbo op 1 oktober 2012 en op 1 oktober 2013

LGF	2012		2013	
	N	%	N	%
Niet LGF	491790	98,4%	480217	98,2%
LGF	8242	1,6%	8554	1,8%
Totaal	500032	100,0%	488771	100,0%

Van de totale mbo populatie, een kleine half miljoen studenten, heeft in 2013 minder dan 2% een ‘rugzakje’ (LGF). Ter vergelijking: in 2010 was er nog sprake van 1,2% LGF studenten, in 2011 werd dat 1,4%.

6.3.2 Verdeling LGF naar leerweg

Tabel 6.2 LGF studenten naar leerweg, 2012 en 2013

Leerweg	2012			2013		
	LGF	%	N	LGF	%	N
BBL	1037	0,7%	142931	922	0,8%	120664
BOL DT	15	0,3%	5165	13	0,5%	2879
BOL VT	7190	2,0%	351936	7619	2,1%	365228
Totaal	8242		500032	8554		488771

Studenten met een LGF zijn in absolute en relatieve termen het vaakst te vinden in de (voltijdse) BOL opleidingen.

Tabel 6.3 Verdeling binnen het mbo van LGF leerlingen naar cluster en leerwegen, 2012 en 2013

	2012				2013			
	BBL	BOL-DT	BOL-VT	Totaal	BBL	BOL-DT	BOL-VT	Totaal
Cluster 1	1,3%	0,0%	2,4%	2,3%	1,2%	0,0%	1,6%	1,5%
Cluster 2	12,7%	20,0%	9,7%	10,1%	12,4%	7,7%	10,2%	10,4%
Cluster 3	4,4%	46,7%	12,7%	11,7%	7,7%	46,2%	12,2%	11,8%
Cluster 4	81,6%	33,3%	75,2%	75,9%	78,7%	46,2%	76,0%	76,3%
Totaal	1037	15	7190	8242	922	13	7619	8554

De percentuele verdeling van LGF studenten over leerwegen en clusters heen is vrijwel gelijk tussen 2012 en 2013. Tussen de leerwegen bestaan enkele verschillen. Zo zijn clusters 2 en 4 wat meer vertegenwoordigd in BBL dan in voltijd BOL, en is in voltijd BOL juist sprake van een iets hoger percentage LGF studenten met cluster 3 problematiek. Door de lage N in deeltijd BOL laten wij deze verdeling verder buiten beschouwing. In de rest van dit hoofdstuk zullen we alleen onderscheid maken naar BOL en BBL, waarbij BOL bestaat uit voltijd en deeltijd samen.

6.3.3 Verdeling LGF naar niveau

Uitgesplitst naar niveau

Tabel 6.4 Verdeling binnen het mbo van LGF leerlingen naar niveaus, 2012 en 2013

Niveau	2012			2013		
	LGF	%	N	LGF	%	N
Niveau 1	788	3,6%	21808	700	3,9%	18173
Niveau 2	2968	2,6%	112227	3043	2,9%	103608
Niveau 3	1749	1,3%	137249	1833	1,4%	133476
Niveau 4	2737	1,2%	228748	2978	1,3%	233514
Totaal	8242		500032	8554		488771

Niveau 2 en niveau 4 kennen het grootste absolute aantal studenten met een LGF, ongeveer 3000 leerlingen. De totale populatie van niveau 2 is ongeveer de helft van de totale populatie van niveau 4, dus voor niveau 2 betekent dit dat relatief een groter aandeel (2,6%) studenten een LGF heeft, ten opzichte van niveau 4 (1,2%).

Tabel 6.5 Verdeling binnen het mbo van LGF leerlingen naar cluster en niveaus, 2012 en 2013

	2012				2013			
	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Cluster 1	0,9%	1,2%	3,3%	3,2%	0,4%	0,8%	2,2%	2,1%
Cluster 2	9,8%	11,9%	11,0%	7,9%	11,6%	12,4%	10,9%	7,8%
Cluster 3	8,4%	9,0%	11,1%	15,9%	11,1%	9,4%	11,5%	14,6%
Cluster 4	81,0%	77,9%	74,6%	73,0%	76,9%	77,4%	75,4%	75,5%
Totaal	788	2968	1749	2737	700	3043	1833	2978

Wanneer we de studenten met LGF wat nader bekijken dan zien we dat cluster 4 op alle schoolniveaus veruit het vaakst voorkomt. Interessant is evenwel dat hoe hoger het schoolniveau, hoe lager het aandeel van cluster 4, en hoe hoger het aandeel van cluster 3.

6.3.4 Verdeling LGF naar sector

Uitgesplitst naar sector

Tabel 6.6 Verdeling binnen het mbo van LGF leerlingen naar sector. 2012 en 2013

Sector	2012			2013		
	LGF	%	N	LGF	%	N
Combinatie	595	4,7%	12724	564	4,4%	12759
Economie	3056	1,9%	161481	3193	2,0%	159202
Groen	725	2,5%	28962	784	2,8%	27956
Techniek	2473	1,8%	133936	2563	2,0%	129068
Zorg	1393	0,9%	162929	1450	0,9%	159786
Totaal	8242		500032	8554		488771

De sector Economie kent het grootste absolute aantal studenten met een LGF. De veel kleinere sector ‘combinatie’[66] kent relatief het grootste aandeel studenten met een LGF.

Tabel 6.7 Verdeling binnen het mbo van LGF leerlingen naar cluster en sectoren. 2012 en 2013

	2012					2013				
	Combi	Economie	Groen	Techniek	Zorg	Combi	Economie	Groen	Techniek	Zorg
Cluster 1	0,8%	2,9%	1,1%	1,1%	4,2%	0,7%	1,9%	0,6%	0,9%	2,4%
Cluster 2	6,6%	9,2%	10,3%	11,0%	12,0%	7,3%	8,4%	11,0%	12,0%	13,1%
Cluster 3	8,2%	12,5%	11,0%	8,4%	17,6%	9,6%	13,7%	11,2%	6,8%	17,7%
Cluster 4	84,4%	75,4%	77,5%	79,5%	66,3%	82,4%	76,0%	77,2%	80,3%	66,8%
Totaal	595	3056	725	2473	1393	564	3193	784	2563	1450

Qua clusters heeft de sector ‘combinatie’ relatief het vaakst te maken met LGF studenten met een cluster 4 indicering. De sector economie heeft in absolute zin het vaakst te maken met LGF studenten met een cluster 4 indicering

66 De sector ‘combinatie’ bestaat voor meer dan 80% uit niveau 1 opleidingen.

6.3.5 *Conclusie totaaloverzicht*

LGF studenten zijn het vaakst te vinden in BOL opleidingen. De sector economie kent in absolute zin de meeste LGF studenten. Veruit de meeste LGF studenten hebben een cluster 4 indicering, maar opvallend is dat in de hogere schoolniveaus het aandeel cluster 4 (wat) lager is en plaats maakt voor een iets hoger aandeel cluster 3 studenten. Het aandeel LGF in het mbo overall is laag, maar toch wel gestegen van 1,2 % in 2010 naar 1,8% in 2013.

6.4 Populatieovergangen: de doorstroom van de mbo populatie, LGF en niet LGF

6.4.1 *Inleiding*

Hebben wij hierboven de totale situatie geschetst van de mbo populatie en de relatieve grootte van de groep studenten met een LGF in de laatste jaren, in deze paragraaf bekijken we waar de studenten ‘naar toe gaan’ tijdens een overgang van het ene schooljaar naar het andere.

We brengen in kaart wat het studiesucces is van de studenten zonder LGF versus de studenten met LGF. Studiesucces operationaliseren we door ‘uit zonder diploma’, ‘uit met diploma’ en niveauwisselingen te beschrijven.

‘Uit zonder diploma’ definiëren wij als die studenten die het mbo verlaten[67] hebben zonder startkwalificatie (een mbo diploma op niveau 2).

‘Uit met diploma’ definiëren we als die studenten die het mbo hebben verlaten met een diploma op niveau 2 of hoger, dus met een startkwalificatie.

Niveauwisseling betreft die studenten die, in vergelijking tot hun startniveau, nog in het mbo zitten op ander niveau. Niveauwisselingen volgen niet automatisch op diploma’s. De toegang tot een bepaald niveau in het mbo is namelijk niet alleen voor studenten die een lager niveau met een diploma hebben afgesloten. Wie zien dat terug in de cijfers, bijvoorbeeld over de laatste jaren:

67 Uiteraard komt een deel van de ‘uitgevallen’ studenten weer terug na een of twee jaar, en zou dan niet als uitval gezien moeten worden. Voor deze studie, vergelijking van LGF en Niet LGF, is die nuancering niet essentieel en blijft daarom buiten beschouwing.

Tabel 6.8 Gekozen opleidingsniveau één jaar na behalen van een diploma op niveau 1, 2, 3 of 4.

	Opleidingsniveau in 2014			
Diploma 2013	**Opleidings-niveau 1**	**Opleidings-niveau 2**	**Opleidings-niveau 3**	**Opleidings-niveau 4**
diploma niveau 1	74	4921	122	49
diploma niveau 2	2	1023	17492	2485
diploma niveau 3	0	187	831	13637
diploma niveau 4	0	56	204	837

Van de studenten die in 2013 een diploma op niveau 1 haalden, gingen 74 door met een (andere) opleiding op niveau 1, bijna 5000 gingen door naar een opleiding op niveau 2, 122 stroomden direct door naar een opleiding op niveau 3 en 49 naar niveau 4. We zien deze niveauwisselingen ook op andere niveaus, waarbij blijkt dat studenten die een diploma op een hoger niveau halen, het jaar daarna weliswaar vaak kiezen voor een opleiding op een aansluitend niveau, maar aanzienlijke aantallen ook voor twee niveaus hoger, of niveaus lager.

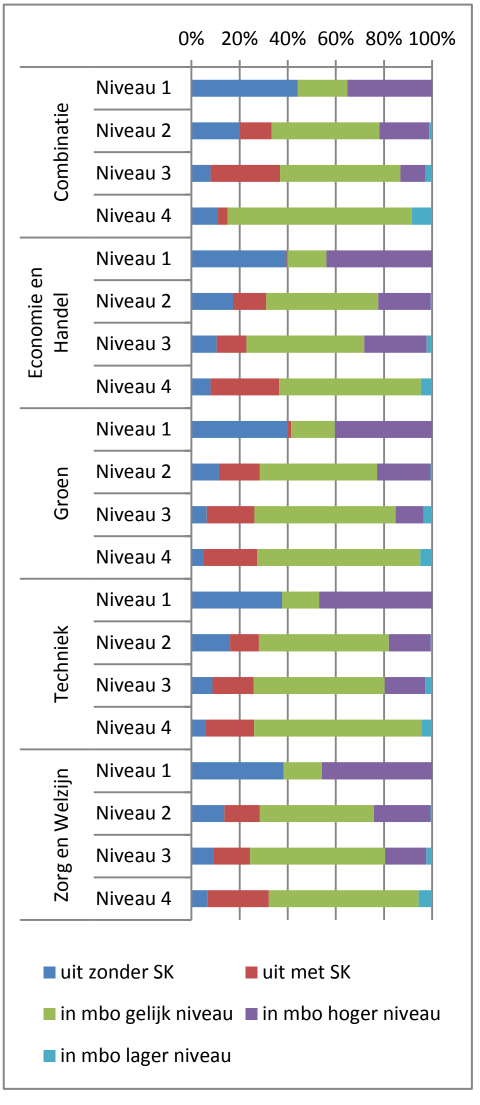
Met andere woorden: een behaald diploma op een bepaald niveau is niet een eenduidige succesmaat; het staat niet gelijk aan het succesvol afsluiten van de opleiding: er wordt vaak nog gestapeld of gewisseld ná het behalen van een diploma. Omwille van de helderheid beperken wij deze succesmaat tot het wel of niet verlaten van het mbo met een startkwalificatie. Voor studenten die in het mbo blijven bekijken we de niveauwissel, er van uitgaande dat het laatste niveau leidt tot het uiteindelijke uitstroomniveau.
We presenteren de grafieken met in de linker kolom steeds de situatie voor de gehele populatie minus de studenten met LGF, en de rechter kolom alleen de studenten met LGF. Voorts presenteren we de situatie per sector, per niveau (we hebben immers boven gezien dat de LGF populatie hiertussen behoorlijk varieert). Voor beide leerwegen (BOL en BBL) presenteren we afzonderlijke grafieken, omdat dit feitelijk twee verschillende onderwijstypen en populaties betreft.

Hieronder volgen 6 grafieken:

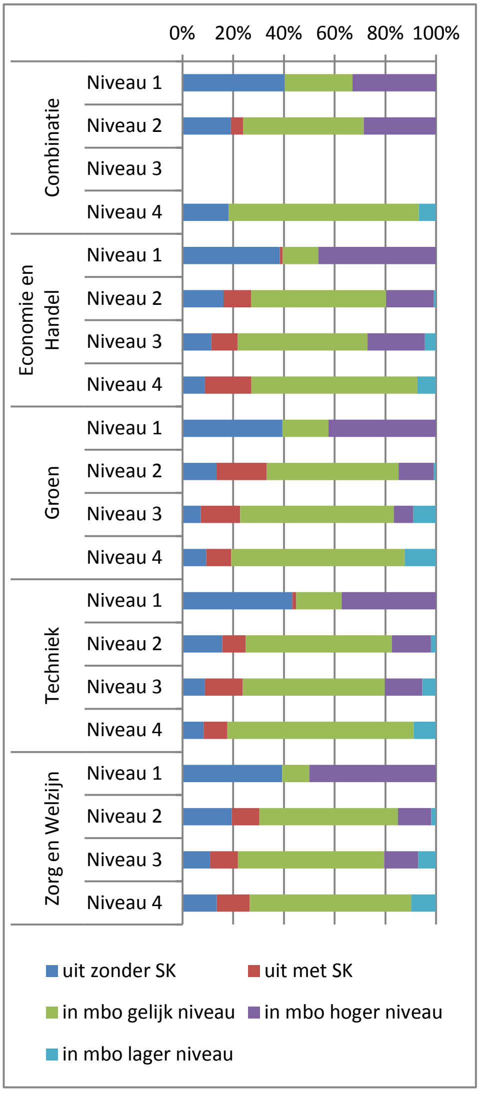
- De onderwijspositie van de populatie van schooljaar 2011-12 in schooljaar 2012-13:
    - BOL niet-LGF versus BOL LGF
    - BBL niet-LGF versus BBL LGF
- De onderwijspositie van de populatie van schooljaar 2012-13 in schooljaar 2013-14:
    - BOL niet-LGF versus BOL LGF
    - BBL niet-LGF versus BBL LGF
- De onderwijspositie van de populatie van schooljaar 2013-14 in schooljaar 2014-15:
    - BOL niet-LGF versus BOL LGF
    - BBL niet-LGF versus BBL LGF

Grafiek 6.1 Populatie 2011 BOL, na 1 jaar

Populatie 2011 na 1 jaar.
BOL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2012

Populatie 2011 na 1 jaar.
BOL met LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2012

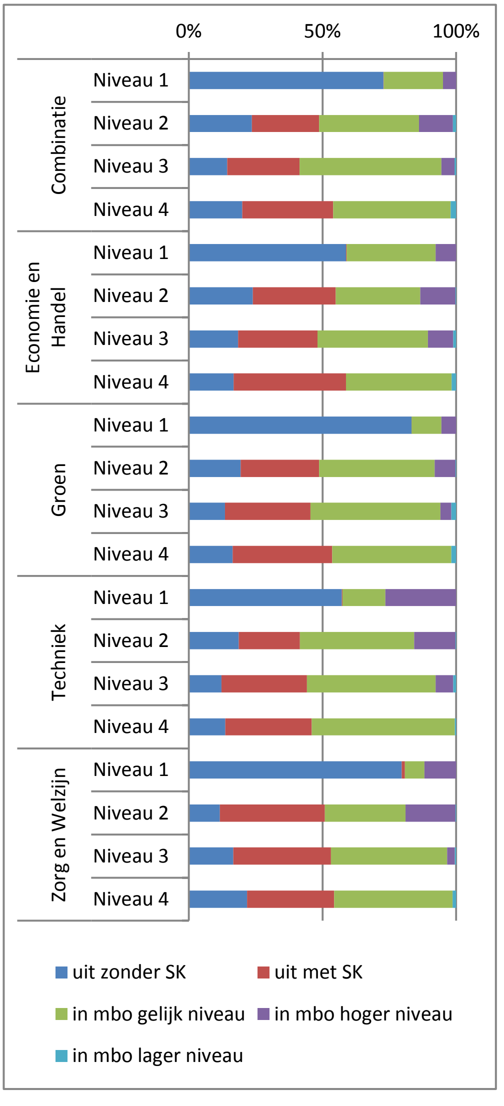

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

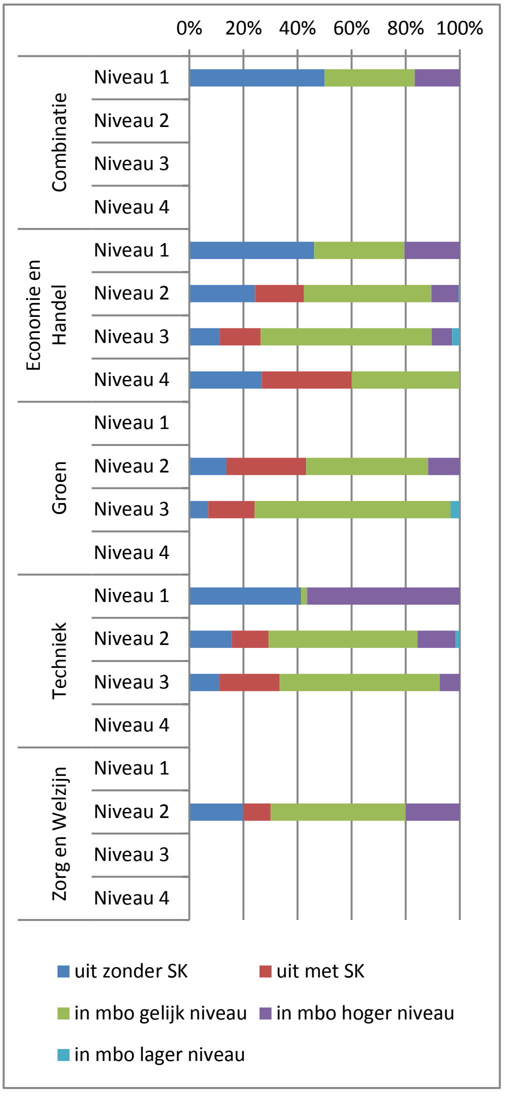
Bij beide BOL groepen (LGF en niet-LGF) is de uitval op niveau 1 verreweg het grootst. Wat opvalt is dat LGF studenten, op alle niveaus, relatief even vaak het mbo verlaten zonder startkwalificatie, en minder vaak het mbo verlaten met een startkwalificatie; ze blijven dus wat vaker in het mbo (uitgezonderd Groen, niveau 2 en Techniek niveau 1). LGF studenten uit de populatie 2011 blijven na 1 jaar wat vaker op hetzelfde niveau in het mbo.

Grafiek 6.2 Populatie 2011 BBL, na 1 jaar

Populatie 2011 na 1 jaar.
BBL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2012

Populatie 2011 na 1 jaar.
BBL met LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2012

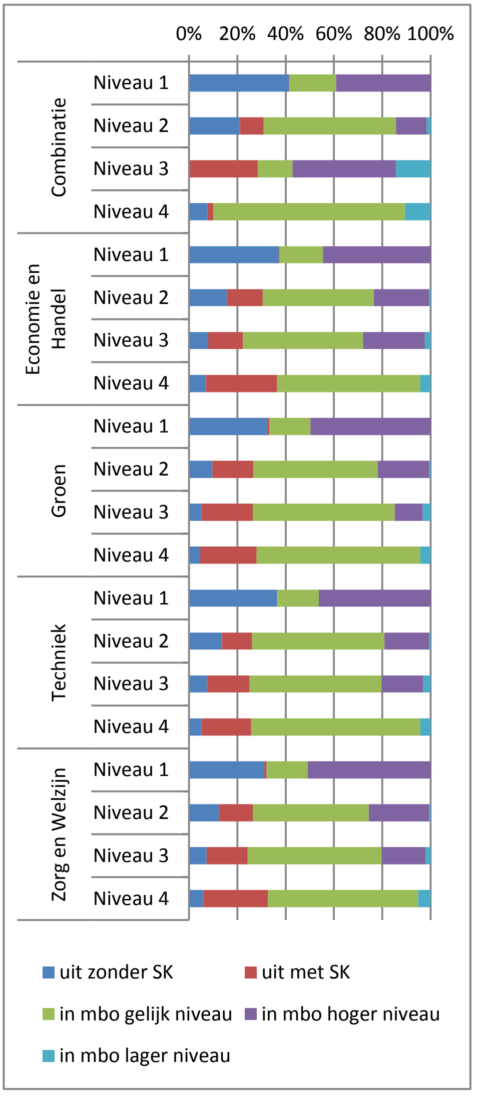

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

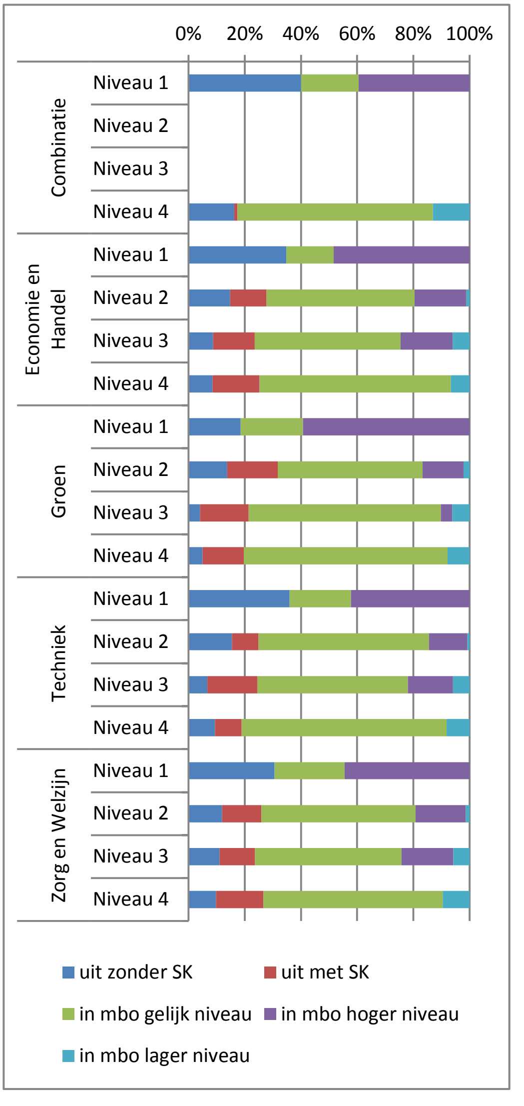
Het meest in het oog springend zijn de lege balken: de meeste LGF studenten zijn immers te vinden in de BOL opleidingen. Van de LGF studenten in de leerweg BBL kunnen we stellen dat ze over het algemeen minder vaak zonder startkwalificatie het mbo hebben verlaten dan niet-LGF studenten. Binnen een aantal sectoren (Economie, Techniek) geldt daarnaast dat LGF studenten op niveau 1 relatief vaker doorstromen naar een hoger niveau binnen het mbo.

Grafiek 6.3 Populatie 2012 BOL, na 1 jaar

Populatie 2012 na 1 jaar.
BOL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2013

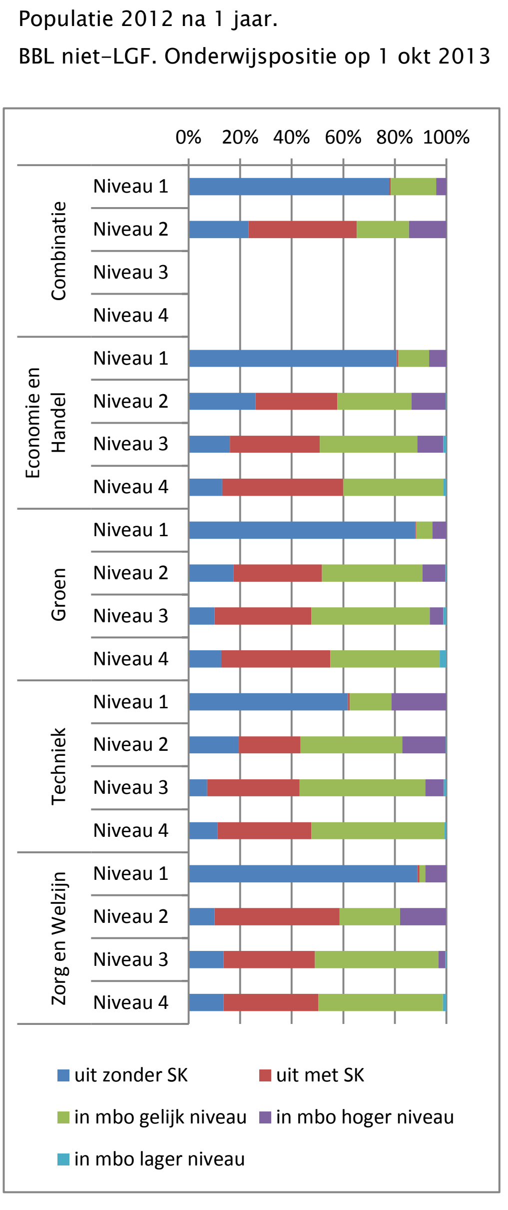
Populatie 2012 na 1 jaar.
BOL met LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2013

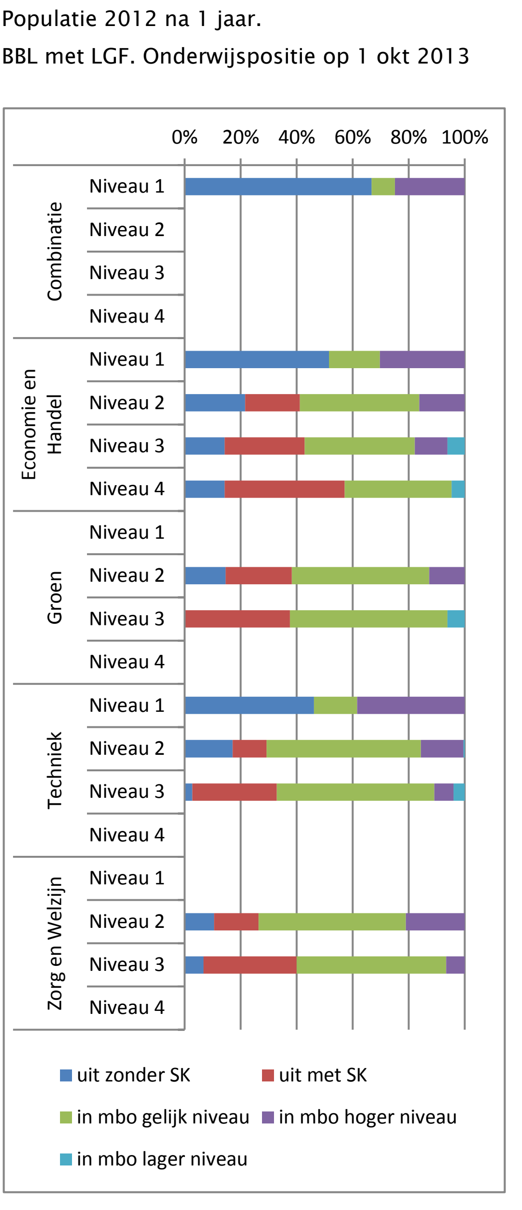

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Ook voor de populatie van 2012 geldt dat bij beide BOL groepen (LGF en niet-LGF) de uitstroom zonder startkwalificatie op niveau 1 verreweg het grootst is. In vergelijking met de populatie van 2011 zien we hier wat minder verschillen tussen LGF en niet-LGF, maar toch stromen LGF studenten wat minder vaak uit, met of zonder startkwalificatie. Zij blijven dus wat vaker in het mbo.

Grafiek 6.4 Populatie 2012 BBL, na 1 jaar

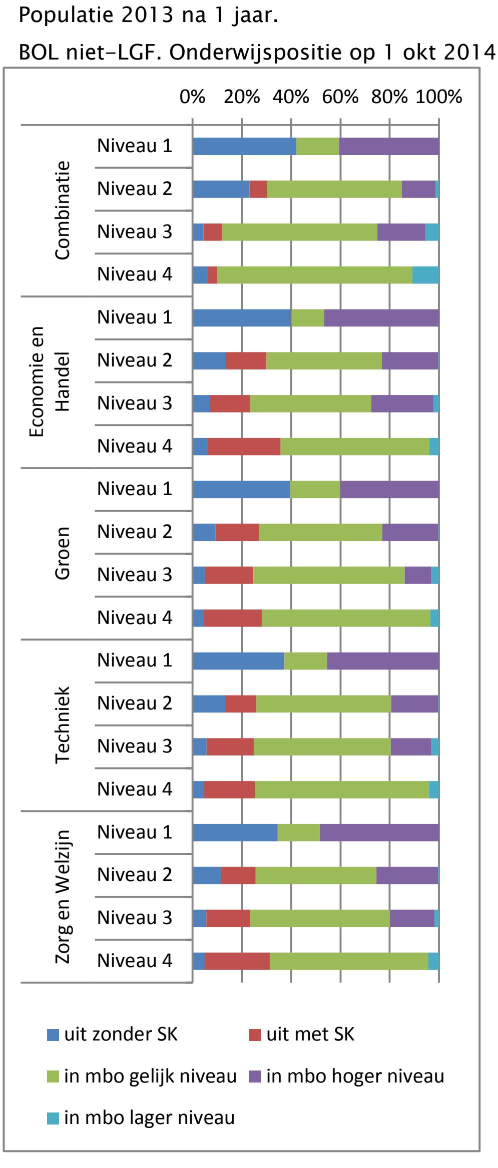

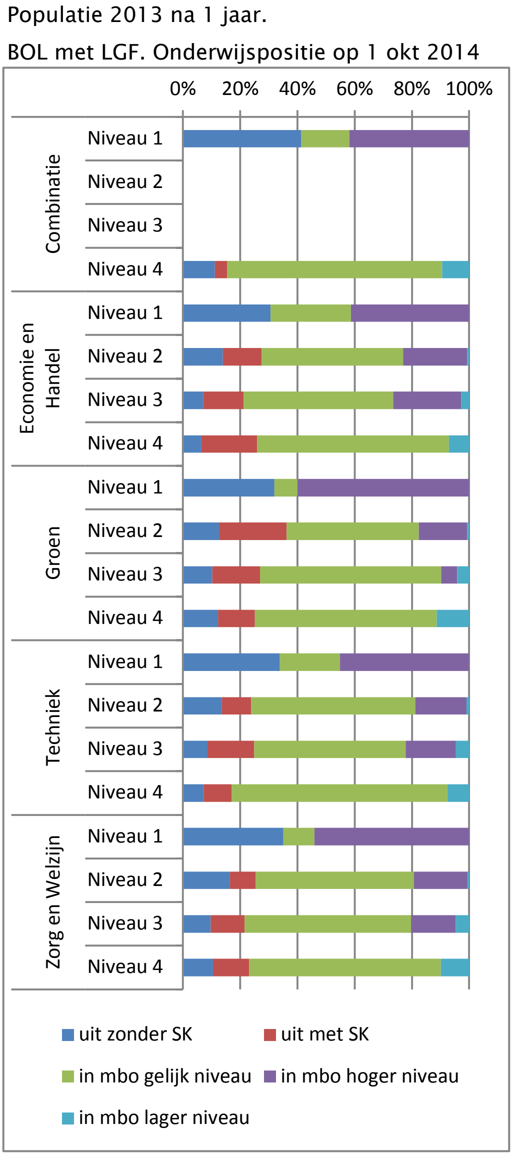

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Zoals ook geldt voor de overgang van de populatie van 2011 naar 2012, zijn in de populatie van 2012 naar 2013 relatief weinig studenten in de leerweg BBL te vinden. De LGF studenten in de BBL laten op sommige punten betere resultaten zien dan hun niet-LGF collega studenten: ze vertonen minder uitstroom zonder startkwalificatie en blijven vaker op hun start of hoger niveau in het mbo. We zien wat minder uitstroom met een startkwalificatie bij de LGF studenten.

Grafiek 6.5 Populatie 2013 BOL, na 1 jaar

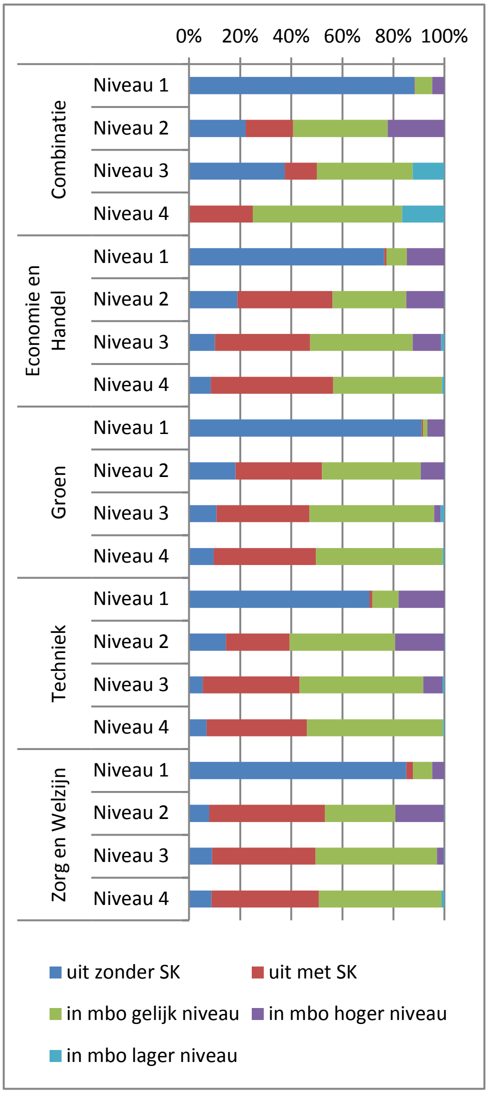

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

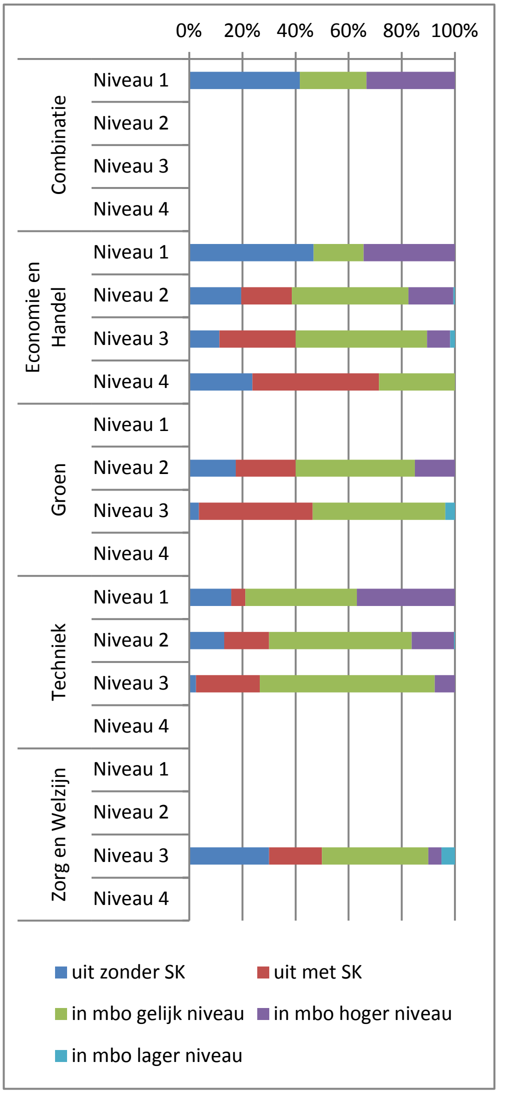
Gelijk aan de populatie 2011 en 2012 geldt ook voor de populatie van 2013 dat bij beide BOL groepen (LGF en niet-LGF) de uitval op niveau 1 verreweg het grootst is. Over het algemeen stromen ook hier de LGF studenten wat minder vaak zonder of met startkwalificatie uit. LGF studenten op niveau 1 in de sectoren Economie, Groen en Zorg en Welzijn stromen vaker door naar een hoger niveau in het mbo dan niet-LGF studenten.

Grafiek 6.6 Populatie 2013 BBL, na 1 jaar

Populatie 2013.
BBL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2014

Populatie 2013 na 1 jaar.
BBL met LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2014

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Opvallend is de hoge uitstroom van niet-LGF studenten, gestart op niveau 1, zonder startkwalificatie in de sectoren Economie en Groen. Dit zagen we ook bij eerdere populatieovergangen. Binnen de LGF studenten is die ongediplomeerde uitstroom ook hoog, maar minder extreem. Deze groep laat, in vergelijking tot de niet-LGF studenten, wat vaker gediplomeerde uitstroom zien, en doorstroom naar een hoger niveau.

6.4.2 Conclusie populatieovergangen

Voor de populaties 2011, 2012 en 2013 geldt dat de uitstroom zonder startkwalificatie bij studenten die gestart zijn op niveau 1 verreweg het vaakst voorkomt. De verschillen tussen de leerwegen zijn groot: in de BBL is de ongediplomeerde uitstroom, met name op niveau 1, hoger dan in de BOL.

Er zijn op detail niveau verschillen tussen sectoren, en tussen leerwegen, maar over het algemeen laten de LGF studenten binnen beide leerwegen een iets gematigder beeld zien dan de niet-lgf studenten: zij stromen wat minder vaak uit (gediplomeerd of ongediplomeerd) en blijven derhalve in het mbo, wat vaker op een hoger niveau.

6.5 Schoolloopbanen van mbo instroomcohorten

6.5.1 Inleiding

Een overzicht van de schoolovergangen van populaties geeft inzicht in bewegingen die plaatsvinden bij een schoolovergang. Om een dieper begrip te hebben vanuit het gezichtspunt van de student is het nodig om vanuit cohorten te kijken hoe de loopbaan verloopt.
Binnen de beschikbare BRON data kunnen drie instroomcohorten worden onderscheiden; zie paragraaf 'gegevensbronnen'.

Tabel 6.9 Verdeling LGF en Niet-LGF per cohort (2011, 2012 en 2013)

Cohort	Totaal	LGF	Niet LGF
2011	177.310	3163 (1,8%)	174.147
2012	173.653	3760 (2,1%)	173.653
2013	166.445	3711 (2,2%)	166.445

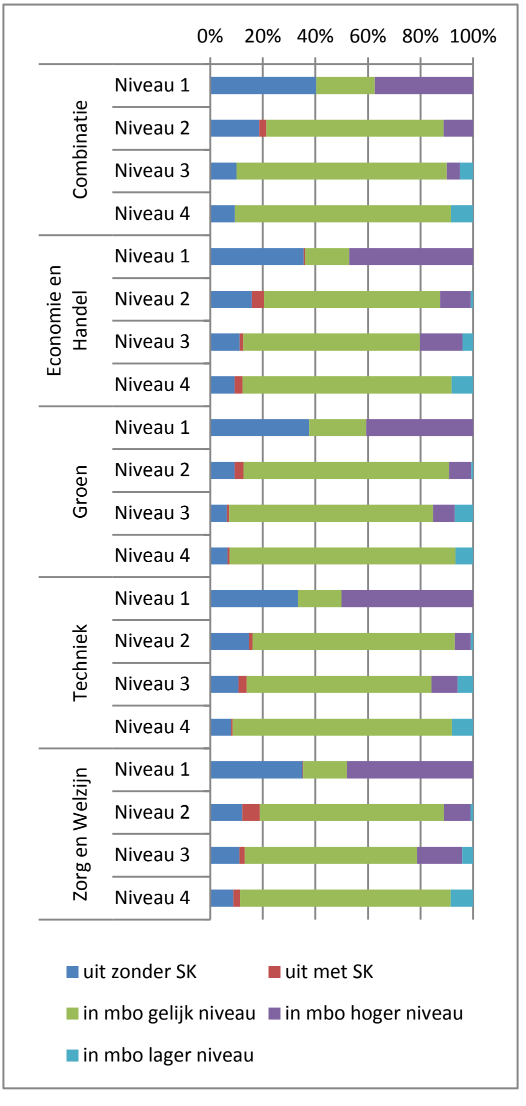
We zien dat het aandeel studenten met een LGF dat nieuw in het mbo stroomt gedurende de jaren 2011-2013 iets oploopt.
Hieronder bekijken we de onderwijspositie van de instroomcohorten na 1 jaar (te bepalen voor cohort 2011, 2012 en 2013), na 2 jaren (te bepalen voor cohort 2012 en 2012) en na 3 jaar (alleen te bepalen voor cohort 2011).

6.5.2 De onderwijspositie na één jaar mbo binnen BOL opleidingen: Cohorten vergeleken

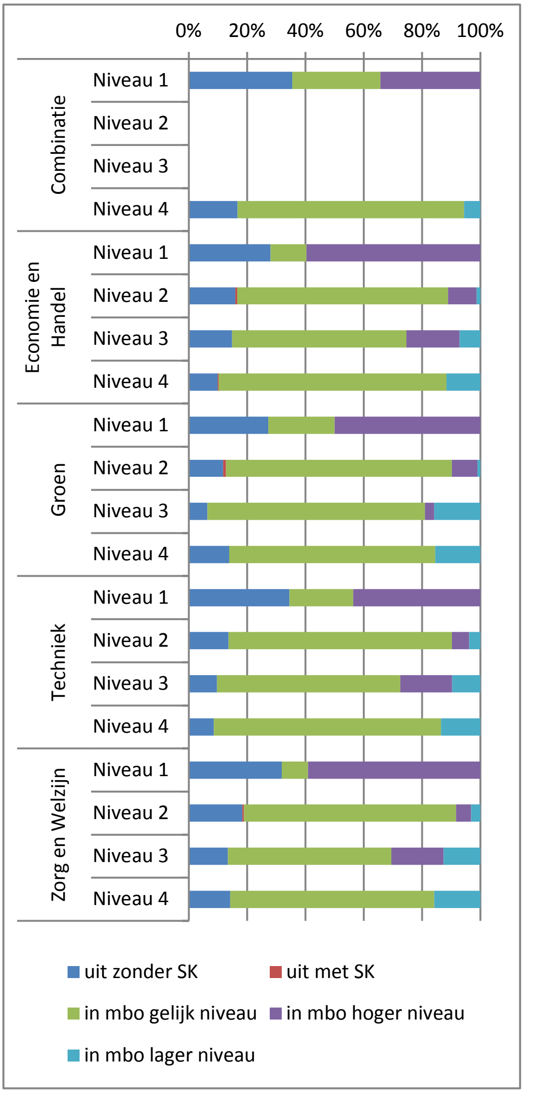
Hieronder worden 3 grafieken gepresenteerd:
Cohort 2011, BOL studenten zonder LGF en Cohort 2011, BOL studenten met LGF.
Cohort 2012, BOL studenten zonder LGF en Cohort 2012, BOL studenten met LGF.
Cohort 2013, BOL studenten zonder LGF en Cohort 2013, BOL studenten met LGF.

Grafiek 6.7 Cohort 2011 BOL na 1 jaar

Cohort 2011 na 1 jaar.
BOL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2012

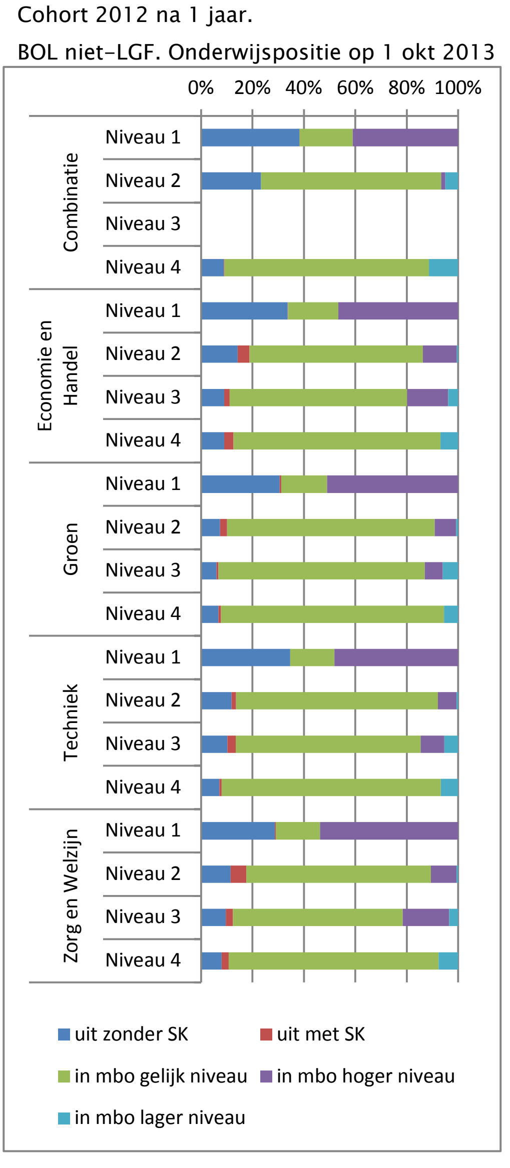

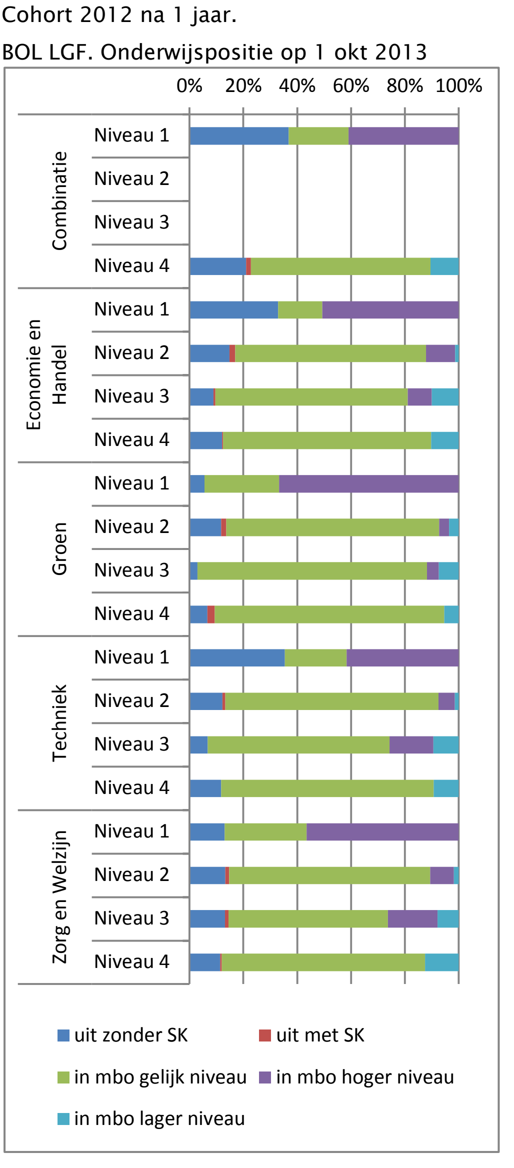
Cohort 2011 na 1 jaar.
BOL LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2012

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Grafiek 6.8 Cohort 2012 BOL na 1 jaar

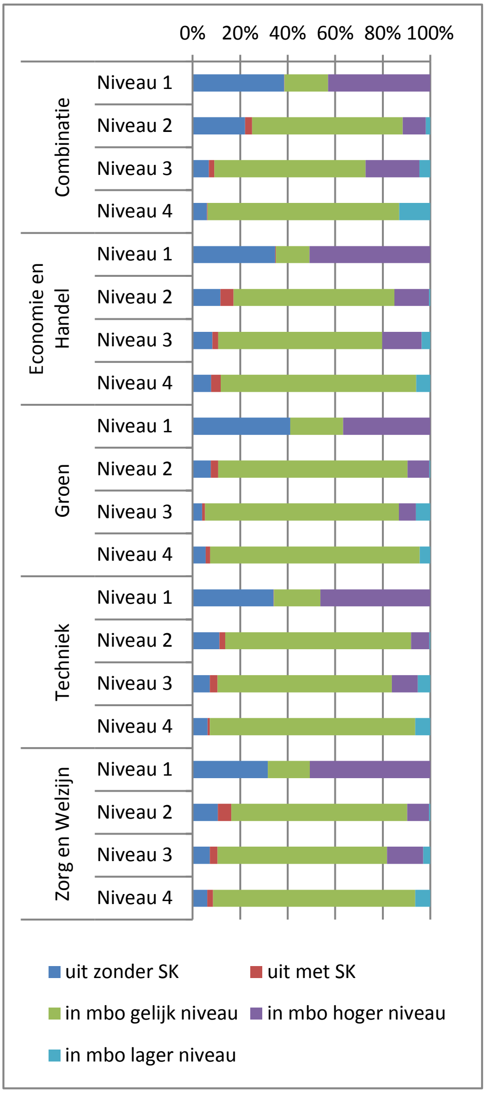

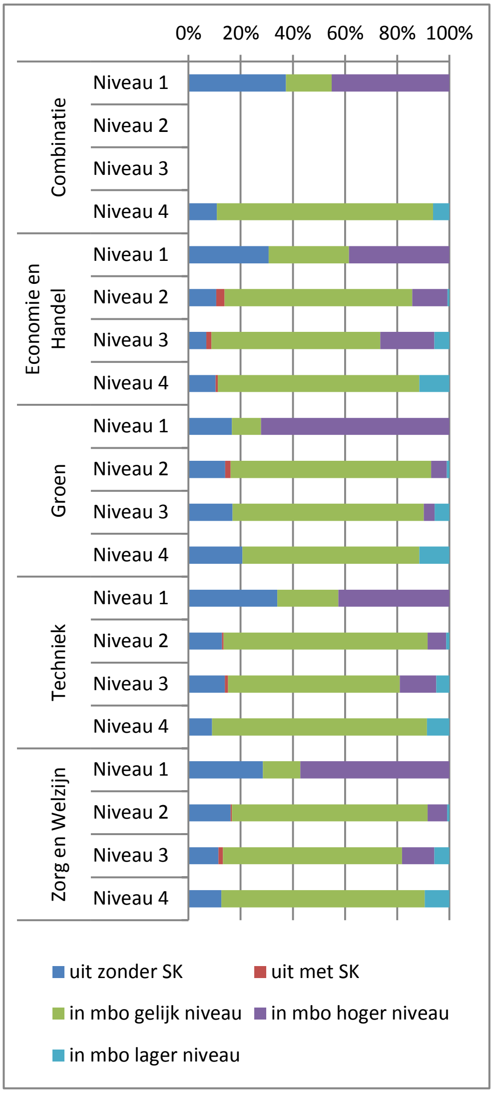
- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Grafiek 6.9 Cohort 2013 BOL na 1 jaar

Cohort 2013 na 1 jaar.
BOL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2014

Cohort 2013 na 1 jaar.
BOL LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2014

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Tabel 6.10 Sectorwisselingen Cohort 2011, BOL na 1 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	33,0%	0,0%	34,3%	,6%	14,1%	18,0%	3881
	E&H	91,4%	,5%	0,0%	,5%	3,2%	4,4%	34333
	Groen	90,4%	,2%	4,3%	0,0%	2,0%	3,1%	4906
	Techniek	91,2%	,4%	5,8%	,5%	0,0%	2,1%	19124
	Z&W	91,8%	,3%	5,8%	,6%	1,5%	0,0%	32556
	Totaal	89,0%	,4%	4,8%	,5%	2,4%	2,9%	94800
LGF	Combi	41,0%	0,0%	31,0%	1,4%	12,4%	14,3%	210
	E&H	90,4%	1,4%	0,0%	,8%	4,2%	3,1%	832
	Groen	87,9%	,9%	4,2%	0,0%	4,7%	2,3%	214
	Techniek	90,5%	1,8%	5,4%	,5%	0,0%	1,8%	569
	Z&W	81,3%	1,1%	11,4%	1,6%	4,6%	0,0%	438
	Totaal	83,8%	1,3%	6,8%	,9%	4,0%	3,1%	2263

Tabel 6.11 Sectorwisselingen Cohort 2012, BOL na 1 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	34,3%	0,0%	33,5%	1,0%	12,6%	18,5%	4395
	E&H	91,6%	,5%	0,0%	,5%	3,3%	4,1%	34348
	Groen	91,4%	,2%	4,1%	0,0%	1,9%	2,4%	4918
	Techniek	92,0%	,5%	5,2%	,6%	0,0%	1,7%	20854
	Z&W	91,9%	,3%	5,9%	,6%	1,4%	0,0%	32493
	Totaal	89,2%	,4%	4,8%	,5%	2,3%	2,8%	97008
LGF	Combi	35,2%	0,0%	36,2%	1,0%	11,9%	15,7%	293
	E&H	89,0%	1,8%	0,0%	1,0%	4,8%	3,3%	995
	Groen	94,3%	,8%	1,2%	0,0%	2,0%	1,6%	246
	Techniek	91,1%	,9%	5,4%	1,2%	0,0%	1,4%	739
	Z&W	82,9%	1,4%	9,3%	2,6%	3,8%	0,0%	504
	Totaal	83,3%	1,2%	7,1%	1,3%	3,9%	3,3%	2777

Tabel 6.12 Sectorwisselingen Cohort 2013, BOL na 1 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	27,7%	0,0%	37,5%	1,2%	15,9%	17,7%	4702
	E&H	92,0%	,3%	0,0%	,6%	3,2%	3,9%	36747
	Groen	92,1%	,1%	3,4%	0,0%	1,9%	2,4%	5166
	Techniek	92,0%	,4%	5,2%	,6%	0,0%	1,7%	22498
	Z&W	92,4%	,2%	5,5%	,6%	1,3%	0,0%	33931
	Totaal	89,2%	,3%	4,8%	,6%	2,4%	2,7%	103044
LGF	Combi	23,6%	0,0%	44,1%	,8%	22,8%	8,7%	263
	E&H	89,6%	1,0%	0,0%	1,6%	4,6%	3,2%	1043
	Groen	92,9%	0,0%	3,1%	0,0%	3,1%	,9%	226
	Techniek	88,8%	1,7%	6,8%	1,3%	0,0%	1,4%	780
	Z&W	83,8%	,2%	10,2%	1,6%	4,2%	0,0%	500
	Totaal	82,5%	,9%	8,1%	1,3%	4,8%	2,5%	2812

Over het algemeen valt op dat BOL studenten die binnen een jaar wisselen van sector, die overstap het vaakst maken naar de sector Economie en Handel vanuit de sector Combinatie. Het ligt dan ook voor de hand dat studenten die starten in de sector combinatie en langer dan één jaar in het mbo blijven een keuze maken. Wisselaars uit andere sectoren kiezen ook relatief vaker voor de sector Economie en Handel. Ongeveer 10 procent van de studenten die gestart zijn in Economie en Handel kiest voor een andere sector, en zij gaan dan meestal naar Techniek en Zorg en Welzijn.

Van de niet-LGF studenten die een jaar na instroom in het mbo nog in het mbo zitten heeft een kleine 11% een overstap gemaakt naar een opleiding in een andere sector. Bij LGF studenten ligt dat percentage hoger, zo rond de 16%, bij opvolgende cohorten oplopend naar 17%. Deze wisselaars onder de LGF studenten vinden we relatief vaker in de overstap van Zorg en Welzijn naar Economie en Handel. Deze patronen blijven redelijk constant bij opvolgende cohorten.

6.5.3 BOL cohorten na één jaar

In vergelijking tot de niet-LGF BOL studenten stromen de LGF BOL studenten op niveau 1 in de sector Economie vaker door naar een hoger niveau. We zien dat dit geleidelijk minder wordt voor cohort 2012 en successievelijk 2013, en de uitstroom zonder startkwalificatie neemt tussen de cohorten juist wat toe.

In de sector Groen zien we op niveau 1 dat LGF studenten minder vaak zonder startkwalificatie het mbo verlaten in vergelijking tot hun niet-LGF collega studenten. Dit wordt over de cohorten sterker. Daarentegen zien we op niveau 4 juist dat er meer uitstroom zonder startkwalificatie is bij de LGF studenten, en dit neemt gestaag toe.

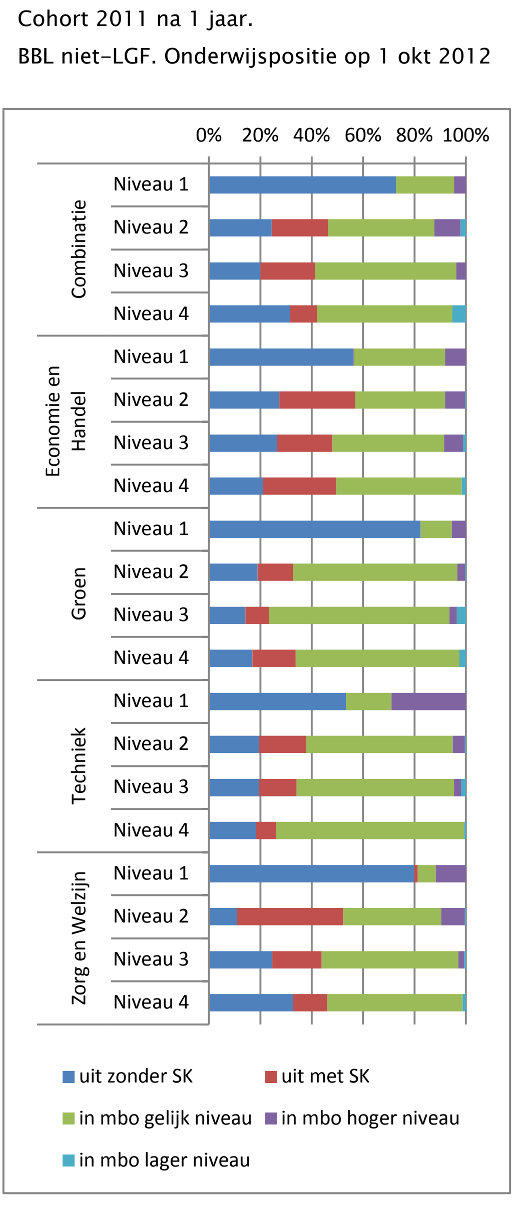
De sector Zorg en Welzijn laat over de cohorten een constant beeld zien, waarbij een gelijk patroon te zien is bij LGF en niet LGF studenten, met de aantekening dat de LGF studenten, met name op de hogere niveaus, enkele procenten vaker zonder startkwalificatie het mbo verlaten.

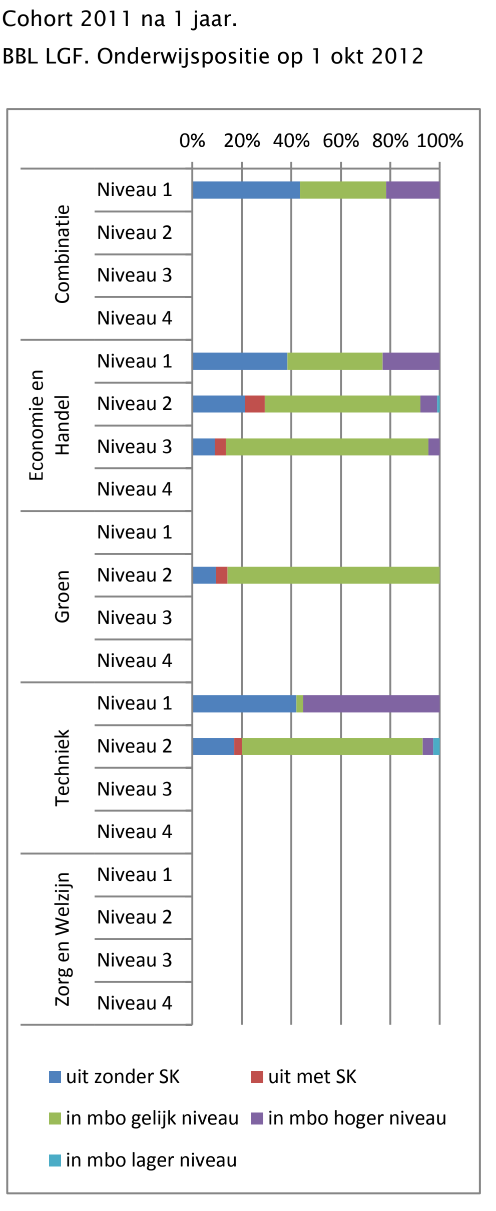
LGF studenten wisselen vaker van studiesector dan niet LGF studenten. Hoewel de patronen vergelijkbaar zijn met die van niet LGF studenten zien we relatief wat vaker LGF studenten de overstap maken van Zorg en Welzijn naar Economie en Handel.

6.5.4 De onderwijspositie na één jaar mbo binnen BBL opleidingen: Cohorten vergeleken

Hieronder worden 3 grafieken gepresenteerd:
Cohort 2011, BBL studenten zonder LGF en Cohort 2011, BBL studenten met LGF.
Cohort 2012, BBL studenten zonder LGF en Cohort 2012, BBL studenten met LGF.
Cohort 2013, BBL studenten zonder LGF en Cohort 2013, BBL studenten met LGF.

Grafiek 6.10 Cohort 2011 BBL na 1 jaar

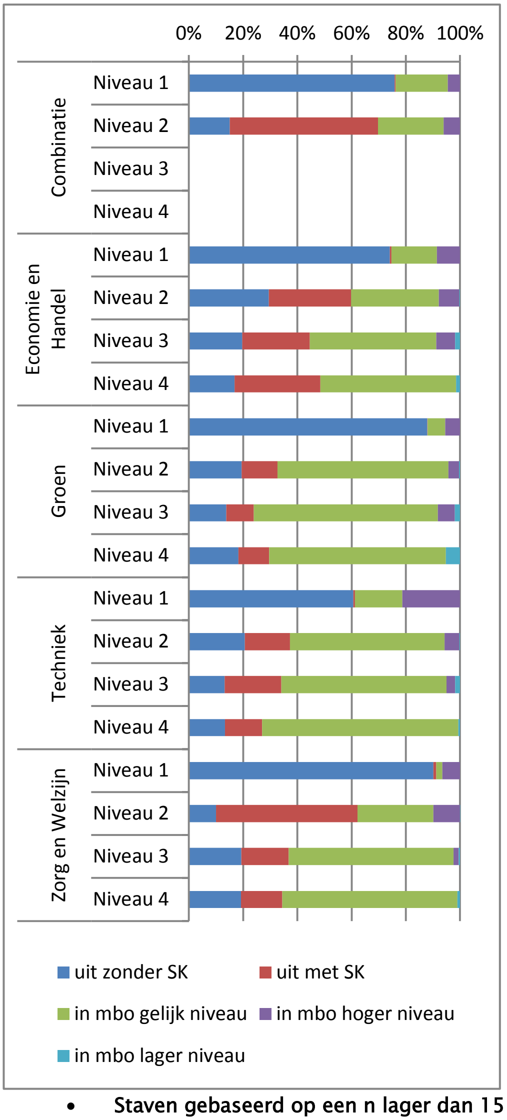

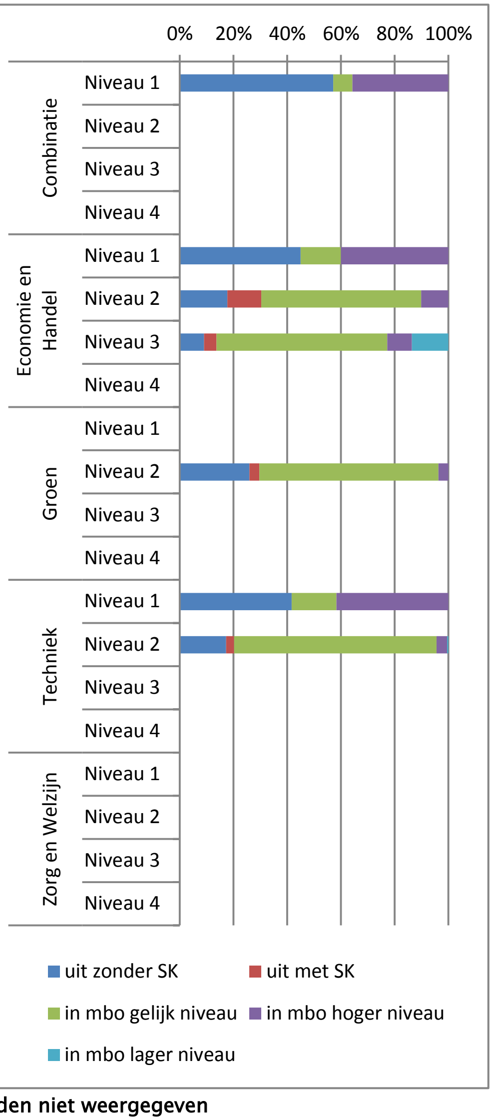
- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Grafiek 6.11 Cohort 2012 BBL na 1 jaar

Cohort 2012 na 1 jaar.
BBL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2013

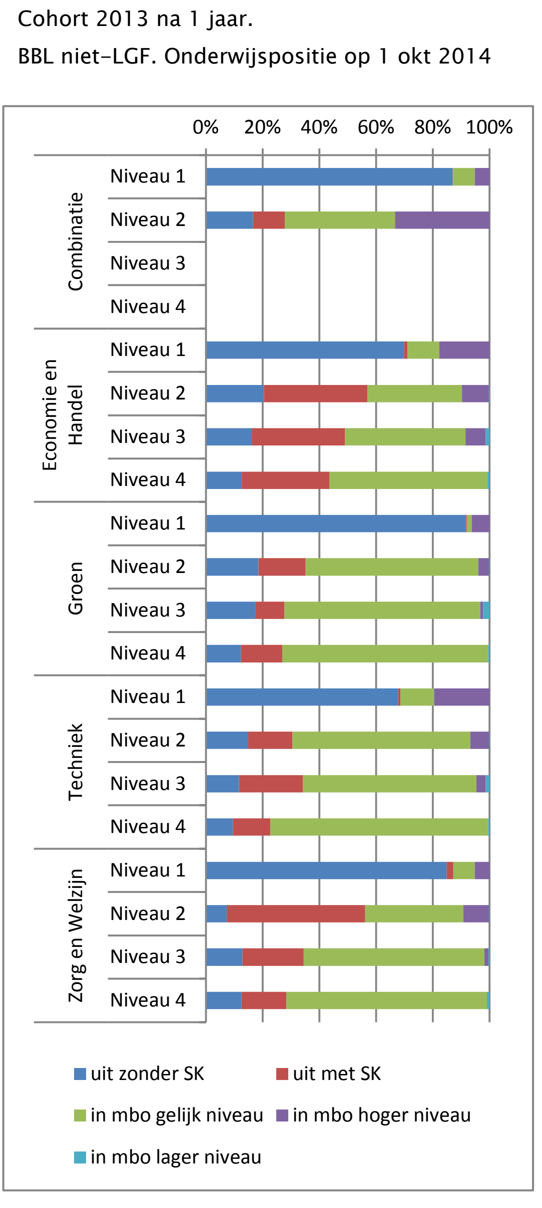

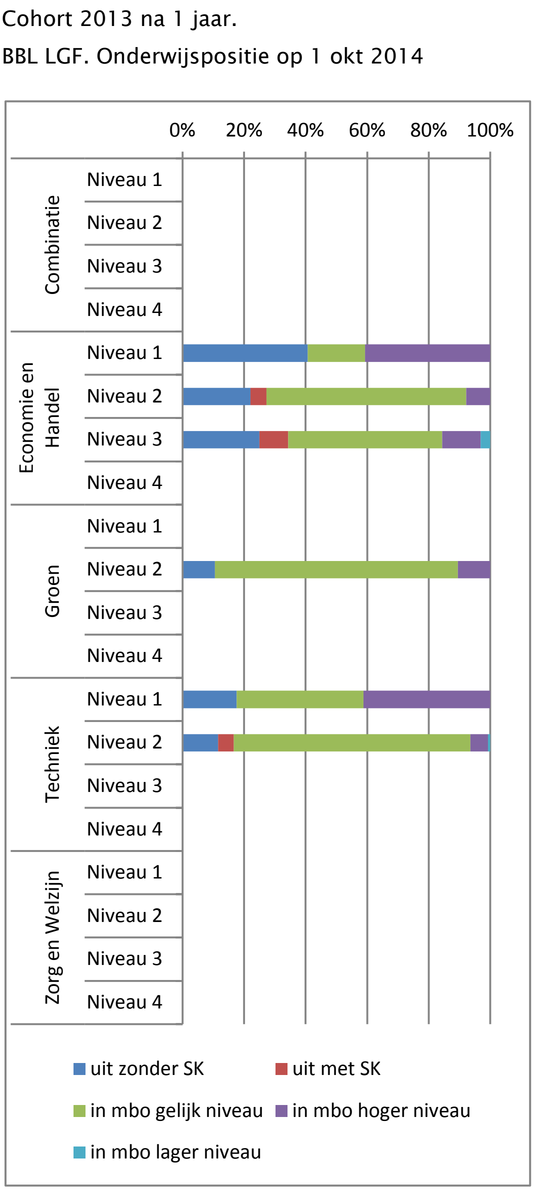
Cohort 2012 na 1 jaar.
BBL LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2012

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Grafiek 6.12 Cohort 2013 BBL na 1 jaar

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Tabel 6.13 Sectorwisselingen Cohort 2011, BBL na 1 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	63,7%	0,0%	10,8%	2,4%	21,2%	2,0%	807
	E&H	96,1%	,3%	0,0%	,4%	1,5%	1,7%	6880
	Groen	94,5%	,9%	2,5%	0,0%	,9%	1,2%	2645
	Techniek	97,0%	,3%	1,9%	,4%	0,0%	,4%	13454
	Z&W	99,2%	,0%	,6%	,1%	,1%	0,0%	9403
	Totaal	96,5%	,3%	1,4%	,3%	,9%	,7%	33189
LGF	Combi	42,9%	0,0%	28,6%	0,0%	28,6%	0,0%	14
	E&H	84,7%	2,0%	0,0%	0,0%	11,2%	2,0%	98
	Groen	93,8%	0,0%	0,0%	0,0%	6,3%	0,0%	32
	Techniek	92,2%	1,7%	4,5%	1,7%	0,0%	0,0%	179
	Z&W	87,5%	0,0%	0,0%	0,0%	12,5%	0,0%	8
	Totaal	87,9%	1,5%	3,6%	,9%	5,4%	,6%	331

Tabel 6.14 Sectorwisselingen Cohort 2012, BBL na 1 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	67,0%	0,0%	9,9%	1,7%	18,0%	3,5%	545
	E&H	96,2%	,3%	0,0%	,2%	1,5%	1,7%	6115
	Groen	97,5%	,2%	,8%	0,0%	1,1%	,4%	2155
	Techniek	97,5%	,2%	1,7%	,3%	0,0%	,3%	10804
	Z&W	99,5%	0,0%	,4%	,1%	,1%	0,0%	10724
	Totaal	97,4%	,1%	1,0%	,2%	,7%	,6%	30343
LGF	Combi	16,7%	0,0%	33,3%	0,0%	50,0%	0,0%	6
	E&H	85,1%	1,1%	0,0%	2,3%	8,0%	3,4%	87
	Groen	96,2%	0,0%	0,0%	0,0%	3,8%	0,0%	26
	Techniek	92,7%	,5%	5,2%	1,0%	0,0%	,5%	191
	Z&W	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	9
	Totaal	89,7%	,6%	3,8%	1,3%	3,4%	1,3%	319

Tabel 8.15 Sectorwisselingen Cohort 2013, BBL na 1 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	51,6%	0,0%	18,5%	3,1%	16,1%	10,6%	254
	E&H	96,3%	,2%	0,0%	,4%	1,6%	1,5%	5246
	Groen	96,9%	,3%	1,1%	0,0%	1,3%	,4%	1773
	Techniek	98,1%	,1%	1,3%	,4%	0,0%	,2%	8783
	Z&W	99,5%	,0%	,3%	,1%	,1%	0,0%	8771
	Totaal	97,6%	,1%	,8%	,3%	,6%	,5%	24827
LGF	Combi	26,7%	0,0%	20,0%		46,7%	6,7%	15
	E&H	96,8%	0,0%	0,0%		2,2%	1,1%	93
	Groen	88,0%	0,0%	12,0%		0,0%	0,0%	25
	Techniek	96,3%	0,0%	3,7%		0,0%	0,0%	136
	Z&W	83,3%	16,7%	0,0%		0,0%	0,0%	6
	Totaal	91,6%	,4%	4,0%		3,3%	,7%	275

Afgezien van de ‘natuurlijke’ wisseling die studenten die aan een opleiding binnen de sector ‘Combinatie’ gestart zijn maken (immers: deze combinatiesector is een opmaat naar één van de vier hoofdsectoren), valt bij BBL studenten vooral op dat er relatief weinig wordt gewisseld, in vergelijking tot BOL studenten. De stap vanuit Combinatie wordt evenwel vaak genomen naar de sector Techniek, en niet voornamelijk naar Economie en Handel, zoals bij BOL studenten. Bij de LGF studenten in de BBL leerweg moeten we constateren dat de N dermate laag is dat we geen patronen kunnen beschrijven; de grootste groep overstappers vinden binnen deze LGF BBL studenten vinden we van techniek naar Economie en Handel. Het gaat ook hier echter ook om lage aantallen.

6.5.5 BBL cohorten na één jaar

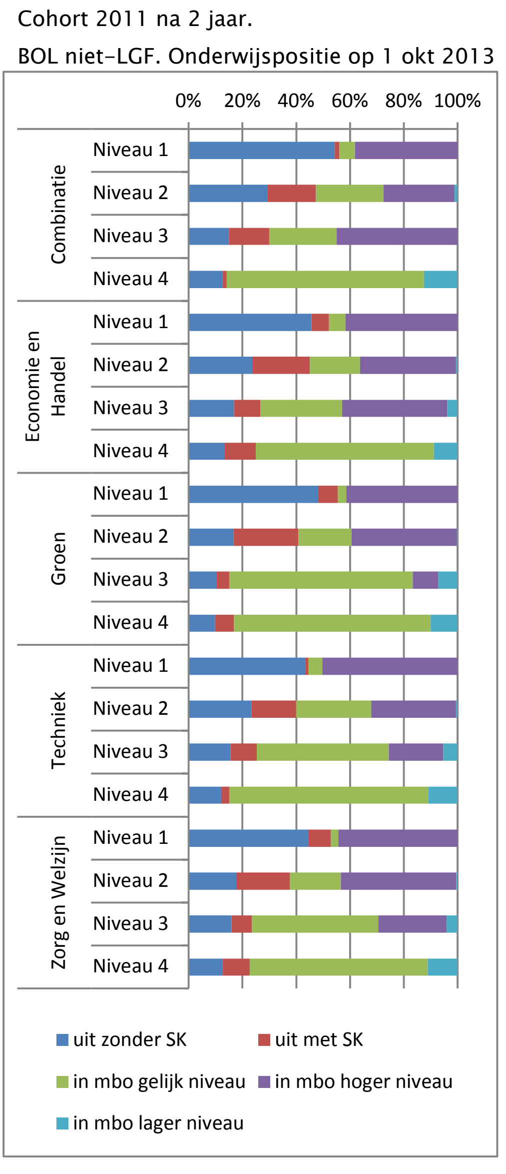
Binnen de BBL zien we grotere verschillen tussen LGF studenten en niet-LGF studenten. Zo kennen de opleidingen op niveau 1, binnen de sector techniek, steeds minder uitstroom bij LGF studenten zonder startkwalificatie, en steeds

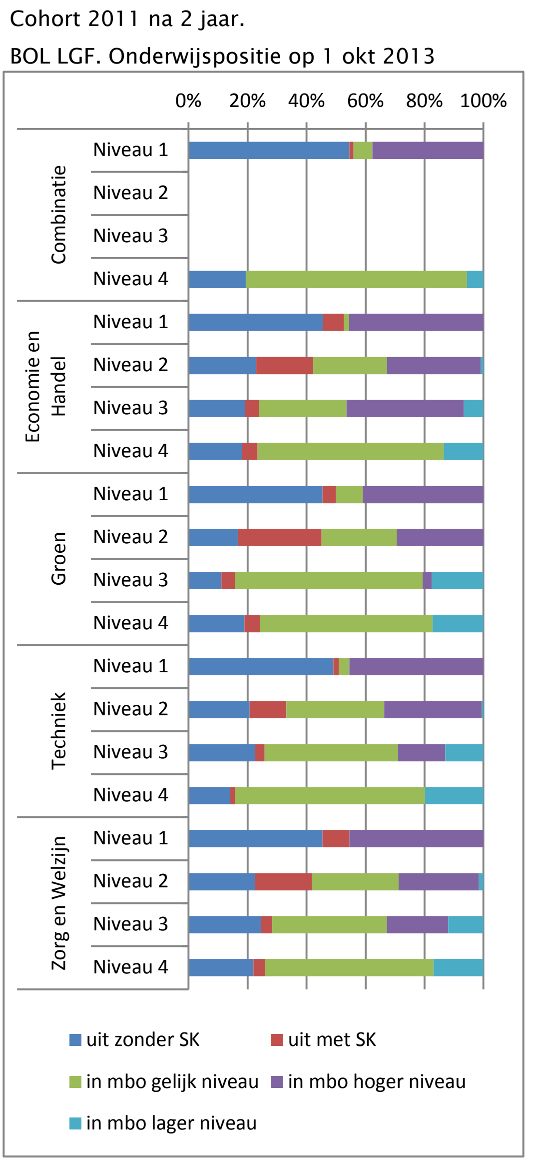
meer doorstroom naar een hoger niveau dan bij niet-LGF. De extremere verschillen worden deels verklaard door de relatief kleine n, het kleine aantal LGF studenten in BBL opleidingen. Daar staat tegenover dat de patronen over de verschillende cohorten heen gelijk blijven; zoals een relatief lage uitstroom zonder startkwalificatie bij Economiestudenten op niveau 1, en een groter aandeel dat doorstroomt naar een hoger niveau. Ook het grotere aandeel Techniekstudenten op niveau 2 dat op een gelijk niveau in het mbo doorgaat, blijft over de cohorten gelijk. Door de lage aantallen zijn er geen patronen te zien in de sectorwissel van deze groep studenten. De grootste groep overstappers binnen deze LGF BBL studenten vinden we desalniettemin van techniek naar Economie en Handel.

6.5.6 De onderwijspositie na twee jaar mbo binnen BOL opleidingen: Cohorten vergeleken

Hieronder worden 2 grafieken gepresenteerd:
Cohort 2011, BOL studenten zonder LGF en Cohort 2011, BOL studenten met LGF.
Cohort 2012, BOL studenten zonder LGF en Cohort 2012, BOL studenten met LGF.

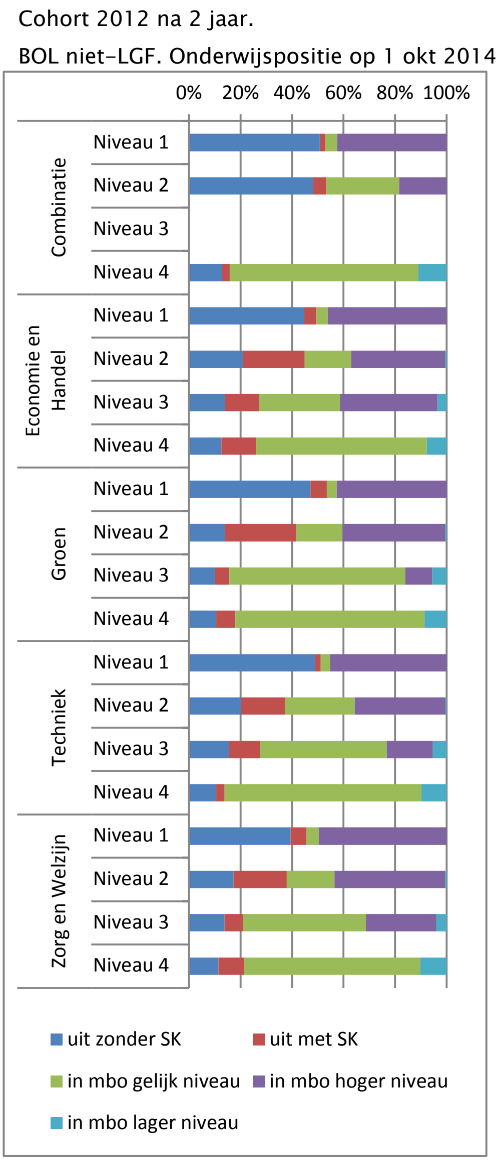
Grafiek 6.13 Cohort 2011 BOL na 2 jaar

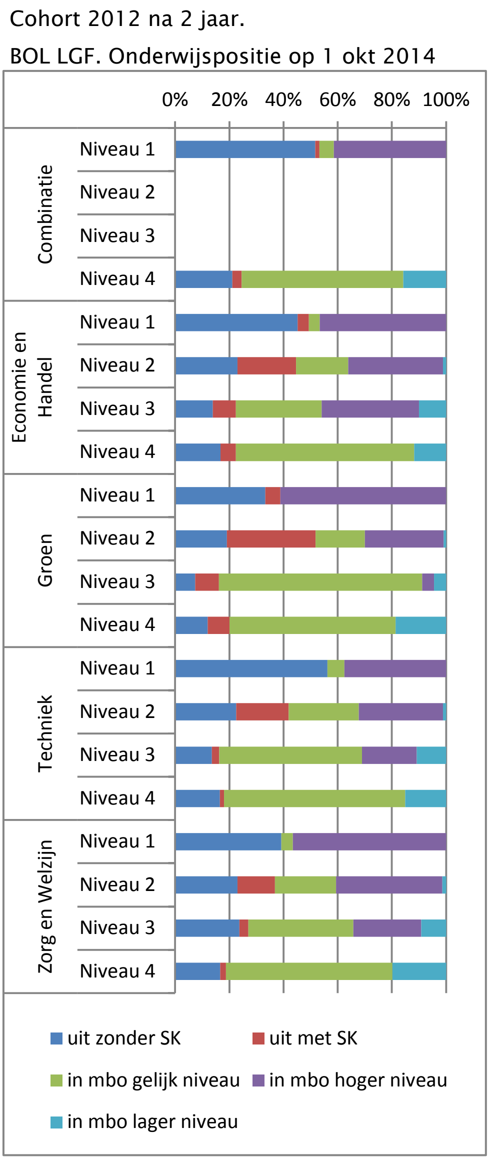

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Grafiek 6.14 Cohort 2012 BOL na 2 jaar

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Tabel 6.16 Sectorwisselingen Cohort 2011, BOL na 2 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	10,0%	0,0%	46,7%	1,0%	19,2%	23,1%	2976
	E&H	85,3%	,7%	0,0%	,9%	5,7%	7,4%	27625
	Groen	84,1%	,3%	6,9%	0,0%	4,0%	4,7%	4185
	Techniek	86,6%	,5%	8,8%	1,0%	0,0%	3,1%	16801
	Z&W	86,7%	,2%	9,6%	1,0%	2,5%	0,0%	27692
	Totaal	83,2%	,5%	7,3%	,9%	3,8%	4,4%	79279
LGF	Combi	11,2%	0,0%	53,9%	2,0%	15,8%	17,1%	152
	E&H	82,3%	1,5%	0,0%	1,7%	7,5%	6,9%	650
	Groen	77,4%	,6%	9,8%	0,0%	6,7%	5,5%	164
	Techniek	82,8%	1,0%	11,9%	1,8%	0,0%	2,5%	489
	Z&W	72,4%	,6%	17,2%	2,3%	7,5%	0,0%	348
	Totaal	74,1%	1,0%	12,0%	1,7%	6,1%	5,1%	1803

Tabel 6.16 Sectorwisselingen Cohort 2012, BOL na 2 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	9,3%	0,0%	46,7%	1,5%	19,0%	23,5%	3478
	E&H	85,1%	,5%	0,0%	,9%	6,0%	7,5%	27193
	Groen	84,4%	,2%	7,2%	0,0%	4,2%	3,9%	4115
	Techniek	87,6%	,4%	8,4%	1,0%	0,0%	2,7%	18326
	Z&W	87,0%	,2%	9,5%	1,0%	2,3%	0,0%	27876
	Totaal	83,0%	,3%	7,5%	,9%	3,8%	4,3%	80988
LGF	Combi	10,2%	0,0%	47,3%	3,5%	20,4%	18,6%	226
	E&H	81,9%	1,7%	0,0%	1,7%	8,4%	6,3%	775
	Groen	83,4%	0,0%	5,0%	0,0%	6,1%	5,5%	181
	Techniek	84,9%	1,0%	9,8%	2,4%	0,0%	2,0%	614
	Z&W	73,0%	,7%	17,0%	3,6%	5,7%	0,0%	418
	Totaal	73,8%	1,0%	11,2%	2,3%	6,6%	5,1%	2214

BOL studenten na 2 jaren in het mbo vertonen, zoals valt te verwachten, vaker sectorwisselingen dan na 1 jaar. Opvallend hierbij is wel dat, in vergelijking tot de studenten die na 1 jaar een wisseling maken, er nu vaker wordt gekozen voor Zorg en Welzijn door studenten uit de sector Combinatie. We vinden verder patronen die vergelijkbaar zijn met de studenten die na 1 jaar wisselen; meestal wordt gewisseld naar de sector Economie en Handel, en LGF studenten wisselen relatief vaker dan niet LGF studenten.

6.5.7 BOL cohorten na twee jaar

Opvallend is dat van de studenten die op niveau 1 zijn gestart, na twee jaar zeer weinigen nog op niveau 1 in het mbo zitten. De –logische- keuze lijkt gemaakt te zijn; óf uit het mbo (zonder startkwalificatie) óf in het mbo op een hoger niveau. LGF studenten op niveau 1 blijken in de sector Techniek vaker in de eerste categorie te vallen (uitval) dan niet-LGF studenten. In de sectoren Zorg en Welzijn, en vooral Groen, lijken de LGF studenten op niveau 1 juist vaker in de tweede categorie (hoger niveau) te vallen. Voor wat betreft de andere niveaus, in alle sectoren, zien we weinig verschillen tussen LGF en niet-LGF studenten, behalve dat in zijn algemeenheid LGF studenten wat minder uitstromen met startkwalificatie wat als gevolg heeft dat ze wat vaker in het mbo blijven. Dit doen ze wat vaker op een hoger niveau, maar – opvallend- ook vaker op een lager niveau dan waar ze op begonnen zijn. LGF studenten wisselen vaker van sector dan niet LGF studenten.

6.5.8 De onderwijspositie na twee jaar mbo binnen BBL opleidingen: Cohorten vergeleken

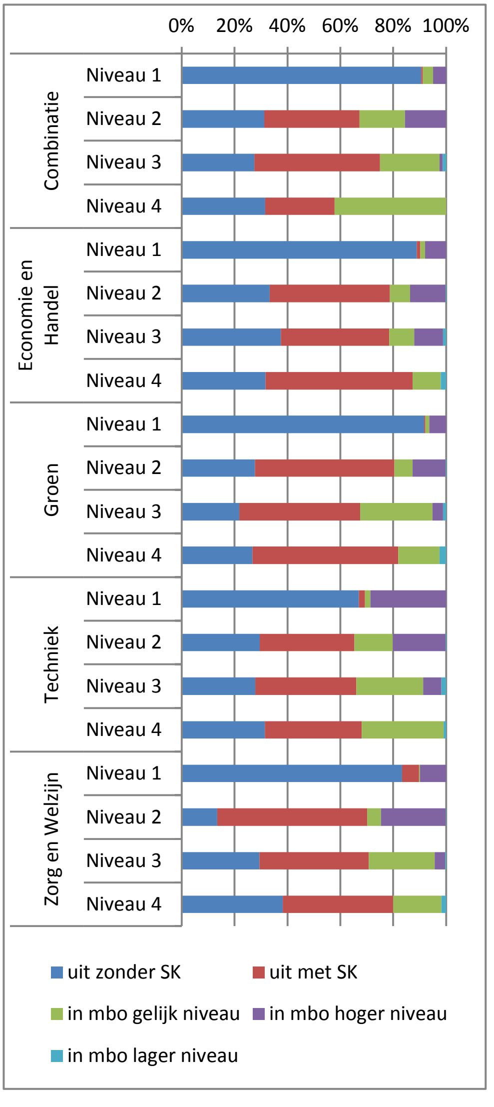
Hieronder worden 4 grafieken gepresenteerd:

Cohort 2011, BBL studenten zonder LGF en Cohort 2011, BBL studenten met LGF.

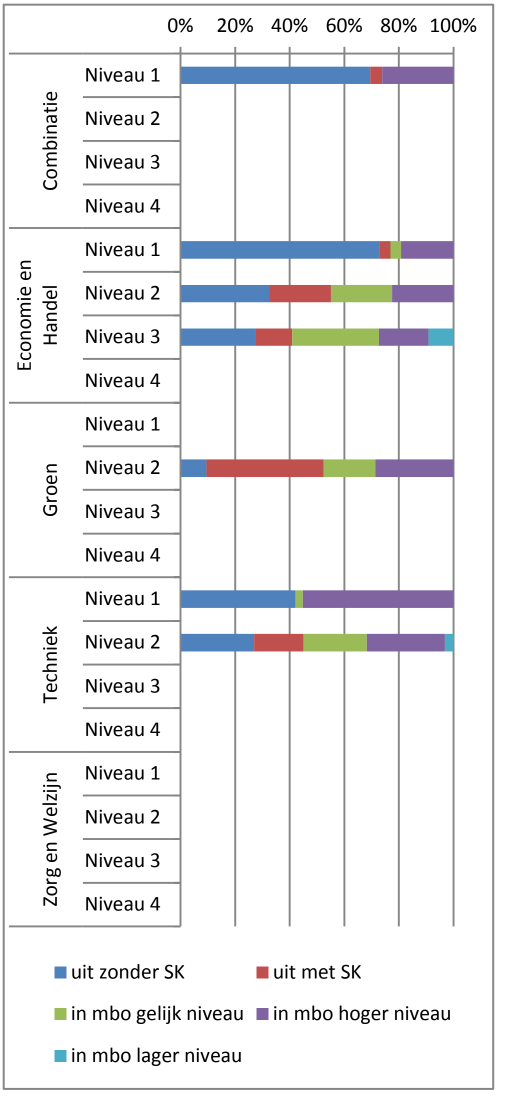
Cohort 2012, BBL studenten zonder LGF en Cohort 2012, BBL studenten met LGF.

Grafiek 6.15 Cohort 2011 BBL na 2 jaar

Cohort 2011 na 2 jaar.
BBL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2013

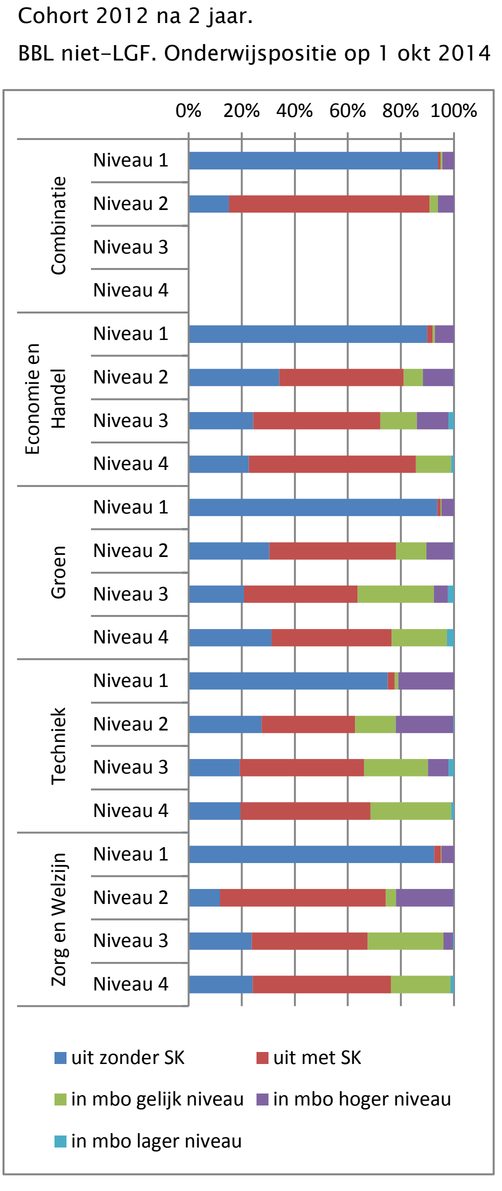

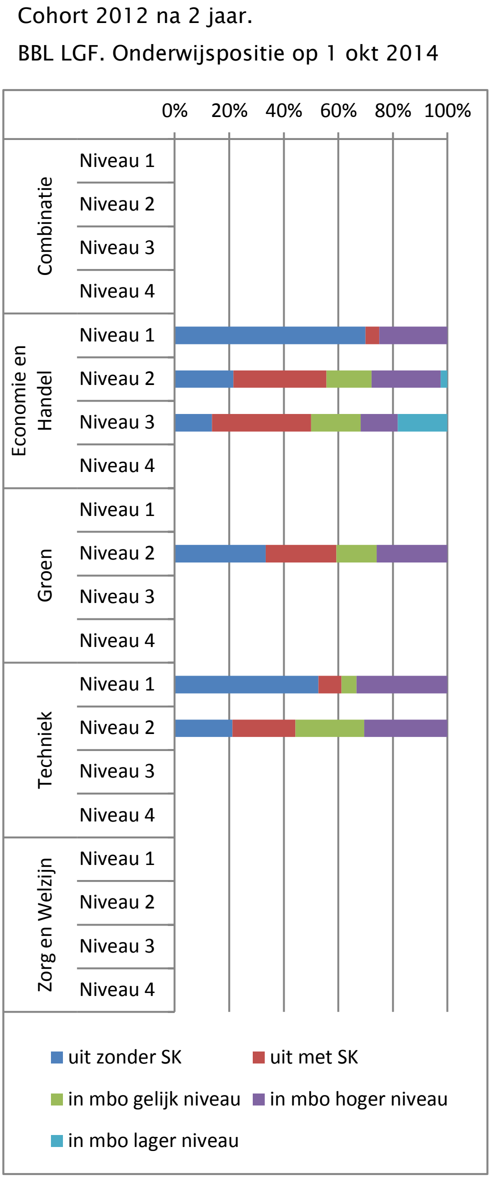
Cohort 2011 na 2 jaar.
BBL LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2013

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Grafiek 6.16 Cohort 2012 BOL na 2 jaar

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Tabel 6.18 Sectorwisselingen Cohort 2011, BBL na 2 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	24,2%	0,0%	21,5%	7,0%	39,1%	8,3%	302
	E&H	84,4%	1,1%	0,0%	1,2%	5,2%	8,2%	2748
	Groen	85,7%	1,6%	6,3%	0,0%	4,0%	2,4%	950
	Techniek	93,0%	,4%	4,5%	,8%	0,0%	1,2%	7276
	Z&W	97,6%	,0%	1,7%	,2%	,4%	0,0%	4495
	Totaal	91,1%	,5%	3,4%	,8%	2,0%	2,3%	15771
LGF	Combi	0,0%	0,0%	57,1%	0,0%	14,3%	28,6%	7
	E&H	80,0%	1,7%	0,0%	0,0%	13,3%	5,0%	60
	Groen	83,3%	0,0%	5,6%	0,0%	11,1%	0,0%	18
	Techniek	81,5%	2,3%	9,2%	6,2%	0,0%	,8%	130
	Z&W	66,7%	0,0%	0,0%	16,7%	16,7%	0,0%	6
	Totaal	78,3%	1,8%	7,7%	4,1%	5,4%	2,7%	221

Tabel 6.19 Sectorwisselingen Cohort 2012, BBL na 2 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	8,7%	0,0%	28,7%	7,8%	35,7%	19,1%	115
	E&H	86,9%	,3%	0,0%	,7%	5,6%	6,5%	2673
	Groen	89,7%	,4%	3,2%	0,0%	5,1%	1,7%	831
	Techniek	94,3%	,2%	4,2%	,7%	0,0%	,6%	6007
	Z&W	98,0%	,0%	1,6%	,2%	,2%	0,0%	5097
	Totaal	93,3%	,2%	2,7%	,5%	1,7%	1,7%	14723
LGF	Combi	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	4
	E&H	79,2%	1,9%	0,0%	1,9%	11,3%	5,7%	53
	Groen	80,0%	0,0%	6,7%	0,0%	13,3%	0,0%	15
	Techniek	85,7%	0,0%	10,5%	1,5%	0,0%	2,3%	133
	Z&W	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4
	Totaal	82,3%	,5%	8,1%	1,4%	4,8%	2,9%	209

BBL studenten laten ook na 2 jaar minder wisselingen zien dan BOL studenten, maar wel vaker dan na 1 jaar. Opvallend is dat juist vanuit Economie en Handel het vaakst wordt gewisseld naar een andere sector (meestal Zorg en Welzijn, en Techniek). Ongeveer 15% van de LGF studenten die gestart zijn in de sector Techniek wisselt van sector, meestal naar Economie en Handel.

6.5.9 BBL cohorten na twee jaar

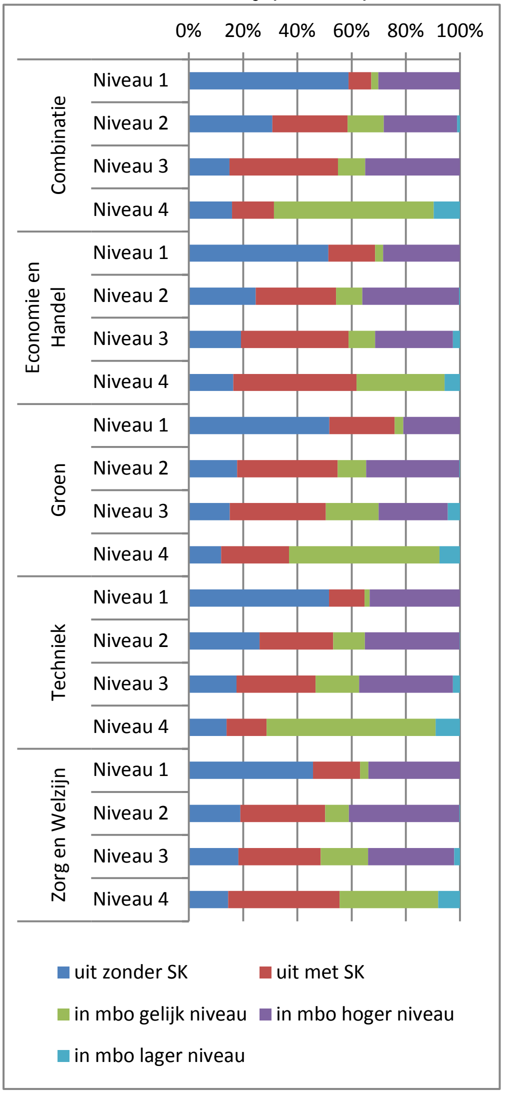
Opvallend is dat na twee jaar LGF studenten wat minder 'uitvallen' dan niet-LGF studenten. Ook hier geldt dat in eerste instantie deze constatering beoordeeld moet worden in het licht van het relatief lage aantal LGF-studenten in de BBL routes. Desalniettemin kan men deze constatering maken in twee opvolgende cohorten. Het aantal uitstromers mét startkwalificatie is ook minder dan bij niet-LGF studenten, waardoor ook hier gesteld kan worden dat de groep LGF studenten vaker dan de groep niet-LGF studenten kiest voor doorleren in het mbo. Dat doen ze vaker op een hoger niveau dan waar op ze zijn begonnen, maar waar nodig (bijvoorbeeld sector Economie, niveau 3) ook vaker dan niet-LGF studenten op een lager niveau dan waarop ze zijn ingestroomd.
BBL studenten wisselen minder vaak van sector dan BOL studenten. Door het lage aantal van de LGF studenten in BBL opleidingen zijn verschillen met niet LGF studenten niet evident. De grootste groep wisselaars binnen LGF BBL vinden we bij de studenten die gestart zijn in een Techniek opleiding en wisselen naar de sector Economie en Handel.

6.5.10 De onderwijspositie na drie jaar mbo binnen BOL opleidingen: cohort 2011

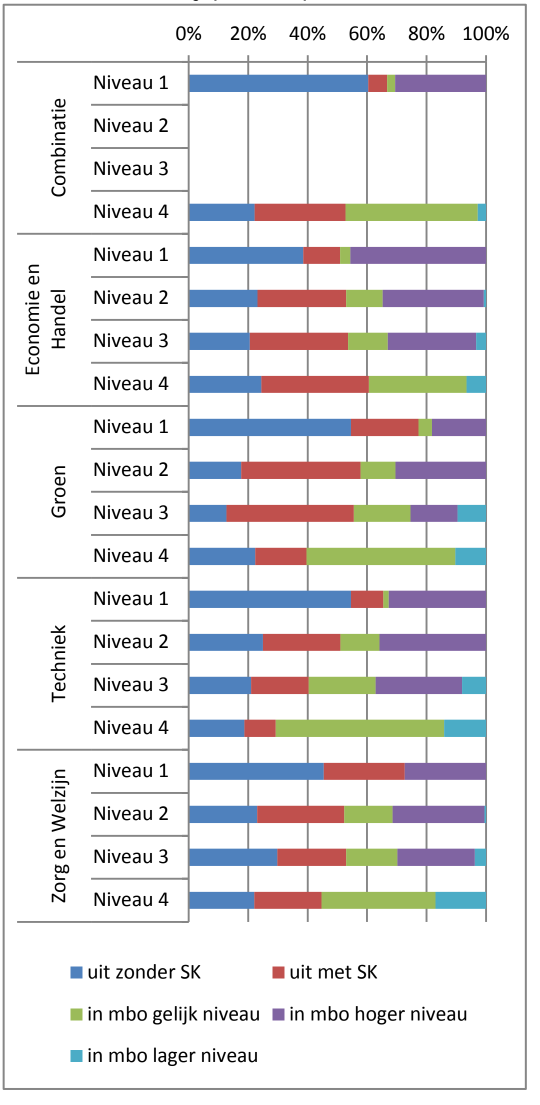
In de beschikbare data is de onderwijspositie na 3 jaren in het mbo alleen te bepalen voor cohort 2011. Hieronder wordt 1 grafiek gepresenteerd:
Cohort 2011, BOL studenten zonder LGF en Cohort 2011, BOL studenten met LGF.

Grafiek 6.17 Cohort 2011 BOL na 3 jaar

Cohort 2011 na 3 jaar.
BOL niet-LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2014

Cohort 2011 na 3 jaar.
BOL LGF. Onderwijspositie op 1 okt 2014

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Tabel 6.20 Sectorwisselingen Cohort 2011, BOL na 3 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	4,1%	0,0%	47,6%	1,6%	22,8%	23,9%	2250
	E&H	73,7%	1,1%	0,0%	1,5%	10,4%	13,3%	16590
	Groen	75,1%	,3%	10,1%	0,0%	6,9%	7,7%	2978
	Techniek	83,8%	,2%	10,6%	1,3%	0,0%	4,1%	13705
	Z&W	79,2%	,2%	14,4%	1,8%	4,4%	0,0%	18004
	Totaal	75,3%	,5%	10,1%	1,5%	6,1%	6,6%	53527
LGF	Combi	2,8%	0,0%	52,8%	2,8%	24,1%	17,6%	108
	E&H	75,2%	1,6%	0,0%	3,0%	10,2%	10,0%	440
	Groen	64,0%	,9%	18,9%	0,0%	7,2%	9,0%	111
	Techniek	78,3%	,3%	16,1%	1,0%	0,0%	4,3%	392
	Z&W	62,4%	1,2%	23,3%	3,5%	9,7%	0,0%	258
	Totaal	66,7%	,9%	15,4%	2,2%	7,9%	6,9%	1309

Na 3 jaren zien we dat uiteindelijk een aanzienlijk deel van mbo studenten is gewisseld van sector. Zoals verwacht gaat het om bijna alle studenten uit de sector Combinatie; deze sector is immers een ‘opmaat’ naar een te nemen keuze voor een beroepssector. Bij de andere sectoren varieert het wisselen tussen ruim 16% (studenten die startten in Techniek) en met ruim 26% wisselen niet-LGF studenten die startten in Economie en Handel het vaakst. Bij LGF studenten liggen die percentages hoger. Opvallend is dat bij de groep LGF studenten juist die startten in Economie en Handel relatief het minst vaak uiteindelijk wisselen van sector. Maar ook door LGF studenten uit de andere sectoren wordt het vaakst gekozen voor het voortzetten van hun schoolloopbaan in de sector Economie en Handel.

6.5.11 BOL studenten na 3 jaar in het mbo

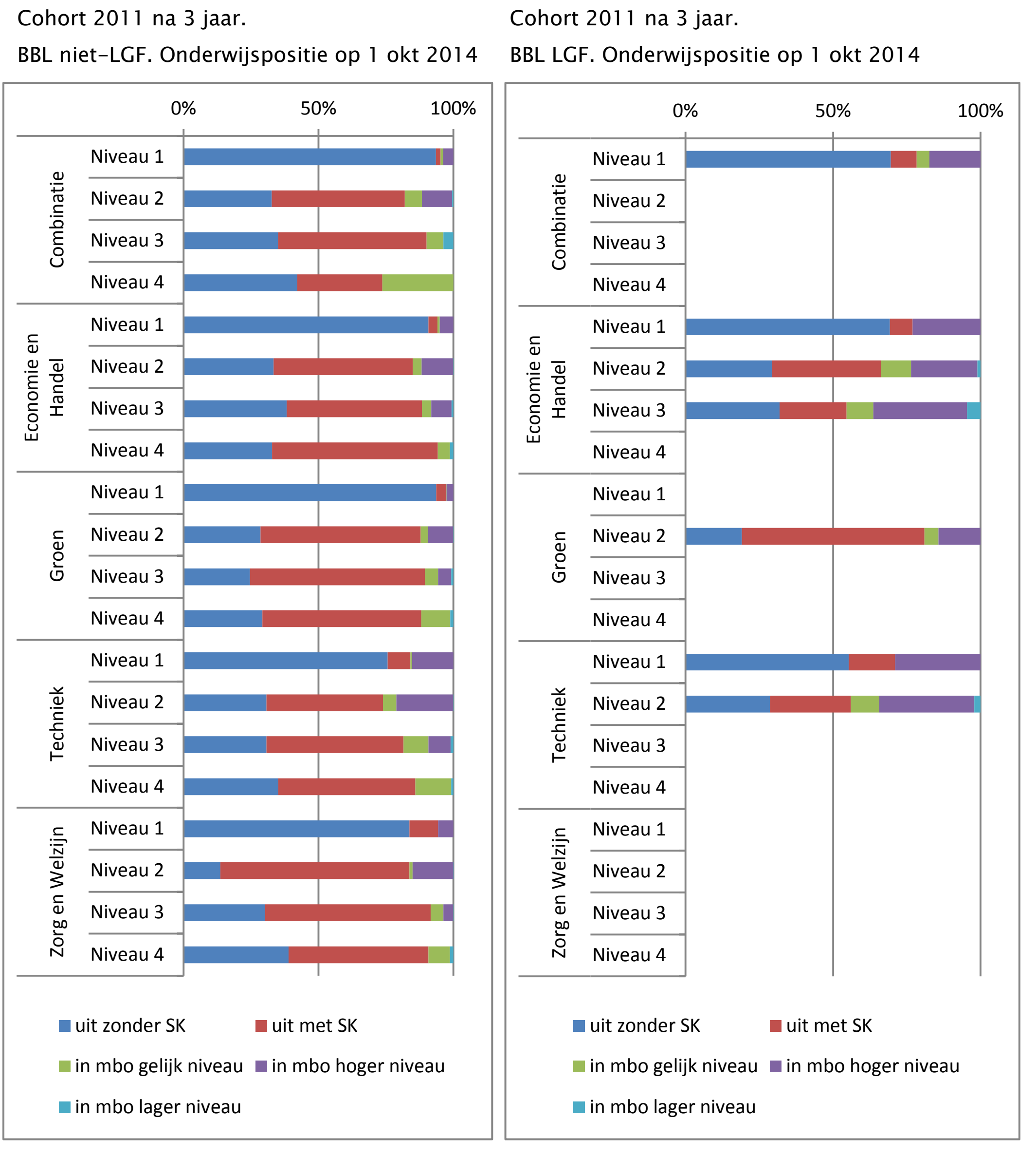
De patronen van BOL studenten niet-LGF lijken sterk op die van LGF studenten. Toch zijn er in detail wat verschillen te zien. BOL LGF studenten zijn, ook in vergelijking met cohorten na twee jaren, vaker uitgestroomd met een

startkwalificatie. De neiging om minder uit te stromen, en meer in het mbo te blijven op een lager dan wel hoger niveau, zien we na drie jaar niet zo sterk meer terug. Wel zien we dat LGF studenten vaker wisselen van sector dan niet LGF studenten. Het vaakst wisselen de studenten naar een opleiding in de sector Economie en Handel.

6.5.12 De onderwijspositie na drie jaar mbo binnen BBL opleidingen: cohort 2011

Hieronder wordt 1 grafiek gepresenteerd:
Cohort 2011, BBL studenten zonder LGF en Cohort 2011, BBL studenten met LGF.

Grafiek 6.18 Cohort 2011 BBL na 3 jaar

- **Staven gebaseerd op een n lager dan 15 worden niet weergegeven**

Tabel 6.21 Sectorwisselingen Cohort 2011, BBL na 3 jaar

	Start sector	geen wissel	naar combinatie	naar economie en handel	naar groen	naar techniek	naar zorg en welzijn	N
Niet LGF	Combi	8,6%	0,0%	24,1%	8,0%	40,7%	18,5%	162
	E&H	73,6%	,9%	0,0%	2,1%	9,8%	13,5%	1709
	Groen	73,7%	1,4%	6,9%	0,0%	12,2%	5,8%	434
	Techniek	90,8%	,2%	6,0%	1,1%	0,0%	1,9%	4902
	Z&W	93,5%	,1%	4,9%	,5%	1,0%	0,0%	1767
	Totaal	85,7%	,4%	5,0%	1,2%	3,4%	4,2%	8974
LGF	Combi	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	50,0%	33,3%	6
	E&H	80,9%	2,1%	0,0%	0,0%	12,8%	4,3%	47
	Groen	60,0%	0,0%	20,0%	0,0%	20,0%	0,0%	5
	Techniek	80,4%	1,0%	10,3%	7,2%	0,0%	1,0%	97
	Z&W	50,0%	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%	0,0%	4
	Totaal	76,1%	1,3%	7,5%	5,0%	6,9%	3,1%	159

Na 3 jaren zien we dat ruim een kwart van de BBL studenten die startten aan een studie binnen de sectoren Groen en Economie en Handel uiteindelijk kiezen voor een studie in een andere sector. Economie en Handel is uiteindelijk de meest populaire ‘bestemming’, wisselaars die startten in Economie en Handel prefereren juist Zorg en Welzijn, en Techniek. LGF studenten zijn in de BBL leerweg na 3 jaren niet talrijk. Het hoogste aantal vinden we in de sector Techniek, 10% kiest vanuit die sector voor een vervolg in Economie en Handel.

6.5.13 BBL studenten na 3 jaar in het mbo

LGF BBL studenten blijven vaker dan niet-LGF studenten in het mbo onderwijs op een hoger niveau dan waarop ze gestart zijn. Het percentage ‘uitvallers’ (uit zonder startkwalificatie) is lager dan bij de groep niet-LGF studenten. Hoewel het lage aantal LGF studenten in de BBL trajecten een verklaring voor die verschillen kan zijn, is het consistent met de bevindingen van BBL cohorten na 1 en na 2 jaren in het mbo. Door dat lage aantal is het niet mogelijk heldere

vergelijkingen te maken met niet LGF studenten voor wat betreft sectorwisselingen, de hoogste aantallen wisselaars vinden we van de sector Techniek naar Economie en Handel.

6.5.14 Concluderend

In de BOL trajecten zien we dat de patronen van uitstroom en doorstroom voor LGF en niet-LGF niet veel uiteenlopen. Toch zijn er op detail niveau verschillen te ontwaren, waarbij over het algemeen LGF studenten wat minder uitstroom laten zien, en wat vaker in het mbo blijven; ook na meerdere jaren. Vaker op een hoger niveau, maar ook vaker op een lager niveau. Dit suggereert dat deze groep er meer aan gelegen is om binnen het mbo te blijven. Wel moet gezegd worden dat dit beeld na het derde jaar vervaagt. Er zijn verschillen tussen sectoren; na verloop van tijd, meerdere jaren na instroom, zien we bijvoorbeeld bij LGF studenten in bepaalde sectoren (met name Techniek op niveau 1) een wat stijgende uitval, terwijl in een andere sector (Groen) LGF studenten juist voor doorstroom naar een hoger niveau kiezen. De meerderheid van de studenten wisselt niet van sector, maar uiteindelijk (na drie jaar) heeft een achtste tot een kwart die stap wel gemaakt. Sectorwisseling komt structureel vaker voor bij LGF studenten. De meest ‘populaire bestemming’ is de sector Economie en Handel. Het grootste aandeel sectorwisselingen vinden we vanuit de sector Combinatie, maar dit is dan ook een sector die veelal een opmaat vormt voor een vervolg in een van de vier grote mbo sectoren. Niet LGF Studenten die in in Groen of Economie en Handel wisselden relatief het vaakst van sector, studenten die in Techniek startten het minst vaak. LGF studenten die in Economie en Handel startten bleken juist ‘honkvaster’ en wisselden -met LGF studenten in de sector Techniek- het minst vaak.
In de BBL trajecten zijn verschillen tussen LGF en niet-LGF meer zichtbaar. Hoewel dat in eerste instantie te verklaren lijkt door het relatief lage aantal LGF studenten in BBL trajecten (met daardoor sterker schommelende percentages, immers 4 studenten zijn al 20% van n=20), blijken de verschillen ook in opeenvolgende cohorten consistent. LGF studenten in BBL trajecten stromen over het algemeen minder vaak uit zonder startkwalificatie, en stromen vaker door naar een hoger niveau. Over het algemeen blijven ze langer in het mbo om door te leren. Meestal op een hoger niveau, maar soms ook op een lager niveau. Doen LGF studenten het nu ‘slechter’ of ‘beter’ dan niet-LGF studenten? Die vraag is niet zonder meer te beantwoorden bij gebrek aan een heldere definitie van slechter of beter. LGF studenten blijken wat vaker in het mbo te blijven dan

niet-LGF studenten (ze stromen dus ook wat minder uit met een startkwalificatie). Of dat komt doordat buiten het mbo minder kansen zijn, of dat LGF-studenten langere tijd nodig hebben om hun plek te vinden in het mbo, of doordat het mbo betere kansen biedt, dat is op basis van deze gegevens niet te zeggen.

6.6 Aantallen studenten met extra ondersteuning na invoering van passend onderwijs

Met de invoering van passend onderwijs in het mbo met ingang van 1 augustus 2014 is de landelijke indicatiestelling met leerlinggebonden financiering komen te vervallen. mbo-instellingen zijn vanaf dat moment zelf verantwoordelijk voor het vormgeven en organiseren van het ondersteuningsaanbod en het doelmatig inzetten van financiële middelen hiervoor. Bekostiging die instellingen hiervoor ontvangen wordt toegevoegd aan de lumpsum bekostiging en is gebaseerd op de situatie van voor de invoering van passend onderwijs, waarbij verevening plaatsvindt. Het bedrag dat instellingen nu en in de komende jaren ontvangen staat dus vast, ongeacht de daadwerkelijke extra ondersteuning die nodig is / geboden wordt. Er hoeft niet meer centraal bij te worden gehouden door de instellingen om hoeveel leerlingen het gaat. Om de invoering te kunnen volgen is het desalniettemin wenselijk om zeker voor het eerste jaar na invoering, info over de aantallen studenten te hebben.
In deze paragraaf wordt beschreven hoeveel studenten na de invoering van passend onderwijs extra ondersteuning ontvangen van de mbo-instellingen. Hiertoe vond een inventarisatie plaats bij alle mbo-instellingen van de geplande extra ondersteuning vanaf de invoering van passend onderwijs, in schooljaar 2014/2015.

6.6.1 Dataverzameling en respons

De resultaten zijn verkregen via een webenquête. Om scholen niet te veel te belasten is een gezamenlijke webenquête afgenomen in samenwerking met KBA dat ook onderzoek deed naar passend onderwijs in het kader van de kortetermijnevaluatie (Eimers, Roelofs, Walraven & Wolbers, 2015). Het Kohnstamm Instituut heeft een set items toegevoegd (zie bijlage 1) aan de enquête van KBA. Via de mbo-Raad is een oproep gestuurd aan de Colleges van Bestuur van alle 67 mbo-instellingen om deel te nemen aan het onderzoek en om contactpersonen door te geven. De leden van het College van Bestuur van de instellingen hebben de contactpersonen getraceerd, onder andere die het

meeste zicht hebben op aantallen studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland en vastgelegd. KBA heeft de enquête uitgezet via een e-mailbericht aan deze contactpersonen, waarin zij een inlogcode ontvingen voor het invullen van de web enquête. Contactpersonen die de enquête niet invulden zijn in eerste instantie herinnerd via de mail en zo nodig telefonisch benaderd door KBA om alsnog hun medewerking te verlenen. Dit heeft geresulteerd in hoge respons: van de 67 instellingen hebben er 66 (een deel van) de enquête ingevuld. Eén instelling wenste niet deel te nemen aan het onderzoek vanwege een volle agenda. Drie andere instellingen hebben wel deelgenomen aan het onderzoek, maar hebben het deel van de enquête over kengetallen niet ingevuld. De overige instellingen hebben de vragen wel geheel of gedeeltelijk ingevuld.

Een instelling had de enquête per vestiging ingevuld, waarbij het resultaat van twee van de drie vestigingen dermate incompleet was, dat gekozen is om de resultaten van meest compleet ingevulde enquête te gebruiken. Dit is tevens de vestiging met de meeste studenten en waar ook de meeste mbo-opleidingen worden aangeboden vergeleken met de andere twee vestigingen.

Om te kunnen vergelijken met de situatie van voor de invoering van passend onderwijs, zijn eveneens aantallen LGF-beschikkingen in het jaar 2013/2014 per instelling in de analyse betrokken. Hiervoor hebben we gebruik gemaakt van de gegevensbestanden afkomstig van DUO.

In deze paragraaf gaan we eerst in op de aantallen studenten met extra ondersteuning per instelling en per soort instelling, vervolgens op aantallen per onderwijsniveau en tot slot op aantallen studenten per type ondersteuning. Over dit laatste zijn weinig cijfers beschikbaar.

6.6.2 Aantal studenten met extra ondersteuning

Aan instellingen is de vraag gesteld of zij een globaal overzicht kunnen geven van het totaal aantal studenten waarvoor in het schooljaar 2014/2015 extra ondersteuning is gepland en schriftelijk vastgelegd. Bij 27% van de instellingen bleek het (nog) niet mogelijk om een overzicht van aantallen te geven. Bijna driekwart van de instellingen (73%) heeft geantwoord dat dit mogelijk is (N=63), waarvan toch een deel geen aantallen studenten heeft ingevuld. Door 42 instellingen zijn aantallen ingevuld. Bij ongeveer de helft van deze

instellingen zijn de ingevulde aantallen exact, volgens de respondent, en bij de overige instellingen zijn aantallen geschat.

Door de 42 instellingen gezamenlijk is in totaal voor 9.198 studenten extra ondersteuning gepland en schriftelijk vastgelegd. In onderstaande tabel 1.4 zijn deze resultaten weergegeven in de volgorde van een laag naar een hoog percentage studenten per instelling met geplande extra ondersteuning. Ter vergelijking zijn deze aantallen per instelling vergeleken met het aantal indicaties (rugzakjes) in het kader van LGF in schooljaar 2013/2014, voordat passend onderwijs in het mbo werd ingevoerd.
In de twee rechter kolommen is het type instelling weergegeven (ROC, AOC of Vakinstelling) en of instellingen naar eigen oordeel een brede of smalle definitie hanteren van extra ondersteuning. Voor dit laatste hebben Eimers et al. (2015) een typologie ontwikkeld met twee hoofdtypen: ‘smal’ en ‘breed’. Onder smal wordt de traditionele doelgroep verstaan waarbij passend onderwijs geldt voor jongeren met een beperking in het verlengde van de LGF-systematiek. Wanneer de oorzaak van de problematiek buiten de student ligt, bijvoorbeeld in de thuissituatie, dan valt deze in deze definitie dus buiten het kader van passend onderwijs. Bij de brede definitie wordt dit onderscheid niet zo scherp gemaakt. Deze instellingen kijken niet zozeer naar doelgroepen, maar naar ondersteuningsbehoefte, ongeacht de aard of herkomst van die behoefte (Eimers et al., 2015).

Tabel 6.22 Extra ondersteuning voor en na invoering van passend onderwijs, schooljaren 2013/14 – 2014/15.

Volgnummer mbo Instelling	Aantal studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland in 2014/15[68]		Aantal LGF-beschikkingen in 2013/14		Brede of smalle definitie van extra ondersteuning	Type instel-ling
	N	%	N	%		
1	56 geschat	0,5	303	2,7	BREED	ROC
2	10 exact	0,6	14	0,8	BREED	VI
3	80 geschat	0,8	243	2,29	BREED	ROC
4	33 exact	1,1	54	1,8	BREED	VI
5	79 exact	1,1	36	0,5	SMAL	ROC
6	220 geschat	1,2	206	1,1	SMAL	ROC
7	200 geschat	1,2	109	0,7	SMAL	ROC
8	20 exact	1,3	61	3,9	BREED	VI
9	50 geschat	1,3	34	0,9	BREED	VI
10	80 geschat	1,4	40	0,7	BREED	ROC
11	72 exact	1,5	62	1,3	BREED	VI
12	14 exact	1,5	3	0,3	SMAL	VI
13	320 geschat	1,7	339	1,8	SMAL	ROC
14	126 exact	1,8	99	1,4	BREED	ROC
15	164 exact	1,8	196	2,2	BREED	ROC
16	195 geschat	1,9	260	2,6	BREED	ROC
17	110 exact	2,1	93	1,8	BREED	ROC
18	560 geschat	2,1	331	1,2	BREED	ROC
19	224 geschat	2,2	128	1,2	SMAL	ROC
20	263 exact	2,3	205	1,8	BREED	ROC
21	200 geschat	2,5	102	1,3	SMAL	ROC
22	6 geschat	2,6	11	4,9	BREED	VI
23	240 exact	2,8	151	1,7	SMAL	ROC
24	60 geschat	2,9	64	3,1	BREED	VI
25	329 exact	2,9	240	2,1	SMAL	ROC
26	85 geschat	3,0	81	2,8	BREED	VI
27	251 exact	3,1	172	2,1	BREED	ROC
28	120 geschat	3,1	97	2,5	SMAL	ROC
29	401 exact	3,3	232	1,9	BREED	ROC
30	455 exact	3,4	441	3,3	BREED	ROC
31	243 exact	3,9	117	1,9	BREED	ROC

68 Omdat voor schooljaar 2014/2015 nog geen totale aantallen studenten per instelling bekend zijn, is in de berekening de aantallen studenten in schooljaar 2013/2014 als uitgangspunt genomen.

Volgnummer mbo Instelling	Aantal studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland in 2014/15[68]		Aantal LGF-beschikkingen in 2013/14		Brede of smalle definitie van extra ondersteuning	Type instel-ling
32	80 geschat	4,0	50	2,5	BREED	VI
33	653 exact	4,0	381	2,3	SMAL	ROC
34	339 geschat	4,1	93	1,1	SMAL	ROC
35	66 exact	4,3	39	2,6	SMAL	AOC
36	265 exact	4,6	128	2,2	SMAL	ROC
37	31 geschat	4,8	20	3,1	BREED	ROC
38	341 exact	5,1	178	2,7	BREED	AOC
39	314 exact	10,5	52	1,7	BREED	ROC
40	260 geschat	12,7	37	1,8	BREED	ROC
41	983 exact	13,0	91	1,2	BREED	ROC
42	600 geschat	13,8	38	0,9	BREED	ROC
43	onbekend	–	64	5,1	onbekend	AOC
44	onbekend	–	60	2,1	BREED	AOC
45	onbekend	–	86	4,0	onbekend	AOC
46	onbekend	–	68	3,2	BREED	AOC
47	onbekend	–	1	0,8	OVERIGE	VI
48	onbekend	–	44	2,9	BREED	AOC
49	onbekend	–	57	3,3	SMAL	AOC
50	onbekend	–	31	3,8	BREED	AOC
51	onbekend	–	175	1,5	SMAL	ROC
52	onbekend	–	14	1,0	OVERIGE	AOC
53	onbekend	–	48	3,1	BREED	AOC
54	onbekend	–	61	1,1	BREED	ROC
55	onbekend	–	245	1,2	SMAL	ROC
56	onbekend	–	234	1,8	SMAL	ROC
57	onbekend	–	158	1,6	BREED	ROC
58	onbekend	–	184	1,7	BREED	ROC
59	onbekend	–	311	3,5	BREED	ROC
60	onbekend	–	259	2,0	BREED	ROC
61	onbekend	–	129	1,2	SMAL	ROC
62	onbekend	–	66	1,3	BREED	ROC
63	onbekend	–	137	0,8	BREED	ROC
64	onbekend	–	91	1,4	BREED	ROC
65	onbekend	–	6	0,2	BREED	VI
66	onbekend	–	90	2,2	BREED	AOC
67	Nam niet deel	–	304	2,1	Onbekend	ROC
Totaal	9.198	2,97	8.554	1,75		

Bron: bestanden DUO, KBA en resultaten webenquête, bewerking Kohnstamm Instituut

Het aantal studenten per instelling waarvoor extra ondersteuning is gepland en vastgelegd varieert sterk, van 6 tot 983 en van 0,5% tot 13,8% van de studenten. Over het geheel genomen (van de instellingen die aantallen hebben ingevuld) is gemiddeld voor 224 studenten extra ondersteuning gepland. Wanneer we dit vergelijken met het schooljaar 2013/2014 dan is het aantal groter, en bijna verdubbeld. Dit is verklaarbaar omdat de definitie binnen instellingen verschilt, en zij vaak nog zoekend zijn naar een goede afbakening en de doelgroep veelal ruimer wordt genomen dan de oorspronkelijke groep LGF'ers (Eimers et al., 2015). Er zijn ook instellingen die voor een lager percentage leerlingen extra steun aanvragen dan voorheen het percentage LGF. Overigens werd in 2009 door instellingen ook al melding gemaakt van een grotere groep dan de LGF-geïndiceerden die extra ondersteuning krijgt (Petit, Kuijvenhoven & Groenenberg, 2010). Daarnaast bleek ook uit een ILO studie dat betrokkenen op mbo scholen zeer uiteenlopende aantallen noemen van LGF studenten, of studenten die extra ondersteuning nodig hebben, ook binnen eenzelfde instelling (Van der Meijden, Cox, Murray & Kealy IN PRESS).

6.6.3 Aantallen naar grootte van instellingen

De grootte van instellingen (tot 10.000 studenten of meer) lijkt iets uit te maken voor het aandeel studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland, maar de verschillen zijn niet groot. Van de in totaal 45 kleine instellingen konden er 29 aantallen studenten invullen. Bij deze instellingen is voor gemiddeld 3,1% van de studenten extra ondersteuning gepland. Bij deze instellingen komen vier extreem hoge percentages voor van 10-15% die onder de grote instellingen niet voorkomen. Wanneer we deze buiten beschouwing laten is bij de kleine instellingen voor gemiddeld 2,7% van de studenten extra ondersteuning gepland. Van de in totaal 20 grote instellingen konden er 13 cijfers invullen over aantallen. Bij deze 13 instellingen is voor gemiddeld 2,1% van de studenten extra ondersteuning gepland. Bij instellingen in de G4, behalve Rotterdam waar geen cijfers bekend zijn, is voor gemiddeld 1,6% van de studenten extra ondersteuning gepland. Dit is opvallend omdat in de ruimere definitie die veel instellingen hanteren voor passend onderwijs je het omgekeerde zou verwachten vanwege de grote stedenproblematiek, zoals meer eenoudergezinnen, verslaving etc.

Voor het type instelling is weinig te zeggen over verschillen tussen ROC's en AOC's omdat AOC's op twee na geen aantallen hebben ingevuld. Van de 12 vakinstellingen hebben er 10 gerapporteerd over aantallen studenten. Gemiddeld hebben zij voor 1,8 studenten extra ondersteuning gepland. Dit is een relatief laag percentage, wat ook al bleek uit cijfers van voor de invoering van passend onderwijs (Eimers et al., 2015). Omdat vakscholen klein zijn, gaat dit maar om een klein aantal studenten, 430 in totaal.

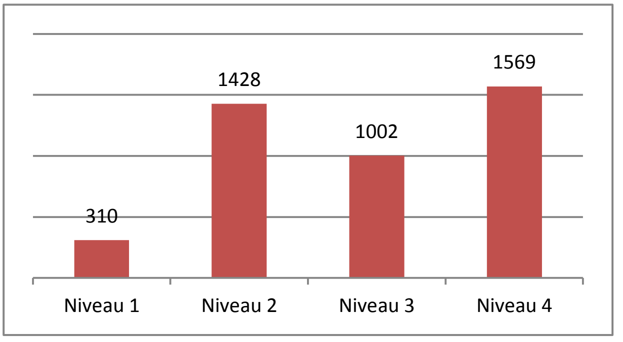
6.6.4 Aantallen naar breedte van de definitie van passend onderwijs

Het is te verwachten dat instellingen die de doelgroep voor passend onderwijs breed definiëren voor een groter aandeel studenten extra ondersteuning plannen vergeleken met instellingen die dit smal definiëren, meer in lijn met LGF. Gemiddeld genomen klopt dit. Instellingen die te typeren zijn als breed in de zin van passend onderwijs hebben voor 3,8% van de studenten extra ondersteuning gepland t.o.v. 'smalle' instellingen waarvoor dit geldt voor 2,7% van de studenten. Onder de instellingen waar passend onderwijs breed is gedefinieerd zijn er echter vier waarbij sprake is van een drastische stijging van enkele procenten in schooljaar 2013/2014 naar meer dan 10 tot 15% van alle studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland in 2014/2015. Wanneer we deze vier instellingen buiten beschouwing laten, dan zijn de verschillen verwaarloosbaar (breed 2,3% t.o.v. smal 2,4%). Dit bevestigt de bevinding van Eimers et al. (2015) dat instellingen zoekend zijn naar een afbakening en dit in verandering is.

6.6.5 Ondersteuning per niveau

Bij 24 instellingen was het mogelijk om aantallen te specificeren naar niveau. Ook per niveau variëren de aantallen, zoals onderstaande grafiek duidelijk maakt.

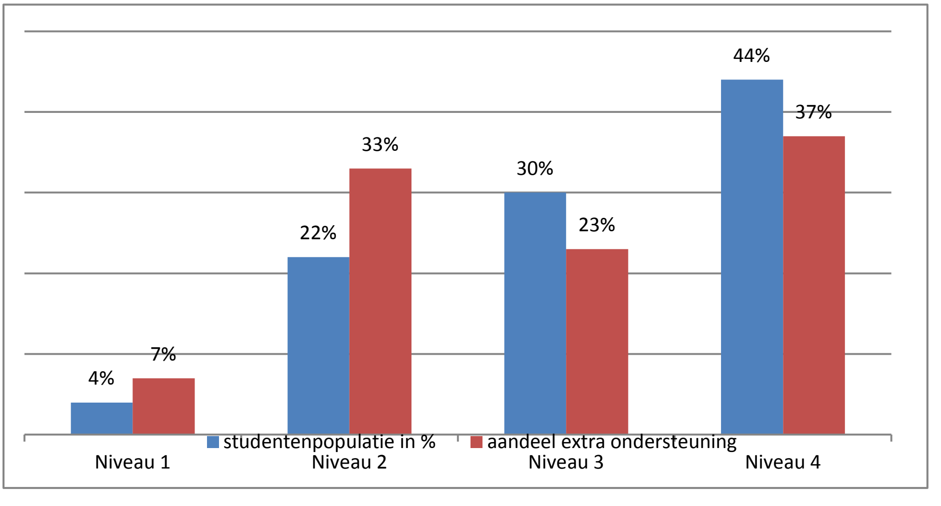
Grafiek 6.19 *Aantallen studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland per niveau*

De grootste aantallen studenten waarvoor extra ondersteuning is aangevraagd, volgen een opleiding op de niveaus 2 en 4. Hierbij moet rekening worden gehouden met verschillen in aantallen studenten op de verschillende niveaus.

In onderstaande grafiek zijn bovengenoemde aantallen afgezet tegen de studentenpopulatie in het mbo. Wanneer de extra ondersteuning gelijk verdeeld zou zijn over de niveaus, dan zou per niveau het aandeel dat ondersteuning krijgt steeds gelijk zijn aan de studentenpopulatie (blauwe en rode staven gelijk).

Grafiek 6.20 Verhouding studenten met extra ondersteuning afgezet tegen de populatie

Grafiek 6.20 laat zien dat extra ondersteuning verhoudingsgewijs minder voorkomt op de niveaus 3 en 4.

6.6.6 Het type ondersteuning

Het soort ondersteuning dat wordt gepland en geboden kan verschillen. De mbo raad maakte een handreiking voor instellingen om de verschillende soorten ondersteuning te registreren als bijlage in de onderwijsovereenkomst. In dit onderzoek hebben we de indeling in deze handreiking als uitgangspunt genomen bij de vraag aan instellingen naar aantallen studenten per type ondersteuning. Gevraagd is of instellingen het soort ondersteuning registreren. Van de 66 instellingen registreren er 38 het soort ondersteuning, waarvan de helft de indeling gebruikt van de handreiking van de mbo raad. De andere helft gebruikt een andere indeling. 7 instellingen registreren het soort ondersteuning niet, of in elk geval niet op een centraal niveau zodat totale aantallen te geven zijn. Door 21 instellingen is deze vraag niet beantwoord.

Van de instellingen die de indeling van de mbo-raad gebruiken en waarvan de gegevens door de respondenten zijn ingevuld, zijn de resultaten hieronder weergegeven. De categorieën van soorten ondersteuning zijn:

a. individuele aandacht;
b. verzorging;
c. didactische ondersteuning;
d. fysieke omgeving;
e. specialistische ondersteuning.

Voor zover instellingen dit konden invullen is het bijbehorende niveau en leerweg weergegeven.

Aantallen per leerweg en niveau zijn door een zeer beperkt aantal respondenten ingevuld. Door dit zeer geringe aantal is geen overzicht te geven van soorten ondersteuning, maar slechts een eerste indruk. Deze is dat extra ondersteuning zich vooral richt op individuele aandacht (voor 546 studenten gepland), gevolgd door specialistische expertise (398 studenten) en didactische ondersteuning/materialen (350 studenten). De overige typen ondersteuning zijn verhoudingsgewijs weinig gepland bij de instellingen die hierover konden rapporteren. De ondersteuning lijkt in grotere mate te zijn gepland voor studenten die de leerweg BOL volgen. De resultaten zijn weergegeven in

onderstaande tabellen.

Tabel 6.23 Individuele aandacht

	Aantal studenten BOL	Aantal studenten BBL	Leerweg onbekend	Totaal
Niv.1/entree	17 (n=5)	0 (n=2)	0 (n=1)	17
Niveau 2	119 (n=5)	13 (n=3)	0 (n=1)	132
Niveau 3	64 (n=5)	5 (n=3)	0 (n=1)	69
Niveau 4	176 (n=5)	1 (n=3)	0 (n=1)	177
Niv. onbekend	31 (n=2)	0 (n=1)	120 (n=2)	151
Totaal	407	19	120	546

Tabel 6.24 Verzorging

	Aantal studenten BOL	Aantal studenten BBL	Leerweg onbekend	Totaal
Niv.1/entree	0 (n=2)	0 (n=2)	0 (n=1)	0
Niveau 2	1 (n=4)	0 (n=1)	0 (n=1)	1
Niveau 3	0 (n=3)	0 (n=1)	0 (n=1)	0
Niveau 4	0 (n=3)	0 (n=1)	0 (n=1)	0
Niv. onbekend	0 (n=1)	0 (n=1)	0 (n=2)	0
Totaal	1	0	0	1

Tabel 6.25 Didactische ondersteuning/materialen

	Aantal studenten BOL	Aantal studenten BBL	Leerweg onbekend	Totaal
Niv.1/entree	10 (n=2)	0 (n=2)	0 (n=1)	10
Niveau 2	88 (n=5)	16 (n=2)	0 (n=1)	104
Niveau 3	72 (n=5)	5 (n=2)	0 (n=1)	77
Niveau 4	148 (n=5)	1 (n=2)	0 (n=1)	149
Niv. onbekend	0 (n=1)	0 (n=1)	10 (n=2)	10
Totaal	318	22	10	350

Tabel 6.26 Fysieke omgeving

	Aantal studenten BOL	Aantal studenten BBL	Leerweg onbekend	Totaal
Niv.1/entree	0 (n=2)	0 (n=1)	0 (n=1)	0
Niveau 2	0 (n=2)	0 (n=1)	0 (n=1)	0
Niveau 3	3 (n=5)	0 (n=1)	0 (n=1)	3
Niveau 4	1 (n=3)	0 (n=1)	0 (n=1)	1
Niv. onbekend	4 (n=3)	0 (n=1)	0 (n=2)	4
Totaal	8	0	0	8

Tabel 6.27 Specialistische expertise

	Aantal studenten BOL	Aantal studenten BBL	Leerweg onbekend	Totaal
Niv.1/entree	11 (n=3)	0 (n=2)	0 (n=1)	11
Niveau 2	119 (n=5)	13 (n=2)	0 (n=1)	132
Niveau 3	65 (n=5)	3 (n=2)	0 (n=1)	68
Niveau 4	176 (n=5)	1 (n=2)	0 (n=1)	177
Niv. onbekend	0 (n=2)	0 (n=1)	10 (n=2)	10
Totaal	371	17	10	398

6.6.7 Kritische kanttekeningen over cijfers in 2014/2015

Tot slot een aantal kritische kanttekeningen over de resultaten van de webenquête.

- Allereerst moeten we ons baseren op 42 instellingen die cijfers hebben ingevuld en waarvan ongeveer de helft geen exacte cijfers zijn maar een schatting. Hoe nauwkeurig deze schattingen zijn en waarop deze zijn gebaseerd, is onbekend. De cijfers geven dan slechts een indicatie.
- De definitie van passend onderwijs is grotendeels nog onduidelijk en volop in verandering bij instellingen. Ook binnen de door KBA ontwikkelde typologie lijkt er sprake te zijn van een ruime marge en hebben instellingen soms een keuze voor breed dan wel smal gemaakt omdat zij hierin nog keuzes moeten maken en het dus nog niet precies weten.
- Het al dan niet vastleggen of een student extra begeleiding nodig heeft, heeft geen financiële consequenties, de financiering en bijbehorende verevening per instelling ligt immers al vast voor de komende jaren. Dit kan ertoe leiden dat instellingen spaarzaam omgaan met het

vastleggen van extra ondersteuning. Zoals in de panelsessie in het onderzoek van Eimers et al. (2015, pag. 26) werd genoemd: "Door passend onderwijs smal te definiëren blijft ook de verplichting om ondersteuningsafspraken in de onderwijsovereenkomst vast te leggen in aantallen beperkt". Kortom, wat je vastlegt, daar word je aan gehouden.

- De voor dit onderzoek ingevulde cijfers hebben geen consequenties voor instellingen en evenmin zijn deze controleerbaar. De mate van nauwkeurigheid waarin dit heeft plaatsgevonden is niet bekend.

6.7 Samenvatting

Uit de historische gegevens over de LGF populatie in het mbo kan men opmaken dat er niet veel verschillen zijn te bespeuren in de BOL populatie, en waar die verschillen wel zijn te zien, bleek dat LGF studenten relatief vaker de keuze maakte in het mbo te blijven in plaats van te vertrekken (met of zonder diploma). De grootste verschillen in deze keuze vinden we overigens in de BBL route. We kunnen in ieder geval concluderen dat LGF studenten het niet 'slechter' doen dan niet-LGF studenten, er van uitgaande dat vertrek zonder startkwalificatie 'slecht' is, en langer in het mbo blijven (al dan niet hoger of lager dan op het gestarte niveau) 'goed'. LGF studenten wisselen gemiddeld wel wat vaker van sector dan niet LGF studenten.
Deze bevindingen zouden de stelling kunnen onderbouwen dat 'het mbo' gedurende de 'LGF' jaren adequaat heeft gehandeld, in ieder geval geen grote (negatieve) verschillen tussen LGF en niet-LGF heeft laten bestaan.

De lessen die hieruit te leren zijn voor de inzet van ondersteuning lijkt in ieder geval te zijn voort te bouwen op de handelingswijze bij LGF leerlingen. Waarom de BBL route een ander, meer geaccentueerd, patroon laat zien dan de BOL route verdient nader onderzoek.

Dat evenwel grosso modo meer aandacht aan BOL wordt besteed in het kader van de inzet van ondersteuning is te rechtvaardigen door de constatering dat ook in voorgaande jaren relatief meer studenten met LGF in BOL opleidingen te vinden waren dan in BBL opleidingen.
Uit de gegevens vanaf de invoering van Passend Onderwijs (2014/2015) wordt duidelijk dat de groep studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland veel

hoger is, bijna verdubbeld, vergeleken met de traditionele groep studenten met een 'rugzakje' in schooljaar 2013/2014. En net als in het jaar ervoor, hoe hoger het niveau, hoe minder extra begeleiding is gepland.

In instellingen in de grote steden (Amsterdam, Den Haag en Utrecht) en in vakscholen is het aandeel studenten waarvoor extra begeleiding is gepland relatief laag. Dat het aandeel in vakscholen laag is, was te verwachten gezien het specifieke karakter van het onderwijs en bijbehorende doelgroep, maar dat ditzelfde geldt voor grote steden is opvallend omdat je het omgekeerde zou verwachten vanwege de grote stedenproblematiek. Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen kleine en grote instellingen en tussen instellingen die passend onderwijs smal definiëren (in het verlengde van LGF) of breed (inclusief bijv. begeleiding als gevolg van problematiek in de thuissituatie)[69]. Ook dit laatste is tegen de verwachting in omdat een brede definitie een groter aandeel studenten veronderstelt dat extra begeleiding krijgt. Wel vormen vier kleine ROC's die passend onderwijs als breed definiëren hierop een uitzondering. Hun aandeel van studenten waarvoor extra ondersteuning is gepland is gestegen van minder dan 2% in 2013/2014 naar meer dan 10% in 2014/2015.

Wel moeten we bij deze bevindingen in ogenschouw nemen dat slechts een derde van de instellingen exacte cijfers kon aanleveren, nog een kleiner deel dit kon uitsplitsen naar niveau en vooral dat de betekenis van deze cijfers niet geheel duidelijk is. Instellingen zijn immers nog zoekend naar definities en afbakening. Wat de ene instelling als 'extra' bestempeld, kan bij een ander behoren tot het reguliere aanbod dat voor alle studenten geldt. Ook kunnen pragmatische redenen een rol spelen om meer of minder extra ondersteuning formeel vast te leggen omdat de extra begeleiding dan ook moet worden aangetoond met alle administratieve verplichtingen die hierbij horen. Over extra ondersteuning naar leerweg en type ondersteuning zijn de aantallen te klein om conclusies uit te kunnen trekken. Om exact gegevens te krijgen zijn eenduidige definities nodig van wat onder passend onderwijs valt en de verschillende typen van ondersteuning naast een minder vrijblijvend karakter van schriftelijk vastleggen en rapporteren van extra ondersteuning.

69 Volgens de typologie van Eimers et al. (2015).

Bijlage 1 De overgangen tussen schooljaren binnen en tussen onderwijssectoren

In deze bijlage worden de leerlingstromen weergegeven in de overgangen tussen de onderwijssectoren in po en vo, van de afgelopen vier overgangen tussen opeenvolgende schooljaren, vanaf de overgang van schooljaar 2010/11-2011/12 tot en met de overgang 2013/14-2014/15. Met kleuren in de tabellen zijn weergegeven de uitstromers uit de speciale voorzieningen sbo, so en vso, de instroom in de speciale voorzieningen sbo, so en vso en de wisselstroom tussen de speciale voorzieningen sbo en so.

De gegevens zijn afkomstig van de 1cijferbestanden van DUO.

Leerlingstromen tussen onderwijssoorten, overgangen tussen: 2010/11 – 2011/12 tot en met 2013/14 – 2014/15. Gegevens afkomstig van 1cijferbestanden van DUO

Tabel B1 Overgang 2010/11 – 2011/12

		onderwijssoort 2011/12									
		bao	sbo	so	vso	vo (ov)	pro	lwoo	mbo	overige bestemmingen	Total
onderwijssoort	bao	1.326.538	7.691	3.816	790	164.331	1.576	20.775	0	9.298	1.534.815
2010/11	sbo	176	32.194	*840*	*574*	1.212	3.245	4.281	0	285	42.807
	so	736	*865*	25.426	*4.352*	414	277	413	0	414	32.897
	vso	11	9	40	26.331	844	261	87	2.792	5.054	35.429
	vo (ov)	3	0	0	2.157	653.314	214	2.905	74.153	88.640	821.386
	pro	0	0	0	410	76	20.217	203	2.688	3.029	26.623
	lwoo	0	0	0	945	2.165	752	72.233	21.701	2.060	99.856
	mbo	0	0	0	275	573	7	5	331.182	187.068	519.110
	overig	190.094	1.009	2.900	878	6.343	195	396	75.976	0	277.791
Total		1.517.558	41.768	33.022	36.712	829.272	26.744	101.298	508.492	295.848	3.390.714

legenda:
uitstroom uit speciale voorzieningen
instroom in speciale voorzieningen
instroom in resp. uitstroom uit speciale voorzieningen

Tabel B2 Overgang 2011/12 – 2012/13

		onderwijssoort 2012/13									
		bao	sbo	so	vso	vo (ov)	pro	lwoo	mbo	overige bestemmingen	Total
onderwijssoort 2011/12	bao	1.306.611	6.990	3.518	836	166.991	1.639	21.400	0	9.573	1.517.558
	sbo	167	31.152	*805*	*583*	1.211	3.357	4.199	0	294	41.768
	so	717	*813*	25.316	*4.498*	507	326	400	0	445	33.022
	vso	8	10	36	27.274	733	234	81	2.987	5.349	36.712
	vo (ov)	5	0	1	2.309	661.009	251	2.663	74.030	89.004	829.272
	pro	0	0	0	422	53	20.569	284	2.598	2.818	26.744
	lwoo	0	0	0	1.017	1.809	1.024	74.213	21.149	2.086	101.298
	mbo	0	0	0	238	373	11	7	326.379	181.484	508.492
	overig	190.538	963	2.646	702	5.731	178	390	72.889	0	274.037
Total		1.498.046	39.928	32.322	37.879	838.417	27.589	103.637	500.032	291.053	3.368.903

legenda:
- uitstroom uit speciale voorzieningen
- instroom in speciale voorzieningen
- *instroom in resp. uitstroom uit speciale voorzieningen*

Tabel B3 Overgang 2012/13 - 2013/14

		onderwijssoort 2013/14									
		bao	sbo	so	vso	vo (ov)	pro	lwoo	mbo	overige bestemmingen	Total
onderwijssoort 2012/13	bao	1.285.274	6.872	3.711	785	168.367	1.762	21.395	0	9.880	1.498.046
	sbo	175	29.524	*861*	*543*	1.273	3.361	3.892	0	299	39.928
	so	755	*789*	24.562	*4.618*	475	317	409	0	397	32.322
	vso	6	3	52	28.401	809	234	70	3.035	5.269	37.879
	vo (ov)	4	0	1	2.368	667.634	226	2.231	76.082	89.871	838.417
	pro	0	0	0	447	69	21.545	226	2.460	2.842	27.589
	lwoo	0	0	0	1.044	1.832	1.032	76.040	21.610	2.079	103.637
	mbo	0	0	0	250	374	6	5	322.326	177.071	500.032
	overig	190.551	947	2.634	700	6.253	145	297	63.258	0	264.785
Total		1.476.765	38.135	31.821	39.156	847.086	28.628	104.565	488.771	287.708	3.342.635

legenda:
- uitstroom uit speciale voorzieningen
- instroom in speciale voorzieningen
- *instroom in resp. uitstroom uit speciale voorzieningen*

Tabel B4 Overgang 2013/14 – 2014/15

		onderwijssoort 2014/15									
		bao	sbo	so	vso	vo (ov)	pro	lwoo	mbo	overige bestemmingen	Total
onderwijssoort 2013/14	bao	1.266.034	6.761	3.441	831	167.603	1.895	20.189	0	10.011	1.476.765
	sbo	218	28.166	*957*	*600*	1.226	3.129	3.535	0	304	38.135
	so	698	*818*	24.101	*4.415*	595	326	429	0	439	31.821
	vso	1	1	22	29.119	971	234	64	3.204	5.540	39.156
	vo (ov)	4	0	1	2.309	678.410	225	2.147	76.504	87.486	847.086
	pro	0	0	0	487	70	22.442	235	2.395	2.999	28.628
	lwoo	0	0	0	1.040	1.845	908	76.999	21.825	1.948	104.565
	mbo	0	0	0	212	376	5	1	323.287	164.890	488.771
	overig	190.624	1.101	2.503	567	7.717	165	276	52.412	0	255.365
Total		1.457.579	36.847	31.025	39.580	858.813	29.329	103.875	479.627	273.617	3.310.292

legenda:
- uitstroom uit speciale voorzieningen
- instroom in speciale voorzieningen
- *instroom in resp. uitstroom uit speciale voorzieningen*

Literatuur

Driessen, G., Mulder, L., & Roeleveld, J. (2012). Cohortonderzoek COOL5-18. Technisch rapport basisonderwijs, tweede meting 2010/11. Nijmegen/Amsterdam: ITS/Kohnstamm Instituut, en Ledoux, G., Roeleveld, J., Van Langen, A., & Paas, T. (2012). COOL Speciaal. Technisch rapport meting schooljaar 2010/2011. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Eimers, T., M. Boon en R. Kennis (2012). *Signalen voor passend beroepsonderwijs.* Nijmegen: KBA.

Eimers, T., Roelofs, M., Walraven, M. & Wolbers, M.H.J. (2015). *Passend Onderwijs mbo van start! Korte termijn evaluatie Passend Onderwijs mbo.* Nijmegen: KBA/ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.

Koopman, P.N.J., Ledoux, G. (2013). Kengetallen Passend Onderwijs. Kohnstamm Instituut. (Rapport 905, projectnummer 40599).

Kwant, Désirée (2015), Weer naar school! De herstart van thuiszitters. Stichting Projecten Speciaal Onderwijs. Zie www.portaal-hs-odr.nl (tot 1 augustus 2015).

Kwant, Désirée (2015) Op de Rails. Stichting Projecten Speciaal Onderwijs. Zie www.portaal-hs-odr.nl (tot 1 augustus 2015).

Lubberman, J., Mommers, A., & Wester, M. (2014). *Een studie naar de cijfers en registratie van absoluut en relatief verzuim.* Nijmegen: ITS.

Meijden, A. van der, Cox, A., Murray, B., Kealy, A. (IN PRESS). *Students with disabilities in Dutch VET.* Working paper. Genève: International Labour Office.

Petit, R., Groenenberg, R. & Kuijvenhoven, G. (2010). *Over de grens. Begeleiding van zorgleerlingen in het middelbaar beroepsonderwijs: beleid en praktijk.* 's-Hertogenbosch/Utrecht: ecbo.

Rekers-Mombarg, Lyset en Bosker, Roel (2015), "Richting en inrichting van Passend onderwijs in samenwerkingsverbanden", deel onderzoek B "Typering van samenwerkingsverbanden voor Passend onderwijs". Groningen, GION.

Roeleveld, J., Smeets, E., Ledoux, G., Wester, M., Koopman, P.N.J. (2013). Prestaties en loopbanen van zorgleerlingen. Secundaire analyses op COOL-data ten behoeve van evaluatie Passend Onderwijs. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Roeleveld, J., Smeets, E., Ledoux, G., Wester, M., Koopman, P.N.J. (2013). Prestaties en loopbanen van zorgleerlingen. Secundaire analyses op COOL-data ten behoeve van evaluatie Passend Onderwijs. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Roeleveld, J., Karssen, A.M., Ledoux, G. (2014). Samenstelling van de klas en cognitieve en sociaal-emotionele uitkomsten. PROBO-onderzoek in de onderzoekslijn 'Van voorschools tot en met groep 8: thema's uit het onderwijsachterstandenbeleid onderzocht'. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut

933 Sligte, H.W., Heyma, A.O.J., Eck, E. van, Meijden, A.J.H. van der.
De Netwerkschool.

929 Gevers Deynoot-Schaub, M.J.J.M., Helmerhorst, K.O.W., Fukkink, R.G., & Bollen, I.
Ontwikkeling Meetinstrument Pedagogische Kwaliteit Gastouderopvang.

928 Boogaard, M., Bollen, I.
Gastouders in beeld.

927 Heemskerk, I.M.C.C., Pater, C.J., Dikkers, A.L.C., & Eck, E. van.
Professionalisering van schoolleiders.

926 Snoek, M., Sligte, H.W., Eck, E. van, Schriemer, M.P., Emmelot, Y.W.
Impulsen voor vernieuw(en)d onderwijs.

925 Meijer, J., Karssen, A.M.
Effecten van het oefenen met Rekentuin.

924 Veen, I. van der, Weijers, D., Dikkers, A.L.C., Hornstra, L. & Peetsma, T.T.D.
Een praktijkreviewstudie naar het motiveren van leerlingen met verschillende prestatieniveaus en sociale en etnische achtergrond.

923 Roeleveld, J., Karssen, A.M., Ledoux, G.
Samenstelling van de klas en cognitieve en sociaal-emotionele uitkomsten.

922 Boogaard, M., Bollen, I., Dikkers, A.L.C.
Gastouderopvang in West-Europese landen.

921 Ledoux, G., Eck, E. van, Heemskerk I.M.C.C., Veen, A., Sligte, H., m.m.v. Dikkers, A.L.C. en Bollen, I.
Impact van de Commissie Dijsselbloem op onderwijsbeleid.

920 Veen, A., Fukkink, R., Gevers Deynoot-Schaub, M.J.J.M., Heurter, A.M.H., Helmerhorst, K., Bollen, I.
Pedagogische kwaliteit gemeten in peuterspeelzalen.

Deze rapporten zijn te bestellen via: secr@kohnstamm.uva.nl
Voor meer informatie, zie; http://www.kohnstamminstituut.uva.nl